YAKIN TARİHİMİZDE

İSLÂM ve IRKÇILIK MESELESİ

M. ERTUĞRUL DÜZDAĞ

2. BASKI

YAKIN TARİHİMİZDE
İSLÂM VE IRKÇILIK MESELESİ

MEHMED ERTUĞRUL DÜZDAĞ 1941'de Bursa'da doğdu. İlkokulu Yenişehir ve Bursa'da okudu. Haydarpaşa Lisesi'ni ve İstanbul Edebiyat Fakültesi'nin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi (1965). Fakülte yıllarında, haftalık *Yeni İstiklâl* gazetesinde çalıştı ve yazdı. *Özel Fatih Erkek Koleji*'nin kuruluş yıllarında idareci ve öğretmen olarak çalıştı (1967-71). Haftalık *Sebil* gazetesinde aralıklarla yazarlık ve son devrede genel yayın müdürlüğü yaptı (1976-80). *MED Yayınevi*'ni kurdu (1978-82). *Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*'nin kuruluşunda çalıştı (1983). *Altınoluk* dergisinin çıkarılmasına yardım etti (1986). *M. Ü. İlâhiyat Fakültesi Vakfı* içinde "*Mehmed Âkif Araştırmaları Merkezi*"ni kurdu, neşriyatta bulundu, konferanslar tertip etti ve "Safahat Dersleri" verdi (1985-89). Günlük *Zaman* gazetesinde köşe yazarlığı yaptı (1987-89). Siyasete, ticarete ve memuriyete girmedi. 1960'dan beri yazıları ve 1969'dan itibaren kitapları yayınlanmaktadır. Evli (1967) ve altı çocuk babasıdır.

Yazdığı ve neşre hazırlayıp yayınladığı başlıca eserler:

- Tarafsız Değilim,
- Yakın Tarih Yazıları,
- Düşman Acımaz,
- Müslüman Aile,
- Başörtülü Melekler,
- Aman İrtica Olmasın,
- Mehmed Âkif Ersoy *(Hayatı, Eserleri, Fikirleri)*,
- Mehmed Âkif Hakkında Araştırmalar,
- Mehmed Âkif, Mısır Hayatı ve Kur'ân Meâli,
- Yakın Tarihimizde Gizli Çehreler,
- Yakın Tarihimizde İslâm ve Irkçılık Meselesi,
- Yakın Tarihimizde Dönmelik ve Dönmeler,
- Şeyhulislam Ebussuud Efendi'nin Fetvalarına Göre Kanunî Devrinde Osmanlı Hayatı,
- Buhranlarımız ve Son Eserleri *(Said Halim Paşa'dan)*,
- Mehmed Âkif *(Süleyman Nazif'ten eski metniyle birlikte)*,
- Safahat *(Mehmed Âkif'ten eski metniyle birlikte tenkidli neşir)* ve Safahat'ın, eski ve yeni harflerle, muhtelif baskıları,
- Ömer'in Çocukluğu *(Muallim Nâci'den)*,
- Başımıza Gelenler *(Mehmed Ârif'ten)*,
- Türk ve Arap *(Çerkeşşeyhi-zâde Halil Hâlid'den eski metniyle ve Arapçasıyla birlikte)*,
- Barbaros Hayreddin Paşa'nın Hâtıraları *(Seyyid Murâdî Reis'ten Gazavât-ı Hayreddin Paşa)*,
- Zağra Müftüsünün Hâtıraları *(Hüseyin Râci Efendi'den Târihçe-i Vak'a-i Zağra)*,
- Mansur Bey *(Mehmed Murad'dan Turfanda mı, Yoksa Turfa mı? -roman-)*,
- Volkan Gazetesi *(Derviş Vahdetî'den aynen neşir ve tedkik)*,
- Dönmeler Âdeti *(Ahmed Sâfi'den, 120 yıllık yazma belge, tıpkı basım, çeviri ve sadeleştirme)*,
- Üstad Ali Ulvi Kurucu Bey'in Hâtıraları.

YAKIN TARİHİMİZDE

İSLÂM ve IRKÇILIK MESELESİ

M. ERTUĞRUL DÜZDAĞ

İSTANBUL
2006

YAKIN TARİHİMİZDE
İSLÂM VE IRKÇILIK MESELESİ

Editör
Şeref YILMAZ

Kapak
Engin ÇİFTÇİ

Mizanpaj
Ahmet KAHRAMANOĞLU

ISBN
975-278-161-6

Yayın Numarası
412

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası / İZMİR Tel: (0232) 252 20 96
Ocak 2006

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Alayköşkü Cad. No: 12 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (0212) 519 39 33 Faks: (0212) 519 39 01

Kaynak Yayınları
Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5
34676 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20
www.kaynakyayinlari.com

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ KISIM
İKİNCİ BÖLÜM

ARAP İTTİHAD KULÜBÜ'NÜ TENKİD

İKİNCİ KISIM

İSLÂMLAŞMAK VE IRK-MİLLİYET CEREYANLARI

ÜÇÜNCÜ KISIM

İSLÂMCI BAKIŞLA IRKÇILIK-MİLLİYETÇİLİK

DÖRDÜNCÜ KISIM

MÜSLÜMANIN MİLLİYETİ İSLÂMİYET'TİR

BEŞİNCİ KISIM

TÜRK VE ARAP

ALTINCI KISIM

SEÇİLMİŞ YAZILAR

BİRKAÇ SÖZ

Bu kitap, yakın tarihimizde yaşamış beş önemli İslâm büyüğünün, "ırkçılık" hakkındaki fikirleri üzerine yapılmış bir araştırmadır. Bunlar, Meşrutiyet devrinde İslâmcılık cereyanının mühim dört şahsiyeti, Babanzâde Ahmed Naim, Mehmed Âkif Ersoy ve Çerkeşşeyhi-zâde Halil Hâlid Beyler ile Said Halim Paşa ve Cumhuriyet devrinde iman ve ihlâs tebliğci ve ihyacısı Üstad Bedîüzzaman Saîd Nursî hazretleridir. Bu zatların beşi de son nefeslerine kadar yaşadıkları hayat ile, inanç ve düşüncelerinde samimi olduklarını göstermiş, dava adamı büyük insanlardır.

Kitabımızın sonuna ayrıca altıncı bir kısım olarak, bazı yazarlarımızın eserlerinden, mevzu ile alâkalı yazılar ve yazı parçaları seçilerek alınmıştır.

Bugün, asırlık ihmallerin sonucu olarak ortaya çıkmış bir perişanlık ve mahrumiyetten sonra, nihayet yurdumuz, gittikçe büyüyen bir müslüman aydınlar topluluğuna kavuşmuş bulunmaktadır.

Kararlı ve köklü bir diriliş hamlesiyle ilerleyen İslâmî uyanış ve toparlanış hareketi, 1960 sonrasında yeniden ve defalarca mâruz bırakıldığı haysiyet kırıcı haksızlıklara rağmen, hamd olsun, yeni hızlar kazanarak büyümüş ve yükselmiştir.

Bugün güçlenmiş ve geniş boyutlara ulaşmış bulunan şuurlu müslüman çoğunluğun ve bilhassa üniversitelerde kökleşmiş olan dindar gençliğin, kavrayıcı dikkati ve tefekkür kabiliyeti, çok ileri derecelere varmış durumdadır.

Bu gençler, İslâmî meseleleri esaslı bir şekilde öğrenmek, inançlarının bütün şart ve icaplarını şahsî hayatlarında da tam olarak yaşamak istemektedirler.

Ancak bilindiği gibi, meseleleri doğru ve esaslı olarak öğrenmek, ciddî gayretler sarf etmeye bağlıdır. Bunun için de, derin ve etraflı araştırmalara ihtiyaç vardır.

Bu kitabı, elimizde kalan son sevgili yurdumuzu da parçalamak üzere 1970'li yıllarda faaliyete geçirilen ırkçı hareketlere karşı, bir ikaz sadası olmak üzere hazırlamış ve yayınlamıştım.

O zamandan beri birkaç kere basıldı ve güzel bir hizmete vesile olduğu görüldü.

Gençlerimiz, önceki nesiller gibi, bu çok önemli meseleyle birlikte, yakın tarihimize ve fikir dünyamıza dair hayatî değer taşıyan bazı gerçekleri de bu kitapta görecek ve istifade edeceklerdir.

Esere, her baskısında olduğu gibi, bu sefer de yeni bilgilerle birlikte, ayrıca müstakil bir bölüm de eklenmiştir.

Fânî hayatlarımız, ancak yüce bir gâyenin uğrunda sarf olunduğu zaman değer kazanabilir. Dünyanın tek ve gerçek olan en yüce gâyesi ise dinimizin gösterdiği hedeflerdir.

Merhum Mehmed Âkif Bey üstadımızın güzel ifadesiyle:

Can, cihan hepsi de boş, "gâye"dedir varsa hayat.

Bu araştırmamı, doğruyu ve güzeli arayan temiz zihinlere ve düşünen dimağlara, samimiyetle arz ediyorum.

Yardım Allah'tandır.

M. Ertuğrul Düzdağ
Ekim 2005, Şenlikköy

KİTABIN BÖLÜMLERİ HAKKINDA

Araştırmamız, bir *Giriş* ile altı *Kısım*'dan meydana gelmiştir. Bu bölümlerin mâhiyeti hakkında, aşağıda özet olarak bilgi verilecektir. Ayrıca her birinin baş tarafında, o bölümle ilgili daha geniş izahat bulunmaktadır.

Giriş: *"Meşrutiyet'te Fikir Cereyanları"* hakkında kısa bir hülâsadan ibarettir. Eserde ileri sürülmekte olan fikirlerin takip olunmasını ve anlaşılmasını kolaylaştıracaktır.

Birinci Kısım: *"İslâm'a Göre Irkçılık"* ve *"Arap İttihad Kulübü'nü Tenkid"* adlarını taşıyan iki bölümden meydana gelir. Birinci bölüm, Ahmed Naim Bey'in *"İslâm'da Da'vâ-yı Kavmiyyet"* isimli meşhur makalesinin, açıklayıcı notlar ilâvesi ile sadeleştirilmiş şeklidir. İkincisi de aynı yazarın, İstanbul'da bir *"Arap Kulübü"* kuran Arapları, ayrılığa sebep olacakları endişesi ile ikaz etmek üzere kaleme aldığı ve *İttifak* gazetesinde yayınladığı yazılardan ibarettir. Yine notlar eklenmiş ve sadeleştirilmiştir.

İkinci Kısım: *"İslâmlaşmak ve Irk - Milliyet Cereyanları"* adını taşır. *Said Halim Paşa*'nın *"İslâmlaşmak"* isimli mühim eserinin, ırkçılık ve milliyetçilikle ilgili son kısmı ile *"İslâm Devletinin Siyâsî Yapısı"* adını taşıyan sonuncu ve çok önemli kitabından yapılmış seçmelerden ibarettir. Sadeleştirilmiş ve ara başlıklar konulmuştur.

Üçüncü Kısım: *"İslâmcı Bakışla Irkçılık-Milliyetçilik"* başlığını taşımaktadır. Bu kısım, *Mehmed Âkif Ersoy*'un konuyla ilgili üç yazısı ile *Safahat* adlı eserinden bahsimizle ilgili mısraların derlenmesin-

den meydana gelmiştir. Yazılar sadeleştirilerek gerekli notlar konulmuş ve her manzum parçadan sonra, açıklaması da yapılmıştır.

Dördüncü Kısım: *"Müslümanın Milliyeti İslâmiyet'tir"* adını taşımaktadır. Bedîüzzaman Saîd Nursî Efendi'nin *"Risâle-i Nûr Külliyâtı"* ismi altında toplanmış olan eserlerinden ırkçılıkla ilgili bahisler alınmış, ayrıca açıklaması yapılmıştır.

Beşinci Kısım: *"Türk ve Arap"* risâlesinin sadeleştirilmiş metnidir. Son devrin değerli ilim ve fikir adamlarından Çerkeşşeyhi-zâde Halil Hâlid Bey'in 1912 yılında Kahire'de Arapçasıyla birlikte yayınladığı önemli bir eserdir. İki büyük Müslüman kavmin, asırlardır, neden tam olarak kaynaşamadıklarını, ırkçılık fikirlerinin buna tesirini ve daha başka önemli meseleleri ele almaktadır.

Altıncı Kısım: Konu ile ilgili *"Seçilmiş Yazılar"*dan ibarettir. Meşrutiyet devrinden günümüze kadar yazılanlardan seçmeler yapılmıştır.

Araştırmamız, ırkçılık cereyanının, dinden mahrum bırakılmış iyi niyetli vatansever gençler arasında - solcu cinayetlerine karşı - yeniden canlandığı günlerde, onları ve bütün gençlerimizi uyarmak düşüncesi ile kaleme alınmıştı. 1976, 1978, 1983 ve 1997 yıllarında birkaç kere basıldı... Kitabın, birçok genç kardeşimizin, din dışı ırkçılık heyecanından kurtularak, dindar ve meşru milliyetçilik fikrine yükselmesinde önemli bir hizmet gördüğü biliniyor.

Her neslin ve hepimizin, şüphesiz en doğru yol olan İlâhî esasların gösterdiği istikameti öğrenmeye, bilmeye ve daima hatırlamaya ihtiyacımız vardır.

Eseri, her yeni baskısı için tekrar gözden geçirir, tashih eder ve ilâvelerde bulunurken, dikkatle okurum ve kendim de her defasında yeniden çok istifadeler ederim.

Kâmil imanlı, ihlâslı, ehl-i sünnet büyüklerimize ve fikir adamlarımıza rahmetler, selâmetler olsun. Burada onlar konuşuyorlar. Kitabın, yurdumun gençlerine faydalı olacağını umuyorum.

GİRİŞ

MEŞRUTİYET'TE FİKİR CEREYANLARI

1908 Meşrutiyeti'nden sonra Osmanlı ülkesindeki aydınlar arasında çeşitli fikir cereyanlarının revaç bulduğu mâlumdur.

Bu cereyanların mensupları, büyük sarsıntılar geçirmekte olan devleti, izmihlâlden kurtarmaya çalışıyorlar ve bu kurtuluşun ancak kendi inandıkları yolda bulunduğunu iddia ediyorlardı.

Bu fikir hareketlerini, Osmanlıcılık, Türkçülük, Batıcılık ve İslâmcılık adları ile tasnif etmek mümkündür.

***

"Osmanlıcılık" fikri, ayni zamanda bütün cereyanların mensuplarının müşterek yolu idi. İslâmcılar, gayri müslim unsurları, Türkçüler ise "gayri Türk" olanları devletin etrafında toplayabilmek için "Osmanlılık" fikrini destekliyorlardı.

Türkçüler ayrıca, Türkler için "Türkçülük", diğer müslümanlar için "İttihâd-ı İslâm" fikirlerini de, devlet siyaseti olarak tatbike çalışmışlardı.

"Türkçülük" ve "Batıcılık" diye adlandırılan cereyanlar Avrupalıların ilham ve telkinleri ile Osmanlı aydınları arasında uyanmış olan fikirlerdi.

Türkçüler, "Osmanlı milletinin esasını Türklerin teşkil ettiğini, devleti onların kurduğunu ve koruduğunu, fakat buna karşılık gere-

ken alâkayı göremeyerek, ihmal edildiklerini; hattâ küçümsendiklerini" iddia ediyorlardı. "Osmanlı milletini teşkil eden diğer ırklar, kavimler, bizden önce ırkçılık yapmaya başladılar; bizim de aynı şeye tevessül etmeye hakkımız vardır" diyor; bu maksatla dernekler kurup, dergiler çıkarıyorlardı. Bunların üzerinde daha çok, Rusya idaresindeki Türk diyarlarından gelmiş fikir ve hareket adamlarının tesirleri görülüyordu.

Türkçüler ayrıca "Din bağı ve dinî hislerle toplulukların harekete gelmeyeceğini, artık insanları idare eden hissin ırk duygusu ve sevgisi olduğunu, Avrupa'nın da çoktan beri milliyetler çağına girdiğini" öne sürüyorlardı.

***

Bu gibi fikirlerin neticesi olarak Meşrutiyet devri Türkçülüğünün dine karşı soğuk, küçümser hattâ aleyhtar tavırlar aldığı görülmektedir. Aslı -pek tabiî olarak- Arapça olan Ahmed, Mehmed gibi müslüman isimleri, öztürkçe olduğu için Kaya, Gündüz, Demir gibi adlara çevriliyor, "Ergenekon bayramı" diye millete yabancı gelen günler ihdas ediliyordu. Osmanlı Sultanına "Türklerin Hakanı", Osmanlı ülkesine "Türk yurdu" gibi o zamana kadar duyulmamış isimler takılmıştı.

Fakat Osmanlı Ülkesi'ndeki hayatın gerçeği, Türkçülerin iddia ettikleri gibi değildi. Tıpkı Osmanlı toplumu gibi, Balkan ve Cihan harplerine muhtelif cephelerde katılan Osmanlı ordusu da, çeşitli müslüman unsurlar tarafından meydana getirilmişti. Hatta ordunun ekseriyetini, aslen Türk olmayan askerler teşkil ediyordu.

Meşrutiyetin ilk yıllarında, bir münakaşa vesilesi ile Hüseyin Câhid, o sırada, Mahmud Şevket Paşa başta olmak üzere, bütün ordu kumandanlarının ırken Türk olmadıklarını yazmıştı. Hüseyin Câhid "millet-i hâkime" fikrine taraftar olmakla beraber, dine karşı bir "Batıcı" olmasına rağmen "ırk asabiyeti"ne muhalif olduğu için bunu yazıyordu.

Esasen Avrupa'da tahsil etmiş veya Sultan Abdülhamid idare-

sinden kaçmak bahanesi ile dışarıda vakit geçirmiş; Batı edebiyatının ve modern fikirlerin tesiri altında kalmış "aydın" lar, Batıcılık ve Türkçülük cereyanlarının başında bulunuyordu. Tahsilli gençlik de bir "moda" halinde - daha sonra birara sosyalist oldukları gibi- bu cereyanlara kapılmaktaydı.

***

Bu iki fikir cereyanında, en önemli ve asıl hız verici rolü, Osmanlı vatanının dışından gelmiş olan Türkler oynamıştı. Bunlar, Rus işgal ve baskısı altında bulunan memleketlerinde, Rus milliyetçiliğine karşı, haklı ve pek tabiî olarak, bir Türk milliyetçiliği şuuru ile büyümüşlerdi. Bütün İslâm âleminin merkezi olan Osmanlı cemiyetinin yapısına yabancı idiler. En mühimi de, Osmanlı aydınlarını "Türkçülük" ve "Turan" gâyelerine sevk etmekte, esir olan öz yurtları için bir kurtuluş ümidi görüyorlardı.

Batıcılar, kanunlarından balosuna, içkisine ve şapkasına kadar, Avrupa'ya taraftar olduklarını ve İslâmiyet'i terk etmek gerektiğini açıkça yazmakta idiler. Bunların bir kısmının, din gibi milliyetle de ilgileri yoktu.

Türkçüler ikiye ayrılmışlardı. Bir kısmı "millî duygu" dışında Batıcılardan ayrılmayarak, onların bütün fikirlerine katılıyorlardı. Zaten şahsî ve ailevî hayatları da Batı tarzında idi.

İkinci kısım Türkçüler ise, hem dindar, hem Türkçü olmanın yolunu aramaktaydılar.

Ahmed Naim Bey, birinci kitabı teşkil eden yazısında, işte bu ikinci çeşit Türkçülerle sohbet etmektedir.

***

İslâmcılık cereyanına gelince:

Bu cereyanın ortaya çıkışı kendiliğinden olmamıştır. Başta İslâm Halifesi'nin bulunduğu ve dinî hayatın, çoğunlukla, cemiyette yaşandığı devirlerde, böyle bir harekete lüzum görülmeyeceği ta-

biîdir. O zaman, devletin kendisi “İslâmcı” demek oluyordu. Dolayısıyla, dışarıdan “İslâmcılık” diye isim verilecek olan bu cereyanın ortaya çıkışı, “Müslüman Devlet”in doğrudan doğruya tehlikeye düştüğü İkinci Meşrutiyet sırasında olmuştur.

Gerçi Meşrutiyet’ten önce, İslâm âlemini teşkil eden müslümanları uyandırmak ve bu büyük kuvveti Avrupalılara karşı bir tehdit unsuru olarak kullanmak için, Sultan Abdülhamid tarafından, bir “İttihâd-ı İslâm” siyaseti güdülmek istenmişti. Sultan, bu maksatla İslâm dünyasına ulemâ heyetleri ve casuslar göndermişti. (Onun bu faaliyetlerindeki niyet, ciddiyet ve “Hilâfet ve saltanatın nüfuz ve kudretini elinde bulundurmasına rağmen, neden İslâmcı bir fikir cereyanını, zamanının dindar aydınlarına benimsetmek üzere, tesirli bir faaliyette bulunmadığı veya bulunamadığı” herhalde ciddiyetle araştırılması ve aydınlatılması gereken bir husustur.)

***

İslâmcılık cereyanı, Meşrutiyet’ten sonra ve bir “nefsi müdâfaa” zarureti olarak ortaya çıkmıştır. Dinlerine ve millî müesseselere bağlı olan aydınlar, milletin uyanışını ve devletin kurtuluşunu, bu değerlere daha sıkı ve daha samimî olarak sarılmakta görüyorlardı.

Müslüman aydınlar, bunu düşünür ve yazarken, zamanın şart ve gerçeklerine aykırı bir hayâle kapılmış değillerdi. Onlar, Hilâfet’e bağlılık ve İslâm kardeşliği davetine, pek çoğu Avrupalıların hâkimiyeti altında esir ve fakir bulunan müslümanların koşup gelemeyeceğini çok iyi anlıyorlardı. Devletin askerî ve malî zaafı, fertlerin cehâleti ve bundan doğan umursamazlığı, onlarca çok iyi biliniyordu. Bu cereyanın, Meşrutiyet devrinde eser vermiş temsilcileri olan, Ahmed Naim, Mehmed Âkif ve Said Halim Paşa’nın bu kitaba aldığımız yazıları dikkatle okunduğunda, onların, toplumun, dertleriyle ne kadar yakından alâkalı oldukları görülecektir.

İslâmcı aydınların, "Turan"a benzer, meselâ bir "İslâm İmparatorluğu" hayâlleri yoktur. Bunun, o günkü şartlarda imkânsız olduğunu biliyor ve kendilerini aldatmıyorlardı. Onlar sadece eldeki son müstakil İslâm vatanını ve hür müslüman milleti korumaya çalışmakta idiler. Hattâ galiba, İslâm kardeşliği çağrısı ile bütün müslümanları yardıma koşturarak, yıkılmakta olan devleti kurtarmaya çalışırken, dolayısıyla da Türklere en faydalı şekilde onlar hizmet ediyorlardı.

İslâmcıların, Batı karşısındaki tavırları, basittir: "Batı'nın bilgisini alırız, ahlâkını almayız." Ve tabiî Batı'nın ahlâkını, yaşayışını ve tefekkürünü de almaya taraftar olan Batıcıları, fikren ve dinen dalâlette sayıyorlardı.

Türkçülerin, din tanımayan birinci kısmı ile de hesapları kesindi. Onları da Batıcılar gibi "sapkın" sayıyor, konuşmaya bile lüzum görmüyorlardı.

Arap, Arnavut, Çerkes ve diğer ırkların müslüman isimli ırkçılarına karşı tavırları da aynı idi. Onları da Osmanlı vatanını parçalayan ve İslâm kardeşliğini yaralayan "sapkınlar ve bölücüler" olarak telâkki ediyorlardı.

Sadece, kendilerine çok yakın buldukları dindar Türkçüleri muhatap kabul ediyor, onları "Şeriate aykırı olmayan bir yola sevketmeye" çalışıyorlardı.

İslâmcıların, bu ikinci kısım Türkçülere karşı olan tavrını, teşekkül hâlindeki İslâmcı cereyanın yayın organı sayılabilecek olan "Sırâtımüstakim" (adı sonra "Sebîlürreşad" oldu) mecmuasında takip edebiliyoruz.

***

İslâmcıların ırk ve kavmiyet meselesine dair olan fikirleri şöyle özetlenebilir:

"İyi veya üstün ırk, kötü veya aşağı ırk yoktur. İnsanlar hakkında toptan hüküm verilemez. Her fert iyi veya kötü olabilir. Her insan bir ırka,

tabiî olarak mensuptur. Kendi yakınlarını sevmesi ve onlara hizmet etmesi iyi bir şeydir. Fakat bir müslüman, kötülük de etse, 'benim ırkdaşım, arkadaşım, hemşehrim' diye bir suçluya taraftar olamaz. Bu taraftarlığını İslâm kardeşliği hissinden yüksek tutamaz, İslâm birliğinden ayrılmaya kadar götüremez. En iyi ve sevilmeye en lâyık insan, en iyi müslüman olandır. Kimse kendi ırkıyla övünerek diğerini kötüleyemez.

"Irkını sevmek, onun cehâletini, fakirliğini gidermeye çalışmakla olur. Bunun için müslüman aydınların, lüzumu halinde, ruh ve âdetlerini daha iyi bildikleri, kendi ırkdaşları arasında çalışmasında ve onları İslâm milletinin gelişmiş ve kuvvetli bir parçası olarak yetiştirmesinde bir mahzur yoktur.

"Fakat çeşitli ırklara mensup müslümanların bir arada yaşadıkları yerlerde, sadece kendi ırkından olan müslümanlara hizmet etmek, beraber bulunduğu öteki müslüman kardeşlerini ihmal etmek, din emirlerine aykırıdır ve çok yanlıştır. Böyle bir tutum, İslâm milleti içinde fitneye, kavgaya ve parçalanmaya sebep olur."

Sırâtımüstakim mecmuası mensupları, başta Mehmed Âkif Bey olmak üzere, yukarıdaki sınırlar içinde kalan bir Türkçülüğe karşı müsait davranıyorlardı. Zaten kendileri de Türkçe yazıyor, Türkleri ve Türkçe konuşan müslümanları uyandırmaya çalışıyorlardı.

***

Sırâtımüstakim 1908 yılında çıktı. Daha sonra, Türkçülük merkezleri olarak kurulacak olan *Türk Derneği*, *Türk Yurdu Derneği*, *Türk Ocağı* gibi dernekler ve bunların çıkaracakları *Türk Derneği*, *Türk Yurdu* ve *Türk Sözü* dergileri ile *Yeni Mecmua* henüz meydanda yoktular.

Sırâtımüstakim, yukarıda özetlemeye çalıştığımız ölçüler dâhilinde olarak, üzerine düşen "Türklere hizmet" vazifesini de yerine getirmişti. Ve şüphesiz bu hizmeti, müfrit "Türkçü-Turancı" larınkinden hem çok daha faydalı, hem de -en mühimi- hiç zararsız olmuştur.

Mecmua bütün İslâm âlemine hitap etmekte, bütün müslüman milletlerin durumları ve dertleri ile yakından ilgilenmekte idi. Bu arada Rusya'daki müslüman Türklere dair yazılar da dergide mühim bir yer tutmaktaydı.

"Türk İslâm Âlemi" başlığı altında, dış Türklerden haberler veriliyor ve onlardan gelen mektuplar yayınlanıyordu. Bu sayfalarda *"Ümmet-i Türkiyye"*den bahsedilmekte, ve sütunlarına "Türk *Birliği"* teklif eden mektuplar dercedilmekteydi.

***

1909 yılı başında "Kavm-i necîb-i Türk'ün tarih, lisan, edebiyat vs." sini tetkik ve neşretmek için kurulan *"Türk Derneği"*, Sırâtımüstakim'i "vâsıta-i neşr-i efkâr" olarak seçmekte, mecmua da bunu iftiharla ilân ederek derneği tebrik etmektedir.

Ahmed Midhat Efendi'nin *"Türklüğe Dair"* adını taşıyan konferansı ve benzerleri de Sırâtımüstakim'de çıkmıştır.

Türkçülerin ileri gelenlerinden ve *Türk Ocağı* kurucusu *Yusuf Akçura,* "A. Y." imzası ile 1909-1910 yıllarında ve *Ahmed Ağaoğlu* 1913-1915 yıllarında "Ahmed Agayef" imzasıyla *Sırâtımüstakim*'de (ve Sebîlürreşad'da) yazmışlardır. Akçura'nın *"Rusya Türkleri"*ne dair konferansı da burada çıkmıştır. Akçura sık sık mecmuanın idarehanesine gelerek Mehmed Âkif Bey'i ziyaret ediyordu... Ağaoğlu ise 1914 sonlarında *"Tercüman-ı Hakikat"*de "Din"in vaktinin "sanıldığı gibi" geçmediğini ilân eden makaleler yazmaktaydı.

Fakat Mehmed Âkif Bey'in kitabımıza alınan yazılarından birinde de görüleceği gibi, Türkçülük bir *"hizmet hareketi"* olacakken, kısa zamanda yolunu değiştirip *"siyasî"* bir mâhiyet alınca, Sırâtımüstakim mensupları bunu tasvip etmemişlerdir. Çünkü çeşitli ırklardan müteşekkil bir toplumun içinde, böyle bir cereyanı, İslâm'ın esasına aykırı olduğu kadar, millî bütünlüğe de zararlı buluyorlardı.

***

Türkçülüğün elebaşıları, fikir ve kalemlerini, isteyerek veya hadiselerin sevkiyle, karşılıklı olarak etkileştikleri İttihatçıların emrine verdiler. Böyle olunca da, günlük, siyasetin icabı olarak -esasen millî bir ihtiyaçtan doğmamış ve bir sisteme bağlanmamış bulunan-düşünce ve ifadelerini, sık sık değiştirdiler... Bu şaşırtıcı durum, *"Hakan, saltanat ve hilâfet"* taraftarlığından, *"laik cumhuriyet"e* kadar fikir değiştirerek gelen araştırıcı Ziya Gökalp'ta açık şekilde görülür.

1917 yılında *"Yeni Mecmua"* ve Ziya Gökalp etrafında toplanmış olan Türkçülerin, "Büyük adamlarımızı tebcil edelim" diyerek Tevfik Fikret gibi, din, milliyet ve vatan fikirlerine aleyhtar olduğu herkesçe bilinen bir kişiyi göklere çıkarmaları, gelinen noktayı gösteren önemli bir işarettir.

***

Hazırladığımız bu kitapta, bâzı fikir adamı ve yazarlarımızın, umumî olarak *"Irkçılık"* ve husûsiyle *"Türkçülük"* hakkındaki fikir ve görüşleri, okuyucularımızın bilgisine sunulmaktadır.

Eserin, yakın tarihimiz ve fikir hayatımız hakkında bilgi sahibi olmak ve araştırma yapmak isteyen genç arkadaşlarımıza da faydalı olacağını umuyorum.

Bu "Giriş"imiz, kitabın bölümlerinde etraflıca açıklanacak olan fikirlere, çok noksanlı bir mukaddime olarak takdim olundu...

BİRİNCİ KISIM

BİRİNCİ BÖLÜM

İSLÂM'A GÖRE IRKÇILIK

"İslâm'da Da'vâ-yı Kavmiyyet"

BABANZÂDE AHMED NAİM

BABANZÂDE AHMED NAİM
HAYATI ve ESERLERİ

Ahmed Naim Bey, Irak'ta büyük cedleri Baba Süleyman Bey tarafından kurulmuş olan *Süleymaniye* şehrinin ileri gelenlerinden ve Osmanlı Devleti valilerinden *Babanzâde Mustafa Zihni Paşa*'nın oğludur.

Babasının mühürdar olarak bulunduğu sırada, 1872 yılında Bağdat'ta doğdu.

İlk tahsilini Bağdat'ta yaptıktan sonra İstanbul'a geldi. Galatasaray Lisesi'ni ve 1894'te Mülkiye Mektebi'ni bitirdi. Ayrıca Arapçasını ilerlettiği gibi, medreselerde okunan İslâmî ilimleri de tahsil etti.

Tahsilini tamamladıktan sonra Hâriciye Nezâreti Tercüme Odası'nda Arapça mütercimi oldu ve Galatasaray Lisesi'nde Arapça muallimliğine başladı. Bu devrede *"Temrinât"* adlı Arapça alıştırma kitabını çıkardı. *Servet-i Fünûn* mecmuasında *"Bedâyiü'l-Arab"* başlığı altında tercümeleri yayınlandı.

1908'den sonra tamamen Maarif'e intisap etti. Meclis-i Kebir-i Maarif azâsı ve Rüşdiye Mektepleri İdaresi müdürü, 1911'de Tedrisat-ı Âliye (Yüksek Tahsil) Umum Müdürü oldu. 1915'de Dârülfünun, Edebiyat ve İlâhiyat Şubesi müderrisliğine başladı. Bir ara da Dârülfünun Umum Müdürü (rektör) oldu. 1919 yılında Âyan Meclisi'ne (Senato) girdi. 1922'den sonra müderrisliğe devam etti. 1933'deki Üniversite devriminde emekliye sevk edildi. 14 Ağustos 1934 günü vefat etti.

Dârüşşafaka'yı kuran ve idare eden *"Cemiyet-i Tedrîsiyye-i İslâmiyye"*de çalışmış, İslâmcı aydınların toplandığı *Sırâtımüstakim*

(sonra Sebîlürreşad) mecmuasında dinî ve içtimaî yazıları çıkmıştır. Mehmed Âkif Bey'in en sevdiği arkadaşı idi. Edirnekapısı Şehidliği'ndeki mezarları da yanyanadır.

ESERLERİ:

1. *Temrinât,* 1900.
2. *Hikmet Dersleri* (Felsefe), 1912.
3. *İslâm'da Da'vâ-yı Kavmiyyet, 1914.*
4. *Mebâdi'-i Felsefe'den İlmü'n-Nefs* (Tercüme), 1915.
5. *İlm-i Mantık* (Tercüme), 1919.
6. *Tevfik Fikret'e dair Filozof Dr. Rıza Tevfik Beyefendi'ye* (Cevap), 1920.
7. *Ahlâk-ı İslâmiyye Esasları,* 1924.
8. *Kırk Hadis* (Tercüme), 1925.
9. *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercümesi,* 1-3 cilt, (Vefatından sonra Kâmil Miras Bey on iki cildi tamamlamıştır.)

Merhumun, kitabımızın birinci kısmını meydana getiren yazıları, üç numarada adı geçen eseri ile gazetelerde çıkmış olan bazı yazılarından ibarettir. *"İslâm'a Göre Irkçılık"* adıyla sadeleştirdiğimiz eser, kitabımızın birinci kısmının ilk bölümünü, *"Arap İttihad Kulübü'nü Tenkid"* adı altında topladığımız yazıları ise ikinci bölümünü teşkil edeceklerdir.

«İslâm'a Göre Irkçılık»

Sadeleştirerek ve notlar ekleyerek neşre hazırladığımız bu eserin asıl adı *"İslâm'da Da'vâ-yı Kavmiyyet"*tir. Risâle, ilk olarak Sebîlürreşad mecmuasının 10 Nisan 1330/23 Nisan 1914 tarihli 293. sayısında, yirmi sayfalık mecmuanın on beş sayfasını kaplayan uzun bir makale olarak neşrolundu.

Aynı yıl *"Sebîlürreşad Kütüphanesi Neşriyatı"*nın 18. kitabı olarak 55 sayfalık bir risâle olarak da yayınlandı: Dârülhilâfe, Tevsi-i Tıbâat matbaası, 1332.

Kitabın üzerindeki tarih Hicrî'dir ve yine 1914'e tekàbül etmektedir. Esasen, mecmuanın sütunları geniş olduğu için, makalenin hurufâtı dağıtılmadan, aynı dizgiden istifade edilerek kitabın da basıldığını tahmin etmekteyiz.

Elimizdeki baskı hazırlanırken:

1. Mecmuadaki ilk neşri esas alınmıştır.
2. Metinde ilâve veya çıkarma yapılmamıştır.
3. Metin sadeleştirilmiştir.
4. Arabaşlıkları tarafımızdan konulmuştur.
5. Yıldızlı notlar yazara, numaralı notlar bize aittir.
6. Tarafımızdan konulmuş olan notlarda, metinle ilgili bazı izahlar ile âyetlerin asıl metinde gösterilmemiş olan, Kur'ân-ı Kerim'deki yerleri bulunmaktadır.
7. Eserin aslında, zikredilen âyet ve hadislerin Arapça metinleri de bulunmaktadır.

«Arap İttihad Kulübü'nü Tenkid»

Bu başlık altında topladığımız yazılarında Ahmed Naim Bey, İstanbul'da bu isim altında bir kulüp kurmuş olan Arapları tenkit etmektedir. Bu yazılar, Türkçülerin tenkit edildiği *"İslâm'a Göre Irkçılık"*tan altı sene önce yayınlanmıştır.

Ahmed Naim Bey, İslâm kardeşliği ve birliği meselesinde, daima dikkatli ve titiz davranmıştır. Bu bağlılığı ve beraberliği zedeleyecek her çeşit harekete derhal karşı çıkmıştır.

Kendisi aslen Kürddür, Bağdat'ta doğmuştur ve çok iyi Arapça bilmektedir. Fakat, babasının da hizmetinde bulunduğu, Hilâfet'in ve Osmanlı Devletinin merkezi olan İstanbul'da yaşamış; daima Türkçe konuşmuş ve Türkçe eserler vererek, Türkçe konuşan müslümanların irfânına hizmet etmiş; bu hizmetinde -hayat hikâyesinde yazıldığı gibi- Galatasaray Sultânîsi muallimliğinden başlayarak, Üniversite rektörlüğüne kadar yükselen bir liyakat göstermiştir.

Bu kısa açıklamayı yapmamızın sebebi, merhumun *"Türk olmaması sebebiyle Türkçülük aleyhtarlığı ettiğine"* dair ileri sürülen garip iddiadır.

"İslâm'a Göre Irkçılık" yazısını dikkatle okuyan, bir insaf ve akıl sahibinin, bu iddiada bulunabilmesine imkân yoktur. Fakat her halde uzun boylu okumaktan veya düşünmekten hoşlanmayan kimselerle, İslâm kardeşliği hissinin ve İslâm millî birliği fikrinin yabancısı bulunanların bu yersiz iddiaları icat ettikleri anlaşılmaktadır.

Ahmed Naim Bey merhum, ırkçılık meselesine dair ilk yazısını, Türkçülere hitaben yazdığı *"İslâm'a Göre Irkçılık"*tan altı sene önce ve Araplara karşı kaleme almıştır. Bu yazısında, Araplar tarafından İstanbul'da kurulan bir kulübe "Arap" değil, "Osmanlı" adı verilmesini, "Arap" denmesinin İslâm milleti arasında ayrılığa sebep olacağını ihtar etmekte idi.

İlk yazısına, kulüp mensubu Araplardan Muhammed Emin Bey tarafından cevap verilmesi üzerine yazışma devam etmiştir.

Araplara karşı açılan kampanya

Bu yazılarında Ahmed Naim Bey'in sırf İslâm kardeşliği ve birliği hissi ile hareket ettiğini görmekteyiz. Araplar adına cevap veren Muhammed Emin Bey'in yazısında da dikkate değer noktalar vardır. Meşrutiyetin ilânından sonra halka ârız olan *"çılgınlık"* sırasında, devrilen *"istibdat"* idaresinde vazifeli birkaç Arap vesile edilerek, bütün Arapları hedef alan bir kampanya açıldığı anlaşılmaktadır.

Bunun, müslümanları parçalamak isteyen bazı çevrelerin teşviki ile çıkıp çıkmadığı ve nerelerden teşvik gördüğü, hangi kalemlerce kışkırtıldığı ayrıca tetkike değer.

Bahsi geçen yazıları *"Arap İttihad Kulübü'nü Tenkid"* adı altında, birinci kısmın ikinci bölümü olarak buraya aldık.

Yazılar sadeleştirilmiş ve bazı yerleri parantez içinde özetlenmiştir. Yine, yıldızla işaretli notlar yazara, numaralı olanlar bize aittir.

İSLÂM'A GÖRE IRKÇILIK

"Takip ve Tenkid" mecmuası[1]
sahibi Nüzhet Sâbit Beyefendi'ye[2]

Musa Kâzım Efendi[3] hazretlerinin *"İslâm Mecmuası"*nda[4] yayınlanan makale serisinin sonuncusunda, şu satırlar bulunmakta idi:

Musa Kâzım Efendi'nin yazısı

"İslâmiyet'in mühim esaslarından biri de kardeşliktir... İslâm dîni, *'Mü'minler kardeştir'*[5] âyeti ile müslümanlar arasına kardeşlik esasını koymuştur.

"İslâm dini bu mühim esası, gayet sağlam bir şekilde koyduktan sonra, bunu ebedî olarak koruyacak tedbirleri de almıştır. Bu

---

1 "Takip ve Tenkid" İktisadî, ilmî, içtimaî mecmua. Sahibi ve müdürü Nüzhet Sâbit. 1913 Mart ve Mayıs aylarında 5 sayı çıkmıştır.

2 Nüzhet Sâbit (1883 - 1920): 1907'de Mülkiye'yi bitirmiş, 1909'da İttihat ve Terakki Cemiyetine girmiş, 1911'de ayrılarak muhâlefete geçmiştir. Aynı yıl çıkardığı "Vazife" gazetesi ile İTC ne şiddetle hücum etmiştir. Öğretmenlik yapmıştır.

3 Musâ Kâzım Efendi (1858 - 1919): 1908 yılına kadar Hukuk Mektebi'nde Mecelle okuttu. Âyân âzâsı ve 1910'da şeyhülislâm oldu. Birbuçuk yıl sonra istifa etti. Çeşitli eserleri ve dînî mecmualarda yazıları vardır.

4 "İslâm Mecmuası" Şiârı: Dinli bir hayat, hayatlı bir din, Müslümanların faydasına çalışır. Mesul müdürü Halim Sabit. 1913 - 1918 yıllarında 63 sayı çıkmıştır. Türkçü - İslâmcı bir yol tutmuştur. Yazarları şunlardı: Musa Kâzım Efendi, Halim Sâbit, Musa Carullah Bigiyef, Ziyâ Gökalp, Kâzım Nâmi, Muallim Vahyi, M. Şemseddin, Köprülüzâde Fuad, Bursalı Mehmed Tâhir, Ahmed Agayef, Aka Gündüz, Mansurîzâde Suad, Ragıp Hulûsi, Abdüllâtif Nevzad.

5 Hucurât sûresi 10. âyetin meâli.

dinde zekâtın ve yardımlaşmanın farz olması; düşmanlık ve husûmetin, dedikodu, iftira ve yalanın, nifak ve şikakın, ayrılık, fitne ve fesâdın, *ırk ve cins iddiasında bulunmanın şiddetle yasak oluşu, hep İslâm kardeşliğini ebedî olarak muhafaza edecek tedbirler arasındadır.*

"Gerçekten de... bir millet, düşmanlıktan, dedikodudan, iftiradan, yalandan, nifak ve şikaktan, ayrılık, fitne ve fesattan, ırk ve cinsiyetini öne sürmekten şiddetle menedilmezse, o millet arasında kardeşlikten eser bulunamaz. Bu yüzden, öyle bir milletin yaşaması da kàbil olmaz.."[6]

Nüzhet Sâbit Bey'in sualleri

Siz de bu ibâreleri naklederek mecmuadan bazı açıklamalar istiyorsunuz. Ve meselenin kendinizce mühim ve müşkil taraflarını, aşağıdaki sözlerle soruyorsunuz:

"Irk ve cinsiyet iddia etmenin şiddetle yasak oluşu hakkında izahat verilmesini, memleket için pek faydalı buluyoruz. Irkını öne sürmek ne derecede memnu'dur? Ve hangi şekilde olursa yasaktır? (Ben Arabım ve benden daha Arabı yoktur) diye bir hadis vardır, deniliyor. Bu hadisten -eğer sonradan uydurulmuş değilse- maksat nedir?

"Türkçe, yahut Çince konuşan bir müslüman, (Türküm, Çinliyim) demekle, ırk iddiasında bulunmuş olacak mı? Yoksa yasak olunan ırkçılıktan maksat, diğer ırk ve milliyetleri aşağı görmek midir?

"İslâm Mecmuası, milliyet fikirlerine münevver bir şekil ve hareket vermeyi gâye edindiği için bu yolda bizi aydınlatmasını rica ederiz. Bu hususta izahata ihtiyaç vardır."

---

6 Musa Kâzım Efendi'nin bu yazısı İslâm Mecmuası'nın 2 Şubat 1329/15 Şubat 1913 tarihli 3. sayısında çıkmıştır. Aynı yazı, Musa Kâzım Efendi'nin 1336 yılında "Dîni, İçtimaî Makaleler" adıyla çıkan eserinin 284. sayfasına da alınmıştır.

İslâm Mecmuası neden cevap veremez?

İslâm Mecmuası'ndan bu suallerinize cevap beklemek, hakkınızdı. Fakat İslâm Mecmuası susmayı tercih etti... Musa Kâzım Efendi hazretlerinin lisanıyla ettiği işaretle yetineceği anlaşılıyor. Biz onu bu hususta mâzur görürüz.

Çünkü *"Milliyet fikirlerine münevver bir şekil ve hareket"* vermek vazifesini yüklenmekle beraber, *"Türk Yurdu'nun*[7] *samimî bir yoldaşı"* olmak üzere kendini matbuata prezante eden bir *İslâm Mecmuası*, din namına, nakil buyurduğunuz sözlerden başkasını elbette söyleyemeyecektir. Ayrıca işi daha fazla derinleştirmesi, arkadaşını gücendirmek tehlikesini de doğurabilir.

Şu halde, oradaki hizmet arkadaşlarımı bu müşkil vaziyetten kurtarırsam, her halde hoşa gitmeyecek bir iş görmüş olmam, inancındayım.

Irkçılık ne zaman, nereden geldi?

Buradaki müslümanlar arasında *"kavmiyet ve cinsiyet dâvâsı"*'nın veya başka bir tabirle *"ırk ve cinsine taraftarlık"* cereyanının belirmesi, onbeş yirmi senelik bir şeydir. Fakat en ziyade açığa vurulması ve memleketin hayat ve memat meselelerinden biri haline getirilmesi 1908'de *Meşrutiyet*'ten başlar.

Bu da, câhillik sebebiyle *Avrupa*'dan edindiğimiz zararlı -ve âcizâne kanaatimce- İslâm'ın varlığı için kanser denecek kadar tehlikeli, bir yabancı bid'attir.[8]

Zaten *Avrupa*'nın daima en fena şeylerini almak, iyi şeylerini de

---

7 "Türk Yurdu" mecmuası, Türklerin faydasına çalışır. "Türk Yurdu" cemiyeti tarafından çıkarılır. Müdürü: Akçuraoğlu Yusuf, Aralık 1911'de çıkarılmaya başlanmış, daha sonra da "Türk Ocakları"nın yayın organı olarak devam etmiştir. Cümlede geçen Fransızca "prezante" (tanıtmak) kelimesi, o çevrenin Batı hayranlığına bir telmih olmak üzere bilhassa kullanılmıştır.

8 Bid'ât: İslâm dîninin değişmez olan "inanç ve ibâdet" esaslarına veya bu esaslarla doğrudan doğruya alâkalı olan dînî hayata sonradan sokulan yabancı fikir, davranış veya müesseseler.

bozmadıkça tatbik etmemek, bizim en ziyade dikkate çarpan felâketlerimizden biridir.

Bazı asabî hastalıklar, ilk önceleri sahte bir canlılık, geçici bir hareketlilik göstererek ortaya çıkarlar.

Irkçılık hareketi de, ilk bakışta ve *Avrupa* gözlüğü ile tetkik edildiğinde, mühim bir terakkî adımı, canlılık veren bir hayat kaynağı gibi görünüyor. Fakat bu *Frenk* hastalığı İslâm'ın basiret nazarları ile tetkik edilirse; bu ümmetin muhakkak ölümüyle neticelenecek, tedavisi çok güç ve bulaşıcı bir hastalık olduğu anlaşılır.

Şu halde, *Musa Kâzım Efendi* hazretleri gibi selâhiyetli bir ağızdan ve "İslâm" adını taşıyan bir mecmuadan, yukarıya naklettiğimiz sözlerden başkasının çıkmasına da zaten ihtimal yoktur.

Daha önce yazılanlar

Meşrutiyet'in daha ilk ayında, "ırk ayrılığı iddiası" hakkındaki fikrimi, *"İttifak"* gazetesinde[9] Arap olan müslüman kardeşlerimize hitâben yazdığım iki makale ile belirtmiştim. Şu halde, bu meseleye dair ilk olarak yazanlardan bulunuyorum. Daha sonra ise *"Sebîlürreşad"*ın 212. nüshasında Türkçülere karşı açılan dindarâne mücâhedeye katıldım.[10]

---

9 "İttifak" menâfi-i vatana hâdim Osmanlı gazetesidir. Kurucu ve başmuharriri Sâmih. Gazete 1908'de günlük olarak çıkmaya başlamıştır. Ahmed Naim Bey'in bahsini ettiği yazısı, gazetenin 17 Ağustos 1324/30 Ağustos 1908 tarihli, 14. sayısında çıkmıştır. Mesele, karşılıklı yazışmalarla gazetenin 18. sayısına kadar devam etmiştir. Bahsi geçen yazılar, bu kısmın ikinci bölümüne alınmıştır.

10 Sebîlürreşad'ın 212. sayısı 13 Eylül 1328 / 26 Eylül 1912 tarihinde çıkmıştır. Ahmed Naim Bey, bu yazısında, ırkçılığı men eden bir hadisi açıklamaktadır. Bahsi geçen yazı, Mehmed Âkif'in kısa "tefsir" yazılarından birinin hemen devamına konmuş olup, onu tamamlayacak mâhiyette kaleme alınmıştır. Âkif merhum tefsir yazısında "Hepiniz birden Allah'ın Kitabı'na sımsıkı tutununuz..." meâlindeki âyet-i kerime dolayısıyla, ırkçılık ve ayrılık aleyhine yazmakta, Ahmed Naim Bey de onu takiben, ileride de bahse mevzu edilecek olan "Irk davasına kalkışan....bizden değildir" hadisini ele alarak ve aynı mevzudaki âyet ve hadislere de müracat ederek meseleye açıklık getirmektedir.

Bu sebeple, işin hakikatini ve bütün safhalarını müslümanların önüne sererek, bu davanın faydalı ve zararlı, meşru ve gayr-i meşru taraflarını Kur'ân ve Sünnet'e[11] dayanarak izah etmeyi kendime bir vazife sayarım.

Dolayısiyle de gerek sizden[12] ve gerek muhterem okuyuculardan, bu bahsi sonuna kadar okumak için icap eden sabır ve tahammülü esirgememelerini bilhassa niyaz ederim.

Bağları gevşetmek cinnettir

Bizim iddiamız şudur:

Irk davası gütmek-*Musa Kâzım Efendi* hazretlerinin buyurdukları gibi- Şeriat[13] tarafından kötü görülmüş ve reddolunmuştur. Şer'î[14] tâbiri ile bu bir "da'vâ-yı câhiliyyet"tir.[15] İslâm'ın varlığına ve devamına, müslümanlarn refah ve saadetine en müthiş bir darbedir. Hele ki, bütün İslâm diyarları elden çıkmış, diyar-ı küfr[16] olmuş iken, buradaki bir avuç müslümanın *"Ben Türküm, ben Kürdüm, ben Lâzım, ben Çerkesim"* gibi yeni heveslerle, birbiriyle olan bağlarını zerre kadar gevşetmeleri nasıl olur! Düşmanlarımızın tecâvüzlerini tâ kalbgâhımıza uzattıkları bir sırada, bu cinnet değil de nedir. Üstelik şu hal, ırk taraftarlığı bayrağını ellerinde tutanların anladığı mânâda da, vatanperverliğe aykırıdır.

11 Peygamber Efendimiz'in, bizzat yaptığı, yapın dediği veya bir başkası yaparken görüp de tasvip ettiği hallere ve hareketlere "Sünnet"denir.

12 Ahmed Naim Bey, Nüzhet Sâbit Bey'e hitap etmektedir.

13 İslâm'ın dünya ve âhirete dair esaslarının tamamına "Şeriat" denir.

14 Şer'î: Şeriâte ait, şeriate uygun.

15 İslâm'dan önceki devirlere "devr-i câhiliyyet" denir "da'vâ-yı câhiliyet" de "İslâm'dan önceki devirlere ait bâtıl iddiâ" demektir. Şu halde buradaki "câhiliyyet", dilimizdeki "bilgisizlik" değil, en büyük bilgisizlik olan "imansızlık ve İslâmsızlık" demektir. Yüksek yüksek tahsiller yapmak, İslâmsız olan kişiyi câhillikten kurtarmaz.

16 İnancımıza göre dünya ikiye ayrılır: Diyâr-ı İslâm, Dârü'l-İslâm (İslâm ülkesi) ve Diyâr-ı Küfr (Kâfirlik ülkesi). İslâm'a katılan bir ülke, tekrar küfre bırakılamaz ve müslümanlar, sulh yaptıklarının dışında kalan bütün kâfirlerle harp hâlindedirler. Diyâr-ı Küfr'e "Dâr-ı Küfr" ve "Dârü'l-harb" de denir.

Arnavutların başına gelen

Din ve iman, akıl ve iz'an sahalarından uzaklaşılsa bile, *"ırkın saadeti"* denen aldatıcı serâbın ardından koşan Arnavut kardeşlerimizin başına gelen büyük felâket, bize müthiş bir ibret dersi olarak yeter.[17]

Aynı sebepler, aynı neticeleri doğurur. Bu tabiî ve aklî bir kaidedir. O halde, bu yolda devam ettiğimiz takdirde, ergeç bizim de başımıza gelecek musibet budur. Bu gidişle, İslâm'ın son sığınağı olan bu diyar, Allah korusun -Arnavutluk gibi- dârü'l-küfr hâline girecektir.

Bazı Arap kardeşlerimizin, ırk dâvâsına düşmekle takip ettikleri gâyeyi bilemezsek de, *"Türkçü"* namını takınan Türk kardeşlerimizle temâsımız çokça olduğu için, yollarını ve fikirlerini biliyoruz, zannındayız.

Kürd kardeşlerimiz ise -anladığımıza göre- henüz bu hastalığa tutulmamıştır. Bundan sonra da dûçâr olmamalarını Cenâb-ı Hak'tan niyâz ederim.

Türkçüler iki kısımdır

Türkçülerle münâkaşa ve münâzaralarımız oldu. Beş senedir çalışmalarına rağmen, kendilerine sağlam bir gâye edinmekte, birleşemediklerini anladık.

Bunların içinden, nereye ve niçin gittiğini idrâkten âciz bulunan ve bütün yaygaraları *"Uydum kalabalığa"* demekten ibaret olan çoğunluğu bir tarafa bırakıyoruz.

Türkçülerin ileri gelenlerini, reislerini, önderlerini, ulularını ikiye bölünmüş görüyoruz. Bir takımı *"Hâlis Türkçü"*, diğer takımı ise *"Türkçü-İslâmcı"*dır.

---

17 Kavmiyetçi "Başkım" kulüplerinin tahriki ile ayaklanan Arnavutlar, muhtariyet isteyerek devlete isyan etmişlerdi. Balkan harbinde Sırpların işgâline ve katliâmına mâruz kaldılar. Mehmed Âkif Bey'in bu vak'aya dair bir manzumesi vardır. Bu manzume için, kitabımızın üçüncü bölümüne bakınız.

Hâlis Türkçüler, büsbütün yeni bir *"mefkûre"* (müşterek gâye demek olacak)[18] ortaya koymak; eski an'aneler ile münasebet bağını keserek, yeni an'aneler vücuda getirmek, *"yeni bir iman"* ile *"yeni bir kavim"* ve *"yeni bir millet"*i kalıba dökmek hevesindedirler.

Bunların sohbet ve yazılarında, en samimî ve en mâkul olarak söyledikleri sözler, aşağı yukarı şöyle hülâsa edilebilir:

Hâlis Türkçüler'in fikirleri

"Bizi kavmiyet gâyesine sevkeden şey, Türklerin dışta ve içte mâruz kaldığı tehlikelerdir. Şimdiye kadar bu devletin devamını temin etmek için can ve mal vergisini en mebzul olarak ödeyen Türklerdir. Bunca dağdağalar, bunca gâileler neticesinde, Türk unsuru zayıf düşmüştür. Maarifi, ticareti, san'ati ve hattâ ziraati mahvolmuştur.

"Bu fedakârlığa karşılık ise, aynı vatanda yaşayan müslim ve gayri müslim kavimlerden, daima cefâya ve gönül kırıcı muamelelere mâruz bırakılmıştır.

"Artık kendini toplayıp, biraz da kendine bakması, fedakârlıklarını, diğer kavimlere karşı biraz kısarak, kendine hasretmesi zarûridir. Buna ise yeni bir mefkûre, Türklük esasına dayanan yeni bir mefkûre lâzımdır. Her şeyden evvel buna ihtiyacımız var.

"İslâmlık bağı ise ancak ikinci derecede kalır. Âhirete ait işleri dünyada iken kendine dert edinmenin, bilmeyiz ki, hayatta amelî bir faydası var mıdır? Biz bu dünyadaki saadetimizi temin etmenin yolunu arayalım.[19] *Din mefkûresi bizi mesut ettikçe, arkasından koşabiliriz. Halbuki görüyoruz ki, dinî işler gevşemiştir. İ'lâ-yı Kelimetul-*

---

18 Parantez içindeki not Ahmed Naim Bey'e aittir. "Mefkûre" kelimesi "gâye, ideal" karşılığı olarak, ilk defa Ziyâ Gökalp tarafından kullanılmıştı.

19 Din hükümlerini "dünya" ve "âhiret"e ait diye ikiye ayırarak, ikinciye inandığını iddia eden, aslında hiç birine inanmayan zihniyet... Bakara Sûresinin 85. âyetinde bu görüş hakkındaki ilâhî hüküm beyan edilmiştir: "... Kitab'ın bir kısmına inanıp, bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz? Aranızda böyle yapanın cezası ancak dünya hayatında rezil olmaktır. Âhiret gününde de azâbın en şiddetlisine onlar uğratılırlar. Allah yaptıklarınızdan gâfil değildir."

lah[20] *etmeye, Avrupalının sillesi mânidir. Demek ki eski iman ile kurtulacağımız yok. Kurtaracak bir şey olaydı, zaten bu hâle gelmezdik.*

"Üstelik, kavmiyet cereyanı, Avrupa'dan kopup gelen coşkun bir seldir. Bunu durdurmak, bize de geçmesine mâni olmak kàbil değildir. Muâsırlaşarak terakkî edeceksek, Avrupa cemaatinden ayrılamayız. Avrupa'da din ehramları ile hudut çizmek modası çoktan geçmiştir. Biz de böyle antika mefkûrelerden vazgeçmezsek, müzelerdeki antikalar gibi, nâmımızı yalnız tarih sayfalarında okuruz. Şu halde bu halk evvelâ Türk, sonra müslüman olmalıdır.

"Böyle olmakla, ayrıca bir menfaatimiz daha vardır:

"Mâlumdur ki Avrupalıların eline düşen İslâm diyarlarını birleştirmeye imkân yoktur. İçerdeki müslüman unsurlar ise, İslâm kardeşliğine sanıldığı kadar bağlı değiller. O halde Türklük mefkûresi ile Boğaziçi'nden tâ Büyük Okyanus'a kadar ırkdaş ve dildaş seksen milyon halkın, bir vahdet bayrağı altında toplanması mümkün iken, buna neden çalışmayalım?"[21]

Nasıl?.. Mantık parlak, hülya tatlı değil mi?

Fakat kabul etmeliyiz ki, kavim ululları içinde böyle düşünen mefkûreciler ekseriyeti teşkil etmezler.

"Türkçü-İslâmcı" olan diğer ulular ise, ne serden, ne yârdan geçemiyorlar, İslâm mefkûresi ile kavim mefkûresinin hiçbirini feda etmek istemezler.

Hâlis Türkçüler'in hayâlleri

Birincilerle, yâni Hâlis Türkçüler'le burada uzun uzadıya münakaşa etmeyi abes görüyoruz. Bunların aşılamak istedikleri şey, açıkça dinsizlik mefkûresidir.

---

20 İ'lâ-yı Kelimetullah: "Allah'ın sözünü yüceltmek" yani "İslâmiyet'i, izzet ve şerefiyle tam olarak yaşamak ve bütün cihana yaymak için çalışmak" demektir.

21 Meşrutiyet devri Türkçü Turancılarının fikri aynen böyle idi. Rumeli elden çıkmış, Anadolu tehlikeye düşmüşken, uzak hayallerle avunuyorlardı.

Halbuki din inancı yok edildiği zaman, yerine ona denk olacak diğer bir şeyin konulamayacağını, *"İ'lâ-yı Kelimetullah"* uğruna kılı deprenmeyen bir herifin, tâ Kamçatka yaylalarındaki ırkdaşları için silâha sarılamayacağını; bin yıldan beri *"kardeşimdir"* dediği, bin yıldan beri hüznüne, sürûruna iştirâk ettiği, uğrunda hayatını fedâdan çekinmediği din kardeşini bırakan bir kimsenin, Sibirya'nın bilmem hangi buz ovalarında Nasrânî mi, Şâmânî mi belli olmayan Yakut[22] kardeşini sevemeyeceğini düşünemeyen; Türklerin ikbal devrinin, İslâmiyet'e sarıldıkları zamana rastladığını, düşüşlerinin ise iman ve akidelerinin zayıflamasından itibaren başladığını örtbas etmeye çalışan zevat ile münakaşa yeri, her halde bu makale değildir.

Biz yalnız *"Türkçü - İslâmcı"*larla dertleşebiliriz. Zira bunlarla, İslâm çerçevesi içinde anlaşmak, hakikati din namına, onlara kabul ettirmek daha kolaydır, diye tahmin ediyorum.

Türkçü - İslâmcılar'ın fikirleri

"Türkçü - İslâmcı" olan ulular ile ettiğimiz temaslar, bunların diğer arkadaşlarından, nispet kabul etmeyecek derecede, daha insaflı olduğunu göstermiştir.

Gerçi bunlar da Türk unsurunun zaafından, yardıma muhtaç olduğundan bahsediyorlar. Fakat İslâm câmiasını dağıtmak da istemezler. Bu câmiayı, hem diğer müslüman unsurların bizden ayrılmaması, hem de Türklerin kolaylıkla yetiştirilip yükseltilmesi için lüzumlu sayarlar.

Yalnız bir noktada yanılıyorlar:

"Türklük câmiası, İslâm câmiasını kuvvetlendirir. Kendi ırkına taraftarlık etmek, asabiyet dâvâsı gütmek, İslâmiyet'e aykırı değildir. Bu iki mefkûre birbiriyle çatışmaz. Aksine yekdiğerini tamamlar ve ilerleyip kuvvetlenmesini kolaylaştırır. Ne yazık ki, birçok genç-

---

22 Nasrânî: Hıristiyan/Şâmânî: Putperest, Şaman dînine mensup/Yakut: Bir Türk boyu.

lerimiz imân ve İslâm'dan nasipsiz kalmışlardır. Bunları, hiç olmazsa vatan ve ırk sevgisi adına, İslâm'a ısındırmaya çalışabiliriz."[23]

Diyorlar ve "din imânı"nın yanı başına bir de *"kavim imânı"* koyuyorlar. Hattâ içlerinde imân ve İslâm'a olan bağlılıklarından hiç şüphe etmediğim bazı zatlara tesadüf ettim ki bunlar *"ırkları ile övünmenin İslâmî hislere hiç zarar vermeyeceğini"* düşünüyor; bilâkis bir insan, *"müslüman da olsa diğer kavimlere karşı, bir varlık gururuyla övünecek olursa, pek yüksek bir terakkî mertebesine vâsıl olur"* diye, cidden inanıyorlardı.

İlk başlayan mühim değil

İşte bu zatlar, bir münâzara neticesinde, açık hakikat karşısında mecalsiz kalıp, dâvâyı kaybedince, mâzeret olarak:

"Ne yapalım? Bu propagandamıza son verirsek, Türklük mahvolacak. Arnavutlar, Araplar bizden evvel bu dâvâya kalkıştılar. Biz nefis müdâfaası halindeyiz. Bu müdâfaamızdan müslümanlara bir zarar geliyorsa, kabahat bizde değil, ilk başlayanlarda, ilk taarruza geçenlerdedir. El-bâdî azlem"[24] diyorlar. Arap milliyetini güdenlere: *"Niçin böyle yapıyorsunuz?"* diye sorsanız, onlar da bin dereden su getirerek haklı olduklarını ve müdâfaa durumunda bulunduklarını söylerler. Onlar da -Türk kardeşlerimiz gibi- *"El-bâdî azlem"* sözünü tekrar ederler.

Kim kime zulmetmiş, bunu araştıracak değiliz. Biz, her iki tarafta da şeriata muhalif, İslâm'ın ruhu ile barışmaz bir emr-i münker[25] görü-

---

23 Bu "ısındırma" bugün de vardır. Fakat eskisine nispet edilemeyecek kadar farklı ve olumlu bir gelişme göstermektedir. İslâmiyet'i bütünüyle yaşamak istemenin, kısacası "dindar" olmanın, neredeyse "vatan hainliği"ne denk tutulduğu bir devir geçirilmişti. 1950'den sonra, hâlâ insanlara ürküntü veren bu kelimenin yerini "milliyetçilik" tuttu. Fakat son yıllarda zuhûr eden, çok şuurlu ve zinde bir gençliğin, şimdi sadece "Müslüman" sıfatı ile konuştuğu görülmektedir. Bu durumda solculuk ve köksüzlükten kurtulup "milliyetçi" olan gençlerin, bundan sonraki merhalede "İslâm milliyetçisi, İslâmcı" olmaları en tabiî bir gelişmenin sonucu olacaktır ve nitekim öyle olmaktadır.

24 "İlk başlayan daha zâlimdir" manâsına.

25 Emr-i münker: Dînen men edilen, câiz görülmeyen iş. Müsbet olanı: "Emr-i ma'rûf"tur.

yoruz. Ve *"Zâlim de olsa, mazlum da olsa, kardeşine yardım et."*(*) hadis-i şerifine[26] uyarak, hepsine yardım etmeyi, yâni onları hak ve doğru olan yola dâvet etmeyi kendimize vazife biliyoruz.

Bu sebeple, *"Türkçü - İslâmcı"* kardeşlerimize deriz ki:

Türkçü - İslâmcı kardeşlerimize hitap:

Türk'ün yardıma ihtiyacı olduğunu, sizlerin himmet ve irşâdına cidden muhtaç bulunduğunu inkâra imkân yoktur. Fakat Türk'ü, bundan sonra da zararına sebep olacak yorgunluklara salıp, dünya ve âhiret saadetini düşünemeyecek hale getirmek revâ-yı hak değildir.

Onun içtimaî vaziyetini düzeltmek, istihsal kuvvetini çoğaltmak, mâneviyatını kuvvetlendirmek, yüksek hasletlerini geliştirmek, kötü alışkanlıklarını gidermek, cidden takdire şayan, Allah'ın ve kullarının indinde makbul, hayırlı bir iştir.

Bu işde muvaffak olmak için de, Türk'ün lisânına hizmet etmek, edebiyatını cidden rûha gıda olacak bir hâle getirmek, kavmin ilmî ve amelî kuvvetini artırmak lâzımdır ve bu pek mübârek bir vazifedir.

Türklere yardım dinî bir vazifedir.

Hattâ bu vazifede, ırken Türk olmadığı halde, Türkçe konuşan diğer müslüman kardeşlerin de size yardıma koşmaları, dinî vazifeleridir. Nitekim bizim yaptığımız da başka bir şey değildir.

Lâkin bu içtimaî hizmetlerin ifâsı, hiçbir vakitte sizlerin, cevaz sınırını çiğnemenize ve soy sop ile, en eski ecdad ile övünmenize sebep olmamalıdır. Lisân ve lügat, bir anlaşma vasıtasından ibarettir. Bunu iyi kullanınız, münkerâta[27] âlet etmeyiniz.

(*) Hadis-i şerifin râvîsi Enes bin Mâlik hazretleridir. Mahrecleri, Buhârî, İmam Ahmed ve Tirmizî'dir. Hadis-i şerifin muhâtabı: "Zâlime nasıl yardım edeyim?" diye sormuş. "Onu zulümden men' edersin. Ona yardım etmek budur" buyurulmuştur. [(*) işaretli dipnotları Ahmed Naim Bey'e aittir.]

26 Hadis: Peygamber Efendimiz'in sözleri.

27 Münkerât: Münkerler, dînen câiz görülmeyen, doğru bulunmayan şeyler:

Türk'e muhtaç olduğu din ve dünya ilimlerinin hepsini ifade edip anlayabileceği, basit veya yüksek bir lisan öğretiniz. Kütüphanesini, dünyanın en zengin kütüphanesi haline koyunuz.

Cengiz'in mukaddes yasası!..

Fakat daima.. Evet, bundan gaflet etmeyiniz, daima kendisine *"Ey Türk!"* diyecek yerde *"Ey müslüman!"* diye hitap ediniz. Kendisine daima müslümanlığından bahsediniz. Türklüğünden bahsetmeyiniz. Gayretini gıcıklamak istediğiniz vakit, Türklük namına değil, Müslümanlık namına gıcıklayınız. Türk'ün tarihini İslâm tarihinden ayırmayınız.

Biraz kendinize gelin de insaf ederek düşünün. Dört beş senedir bu ham dâvânın arkasına düştünüz. Hesap ederek Türklere ettiğiniz hizmetlerin yekûnunu toplayın. Edebiyatına, gramerine, lügatine, ilmine, san'atine, ticaretine, ziraatine kattığınız şey nedir?

Ona kuru bir benlik dâvâsından, fazla olarak, biraz da öteki kardeşleriyle bozuşmaktan başka ne kazandırdınız?

Bir kere gâyenizi "Hâlis Türkçüler"le tamamiyle birleştiremediğiniz için, ne demek istediğinizi lâyıkıyla anlayamayan halk ne yapacağını bilemiyor.

Kendilerine: *"Sizin atalarınız Karahan'dır, Bozkurt Han'dır, Oğuz Han'dır, Cengiz Han'dır, Hülâgû Han'dır"* dediniz. Onlar da inandılar.

Bin yıldan beri diğer kavimlerin kanıyla karışa karışa, Türklükle lisandan başka bir alâkaları kalmadığını, hatta bir çoklarının Türklüğünün, sonradan öğrenilmiş lisandan dolayı sırf ârızî bir şey olduğunu akıllarına bile getirmeyerek, kendilerini hakikaten bu saydığınız müşriklerin[28] öz evlâdı zannettiler.

Şimdi cinnetin son haddinde olmak üzere, Cengiz'in *"Mukaddes toprağına!"*, *"Mukaddes yasasına!"* yemin ediyorlar.

28 Müşrik: Şirk koşan, Allah'tan başka tanrı tanıyan.

Putperest ecdad isimleri

Bu işin dâîlerinden kaç tanesinin üçüncü batna[29] kadar hâlis muhlis Türk çıkacağı cidden merak edilecek bir şeydir.[*]

Bununla beraber sizin bize tanıttığınız gâyenizden (mefkûrenizden) cidden uzaklaşan bağlılarınız, tuhaflığı, isimlerini değiştirmeye kadar vardırdılar.

İslâmî olan isimleri, Gündüz Bey'ler Uyanık Bey'ler, Gök Bey'ler, Konur Bey'ler, şeklinde garip değişikliklere uğruyor.

Peygamber-i Zîşân Efendimiz hazretleri, gerçi tebliğ buyurdukları dîne giren müslümanların isim değiştirmelerini âdet etmemişlerdi. Fakat sevdikleri bazı zatların isimlerini veya kötü bir mânâ taşıyan câhiliyet devri isimlerini değiştirirlerdi.

Meselâ: Zeydülhayl ismini Zeydülhayr, Abdüluzzâ ismini Abdurrahman, Âsî ismini Mutî, Asiye ismini Cemile olarak değiştirmişler.[29a] Bundan dolayı olacak ki, sonradan müslüman olanların isimlerini değiştirmek âdet oldu. Sizinkiler ise o güzelim İslâm adlarını gûya Türklük aşkına, kulaklar duymadık isimlere çeviriyorlar.

Putperest olan sahte ecdâda bağlanmanın ve yeni bir dine girmişlerin vaftiz adını andıran isimlerin, Türk'ün terakkî ve teâlîsiyle olan münasebetini -ayıp değil ya- anlamıyoruz.

Kavmiyet hesabına dalâletin bu kadarıyla iktifa edilse, yine öper başımıza koruz. Siz bir de *"Ergenekon'dan Kurtuluş Bayra-*

---

29 Dâî: Dâvetçi, bir inanca ve fikre çağıran. Batn: Nesil.

29a "Âsî ve "Asiye", kelimeleri, (ayın, sad) harfleriyle yazılır ve "isyan eden" demektir. İsim olarak kullanılan "Âsiye" (elif ve sin) ile yazılır. "Hüzünlü kadın" demektir.

(*) Bilmem ciddî, bilmem lâtife bana şu vak'a hikâye edilmiştir: Yurd'un mu, Ocak'ın mı meşhur hatiplerinden biri, bir gün Macarlı bir muhtedîye rast gelmiş, aslını faslını sormuş. O da anası Rum, babası Macarlı olduğunu söylemiş. Hazreti hatip: "Öyle ise dostum, siz Türksünüz" diye mukabele etmiş. Birçok şeyler gibi buna da ister gülün, ister ağlayın. [Muhtedî: Bir başka inançta iken, sonradan müslüman olmuş kimse.]

mı"[30] diye ortaya yeni bir bayram çıkardınız. Kulüpleriniz, gazetelerle birbirini hararetli hararetli kutladı... Ve Türk olan olmayan, müslim olan olmayan herkes, bu beklenmedik emr-i vâki karşısında hayretten susup kaldı...

Mitolojik hurâfeler

Siz eğer eski müşrik Şâmânîlerin hâtırasını diriltmek için bu bayramı millete peşkeş ediyorsanız, sözünüzle işiniz arasında mühim bir tenâkuza düşerek ayıp ediyorsunuz. Zira *"İlerlemek için gözümüz istikbalde olmalı"* dediğiniz halde, bugün hiçbir Türkün kalbindeki his tellerini oynatmayacak olan, bilmem kaç bin senelik mitolojik hurâfeleri, boş yere canlandırmaya çalışıyorsunuz.

İtiraf ederim ki, yine bu mevsime tesadüf eden Paskalya yortuları, beni ne kadar mütehassis etmiş ise, *"Ergenekon"* dan da o kadar duygulandım. Hattâ "paskalya" ismine, kulağımız daha bile fazla alışkındır...

Yok eğer bu bayramı hiç yoktan icad ediyorsanız, bu bid'atiniz her halde hoşa gidecek bir şey değildir.

En az bin yıldan beri, bayramlarına mâtemlerine iştirâk eden, saadet ve dertlerine ortak olan Türk kardeşlerinin, bugünden itibaren yalnız başlarına bir bayram yaparak, kendi kendilerine sevinç göstermeleri, hiç şüphe yok ki, diğer müslüman kardeşlere bir ayrılık hissi verir. Kalplerini rencîde eder.

Şikâyetlerim bunlarla kalsa yine iyi...

Çılgınlar

Sizin açtığınız o kavmiyet bayrağının gölgesinde toplananlar arasında öyle çılgınlar vardır ki, birisi *"Vatan"* hissini ilk olarak kalplere aşılayan meşhur edibimiz *Kemâl Bey* merhumu *"Celâl"* piyesin-

30 O zamanın Türkçüleri, 27 Mart (9 Nisan) günü "Ergenekon'dan Çıkış"ı kutluyorlardı. Ömer Seyfeddin'in "Tarhan" adıyla 27 Mart 1330/9 Nisan 1914 tarihli "Halka Doğru" mecmuasında bir şiiri çıkmıştır: "*Yeni Gün Ergenekon'dan Çıkış: 27 Mart*". Daha önce 1912'de, Ziya Gökalp'ın 45 kıt'alık "*Ergenekon*" manzumesi yayınlanmıştı.

de *"Türklük gâyesini İslâmiyet'e feda ettiğinden dolayı"* hatâlı görüyor ve boş iddiasına nazaran da bu azîm(!) hatâyı, onca hizmetlerinin dahi affettiremeyeceği kadar ağır buluyor. Bir diğeri de, zavallı Türk kavminin bütün felâketlerini kendisine yabancı olan İslâm dininde bularak "Şâmânî" mezhebine dönülmesini tavsiye ediyor.

Ey Türkçü - İslâmcı kardeşler! İşte görüyorsunuz ki, ne kadar iyi niyetle çalışsanız da, Hak tarafından yasaklanmış olan yollardan maksada nâil olmak mümkün değildir. Bütün iyi niyetleriniz, korktuğunuz aksi neticelerin ortaya çıkmasına mâni olamaz. Sizler *Hâlis Türkçüler* gibi insafsız da değilsiniz. O halde felâket büsbütün sarpa sarmadan geçmişi telâfi etmeyi, İslâmiyet nâmına, insaniyet nâmına, hattâ bu gidişle geleceğinden pek ziyade korktuğum Türklük nâmına sizden niyaz ederim, istirham ederim, halkı *"çifte mefkûre"* sahibi etmeyiniz.

Çatal kazık yere girmez

İçinizde üç vatan sahibi olmak isteyenler de varmış. Halbuki yine Türk meselidir *"Çatal kazık yere girmez"* derler. Siz bu çatal mefkûreyi, üç başlı vatan kaygısını kimin kalbine sokabilirsiniz?[31]

Siz yine hâlis İslâm gâyesinden şaşmayınız. *İslâm gâyesi Türklüğü kurtarır.* Türklük gâyesi ise, İslâm dairesini hiçbir zaman çevreleyemez. Çifte gâye ile de hiçbir iş görülmez. İnsaf edin. Size tâbî olanlar Türklüğü mü çok sevecek, yoksa İslâmiyet'i mi? Her ikisini de aynı derecede sevsin, derseniz olmaz. Çünkü bir gâye, gâye olabilmesi için aşk derecesinde sevilmelidir. Elbette kabul edersiniz ki, aşk, bölünme parçalanma kabul etmez.

İki gâye taşıyan kimse mutlaka bunlardan birini daha ulvî bulacak ve ikinciyi onun içinde eritecek, kaynatacak ve birinciye olan

---

31 Ziya Gökalp'ın "Türkleşmek, İslâmlaşmak, Muâsırlaşmak" başlıklı yazıları 1329 (1913) yılı içinde Türk Yurdu'nda yayınlanmıştı. Yazarın bu üçlü mefkûreyi kast ettiği anlaşılıyor.

alâkası derecesinde sevecektir. Yâni birine olan sevgisinin hatırı için ikinciyi de sevecektir.

Öyle ise, Allah rızası için, Türklerin yüzünü *Kâbe*'den *Turan*'a çevirmekten vaz geçin. Her iki tarafa bakmayı kimseye tavsiye etmeyin. Zira cihetleri birbirine zıttır. Bir anda her ikisi birden görülemez. Türkler ya *Kâbe*'ye dönüp –bin yıldır olduğu gibi– Turan'ı arkada bırakacaklar. Ya Turan'a bakıp *Kâbe*'yi unutacaklar.[32] Kâh birine, kâh diğerine bakanlar ise *"...Ne onlarla ne de bunlarla, ikisi arasında bocalayarak..."*[33] zümresinden olacaklardır. Böyle karışık bir mefkûreden ne hayır gelebileceğini ise açıklamaya lüzum yoktur.

Irkçılık zokası zehirlidir.

Dinsiz olan gençliği imana getirmek, onları din nâmına avlamak için, kavmiyet oltasını kullanmaya hâcet yoktur. Hatta bu hareket zarar bile verir. Zira ırkçılık zokası zehirlidir. Onu yutanlar zaten dinsizlikle hastalanmış iseler, bu zehir ile iyi olmazlar. Eğer dindar iseler, o zehiri yuttuktan sonra felâh bulamazlar...

Şundan muhakkak emin olmalısınız ki, kati olarak yasak ettiği şeylerle, İslâmiyet'i barıştıramazsınız.

Irk tutkunluğunun şer'î yasaklardan olması, dünyadaki gâyelerin en yükseği olan *"Müslümanlar Birliği"*ni vücûda getirmek içindir. Siz ve bilhassa *"Hâlis Türkçü"* olan mesâi arkadaşlarınız, Türklük gâyesi uğrunda ne kadar haris iseniz, *"Şeriatin Sahibi"* de müslümanlık gâyesine, sizin tasavvurunuzdan bin kat daha haristir.

İslâm ağacının, temiz meyvelerini taşıyan dalının budağının baltalanması için, yine şeriatin müsâadesinden medet umanlar, pek büyük gaflet gösteriyorlar!

---

32 Kâbe'yi halk unutmadı ise de bir devrin aydınları terk ettiler. Türkçü aydınlar, Cumhuriyet'ten sonra, Turan'dan da –mecburen– vazgeçince, yerine Çankaya'yı koymaya çalıştılar. "Bingöl Çobanları" ve "Türk'ün İlâhisi" şairi Kemalettin Kamu bile: "Ne örümcek ne yosun, ne mucize ne füsun; Kâbe Arab'ın olsun, Çankaya bize yeter!" diyebildi.

33 Nisâ sûresi 143. âyetten.

Ayrılık, düşmanlık doğurur

O halde, iki zıddı bir arada bulundurmak gibi boş bir hayalden vaz geçin de, her şeyden evvel şu çifte mefkûreyi atın. Mantıklı bir hareket olmak üzere, ya açıktan açığa, müfrit arkadaşlarınız gibi "Hâlis Türkçü" olun, ki bunu size tavsiye etmek hatır ve hayalimden geçmez. Yahut dobra dobra "İslâmcı"(*) olun. Zira bir anda hem İslâm hem de câhiliyet sancakları altında bulunmak muhaldir.

İslâmiyet'e ne kadar sarılsanız, müslümanlara ne kadar muhabbetli kardeş olsanız da, Türk ünvanı altında temâyüz belirten bir gâye edinmeniz, her halde bir ayrılık fikri verir. *Bu ayrılık da gitgide diğer müslümanlara karşı bir kaygısızlık, o da zamanla bir husûmet ve düşmanlık doğurur. Ne yapsanız bundan kaçınamazsınız.*[34]

"Bir insan kendi kavmini sevmekle, diğer müslümanları niçin sevmesin?" demeyiniz. Zira bu itirazınız çok su götürür. Öteden beri kendilerini kardeş bilenler arasına, az da olsa bir ayrılık cefâsı girerse, aradaki muhabbetin düşmanlığa dönmesi ihtimali daima pek büyüktür. Ve hepimiz biliriz ki, aile tatsızlıklarından doğan husûmetler, yabancılara karşı olan düşmanlıktan çok daha şiddetlidir.

(*) Bu "cı" edatının "Türk" ile "İslâm" kelimelerine eklenmesi ne kadar fena oluyor! Ben burada sun'î bir mânâ hissediyorum. Bu nisbetleri kendilerine şiâr edinenler bence yanlış isim seçmişler. Zira Türk veya Arap olan kimse, Türkçü, Arapçı olamaz. O kısaca Türktür, Araptır. "İslâmcı"nın da müslüman demek olmadığı, Türkçe lügat ile biraz alâkası olanlarca malûmdur. [Ahmed Naim merhumun notuna bizim ilâvemiz: Günümüzde "İslâmcı" sıfatı, sâde "Müslüman"dan farklı bir mânâ ifade etmektedir ve bugünkü manâsı", "İslâmiyet'i kendi hayatında tam olarak yaşamak ve onun güzelliklerini, bulunduğu cemiyete ve bütün insanlığa getirmek için çalışan, gayret eden müslüman" demektir. Aslında bu özellikleri taşımayan birinin "müslüman" sayılamayacağı mâlum olduğuna göre, "İslâmcı" sıfatının, din ve dünyadan habersiz müslümanlar (?) dan ayırt edilmek için kullanılacak geçici bir sıfat olması gerekir. MED]

34 Ayrılık, kaygısızlık ve sonunda düşmanlık.. Bu bir kehânet değil, İslâm imanı, irfanı ve basireti ile bakan her mü'minin, hattâ insan ruhunu tanıyan her akıllı görgülü insanın, dinsizlik zehri ile ruhu kavrulmamış, duyguları körelmemiş her "sıhhatli" insanın görebileceği bir neticedir... Bugün o acı neticenin kanlı ızdırabı içinde bulunuyoruz.

Bilirsiniz ki, dünyadaki bütün bu ihtilâf ve çatışmaların sebebi, ya iki bâtılın, ya da hak ile bâtılın –üstün çıkmak üzere– birbirleriyle mücâdele etmesidir. Şu halde en doğru olanı seçmeli, *"Türk gelenekleri"* diyerek, İslâm'ı yıkmaya çalışmış bir takım müşriklere kulluk etmekten vaz geçmeli, vaftiz isimlerine benzeyen acayip adları bırakmalı, *Ergenekon*'ları bir daha tazelememeye tevbe-i nasûh ile tövbe etmelidir.

Türklük'e değil, Türkler'e hizmet

Yine, *"Türk ve Müslüman"* yahut *"Müslüman ve Türk"* gibi, bir ayrılık hissi veren tâbirlerden vaz geçmek, hâsılı İslâm ümmetini parçalayacak her türlü tavır ve hareketten sakınmak lâzımdır.

Bu hususlara dikkat etmek şartıyla, şeriatin çizdiği selâmet ve saadet dairesi içinde, Türkler için istediğiniz kadar çalışın. Türkleri istediğiniz kadar irşâd edin. Yalnız dikkat edin ki, irşadlarınız "Türklük" nâmına değil, *"Müslümanlık"* nâmına olsun. *"Türkler!"* diye değil, *"Müslümanlar!"* diye hitap edin. Hülâsa *"Türklük"e* değil, zaten müslüman olan "Türkler"*e* hizmet ediniz. Bu hizmetiniz sizi, Allah ve kulları yanında makbul kılar.

*"Cengiz Yasası"*nı bilmek, *"İlhan'ın Yurdu"*nu tanımak, *"Altın Ordu"*yu anmak, bize lâzım değil. Mâzideki putperestlikle iftihar edilmez. Bize, dinimizi, İslâm yurdunu, müslüman mücâhidleri bilmek, tanımak lâzımdır. İslâm şerefi karşısında, ırk şerefinin bahsi bile, edilmez. *"Haktan sonra, dalâletten başka ne var!"*[35]

---

35 Yûnus sûresi, 32. âyetten... Yıkılmak üzere olan bir devletin aydınları, o günlerde, yukarıda sayılan saçmalıklarla oyalanıyorlardı. Bugün de aynı "hayal vurgunu, halktan ve haktan kopuk" aydın (!) lar, benzeri "modern" saçmalıklarla vakit geçiriyor; kurtarıcı ve yükseltici İslâm'ın gelişini geciktiriyorlar. Geçen asırlarda, Batı'dan Haçlı sürüleri hücumlarına devam ederken, Asya'daki medenî Türk ve İslâm ülkelerine de vahşi Cengiz ordularının saldırması, İslâm âleminin geri kalmasının en büyük sebebi olmuştur. Birer milyon nüfuslu Buhara ve Semerkand'dan arkalarında sadece birer harâbe bırakmışlardı. Kitabımızın altıncı kısmında *Kısas-ı Enbiyâ*'dan aldığımız parçalara bakınız.

Türkçü - İslâmcı kardeşlerimize hâlisane tavsiyemiz budur. Kavmiyet hırsı ile gözleri kararmış olan *Arap* kardeşlerimize söyleyeceğimiz de budur. Lâkin Arapların şu hususta haklarını teslim edelim ki, geçmişleriyle olan övünmelerini İslâm devrinden öncesine sıçratmadılar. Ne *Ebû Leheb* ile, ne *Ebû Cehil* ile ne de *Seyf bin Zî Yezen* ile iftihar etmeyi henüz akıllarına getirmedikleri gibi, câhiliye bayramlarından herhangi birini kutlamayı da hatırlarına getirmediler.[36]

Dinimiz ırkçılığı yasak etmiş mi?

"Irk taraftarlığı ile İslâm fikrini uyuşturuyoruz" zannına düşen kardeşlerimizle olan anlaşmazlığımızı izah ettim. Türkçülük sevgisi ile İslâm muhabbetini birleştirmek gibi bir hayâli, bizim idrâk ve havsalamız almıyor.

Acaba dinimiz ırkçılığı açıktan açığa yasak etmiş midir? Malûmdur ki, biz müslüman kaldıkça, başımız şeriate bağlıdır. Zira *"Allah'a ve Peygamberine itaat ediniz"* buyurulmuştur.[37]

O halde, yine yukarıdaki âyetin devamında bulunan *"Bir meselede, aranızda ihtilâf ve anlaşmazlık çıkarsa, o meseleyi Allah'ın kitabına ve Resûlullah'ın sünnetine göre hallediniz"*[38] ilâhî emrine uymalıyız.

Şimdi biz de bu meseleye dair, Kitap ve Sünnet'te[39] ne buyurulmuş ise, onları zikredelim ki, âdil hüküm odur. Yine tekrar ederiz ki, bizim bu bahsimiz *"Türkçü-İslâmcı"*larladır. Yoksa dini Türklüğe feda edenlere, şimdilik bir sözümüz yoktur.

---

36 Maalesef sonra bu da oldu. Hatta imâl etmeye çalıştıkları bir otomobile "Ramses" markasını koymaya kalkıştılar. "Arap Irkçıları" için Meryem Cemile hanımın, kitabımızın altıncı kısmındaki yazısına bakınız. Seyf bin Zî Yezen: İslâm'dan önceki yıllarda Habeşlilerle savaşan bir Arap kahramanıdır.

37 Nisâ sûresi, 59. âyetin baş tarafının meâli.

38 Aynı âyetin devamı.

39 Kitap: Kur'ân / "Sünnet" için 11. nota bakınız.

İslâm kardeşliği

Müslümanlar arasındaki içtimaî bağların temelini, İslâm anayasasındaki[40] *"Bütün müslümanlar kardeştir"*[41] ilâhî sözü teşkil eder. Bu yüce düstura göre, Tevhîd bayrağı altına giren, Peygamber Efendimiz'i tasdik eden bütün mü'minler kardeştir.

Bu hususta pek çok hadis-i şerif vardır. Bunlardan Buhârî'de[42] bulunan ve birini Hazret-i Enes, diğerini ise Hazret-i Ebû Hureyre'nin rivayet ettiği iki tanesi şöyledir.[43]

"Hiç biriniz, kendi nefsi için olmasını istediğiniz şeyi, din kardeşi için de olsun istemedikçe, iman etmiş olmaz."

"Nefsimi kudret elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, hiç biriniz, beni babasından ve evlâdından daha çok sevmedikçe, iman etmiş olmaz."

Görülüyor ki, İslâm kardeşliği, nesep kardeşliğinden de kuvvetlidir, nerde kaldı ırk kardeşliği.

İşte bu gibi naslar,[44] İslâm'ın yüce dairesine giren Arap, Acem[45] ve bütün fert ve kavimlerin arasında şiddetli bir sevgi ile birlikte eşitlik, hem de kardeşlik derecesinde bir eşitlik tesis etmiştir.

---

40 İslâm anayasası: Kur'ân.

41 Hucurât sûresi 10. âyetin meâli.

42 Hazret-i Peygamber'in sözlerini ve arkadaşlarının (ashâb) O'nun hâl ve hareketlerine dair anlattıklarını toplayan "hadis" kitaplarının en meşhuru, "Sahîh-i Buhârî." Hadis kitaplarının en makbul olanları altı tanedir ve "Kütüb-i Sitte" (Altı Kitap) diye anılırlar. "Buhârî"ye, derleyeni Buharalı bir Türk olduğu için bu isim verilmiştir. Öteki beş kitap da derleyenlerin adları ile anılırlar: Müslim, Ebû Dâvud, Tirmizî, Neseî, İbni Mâce.

43 Burada ve bundan sonra "hadis" zikr edilirken adı geçen ve geçecek olan zatlar, Peygamber Efendimiz'e arkadaşlık etmek saadetine erişmiş kimseler veya onlardan duydukları hadisleri, sonraki nesillere ulaştıran müslümanlardır.

44 Dînin kat'î emir ve kàideleri.

45 Acem: Arap olmayan milletlerin hepsine birden Araplar tarafından verilen genel isim. Özel olarak: İranlı.

İslâm cemaati

Bir müslümanın en büyük derdi, anası, babası, kardeşi değil, din kardeşleri ve İslâm cemaati olmalıdır.

Bu hususta bazı hadis-i şerifler:

Tirmizî'den:

"Allah Teâlâ ümmetimi dalâlet [46] *üzerinde birleştirmez."*

"Allah'ın eli cemaatin üzerindedir. Her kim yalnız başına ayrılırsa, Cehennem'e gitmek üzere ayrılır."

Abdullah bin Ahmed'in *Zevâid*'inden:[47]

"Cemaat rahmettir. Ayrılık, tefrika ise azaptır."

Abdullah bin Ömer yoluyla, Hâkim'den:

"Her kim cemaatten bir karış ayrılsa, İslâm bağını boynundan atmış olur."

Ma'kıl bin Yesâr yoluyla, Taberânî'den:

"Her kim ayrılık çıkarırsa bizden değildir."

Yukarıdaki hadis-i şerifler, müslümanların tek söz üzerinde birleşerek, kendilerine gösterilen bir tek gâyeye doğru topluca hareket etmelerini, birbirlerinden hiçbir vesile ve bahane ile ayrılmamalarını kati olarak bildiriyor.

İmam Hâkim'in İbni Mes'ud'dan rivâyet ederek *"Müstedrek"*ine aldığı şu hadis-i şerif de müslümanların yekdiğerine nasıl sımsıkı yapışması lâzım geleceğini öylece kesip atıyor:

"Her kimin tasası, kaygısı, Allah'tan başkası ise, onun Allah ile bağı yoktur. Yine, her kim müslümanların hâlini kendine iş ve dert edinmezse, onlardan değildir."

---

46 Dalâlet: Hak yolundan çıkmak, sapıklık. "Yol göstermek" manâsına gelen "delâlet" ile karıştırmamalıdır. Cemâat ise bilindiği gibi "topluluk" demektir. "Müslüman topluluğu" mânâsında terim olmuştur.

47 Hanbelî mezhebinin imamı Ahmed bin Hanbel'in oğlu Abdullah da hadis âlimi idi. Babasının "Müsned" isimli meşhur hadis kitabını, "Zevâid" adı verilen kendi ilâveleriyle birlikte yazıp tertipleyen de odur.

Birliğe teşvik

Cuma namazının, şartlarını taşıyan her mükellefe[48] farz olması;

Beş vakit namazı cemaat ile kılmanın sünnet-i müekkede[49] ve bazı mezheplere göre, keza farz olması;

Bir mescid yakınında oturanın, o mescidde cemaatle namaz kılmakla mükellef tutulması;

Senede bir kere, uzak yerlerde birbirinden ayrı bulunan müslümanların Arafat'ta[50] toplanması...

Gibi şeriat hükümlerinin hikmet ve sebepleri o kadar malûm ve o kadar çok söylenmiştir ki, tekrarı, dinleyenlere usanç verir diye korkuyorum.

Şeytan, yalnız kalanladır

Elhâsıl cemaat, hep cemaat! İslâmiyet'in dünyadaki siyasetinin esası da, âhiretteki kurtuluşun vesilesi de hep cemaattir.

Tirmizî, Abdullah bin Ömer'den rivâyet eder:

(Bir gün pederi Hazret-i Fâruk, Câbiye'de hutbeye çıkıp şu sözleri söylemiş:)

"Ey ahâli! Resûlullah sallâllahu aleyhi ve sellem, bizim içimizde nasıl hutbeye durdu ise, ben de şimdi sizin içinizde öylece hutbeye duruyorum, Resûlullah şöyle buyurmuştu:

---

48 Müslim, âkil ve bâliğ (müslüman, akıllı yâni deli olmayan ve buluğa ermiş) olan kimseye "mükellef" denir. "Allah'ın emir ve yasaklarına uyması gereken" demektir. Mükellef olan bir müslümanın yapacağı ve yapmayacağı şeylere "Ef'âl-i mükellefîn" (mükelleflerin yapacağı işler) denir. Bunlar: Farz, vâcip, sünnet, müstehab, mubah veya haram, mekruh, müfsid gibi isimler alır. "Müstehab: Yapılması iyi ve sevap olan, fakat yapılmaması da serbest bırakılan" işlerdir.

49 Sünnet'in (11. nota bakınız) Hazret-i Peygamber tarafından hiç terk edilmemiş olanı. Arada bir terk ettiklerine "Sünnet-i gayr-i müekkede"denir.

50 "Hac" vazifesi ifâ edilirken bulunulan yer. Bunu, Cennet ile Cehennem arasındaki "A'râf" ile karıştırmamalıdır. Hac sırasında örtünülen "İhrâm" ile, Mısır'daki "piramitler" mânâsını ifade eden "Ehrâm" kelimelerine de dikkat olunmak gerektiği gibi...

"Ashâbıma[51] daha sonra, onlardan sonra geleceklere (ki tâbi'în-dir)[52] daha sonra da, onlardan sonra geleceklere (ki tebe'-i tâbi'îndir) sevgiyi, hürmeti ve hakkı edâ etmeyi size tavsiye ederim. Onların devrinden sonra yalan çoğalacak, o derecede ki, insanlar, yemin istenmediği halde yemin edecek, şahitliği istenmediği halde şahitliğe kalkışacaklardır. İyice kulak verin! Hiçbir erkek bir kadınla[53] baş başa kalmasın ki üçüncüleri elbette Şeytan'dır. Cemaatten ayrılmayınz. Yalnız kalmaktan sakınınız. Zira Şeytan, yalnız kalanla beraberdir. İki kişiden ise biraz daha uzak kalır. Cennetin ta orta yerini kazanmak isteyen, cemaate devam etsin. Her kimi, yaptığı iyilikler sevindirir, kötülükler mahzun ederse, işte bilirsiniz ki o mü'mindir."

İlk müslümanlarda kardeşlik

Sadr-ı İslâm[54] tarihini açalım.[(*)] Biri Mudarî diğeri Kahtânî olan

---

51 "Ashâb" veya "Sahâbe": Hazret-i Peygamber'i görmüş olan müslüman topluluğu için kullanılır. Bunlardan bir tanesine "Sahâbî" denir.

52 Hazret-i Peygamber'e yetişememiş, fakat ashâbı görmüş olanlara "Tâbi'în", onlardan sonrakilere de "Tebe'-i Tâbi'în" denir.

53 Burada mevzubahis olan "kadın", erkeğe mahrem olmayan "yabancı kadın"dır. Hangi erkeklerle kadınların birbirlerine yabancı (namahrem) oldukları ise Kur'ân tarafından belirtilmiş bulunmaktadır. Eskiden tanışık olmalar, çocukluk arkadaşlıkları, "elinde büyümüş olmalar"ın bu yabancılığı kaldırmadığını da unutmamalıdır.

54 Sadr-ı İslâm: İslâmiyet'in ilk devrine; "Asr-ı Saadet" ise Peygamber Efendimiz'in yaşadığı zamana yani Sadr-ı İslâm'ın ilk yıllarına denir.

(*) Müsteşrik[55] Leon Kahon'un[56] Cengiz hakkında yazdığı medhiyeleri ezberlememek, bir Türk'e o kadar zarar vermezse de, her halde, Sadr-ı İslâm tarihini, bilhassa, Peygamber Efendimiz'in hayatını hâfızasına nakş etmesi elzemdir.

55 Şark milletlerinin dil, din, tarih, edebiyat ve folklorunu inceleyen Batılı bilginlere "müsteşrik" denir. Müsteşrikler bu işe Doğulu milletleri, iktisadî bakımdan sömürmek ve hıristiyanlaştırmanın yollarını aramak için başlamışlardır. Daha sonra onların edindiği bilgilerden istifade ederek, askerler ve siyasetçiler Şark'ı istilâ ettiler. Hâkimiyetlerini devamlı kılmak için müsteşriklerin edindikleri bilgilerden istifade ederek, bu milletlerin din ve kültürlerini bozup, kendi kültürlerini aşılamaya çalıştılar. Gençleri kendi kültürlerine hayran edip millî benliklerinden kopardılar. Müsteşrikler, kendi devletlerinin hâriciye teşkilatlarında çalışan kimselerdir. Casusluk ve ajanlık da yaparlar. Batı'daki müzeleri dolduran eserler de bunlar tarafından çalınarak kaçırılmıştır. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından- Fransızcasından çevrilerek ve ekler yapılarak- çıkarılmış olan İslâm An-

Muhâcirîn ile Ensâr'ın[57] (rıdvânullahi aleyhim ecmain),[58] Peygamber Efendimiz'in emri ile nasıl kardeş olduklarını görürüz. Bu "kardeş edinme" kıssasının okuyanların gözlerini yaşartmaması kabil değildir.

Ensâr'ın, iki kardeşten üremiş iki kabilesi olan *Evs* ile *Hazrec*'in aralarında -bir rivâyete göre- yüz yirmi senedir devam eden bir kan dâvâsı vardı. Hattâ Hicret'ten az evvel tutuştukları Buâs savaşında döktükleri kanların kokusu henüz burunlarında tütüp duruyordu. İşte bu haldeler iken, geçmiş maceraları hemen nisyan çukuruna gömüp unuttular. Her iki taraf da Resûlullah sallâllahu aleyhi ve selleme yardımdan başka bir emel ardından koşmaz oldular.

Bedir muharebesinde[59] Kureyş müşrikleri ordusunun reisleri ile Muhâcirler'in pek çoğu, uzaktan yakından akraba idiler.

Hazret-i Resûl-i Ekrem'in amcası Abbas, kayınbiraderi Nevfel ve daha birçok yakınları düşman ordusunda idi. Hazret-i Ali Mur-

---

siklopedisi'nin dîni maddelerinin çoğu, bunların zehirli kalemlerinden çıkmıştır. Ayrıca, bugün adı müslüman bir çok yerli "müsteşrik"in de onların talebesi olduğunu ve "yabancı kafası" ile çalıştıklarını ilâve etmeliyiz... Son yıllarda, her şeye kâdir olan Rabbimize hamd ederek, görüyoruz ki, ehl-i sünnet inancına sâhip, imânıyla âmil ilim adamlarımız yetişmekte, çalışmakta ve ilk eserlerini vermektedirler. 2005 yılında 30. cildi çıkmış bulunan, Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi de gönlümüze ferahlık veren bu eserlerden birisidir. Cenâb-ı Hak dâim kılsın ve sayılarını artırsın.

56 David Leon Cahun (1841 - 1900) Yahudi asıllı Fransız yazarı ve tarihçisi. Türkler ve Moğollar üzerinde çalıştı. "Asya Tarihine Giriş, Türkler ve Moğollar", "Yeniçeri Hasan" ve "Gök Sancak" adlı eserleri, bu çalışmaların neticesidir. Türkiye'deki "Türkçülük - Turancılık" cereyanına büyük tesiri olmuştur.

57 Muhâcirîn: Mekke müşriklerinin zulmünde kaçarak Medine'ye göç eden müslümanlar, muhâcirler. Ensâr: Mekke'den gelen Muhâcirlere yardım eden Medineliler, yardımcılar. Ensâr, Mekke müşriklerinin zulmünde kaçarak her şeylerini bırakıp Medine'ye gelen Muhâcirlerle evlerini ve mallarını paylaşarak kardeş olmuşlardı.

58 Hazret-i Peygamber'in adı anılınca "Sallâllâhu aleyhi ve sellem" (Allah'ın salât ve selâmı ona olsun) dendiği gibi, ashâbından birinin adı geçince de "Radıyallâhu anh" (Allah ondan razı olsun) denir. Buradaki dua da ashâbın hepsi için yapılmıştır ve "Allah hepsinden razı olsun" demektir.

59 Hicretin ikinci yılında (M. 624) Peygamber ordusunun Mekke müşrikleri ile ilk savaşı.

taza, kardeşi Akîl'in ordugâhına kılıç sallıyor; Hazret-i Ömer, akrabasını, Hazret-i Ebûbekr ise oğlu Abdurrahman'ı katl etmek üzere arıyorlardı. İslâm bağlılığı, öteki bağları ve sevgileri eritmese, böyle şeyler nasıl yapılabilirdi?

Uğursuz haykırışlar

Bir âyet-i kerîmede Hak Teâlâ bize:

"Allah'a ve Resûlüne itaat ediniz. Bir de aranızda anlaşmazlık çıkıp da gevşemeyiniz."[60]

Yâni, kalbinize korku düşmesin ve üzerinizden yardım çekilmesin, buyuruyor.

Hiç şüphemiz yoktur ki, ümmet arasından çıkan anlaşmazlık ve ayrılık sesleri, meş'um ve uğursuz haykırışlardır. Bu sadâların en tesirlilerinden ve câhillerin gönüllerinde en fazla kabul olunanlardan biri de, elbette ırk ve cins tutkunluğu dâvetçilerinin, ayrılık ve benlik feryatlarıdır.

Zira bağlılık, din için olsun, ırk için olsun, her halde tatlı bir şeydir. İslâm milleti, ırk taraftarlığının zehirli şerbetini içince, elbette felâh bulamaz. O halde caddeden çıkmaya, sürüden, cemaatten ayrılmaya gelmez. Sürüden ayrılan koyunu kurt kapar. Cadde, Allah'ın, Resûlullah'ın bize gösterdiği nurlu yoldur. Sürü, cemaat de Kur'ân'ın ve Sünnet'in din sevgisi ile terbiye ettiği, büyük İslâm topluluğudur.

Allah Teâlâ hazretleri:

"İşte bu benim dosdoğru yolumdur. O halde ona uyun. Diğer (dalâlet, bid'at ve şüphe) yollarına sapıp (ve bu yoldan çıkıp) da ayrı ayrı yollarda perişan olmayın. İşte Allah size bunu tavsiye etmiş-

---

60 Enfâl sûresi 46. âyetin meâli. 45. âyetle birlikte tamamı şöyledir: "Ey iman edenler! Bir toplulukla çatıştığınız zaman, sebat edin ve umduğunuza kavuşmak için Allah'ı çok anın. Allah'a ve Resûlüne itaat edin. Birbirinizle çekişmeyin. Sonra za'fa düşersiniz, yardımınız kesilir. Sabredip katlanın. Çünkü Allah, sabredenlerle beraberdir."

tir. Tâ ki (ona uyarak Allah'tan sakınır) ve muttaki kullardan olursunuz" [61] buyuruyor.

Dosdoğru yol

Görülüyor ki, Cenab-ı Hakk'ın şeriat nuruyla aydınlattığı büyük caddeden ayrılmaya katiyyen müsaade yoktur.

Âyet-i kerîmenin Türkçe meâlinde işaret ettiğimiz (dalâlet) tefsiri İbni Abbas'ın, (bid'at ve şüphe) tefsiri talebesi Mücâhid'in tefsirleridir. Katâde, bu âyetin tefsirinde:

"Biliniz ki, yol bir tektir. Bütün doğruluklar onda toplanmıştır. Bu yolun varacağı yer Cennet'tir. Şeytan da birçok dağınık yollar açmıştır ki, bütün sapkınlıklar onda bulunur. Bu yolların varacağı yer de Cehennem'dir" diyor.

Ahmed bin Hanbel, Abd bin Humeyd, Neseî, İbni Münzir, İbni Ebî Hâtem, İbni Murdeveyh ve Hâkim yollarıyla İbni Mes'ud'dan rivayet edildiğine göre:

"Bir gün Resûlullah sallâllahu aleyhi ve sellem efendimiz, mübârek elleriyle yere bir çizgi çizip:

"İşte bu Allah'ın dosdoğru yoludur, buyurduktan sonra, o çizginin sağında solunda, diğer birçok çizgiler daha çizmişler. Sonra:

"Bunlar da öteki yollardır. İçlerinden hiçbir yol yoktur ki, üzerinde, ona dâvet eder bir Şeytan oturmasın,

"Buyurmuş ve:

"İşte bu benim dosdoğru yolumdur, âyet-i kerîmesini [62] *okumuşlardır."*

Bu hadis-i şerifi, buna pek yakın sözlerle yukarıda zikri geçen muhaddislerin bâzılarıyla İbni Mâce, Câbir bin Abdillah yoluyla da rivâyet ediyorlar.

---

61 En'am sûresi 153. âyetin meâli.
62 Aynı âyet.

Akabe bîatleri

Bize ayrılığı, tefrikayı yasak eden âyet-i kerîmelerden biri de:

"Allah'ın ipine hep birlikte sımsıkı yapışın, sakın ayrılıp dağılmayın!"[63]

Âyet-i kerîmesidir.

Bu âyetin, Cenab-ı Hak katından gelişi sebebi ise, bahsimiz bakımından bilhassa ibret vericidir.

Arap tarihine vâkıf olanlar, câhiliyet devrinde, Evs ile Hazrec kabileleri arasındaki düşmanlığın şiddetini bilirler. Efendimiz'e peygamberlik gelmezden az önce, bu iki kabile yine çarpışmış ve Buâs denilen yerde kanlı bir savaştan sonra sulh etmişlerdi.

Hattâ *"Birinci Akabe Bîati"*nden sonra Fahr-i Kâinat Efendimiz Hazretleri, Ensâr ile beraber Medine'ye gitmek arzusunu göstermişlerdi de, yeni iman eden zatlar:

"Ya Resûlallah, kavmimiz henüz harp ve kıtal halindedir. Bu sırada teşrif buyurursanız, korkarız ki, arzu ettiğiniz netice hâsıl olmaz."

Diyerek, gelecek sene buluşmaya söz vermişlerdi.

Ertesi sene Evs ile Hazrec'den yetmiş iki kişi, ikinci defa Akabe'de bîat ettiler. Ve Hakk'ın Yüce Peygamberi'ni, kendi çoluk çocuklarını nasıl korurlarsa, öylece, mallarıyla, canlarıyla müdâfaa edeceklerine dair söz verdiler.[64]

---

63 Âl-i İmrân sûresi 103. âyetin meâlinin başı. Meâlin tamamı şöyledir: "Hepiniz birlikte, sımsıkı, Allah'ın ipine yapışın. Parçalanıp ayrılmayın. Allah'ın size olan nimetini düşünün. Hani siz birbirinize düşmandınız, O sizin kalplerinizi birleştirdi ve O'nun nimeti sayesinde kardeş oldunuz. Bir ateş çukurunun kenarında idiniz, sizi oradan kurtardı. Allah, doğru yola erişesiniz diye, size âyetlerini böylece apaçık bildiriyor."

64 Akabe bîatleri: "Bîat" kabul ve tasdik etmek demektir. Hazret-i Peygamber'in Medine'ye hicretinden bir yıl önce birinci ve hicret edeceği yıl içinde ikinci bîatler yapılmıştır. Birinci Akabe buluşmasında on iki, diğerinde yetmiş beş Medineli (Ensâr), Hazret-i Peygamber'e, Mekkelilerden gizli olarak, tâbi olmuşlardı. Bunların ettikleri yemin üzerine Hicret vuku bulmuştur. Birinci Akabe'de edilen yemin: "Refahta olduğu kadar sıkıntıda da, sevinçte olduğu kadar üzüntüde de dinlemek ve itaat et-

O sene içinde Hicret vuku buldu. Efendimiz, Mekke'den Medine'ye göç etti. Artık Evs ile Hazrec arasında düşmanlık kalmamış, Cenâb-ı Hak tarafından hepsine birden, mübeccel "Ensâr" ünvanı verilmişti. Ayrıca Ensâr ile Muhâcirîn de kardeş olmuşlardı.

Yahudi tahrikleri

Müslümanların bu birliğini çekemeyen Medine Yahudileri, yeni dost olan bu iki kabileyi birbirine düşürmek istediler. Bir vesile aramaya başladılar.

Kâfirlik ve câhiliyet içinde sakal ağartmış Şâs bin Kays adında haset bir ihtiyar Yahudi, bir gün sahâbîlerden Evs ile Hazrec'e mensup birkaç gencin, pek samimî olarak sohbet ve muhabbete koyulmuş olduklarını görür. Buna canı sıkılır. *"Bunların, aralarındaki düşmanlığı terk ederek, böyle yek vücut olması, bizim buradaki varlığımız için büyük tehlikedir"* diye düşünür.

Bir genç Yahudi'ye:

"Git aralarına gir. Buâs harbini, ondan evvelki savaşlarını hatırlarına getir. Bu muharebeler sırasında şâirlerinin birbirleri hakkında söylemiş olduğu şiirlerden bir takım şeyler oku!"

Diye tenbih eder.

Bu genç Yahudi, tecrübeli ihtiyarın düşündüğü mel'aneti harfiyyen tatbik eder. Bunun üzerine müslüman gençlerin damarlarındaki övünme hisleri galeyan eder. Övünmenin arkasından çekişme gelir. Tarafların her biri, diğeri hakkında, vaktiyle şâirlerinin söylemiş olduğu şiirleri hatırlar, okur. Soy damarları tepreşir, derken sövüşmeye başlarlar.

---

mek başta gelir. Seni, kendi nefsimizden üstün kılacağız. Ve emir ve kumanda hangimizde olursa, ona muhalefet etmeyeceğiz. Allah yolunda kimsenin ayıplamasından korkmayacağız. Allah'a asla şirk koşmayacağız, hırsızlık yapmayacağız, zina etmeyeceğiz, çocuklarımızı öldürmeyeceğiz, iftirada bulunmayacağız, doğru işde Peygamber'e karşı gelmeyeceğiz." İkinci Akabe'ye katılan müslümanlar da Hazret-i Peygamber'i herkese karşı koruyacaklarına yemin ettiler... Ki bu, bütün dünyaya karşı harp ilân etmek, savaşmayı göze almak demekti.

Nihayet biri Evs'ten, diğeri Hazrec'den iki genç, hiddetle diz üstü doğrularak, birbirlerine ağır sözler söylerler. Atışma arasında biri ötekine:

"İsterseniz, eskisi gibi harbi tazeleriz" der. Öbür taraf da:

"Hay hay!" derler.

Her iki taraf da, gazaptan gözleri kararmış olarak,

"Haydi silah başına! Şehrin dışında Harre'de buluşalım" derler.

Kavga o meclisin dışındakilere de sirâyet eder. Evsliler bir tarafta, Hazrecliler bir tarafta olmak üzere vuruşmaya giderler.

Küfre mi dönüyorsunuz?

Bereket versin ki hâdiseyi Cenab-ı Risâletmeâb Efendimiz vaktinde haber alıp imdada yetişirler. Yanında bulunan Muhâcirlerle birlikte derhal vak'a yerine giderek, hemen hemen vuruşmak üzere olan savaşçıların saflarına şöyle hitap ederler:

"Ey müslümanlar! Allah'tan sakının, Allah'tan sakının! Ben henüz aranızda iken, Allah Teâlâ size selâmet yolunu gösterdikten, sizi İslâm ile yükselttikten, Müslümanlık sayesinde sizdeki câhiliyet hallerine son verdikten, sizi kâfirlikten kurtardıktan, aranızı bulduktan sonra, câhiliyet devri iddialarına düşerek, eski hâliniz olan küfre mi rücû ediyorsunuz?"

Her iki tarafın da derhal aklı başına gelir.

Yaptıkları işin Şeytan aldatması ve düşman hilesinden olduğunu anlarlar. Hemen silâhlarını ellerinden atarlar. Ve yaşlı gözlerle birbirlerinden af dileyerek sarmaşırlar.[65]

---

65 Yahudiler ve öteki kâfirler bu hileye daima başvurdular. Bazen burada olduğu gibi başaramadılar, fakat bazen de arzularına kavuşarak müslümanların arasına fitne soktular. Yirminci asrın başlarında da gerek Arapların ve gerek Türklerin zihnine ırkçılık fikrini sokanlar hep gayr-i müslimlerdir. Araplar için kitabımızın son kısmındaki Meryem Cemile Hanım'ın yazılarına, Osmanlılar için ise örnek olarak Moiz Koken Tekinalp hakkındaki araştırmamıza bakınız: "Yakın Tarihimizde Gizli Çehreler", 3. baskı, İstanbul 2004, s. 47-100.

Kâfirlerin sözüne uymak

Bu hâdiseden sonra dört âyet indirildi. Bu âyet-i kerîmelerin meâllerini ayrı ayrı söyleyelim.[66]

Birincinin meâli:

"Ey iman edenler! (Sizden evvel) kendilerine kitap gönderilenlerden bir takımının (yâni bu vak'a münasebetiyle Yahudilerin) sözünü dinlerseniz, sizi, mü'min olduktan sonra yine kâfir ederler."

Bu âyet-i kerîmeden mevzuumuzla ilgili iki şey anlayabiliyoruz:

Biri: Kitap Ehli'nin[67] her dediğine uymak ve her nazariyesini kabul etmek doğru değildir. Dolayısiyle Türkçülerin *"Irkçılık, Avrupa sosyal hayatına hâkim olmuştur; bizde de öyle olmalıdır"* demeleri bâtıldır.

Diğeri de: Şeriatin reddettiği bir dâvâ (bir mefkûre) uğrunda -Allah korusun- birbirimize girinceye kadar işi ileri götürmekte, küfre girmek, Müslümanlık'tan çıkmak korkusu vardır.

İkinci âyetin meâli:

"Bir de, aranızda Allah'ın âyetleri okunup dururken, Resûlullah içinizde durup dururken, siz nasıl kâfir olursunuz? Her kim Allah'a sımsıkı yapışırsa, ona i'tisâm ederse, işte o, kendisine doğru yol gösterilmiş kimse, olmuş olur."

"Allah'a i'tisâm, yapışmak" İbni Cüreyc'e göre "Allah'a iman etmek"tir. Ebu'l-Âliye'ye göre ise *"Allah'a güvenmek"*tir.

Katâde radiyallâhu anh, bu âyet-i kerîmenin tefsirinde şöyle diyor:

"İşte her taraftan görünen, âşikâr bir alem (işâret, alâmet, sancak): Biri Allah'ın Nebîsi, diğeri Allah'ın Kitabı... Nebî aleyhisselâm

---

66 Âl-i İmrân sûresi: 100-103. âyetler.

67 İslâmiyet'ten önceki dinlere mensup kimselere "Ehl-i Kitap, Kitap Ehli" denir. Müslümanların, Ehl-i Kitab'a karşı olan tutumları, putperestlere ve mürtedlere (önce müslümanken dinden çıkanlara) karşı olan davranışlarından farklıdır. Düşmanlık etmeyen Ehl-i Kitab'a geniş müsamaha gösterilir.

geçti, gitti. İlâhî Kitab'ı ise, Allah Teâlâ hazretleri, rahmet ve nimet olmak üzere sizin elinizde bıraktı. Helâli, haramı, ibâdeti, günâhı onda bildirdi."

Biz de buna ilâve olarak deriz ki:

Katâde'den sonra Tâbi'în ile Tebe'-i Tâbi'în hazretleri usanmadılar; yılmak bilmez bir azim ve cihad sayesinde, Resûlullah'ın sünnetini de, kendisi içimizde yaşıyormuş gibi, bir itimat ve güven hissi verecek şekilde topladılar. Şimdi Allah'ın Kitab'ı da Resûl'ü de yanımızda demektir. İslâm'ın gizli kapaklı hiçbir şeyi kalmamıştır. Müslüman dini âşikârdır. Şu halde, her yeni hâdiseyi Kitâbullah'a ve Sünnet-i Resûlullah'a arz etmek, danışmak, müslümanların vazifesidir. Kavmiyet meselesi de, bu yeni hâdiselerden biridir.

Hablullah

Üçüncü ve dördüncü âyetlerin meâlleri:

"Ey iman edenler! Allah'tan nasıl sakınmak yaraşırsa, öylece hakkıyla sakınınız. Ve (bu sakınma - takvâ - sayesinde) ancak ve ancak müslim olarak ölünüz. Kezâ toplu olarak Hablullah'a yapışıp birbirinizden ayrılmayınız. Şânı yüce Allah'ın büyük nimetini hatırınızdan çıkarmayınız ki, siz (birbirini öldürür, kuvvetlisi zayıfını yer) düşmanlar iken, (İslâmiyet sayesinde) kalplerinizi barıştırdı da, onun lûtfu ve nimeti sayesinde kardeş oluverdiniz. Ateş çukurunun (Cehennem'in) ta kenarına kadar sürüklenip gelmişken, sizi, ateşten o kurtardı. İşte Allah Teâlâ size âyetlerini böyle apaçık gösteriyor ki, doğru yolu bulasınız."

"Hablullah" İbni Mes'ud'un muhtelif yollardan malûm olan tefsirine göre, *"Kur'ân"* olduğu gibi, Şa'bî yoluyla sâbit olana göre de "cemaat" mânâsındadır.

İbni Mes'ud radiyallâhu anh, bir defasında:

"Bu yol, başında Şeytanların durduğu bir yoldur. Oradaki Şeytanlar doğru yolu şaşırtmak için: 'Ey Allah'ın kulu! Beri gel, doğru

yol budur', diye seslenirler. Siz ise Hablullah ile i'tisâm edegörün. Zira Hablullah, Kur'ân'dır."

Dediği gibi, bir hutbesinde de:

"Ey ahali! İbadetten ve cemaatten ayrılmayınız. Allah'ın, yapışın dediği Hablullah bunlardır" demiştir.

Ebu'l-Âliye, Hablullah'ı *"İhlâs"* ile, Katâde *"Allah'ın ahdi, Allah'ın emri"* ile, İbni Zeyd, *"İslâm"* ile tefsir ediyor.

Bir ucu Allah'ın elinde

Biraz düşünürsek, hepsinin mânâsı aynı yere varır. Nitekim Ebû Said Hudrî'den rivayet olunduğuna göre, Resûlullah aleyhisselâm, bunu açıklarken şöyle buyurmuşlardır:

"Semâdan yere uzatılan ip, yâni kurtuluş vasıtası, Allah'ın Kitabı'dır."

Yine, Ebû Şüreyh Huzâî'nin rivayetine göre:

"Şüphe yoktur ki bu Kur'ân, bir ucu Allah'ın elinde, diğer ucu sizin elinizde olan, selâmet ve kurtuluş halatıdır. O halde ona yapışınız ki, ondan sonra artık ebediyyen ne yolunuzu şaşırasınız, ne de kimsenin yolunu şaşırtasınız."

Buyurdukları gibi Zeyd bin Erkam yoluyla da bir hutbede:

"Ben size Kitabullah'ı bırakıyorum ki, Hablullah'tır. Kim ona uyarsa hidâyet, kim onu terk ederse dalâlet üzere olur."

Buyurmuş oldukları rivayet olunmuştur.

Câhillerimiz ve ırk

Görüyorsunuz ki, bize tavsiye edilen şey, hep Kitabullah'a uymaktır; cemaatten ayrılmamaktır; İslâm bağlılığını kuvvetlendirmektir.

Görüyorsunuz ki, ırk, cins bağlılığı, din binâmızın en sağlam temel taşları olmak şerefine ermiş olan Ensâr'ı bile ne hâle getirmiş...

Artık, kavmiyet tutkunluğunun, sağını solunu fark etmekten

âciz, din ve imandan habersiz câhillerimizde, ne gibi müthiş tesirler yapacağını bir düşününüz.

Yine "Sadr-ı İslâm" da vuku bulmuş bir hâdise daha anlatayım. Bu vak'a da "Münâfikûn" sûresinin gelişine vesile olmuştur:

Siyer[68] yazanların rivayetlerine göre, Cenab-ı Risâletmeâb Efendimiz sefere çıktıklarında, beraberinde bulunan ashâbtan zengin olanlar, fakir olanların masrafını karşılamışlardı. İslâm'ın ilk günlerinde ise, bilindiği gibi, bu zenginler daha ziyade Ensâr'dan idiler.

Çirkin şey

Gazvelerden birinde, galiba "Benî Mustalık" gazvesinde, ordunun konduğu bir sırada, kuyu başında Muhâcirîn'in adamlarından biri ile Ensâr'ın adamlarından biri arasında, deve suvarmak yüzünden kavga çıkmış. Muhâcir, Ensârî'yi dövmüş.

Ensârlı derhal -eski Arap âdeti üzere- *"Nerdesiniz ey Ensâr!"* Muhâcir de *"Nerdesiniz ey Muhâcirîn!"* diye imdat çığırırlar.

Resûlullah sallâllâhu aleyhi ve sellem, bu nidâyı işitince:

"Bu işittiğim câhiliyet dâvâsı ne oluyor?"

Diye sorarlar.

"Bir şey değil. Bir Muhâcirli çocuk ile bir Ensârlı çocuk döğüşmüşler."

Cevabını alınca:

"Böyle sözleri bırakınız. Zira bu, çirkin ve kokmuş bir şeydir."

Buyururlar.

Müslim'in rivayetinde, yukarıdaki rivayete ilâve olarak, Efendimiz'in:

"Beis yok, insan kardeşine zâlim iken de mazlum iken de yardım etmelidir. Eğer zâlimse ona mâni olsun ki, bu ona yardımdır. Eğer mazlum ise yardım etsin."

Dediği de vardır.

---

68 Hazret-i Peygamber'in hayatını anlatan eserlere "Siyer" denir.

Bir münâfık ve oğlu vak'ası

Dışarıya karşı Ensâr'danmış gibi görünen Abdullah bin Übey bin Selûl, meselenin, İslâm'ın feyzi sâyesinde böyle kolaycacık bastırıldığını görünce âdetâ canı sıkılır. Zeyd bin Erkam'ın da bulunduğu bir Ensâr topluluğunda:

"Bunlar bizim aleyhimize mi çığrışıyorlar? Bunu da mı gördük? Demek ki kavmi kabilesi olmayan âciz kimseler, benim kavmime kabileme galebe ettiler. Bu zillete neden katlanıyorsunuz? Resûlullah'ın etrafındakileri beslemeyin. Onları aç bırakın ki, başından dağılsınlar. Vallahi Medine'ye dönersek, aziz ve kavi olanımız kim ise, zelil ve zayıf olanı oradan çıkaracaktır."

Şeklinde ve Hazret-i Peygamber'i tehdit eder tarzda, edep dışı, ileri geri lâflar eder.

Zeyd bin Erkam, Sa'd bin Ubâde'ye ve amcasına işi haber verir. Onlar da Resûlullah sallâllâhu aleyhi ve sellem hazretlerini olandan haberdar ederler.

Abdullah bin Übey çağırılır. Ağır yeminler ederek Zeyd'i yalanlar ve mahçup eder. Fakat Sûre'nin gelişi ile iş tamamen meydana çıkar.[69]

---

69 Bu vak'a üzerine nâzil olan, Münâfikûn sûresidir. Kur'ân-ı Kerîm'in 63. sûresidir. On bir âyettir. Tamamının meâli aşağıdadır:
"İki yüzlüler sana gelince: 'Senin şüphesiz Allah'ın Resûlü olduğuna şehâdet ederiz' derler. Allah, senin kendisinin resûlü olduğunu bilir; bunun yanında münâfıkların yalancı olduklarını da bilir. Onlar, yeminlerini kalkan edinerek Allah'ın yolundan alı korlar. İşledikleri işler gerçekten ne kötüdür! Bu, önce inanıp sonra inkâr etmiş olmalarındandır. Bu yüzden kalpleri mühürlenmiştir; artık anlamazlar. Onlara baktığın zaman cüsseleri hoşuna gider; konuşurlarsa sözlerini dinlersin; tıpkı, giydirilmiş kof kütükler gibidirler; her sesi kendi aleyhlerine sanırlar; onlar düşmandır, onlardan sakın; Allah canlarını alsın nasıl da aldatılıp döndürülüyorlar! Onlara: 'Gelin de Allah'ın Resûlü sizin için mağfiret dilesin' dendiği zaman başlarını çevirirler; büyüklük taslayarak yüz çevirdiklerini görürsün. Onlar için bağışlanma dilesen de dilemesen de de birdir; Allah onları bağışlamayacaktır. Doğrusu Allah, doğru yoldan çıkmış milleti doğru yola eriştirmez. Bunlar: 'Allah'ın Resûlünün yanında bulunanlara bir şey vermeyin de dağılıp gitsinler' diyen kimselerdir. Oysa göklerin ve yerin hazineleri Allah'ındır, ama münâfıklar bu gerçeği anlamazlar.

Bunun üzerine Hazret-i Ömer, bu münâfığı öldürmek için silâhlanır. Fakat Peygamber tarafından men edilir. Cenâb-ı Resûl'ün kendisine, Ensâr ile Muhâcirîn arasında bir kırgınlık husûlüne meydan vermemek için mâni olduğunu tahmin eden Ömer, bu işi için Muâz'ı memur buyurmalarını niyaz eder.

Hattâ bir rivâyete göre Abdullah'ın oğlu Habbâb -diğer adı yine Abdullah- huzura gelerek, sonradan kısas ve diyet dâvâsına mahal kalmaması için, babasını bizzat katletmek üzere, hizmet arz etmiştir.

Bunların hepsine, Hazret-i Peygamber:

"Muhammed ashâbını öldürüyor, dedirtmem"

Buyurmuşlardır.

Çok geçmez, Medine'ye dönülür. Şehre bir konaklık mesafe kalınca, babasının Hazret-i Resûlullah'a ettiği yakışıksız muameleyi bir türlü hazmedemeyen Abdullah bin Abdillah, ilerde bulunan babasına yetişerek, devesinin yularını tutar. Kılıcını sıyırır. Ve:

"Vallahi, kendinin zelil, Resûlullah'ın aziz olduğunu halkın içinde ilân etmedikçe seni Medine'ye sokmam" der.

Bu sözü babasına zorla söyletir.

Bu vak'adan çıkanlar

Bu vak'adan istifâde edeceğimiz çok şey vardır.

Birincisi: Câhiliyet gayreti ve kavim kabile asabiyetinin, insanın içinde mevcut gizli hastalıklardan olduğu anlaşıldığı gibi, bu hissin pek az ve küçük bir sebep ile alevlenebileceği görülüyor.

'Eğer bu savaştan Medine'ye dönersek, şerefli kimseler alçakları and olsun ki, oradan çıkaracaktır' diyorlardı. Oysa şeref Allah'ın, Resûlünün ve mü'minlerindir, ama münâfıklar bu gerçeği bilmezler. Ey iman edenler! Mallarınız ve çocuklarınız, sizi, Allah'ı anmaktan alıkoymasın; böyle olanlar hüsrâna uğrayanlardır. Birinize ölüm gelip de: 'Rabbim! Benim ecelimi az bir müddet ertelesen de, sadaka versem, iyilerden olsam' diyeceği zaman gelmeden önce, size verdiğimiz rızıklardan harcayın. Bir nefsin eceli gelince, Allah onu asla geri bırakmaz; Allah yaptıklarınızı çok iyi bilir."

Bu vak'anın bir başlangıcına bir de sonuna bakın, iş nereden nereye varabilmiş anlaşılır. Dolayısıyle bu duyguyu uyuşturmak, gâyelerin en yücesini gözeten İslâm'ın ulvî hislerini bunun yerine koymak ve rûhun daha geniş bir olgunluk havası içinde yükselebilmesi için, ona dünya ve âhireti içine alan bir cevelân sahâsı açmak lâzımdır.

İkincisi: Bir münâfık baba ile mü'min evlâd arasındaki büyük ayrılığı görüyoruz.

Üçüncüsü: Allah'ın ipine sarılmanın, İslâm terbiyesinin, müslümanları Resûlullah'a ve onun getirdiği dine yardım hususunda ne gibi fedakârlıklara sevk edebildiği görülür. Kavim ve ırk terbiyesi ise İslâmiyet kadar mücerred bir ulvî gâye gözetemez. Maddiyat ve menfaat ile sınırlıdır. Kavmiyet duygusu, âcil bir dünyevî menfaat göremeyenleri hiyânetten alıkoyamaz.

Dördüncüsü: Resûlullah sallâllâhu aleyhi ve sellem efendimizin, bu hareketi, çocukların kullandığı *"kokmuş"* sözüyle ve diğer bir rivayete göre de *"kötü"*, *"pis"* diye vasfetmesi dikkatimizi çekiyor.

İbni Teymiye'nin sözleri

Bu hadis münasebetiyle Şeyhülislâm İbni Teymiye el-Harrânî *"İktizâu's-Sırâtu'l-Mustakîm"* adlı kitabında *"Nerdesiniz ey Ensâr!"* ile *"Nerdesiniz ey Muhâcirîn!"* ünlemelerinden bahsederken diyor ki:

"Bu Muhâcirîn ve Ensâr isimleri, Kitap ve Sünnet'te bahsi geçmiş iki şer'î isimdir. Hak Teâlâ bize nasıl Müslimîn namını vermiş ise, bu kerîm zatlara da o isimleri vermiştir. Bir kimsenin bu zümrelere katılması ise, bir kabileden veya memleketten olmak gibi, sırf tanınmak için mubah olan bir intisap değildir; Allah ile Resûlü katında makbul ve hoş görülen bir intisaptır.

"Böyle iken, Ensâr ve Muhâcir çocukları bu mübârek isimleri, imdat ve yardım çağırmak için kullanınca, Efendimiz bu hâli hoş görmeyerek 'Câhiliyet dâvâsı' diye adlandırmıştır. Bu hâli o kadar

kötü gördü ki, bu nâm ile bağırışanların iki çocuktan ibâret olduğunu ve cemaatin buna hiç karışmadığını izaha lüzum görüldü.

"Bunun üzerine Hazret-i Peygamber, zâlime de mazluma da yardım edilmesini emir buyurdular. Bu suretle de kötü görülen şeyin, 'câhiliyet devri âdeti üzere, bir kimsenin, ister haklı, ister haksız olsun, kendi tarafını tutmakta taassup göstermesi' olduğu anlaşıldı. Yoksa insanın hak yolda kendi yakınlarına yardım etmesi çok güzel görülür. Bu yardım yerine göre vâcip veya müstehabdır."

Ayrılık câiz değil

Buraya kadar verdiğimiz izahattan:

Kur'ân'a sarılmanın, İslâm cemaatine (kavmine değil) sımsıkı yapışmanın ve ırk hissini, İslâmî hisler içinde eritmenin vâcip olduğu;

Büyük İslâm cemaatinden -câhiliyet taassubu ile- hattâ küçük bir sıfat ile ayrılmaya sebep olacak hususların câiz olmadığı;[70]

---

70 Büyük İslâm cemaatinden, cahiliyet taassubu ile ayrılmak câiz olmadığı gibi, din taassubu ile ayrılmak da câiz değildir... Müslümanlar, muallim, hoca, vâiz, fikir adamı veya mürşid olan bazı zatların etraflarında toplanarak onlardan istifâde edebilirler ve muhakkak etmelidirler. Böyle bir zatın etrafında toplanan kimselerin, ona bağlanmaları, onu sevmeleri ve sözünü tutmaları da iyi bir şeydir. Yine aynı topluluktan tanıdıkları müslümanları kendilerine daha yakın hissetmeleri de pek tabiîdir. Fakat öteki topluluklara yan gözle bakmaları, dînin esasına teallûk etmeyen farklılıklar yüzünden onları kötülemeleri, kendilerine katılmak istemeyenleri, düşman gibi görmeleri ve böyle bir topluluğa katılmak kendilerine nasip olmayan müslümanları küçümsemeleri, İslâm dışı çok kötü bir hâldir, fitnedir, felâkettir... İşte bu hâl, bugün İslâm câmiasını parçalamıştır ve ırkçılık, hemşehricilik, particilik ve bilmemnecilik cereyanları kadar korkunç bir tehlikedir. Kılığı kıyafeti, takkesi tesbihi, bıyığı ve sakalının şekli ile, hatta namaz kılış ve dua edişindeki tavır ile kendini ümmetten ayırmak, mü'minlere haşin nazarlar ve asık bir suratla görünmek, tıpatıp kendi gibi düşünmeyeni mü'min saymamak, kendi grubundakini ahmak bir yobaz da olsa, makamlara mevkilere kayırmak, mel'un bir istismarcıya, kendini eteklediği için melek muâmelesi edip korumak... Daha neler neler!
Sen! Ben! desin efrâd, aradan vahdeti kaldır;
Milletler için işte kıyâmet o zamandır.

Kâfi derecede anlaşılmıştır, zannederim.

Bundan sonra da, doğrudan doğruya kötü görülmüş olan ırk taraftarlığına, ecdâd ile iftihâra dair olan âyet ve hadisleri zikredelim ki, şüpheye, tereddüde zerrece mahal kalmasın.

Kabre girince anlarsınız

Bunun için her şeyden evvel, çocuklarımızın mahalle mektebindeyken ezberledikleri *"El-hâkümü't-tekâsür"* sûre-i celîlesini[71] hatırlatmak isterim.

Hak Teâlâ hazretlerinin bize fermanı şudur:

"Kabirlere varıncaya kadar, hasep ve neseple övünmek sizi oyaladı durdu. Yâ! Öyle mi? Siz kabre girince bu övünmenin ne demek olduğunu anlarsınız... Öyle mi? Siz kabirlerinizden Arasat[72] *meydanına çıkınca, bunun ne demek olduğunu anlarsınız. Bundan vazgeçin. Siz eğer yakîn ilim ile bilseniz anlarsınız ki, her halde Cehennemi hakkalyakin göreceksiniz. Yine tekrar ederim ki, kıyamet gününde Cehennem'i elbette aynelyakîn*[73] *göreceksiniz. Ondan sonra elbette o gün Allah'ın size ihsan ettiği nimetlerden sorulacaksınız."*[(*)]

Nasıl! Allah'ın tehdidi müdhiş değil mi?

Bu sûre-i celîle, Arap kabilelerinin (ve bunlardan Abdi Menaf oğulları ile Sehm oğullarının) yekdiğerine karşı *"Bizim şerefli ecdadımız daha çoktur, malımız daha çoktur"* tarzında kurum satmaları üzerine gelmiştir.

Bu münasebetle bir de, Hâkim ile İbni Ebi'd-Dünya'nın Ebû Hureyre yoluyla rivayet ettikleri şu hadis-i şerife bakalım:

Şımar, övün, didiş, öl!

"Benim ümmetim de bundan evvelki ümmetlerin hastalığına tutulacak. Bu hastalıklar: Nimeti inkâr etmek, şımarıklık, nesep ve çok-

---

71 Kur'ân-ı Kerîm'in 102. sûresidir, sekiz âyettir.
72 Arasat: Mahşer.
73 Aynelyakîn: Görerek bilmek/ Hakkalyakîn: Yaşayarak bilmek.
(*) Meâlin naklinde bir hata varsa, tashih edilmesi rica olunur.

luk ile övünmek, dünya için yekdiğeriyle didişmek, birbirine buğz etmek, başkasını kıskanmaktır. Bunlar ola ola, nihayet haddi aşarlar - diğer bir rivâyette, buna ilâve olarak: - *ondan sonra karmakarışık bir kıtâl* [74] *olur."*

Görülüyor ki, isyan ve azgınlığın, daha sonra da şer'î bir sebep olmadan kıtâlin sebeplerinden olmak üzere "nesep ve mal çokluğu ile övünme" de sayılıyor. Bu hastalıkların esas sebebi ise, biliyoruz ki övünmek, sivrilip öne geçmek ve kurum satmak hissidir. Bugünkü kavim ve cins dâvâsının altında böyle kurum satmak yok ise ne âlâ!

Lâkin bu kadarla kalmayalım. Kur'ân-ı Kerîm'i bir daha araştırırsak "Mü'minûn" sûresinde şu âyet-i kerîmeye tesâdüf ederiz.[75]

"Sûr'a üflendiği gün,[76] *onların arasında ne nesepleri kalır; ne de hiç biri, nesep ve yakınlık sebebiyle yardım dileyerek, kimseden bir şey isteyebilir. O zaman ne yakınlık, ne akrabalık para eder. O zaman felâha erenler, tartıda iyilikleri ağır çekenlerdir. Hasenâtı hafif düşenler ise, kendilerini ziyan etmiş olacaklardır. Ve Cehennem'de temelli kalacaklardır."*

İşde geri kalanı, nesebi ileri götürmez.

Ebû Hureyre'nin rivâyet ettiği bir hadis-i şerifte:

"Kıyâmet gününde Allah Teâlâ şöyle buyuracak: Ey insanlar! Size ben bir nesep tanıttım; siz kendiniz için başka bir nesep tanıdınız. Ben, benim katımda en üstününüz, en muttakîniz olsun, dedim; siz ise 'filân oğlu filân' ve 'filân filândan üstündür' demekten vazgeçmediniz. İşte bugün kendi seçtiğim nesebi yüceltip, sizinkini alçaltacağım."

Diğer bir hadis-i şerifte ise:

"Müslümanlar kardeştirler. Hiç birinin diğeri üzerinde bir üstünlüğü yoktur. Meğer ki takvâ ile olsun."

74 Kıtâl: Çok ölümlü çarpışma.
75 Mü'minûn sûresi 101 - 103. âyetler.
76 Yani, kıyâmet koptuğu zaman.

Kezâ, Hazret-i Âişe'nin rivayet ettiği diğer bir hadis-i şerifte de:

"Dünyaya ait hiçbir şey Resûlullah sallâllâhu aleyhi ve sellemin hoşuna gitmiş değildir. Yine, takvâ sahibinden gayri hiç kimse de onun hoşuna gitmiş değildir."

Müslim, Ebû Dâvud, Tirmizî, Neseî, İbni Mâce, İbni Hibban ve Hâkim gibi ileri gelen hadis âlimlerinin naklettikleri uzun bir hadisde de:

"Yaptığı işlerle geri kalanı, nesebi ileri götüremez."

Buyuruluyor.

Hubbu fillâh

Görülüyor ki, Allah'ın huzurunda nesebin bir kıymeti yoktur. İnsan için faydalı olacak bir şey varsa, o da iyiliklerinin kefesini ağırlaştıracak hayırlı işler (sâlih ameller) işlemek ve muttakî[77] olmaktır.

Allah'ın sevdiği budur. Neseplere ehemmiyet verilmesini sevmez. Allah'ın sevdiğini sevmek, sevmediğini sevmemek, imanın gereğidir. Bunun içindir ki, tâ çocukluğumuzdan itibaren bize "Allah için sevmek, Allah için sevmemek (hubbu fillah, buğzu fillah) tavsiye ederler.[78]

Hucurat sûresinde bulunan ve *"mü'minlerin ancak ve ancak kardeş olduğu"*nu ilan eden âyet-i kerîmenin[79] biraz ilerisindeki âyet, Kur'ân'a mahsus yüksek belâgat ile meseleyi o kadar açıkça hallediyor ki, bir müslümana başka türlü düşünmeye mecal bırakmıyor:

"Ey insanlar, biz sizi bir erkek ile bir dişiden yarattık. Sizi ancak tanışasınız, bilişesiniz diye şûbe ve kabilelere ayırdık (bu şûbe ve kabi-

---

77 Muttakî: Takvâ sahibi olan demektir. "Takvâ" ise "Allah'ın -dinî ve tabiî- emir ve yasaklarına dikkatle uymak", bunun aksini yapmaktan "çekinip korkmak" demektir.

78 Bunun mânâsı: "Allah'ın emrine çok uyanı, çok sevmek; az uyanı, az sevmek; uymayanı, sevmemek ve dîne düşman olana, düşman olmak" demektir.

79 Hucurât sûresi 10. âyet.

lelerin ehemmiyeti var zannetmeyiniz)? Allah'ın huzurunda en değerli olanınız, en muttakî olanınızdır. Şüphesiz, Allah alîm ve habîrdir."[80]

"Kabileler"in ne demek olduğu mâlum. "Şûbeler" de aynı nesepte birleşen kabileler topluluğudur. Bugün "kavimler" dediğimiz büyük cemiyetler de buna dâhildir.

Bilişmek tanışmak

Âyet-i kerîmeyi iyice düşünelim:

Hak Teâlâ celle şânuhu, bir anadan bir babadan geldiğimizi haber vermekle, insanlar arasındaki eşitliği, kimsenin kimse üzerinde, nesep bakımından, üstünlüğü olamayacağını bildiriyor.

Herkes eşit olunca, o halde bunca insanların çeşitli kavimlere ve kabilelere ayrılmalarının faydası nedir? Her birinin kendi cinsine katılıp bir husûsiyet kazanarak, bununla övünmeye, böylece varlığını kaybetmemeye hakkı yok mu?

Hayır, buna hakkı yoktur, buyuruluyor. Kavim ve kabilelere ayrılmak, yalnız bilişmek ve tanışmak içindir. Herkesin adı "insan" olmakla bilişmek tanışmak mümkün değildir. Herkesin yalnız kendi adı ile anılması da, aynı ad birçok şahsta bulunacağından, bu işe yetmez.

---

80 Hucurât sûresi 13. âyetin meâli... Elmalılı Mehmed Hamdi Yazır Efendi'nin yazdığı "Hak Dîni Kur'ân Dili" adlı tefsirin 1936 yılında basılan 6. cildinin 4477. sayfasında, bu âyet şöyle açıklanıyor: "Ey insanlar, haberiniz olsun ki, biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık -Âdem ile Havva'dan yahut her birinizi bir ana ile bir babadan yarattık, yani bu cihetle hepiniz müsâvisiniz, birbirinize karşı övünmeye veya şu kavim bu kavim diye tahkir etmeye hak yoktur. Bu haysiyetle bir insanlık uhuvveti vardır ki, o bile öyle suhriyyete ve birbirinin etini yercesine gıybete mâni olmak lâzım gelir. - Ve sizi şa'blar ve kabileler yaptık ki tanışasınız- yani soylarınız, atalarınızla tefâhur için değil, birbirinizi soyu sopu ile tanıyarak ona göre yardımlaşasınız." (Şuûb ve kabâil kelimelerini açıkladıktan sonra) Hâsılı bir erkekle bir dişiden yaratılıp da şuûb ve kabâile ayrılış, darılıp darılıp dağılmak ve dövüşmek sövüşmek için değil, tanışıp yardımlaşarak sevişmek ve güzel ahlâkları tatbik ederek daha büyük, daha güzel cemiyetler husule getirip korunmak içindir. - Zira muhakkak ki, Allah indinde en itibarlınız, en takvâlınızdır- Nefislerin kemâlâtının ve şahısların merâtip ve derecâtının bütün medârı takvâdır. Şu bu zâtın nesebinden veya fulan kavmin soyundan olmak değildir. Allah yanında yüksek derecelere nâil olmak isteyenler takvâya sarılmalıdırlar."

O halde bilişmek, tanışmak için kavim ve kabilelere intisap edilecektir. Ahmed, Oğuz veya Behram ismindeki şahıslara, Hasanoğlu Ahmed, Karaoğlu Oğuz, Firuzoğlu Behram demekte beis yoktur. Zira bu kadarı târif ve tanışmak içindir; övünmek için değildir. Yakınlarını ziyaret, akraba ve taallûkatı tanıtmak için de soy ve nesebin bilinip kullanılmasında zarar yoktur.

Nitekim Tirmizî'nin Ebû Hureyre'den rivayet ettiği hadis-i şerifte:

"Soysopunuzu, kendilerini tanıyıp ziyaret edebilecek kadar, öğreniniz. Zira sıla-i rahm[81] ailede sevgiye, malın artmasına, ömrün bereketlenmesine sebeptir."

Buyurulmuştur.

Bu gibi bağların, övünmeye sebep ve vesile edilmesi ise, şeriatın kesin yasaklarındandır. Zira İlâhî huzurda, makbul ve güzel görülecek bir şey varsa, o da takvâdır. İnsanların en yükseği ve değerlisi, en muttakî olanıdır.

Fetih hitâbesi

İbni Ömer radiyallâhu anh'tan rivayet olunduğuna göre:

Resûlullah sallâllâhu aleyhi ve sellem efendimiz hazretleri, Mekke'nin fethi gününde, devesinden inmeden Kâbe'yi ziyaret etmiş, Mescid-i Haram'dan çıktıktan sonra devesinden inerek Allah'a hamdü senâ etmiş ve şu hitâbede bulunmuştur:

"Hamdolsun o Allahu azîmüşşâna ki, sizlerden, câhiliyete mahsus olan övünmeyi ve büyüklenmeyi, ecdat ile gururlanmayı giderdi... İnsanlar iki kısımdır. Ya dindar ve muttakî ve Allah'ın katında makbul; ya da günahkâr ve şakî ve Allah katında kıymetsiz olur... İnsanların hepsi Âdem'in oğullarıdır. Âdem'i de Allah Teâlâ topraktan yarattı. Cenab-ı Hak: (Ey insanlar: Biz sizi bir erkek ile bir dişiden yarattık. Sizi ancak tanışasınız bilişesiniz diye şûbelere ve kabilelere ayırdık. Allah'ın katında en değerli olanınız, en muttakî olanınızdır. Şüphesiz Allah alîmdir habîrdir) buyuruyor."

---

81 Sıla-i rahm: Ana, baba ve akrabayı ziyaret etmek.

Hazret-i Peygamber hutbesini tamamladıktan sonra:

"Bu sözümü böylece söyler, Cenâb-ı Allah'tan kendim için de sizin için de mağfiret dilerim."

Buyurmuşlardır.

Araplar acemler, siyahlar beyazlar

Peygamber Efendimiz'in "Veda Hutbesi"nde bulunan ve Câbir bin Abdillah tarafından rivâyet edilen şu sözleri çok mühimdir;

"Ey insanlar! Sizin Rabbiniz birdir. Babanız da birdir... Haberiniz olsun ki hiçbir (Arabî)nin (acemî)[82] *üzerine, hiçbir (acemî)nin de (Arabî)nin üzerine, hiçbir siyahînin beyaz üzerine, hiçbir beyazın da siyah üzerine fazilet ve üstünlüğü yoktur. Meğer ki takvâ ile ola... Şüphesiz ki İlâhî huzurda en değerliniz en muttakî olanınızdır... Söyleyin tebliğ ettim mi?* (Evet yâ Resûlallah tebliğ buyurdunuz, cevabını alınca da) *O halde, burada bulunan, bulunmayana bildirsin."*

Irk için savaşan, ölen

Ecdat ile övünmeye dair olduğu gibi, ırk ile övünmeye dair olan hadisler de pek çoktur.

Ebû Dâvud'da Cübeyr bin Mut'im'den:

"Irk dâvâsına kalkışan, onu destekleyen bizden değildir. Irk uğrunda savaşan da bizden değildir. Kezâ ırk dâvâsı üzere ölen de bizden değildir."

Müslim'de Ebû Hureyre'den:

"Her kim imama itaatten çıkıp, cemaatten ayrılarak ölürse, ölümü câhiliyet üzere ölümdür. Her kim bir tarafa ırk taraftarlığı güttüğünden dolayı gazap ederek veya bunu desteklemeye kalkışarak veya bir tarafa ırk gayreti güdenlere yardım etmek için, bir kör sancak altında savaşa girişir de öldürülürse, câhiliyet devrinde öldürül-

---

82 Arabî: Arap olan, Arap ırkına mensup olan / Acemî: Arap'tan gayri ırklara mensup olan.

müş gibi olur. Yine her kim ümmetime karşı ayaklanarak, iyisine de kötüsüne de saldırır, mü'min olanı sakınmaz, anlaşması olanın ahdine uymaz ise, benden değildir."

Kötü savaşçılar

Fıkıh[83] âlimleri *"Müslümanlar arasındaki savaş"* bahsinde, savaşanları üç kısma ayırmışlardır: Bâğîler, âdîler (kuttâ'-ı tarîk) ve ehl-i asabiyyet.[84]

Şeyhülislâm Harrânî, bu üç zümreyi, yukarıdaki hadis-i şerifte buluyor:

Birinci kısım: Bunlar Sultan'a itaatten çıkanlardır. Hiçbir fenalık etmeseler bile, itaatten ve cemaatten ayrılmaları büyük günahtır. Böyleleri o halde ölürlerse, ölümleri câhiliyet ölümüdür. Zira malûm olduğu üzere câhiliyet devri Araplarının, itaat ettikleri kimse yoktu.

İkinci kısım: Maksatları soygun olan yol kesenler, harp açmasalar da müslümanları öldüren ve başkanlık dâvâsında olan zâlimler veya Harûriyye gibi müslümanların kanını helâl sayıp Sünnet'i tanımayan Haricîler ve benzerleridir.

Kör bayrak

Fıkıh âlimlerinin *"Müslümanlar arasındaki savaş"* bahsinde üçe ayırdıkları savaşçıları izah eden Şeyhülislâm Harrânî, son kısım için şöyle diyor:

Üçüncü kısım: Kavmi, kabilesi ve *hemşehrileri* uğrunda, taassup göstererek dövüşenlerdir. Altına girdikleri bayrak "kör bayrak" diye adlandırılmıştır. Araplar *"kör iş"* derler ki *"sonu nereye varacağı belli olmayan iş"* demektir. *"Asabiyet"* savaşlarında da, o mesele için adam öldürmenin câiz olup olmadığı bilinmeden ve işin sonunun neye varacağı belli olmadan harp edilir.

83 Fıkıh: İslâm hukuku. Fıkıh âlimlerine "fakîh" denir.

84 Bâğî: İsyancı / Âdî (kuttâ'-ı tarîk): Yol kesen / Ehl-i asabiyyet: Irk, kabile vb. meselelerde taraftarlık edenler.

Hazret-i Resûl-i Ekrem, böyle bir hâdisede:

"İster işe karışmaksızın yalnız kalbinden taraftarlık ederken, ister lisânıyle dâvette bulunurken, isterse de savaşırken öldürülen kimsenin ölümü, câhiliyet ölümüdür" buyuruyorlar.

Nitekim Müslim'de Ebû Hureyre'nin rivâyet ettiği şu hadis-i şerif bunu teyid eder:

"Bu halkın öyle zamanları olacak ki, kàtil ne için adam öldürdüğünü bilmediği gibi, maktûl de neden dolayı öldürüldüğünü bilmez. (Bu nasıl olur? denilince) *Evet olacak, buna herc*[85] *derler. Kàtil de maktûl de Cehennem'dedir."*

Dost ve düşman kılıçları

"Nizâr evladı: Yetişin ey Nizâr oğulları! Yemenliler de: Yetişin ey Kahtan oğulları! dedi mi, hemen tepelerine felâket iner; Allah'ın nusreti (yardımı) üzerlerinden kalkar; hepsine birden de kılıç musallat olur."

Yukarıdaki hadisi, halkı ırk taraftarlığından soğutmak için, son felâketlerimizden evvel Sebîlürreşad'da neşrolunan bir yazıma almış ve altına şu düşüncelerimi ilave etmiştim.[86]

"Bu hadis-i şerifte bildirildiği gibi, biz de ne olduğumuzu ne olacağımızı şaşıracak kadar zarara uğradık. Nusret ve zafer kokusunu da artık alamaz olduk. İlâhî yardım tecelli etse bile, faydasından mahrum kalıyoruz. Hadiste ihtar olunan son felâketin de başımıza geleceği muhakkaktır. Çünkü artık birbirimizi boğazlamaktan çekinmiyoruz. Yaptıklarımızın cezâsı olarak, Cenab-ı Hak, kılıcı üzerimize musallat etmiştir... Aklı başında olanları düşündürecek yalnız bir nokta var: Acaba kendi kılıçlarımız, düşman kılıçlarının araya girmesine meydan bırakacak mı?.."

---

85 Herc: Karışıklık, anarşi.

86 Son felâketlerden maksat "Trablus ve Balkan" muhârebeleri ile muhâceretlerdir... Ahmed Naim merhumun zikr ettiği ve son satırlarını aşağıya alacağı yazısı, onuncu dipnotta bahsi geçen yazıdır. "Nizâr evlâdı..." hadisini Mehmed Âkif merhum da bir manzumesine mevzu edinmişti. Bu şiir için Mehmed Âkif Bey'e ayırdığımız kısmın, yedinci bölümüne bakınız.

Biz burada, ırkçılık uğruna yapılan kavgaları takbih eder, hasbihal ederken, meğer düşmanlar hazırlık yapmakla meşgul imişler. Çok sürmedi, Hazret-i Beşîr ve Nezîr'in ihtarı daha da şiddetli olarak tahakkuk etti. Kavmiyetçilerin mühim bir kısmı, İslâmiyet'in ahkâmını artık bir daha rüyada bile göremeyecekleri şekilde, İslâm topluluğundan kopup gittiler.[87]

Aklı olana bu ibret yetmez mi?

İslâm oğlu Selman

Ahmed bin Hanbel'de Ebû Reyhâne tarafından rivayet edilmiştir:

"Her kim kâfir olan ecdâdından dokuz tanesinin adlarını sayarak, ululuk ve asâlet taslamak kasdıyla, 'ben filân oğlu filânım' diyerek onlara mensup olduğunu söylerse, Cehennem'de onların onuncusudur."

Yukarıdaki hadisle ilgili olarak Zeyd bin Cud'an'dan Katâde yoluyla rivâyet olunur ki:

"Sa'd bin Ebî Vakkas ile Selman-ı Farisî arasında bir kırgınlık olmuş. Bir mecliste beraber otururlarken Sa'd bin Ebî Vakkas birkaç kişiye *'Nesebini söyle'* diyerek, onları dinledikten sonra, Hazret-i Selman'ı mahçup etmek için *'Sen de nesebini söyle'* demiş. Selman *'İslâm'da nesep sahibi olduğumu bilmem. Lâkin nesebim İslâm oğlu Selman'dır'* cevabını vermiş."

"Yine o mecliste bulunan ve bu güzel cevabı işiten Hazret-i Ömer bin Hattab'ın Sa'd'e canı sıkılarak şöyle demiş:

'Bütün Kureyş bilir ki Hattab, câhiliyet devrinde Kureyş'in en azizi idi. Böyle iken, yine işte ben de İslâm oğlu Selman'ın kardeşi İslâm oğlu Ömer'im. Câhiliyet zamanında yaşamış dokuz babaya

87 Beşir: Müjdeleyen/Nezîr: Korkutan, gözdağı veren. Bunlar Hazret-i Peygamber'in sıfatlarıdır. Aşağıdaki satırlarda "İslâm topluluğundan kopup giden" kavmiyetçiler Arnavutlar'dır. Gerçekten de bu kavim, yetmiş yıl komünist baskı altında "İslâmiyetin ahkâmını rüyada bile" göremedi.

intisap eden birinin, onuncuları olarak, onlarla birlikte Cehennemlik olduğunu, İslâm olarak yaşamış yalnız bir babaya bağlanarak üst tarafını saymayan diğer birinin de, babasıyla beraber Cennetlik olduğunu, sen hiç duymadın mı?"

Göndermiş olsaydın boynunu vururdum!

Talha bin Ubeydillah'dan rivayet olunur, Hazret-i Ömer Faruk, serdarlara gönderdiği umumî bir tahririnde şöyle yazmıştır:

"Kabileler, eskiden âdetleri olduğu gibi, birbirlerini kabile adıyla çağırmaya devam ederlerse, İslâm'ın dâvetini ve müslümanca çağrışmayı kabul edinceye kadar onları kılıçla terbiye ediniz."

Aşağıya alınan ve Kabîsetü's-Sülemî'nin naklettiği şu vak'a da onun delilidir:

Hureybe denilen mevkide Utbe bin Gazvan'ın ordusunda bulunuyordum. Utbe, orduyu toplamak için olacak:

"Ey Bakara sûresi ashâbı!"

Diye seslendi. Öteden biri de:

"Ey Şeyban oğulları!"

Diye bağırdı.

Bu bağırtıyı duyunca, hemen bağıranın üzerine yürüdüm. O ise mızrağını bana doğrultup:

"Savul önümden!"

Dedi. Elimdeki yay ile mızrağını kendimden uzaklaştırıp sakalına yapıştım. Utbe'nin huzuruna götürdüm.

Utbe, o adam hakkında Ömer'e bir kâğıt yazdı. Cenab-ı Ömer cevabında:

"Böyle câhiliyet dâvâsı etmişken, onu benim yanıma göndermiş olaydın, cellâdın önüne oturtup boynunu vururdum. Zira buna müstehaktır. Fakat madem ki hapis ile iktifa etmişsin, artık öldürme de, yanına çağır ve yeniden ahid ve biat al da salıver."

Diye yazdı.

Babanın bilmem nesini...

İmam Ahmed bin Hanbel ve Tirmizî gibi zatların eserlerinde, Ubey bin Kâ'b'ın rivayet ettiği bir hadis:

"Bir kimsenin câhiliyet âdeti üzere (Ey filânlar neredesiniz!) diye kavim ve kabilesine intisap ederek yardım çağırdığını görürseniz, ona: Babanın bilmem nesini ısır! deyin. Ve bunu açık açık söyleyin, kinâye yoluna sapmayın."

Bu hadis-i şerifi vaktiyle yazmıştım da, kavmiyetçilerin, yazı ile değilse de, şifâhen bir hayli itiraz ve çekiştirmelerine uğramıştım.

"Böyle hadis olur mu?" diyorlardı.

Şeriatin, körü körüne taraftarlığı, ecdat ile övünüp kibirlenmeyi, ne kadar çirkin gördüğünü tahmin edemiyorlardı. İslâmiyet'in, her ırkın mensuplarının yaradılışlarında mevcut olan bu zararlı huyu, ne kadar tehlikeli bulduğunu bilmiyorlardı. Öyle ki, hayâ ve nezâhette âlemin mürebbîsi olan o muhterem Nebî, bu huyu gidermek için utandırıcı bir vasıtaya bile müracaat etmeyi ehven bulmaktadır.

Halbuki bu sahih bir hadistir. Hemen her hadis kitabında vardır. Hattâ nahiv kitaplarına, misâl olmak üzere alınmıştır. Daha kısa veya tafsilâtlı olarak muhtelif yollardan birkaç kere rivâyet olunmuştur.

İbni Ebî Şeybe'de Ebû Miclez'den rivayet edildiğine göre Hazret-i Ömer de:

"Her kim kabilesiyle övünürse.............ısır deyiniz." diye emretmiştir.

Kinâyesiz olarak *"ısırmak"* sözünün, Hazret-i Peygamber tarafından kendini bilmez biri hakkında kullanıldığı rivâyet edilmiştir.

Pisliği burunlarıyla karıştıranlar

Diğer bir hadis-i şerif daha nakledeceğim ki, yukarıdakinden geri kalmıyor:

"Birtakım adamlar var ki, Cehennem kömüründen başka bir şey olmayan kavimler ile iftihar ederler. İşte bunlar, ya bu övünme-

lerinden vazgeçerler, yahut da İlâhî huzurda, pisliği burunlarıyla karıştıran (cual)[*] *lerden daha değersiz olurlar."*

Hadis, İmam Ahmed bin Hanbel ve Ebû Dâvud'dadır. Râvileri Ebû Hureyre ile Huzeyfe'dir. Tirmizî ve Beyhakî de az bir farkla rivayet ediyorlar.

O halde, Peygamber'in bu yüce emrine nazaran "Ecdâd ile övünenleri deliller ile yola getirmek, buna kulak asmazlarsa, böyle ağır sözlerle utandırmak, her müslümanın din borcudur" desek, neden mübâlâğa etmiş olalım?

Kötü olan mutlak taraftarlıktır

Nüzhet Bey,[89] kavmiyet hakkında Şeriat'in neler söylediğini buraya gelinceye kadar artık tamamen anlamış olacaksınız. Bu meseleye dair olan hadis-i şeriflerin adedini daha da artırmak mümkündür. Lâkin bu kadarı da anlayana yeter de artar bile.

Hele bir hülâsa yapalım da, muhterem okuyucularımızı, geçmiş sözleri tekrar okumak külfetinden kurtaralım:

Kavim taraftarlığı, ırk gayreti gütmek, kötü görülmüştür. Fakat hangi şekilde?

Bir insan, kavmine kabilesine, sırf kendi kavmi olduğu için ve her ne olursa olsun, mutlak olarak taraftarlık gösterirse, çirkindir. Fakat hak ölçüleri içinde başka tarafa düşmanlık göstermeden, yardım ederse aksine çok güzeldir.

Bakınız şu hadis-i şerifler, bu taraftarlığın iyi ve kötü şekillerini nasıl açıklığa kavuşturuyorlar:

"Kötü olan taraftarlık, kavmine zulüm için de yardım etmendir."

"En hayırlınız, aşiretini müdâfaa edendir. Lâkin şeriate aykırı yerde müdâfaa edip de günaha girmemek şartıyla."

(*) Cimin zammı ve ayının fethi ile olan bu kelime için kàmûsa mürâcaat edile.[88]

88 Lügate bakıldı. Ahterî'de şu malûmat bulundu: "Bir asıl siyah böcektir ki, ters yuvarlar" deniliyor. Yani "bok böceği" imiş.

89 Hatırlanacağı üzere Ahmed Naim Bey, bu yazısını "*Takip ve Tenkid*" mecmuası sahibi Nüzhet Sâbit Bey'e hitâben neşr etmiştir. Yazının başına bakınız.

Buğday taneleri gibi

Ahmed bin Hanbel ile İbni Cerîr Taberî'de Ukbe bin Âmir'in rivâyet ettiği şu hadis-i şerif de nesep ve kavim taraftarlığı sebebiyle başkalarına tecavüz etmeyi men ediyor:

"Sizin bu (şerefli dediğiniz) nesepleriniz, kimseyi tahkire veya utandırmaya sebep olacak şey değildir. En sonu hepiniz Âdem'in oğullarısınız. Bir ölçek içindeki buğday taneleri gibi birbirinize eşitsiniz. Ve ölçeği doldurmazsınız. Hiç kimsenin kimse üzerinde üstünlüğü yoktur. Meğer ki din ile yahut sâlih amellerle[90] *olsun. Bir kimsenin kötü olması için, kötü huylu, kötü sözlü, cimri, korkak olması yeter."*

Diğer bir hadis-i şerifte de: *"Her kim kavmine, hak yolunun dışında taraftarlık ederse çukura düşmüş deve gibidir. Kuyruğundan tutup çekilir."* buyurulmuştur. Hak İslâm, bâtıl ise İslâm'ın dışında kalandır.

"Biz Türküz" demek

Şeriatin çizdiği sınırlar içinde milletine yardım etmek, taraftarlık etmek, yine İslâmiyet'in emrettiği şeydir. Böyle hareket edenlerin elini öper, başımızın üzerine koruz.

Türkçüler, övünmek kasdı olmaksızın, yalnız *"Biz Türküz"* demekle hiçbir günah işlemezler. Türk diline, edebiyatına, sanatına, ticaretine hizmet ederlerse, fevkalâde bir iş görmüş olurlar. Din hakikatlerini –tıpkı bizim yaptığımız gibi– Türkçe olarak neşretsinler.

"Biz, hiçbir peygamberi kavminin lisânından başka bir dil ile göndermedik. Tâ ki onlara hakikati anlatabilsin."[91]

Âyet-i kerîmesinin işaretine bakarak bunu teşvik de ederiz.

Yalnız, Türklere taraftarlık adına, diğer müslüman kavimlere zulmetmesinler. Meselâ bu son felaketlerimizde,[92] Hindistan'dan

---

90 Sâlih amel: İslâm ölçüleri içinde, hâle uygun iyi işler, davranışlar.

91 İbrahim sûresi: 4. âyetin meâli.

92 Bosna-Hersek ve Girit'in elden çıkması, Trablus ve Balkan Harpleri, mağlûbiyet neticesi elden çıkan yerler, katledilen ve hicret eden müslümanların feci hâli, (Birinci Dünya Harbi henüz patlamamıştı. Bizim o harbe katılmamıza ise daha altı ay vardı.)

Fas'a kadar bütün müslümanlar beraber oldukları halde, yalnız Türklük nâmına mâtem tutarlarsa, diğerlerine zulmetmiş olurlar. Felâkete uğrayan İslâm diyarı iken, bunların "Türk yurdu mahvoldu" demeleri uygun düşer mi?

Türk olmayanların hizmetleri

Tarihi açın da bakın.

Türk yurdu denilen devletin kurulup yaşamasında Türklerden çok, Türk olmayanların hizmeti görülmemiş midir?

Sadrâzamlarına, kumandanlarına bir resm-i geçit yaptırınız. Kaç tanesi hâlis Türk çıkar?

Türkçüler, Türk nâmını övünmek, sevgi ve yardımlaşma için vesile etmesinler. *"Muhâcirîn"* ve *"Ensâr"* gibi, Allah tarafından ve övme için bahşolunmuş sıfatların bile, bu tarzda kullanılınca, çirkin olacağını yukarıdaki hadis-i şeriflerden öğrendik.

Şeriat ölçülerinde hiçbir yeri olmayan *"Türk"* ve *"gayr-i Türk"* ünvanlarını, iftihar veya noksanlık sebebi saymak, Hazret-i Ömer'in yazdığı gibi "kabile âdeti"dir. Bu gibi dâvâlara kalkışanlar, İslâmiyet'in dâvetine döndürülür.

O, lisandan ibarettir.

İmam Mâlik'in *"Muvatta"*ında şöyle rivayet olunuyor:

Kays bin Mutâtiye nâmında bir adam, bir gün Selman-ı Fârisî ile Süheyb-i Rûmî ve Bilâl-i Habeşî'nin[93] de bulundukları bir sohbet meclisine katılmış. Ve:

"Evs ile Hazrec'i anlarım, bu adamın (yani Resûlullah'ın) yardımına kalkıştılar. Ya bunlara (yâni A'cemî[94] olan bu üç zâta) ne oluyor?"

Demiş.

İslâm'ın verdiği terbiyeye bakın ki, orada bulunan Muâz bin Cebel, başka kavimlerden olan bu üç zata karşı, ırk gururuna kapılma-

---

93 Fârisî: İranlı/Rumî: Bizanslı/Habeşî: Habeşistanlı, demek olduğuna göre, üçü de Arap değildi.

94 A'cemî: Arap kavminden olmayan.

mış da hemen yerinden fırlayıp herifin yakasına yapışmış. O halde, Resûlullah'ın huzuruna getirerek, söylediklerini haber vermiş.

Hazret-i Peygamber gazap ederek, Mescid-i Şerif'e gelmiş; ashâbı toplayarak hutbe irad etmiş. Hutbesinde, Allah'a hamd ü senâ ettikten sonra şöyle buyurmuş:

"Ey ahalî! Rabbiniz yalnız bir Rab'dır. Babanız yalnız bir babadır. Dîniniz yalnız bir dindir. Araplık sizin ne ananız, ne de babanızdır O, lisandan ibarettir. Her kim Arapça konuşuyorsa, o Araptır."

Muâz, eli hâlâ Kays'ın yakasında olduğu halde, sormuş:

"Yâ Resûlallah! Bu münâfık için ne buyuracaksınız?"

"Bırak, Cehennem'e kadar yolu var."

Cevabını vermişler. Bu herif sonradan irtidâd etmiştir.[95]

İslâm dîninin, kavimleri bir hamur etmekteki kabiliyeti, âdetâ bir mucizeye benzer. Bu istidâda karşı ırk ve cins taraftarlığını dikmek, ancak bir hevesin neticesidir.

Bu ırk taraftarlığını müşriklere, hem de İslâm binâsını tâ kökünden baltalamaya kalkışmış müşriklere temayül ve onlarla övünmeye kadar ileri götürmek zulmün en kötüsüdür.[96]

"Allah'ın gösterdiği hidâyet yoluna girmeyip de, kendi hevâ ve hevesine uyup giden kimseden daha zâlim kim vardır?"[97]

Neden yabancılık gösterdin?

İslâmiyet, ırk bağını, İslâm topluluğu içinde eritmeye son derece dikkat eder. Öyle ki Selmân-ı Fârisî'nin Hazret-i Resûlullah'a,

---

95 İrtidât: Müslümanın kendi isteği ile dinden çıkması. Bu gibilere "mürted" denir; hapsedilir ve İslâm'a dönmedikleri takdirde, katl olunurlar. Bu âkıbetten ancak, küfrünü içinde saklayarak veya bir kâfir ülkesine kaçarak kurtulabilir. Bundan anlaşılacak şudur ki: Şeriat'in asıl maksadı, mürted'i öldürmek değil; ama, kâfirliğini yayarak, başkalarını zehirlemekten alıkoymak; zararını kendisiyle sınırlı tutmaktır.

96 Atillâ, Cengiz ve Hülâgû gibi, İslâmiyet'ten önce yaşamış veya sonra gelip de İslâm'a zararlı olmuş, adı büyük kendi küçük müşrikler...

97 Kasas sûresi 50. âyetin meâli.

hatta Arap kavmine, ırk bakımından hiçbir bağı yok iken, Hazret-i Peygamber onun hakkında:

"Selmân bizdendir, Ehl-i Beyt'tendir." [98]

Buyurmuştur.

Hazret-i Bilâl, vaktiyle Habeşli bir köle idi. Fakat Hazret-i Ömer, onun imanına ve ilklerden oluşuna bakarak hakkında şöyle demiş:

"Ebû Bekr efendimizdir. Fazla olarak Bilâl efendimizi de âzad etmiştir."

Ensâr'ın kölelerinden Ebû Ukbe, Hazret-i Selmân gibi İranlı idi. Bu zat, Uhud muharebesinde nişan alarak müşriklerden birini vurmuş. Oku isâbet edince, Arap âdeti üzere;

"Al da benim Fârisî genci olduğumu bil" demiş.

Hazret-i Peygamber yanında duruyorlarmış. Bu sözü işitince, onu şu sözlerle azarlamışlar:

"Sanki neden, ben Ensâr genciyim, demedin de yabancılık gösterdin."

Müşriklerle haşr olunur

İnsaf edilsin. İslâmiyet'in bu saf fikri ve samimî telkinleri nerde, zavallı müslümanları *"Ergenekon"* bayramlarıyla, putperestlik devirlerine götürmeye çalışan teşebbüsler nerde?

Hazır sırası gelmişken bu bayram münasebetiyle Abdullah bin Ömer'in rivayet ettiği şu hadis-i şerifi de söyleyelim:

"Her kim müşriklerin memleketinde oturmak için bina yapar, Nevruz ve Mihrican yortularını tutar, onlara kendini benzetir ve bu hâle ölünceye kadar devam ederse, kıyamet gününde onlarla beraber haşr olunur."[99]

---

98 Ehl-i Beyt: Âile efrâdı, demektir. Fakat "Hazreti Peygamber'in âilesi" manâsında kullanılır. Efendimiz'in bütün zevce ve çocuklarını içine alan bu ifâde, zamanla sadece Fâtıma, Ali, Hasan ve Hüseyin hazerâtına tahsis olunur hâle gelmiştir.

99 Nevruz ve Mihrican: İran mecûsîlerinin Nisan ve Temmuz aylarına rastlayan iki büyük bayramı.

Hazret-i Peygamber, kâfirlerin memleketinde Nevruz ile Mihrican tutmayı men ediyor. Bunlar, putperest yerlerin yortularını İslâm diyarına getiriyorlar. Nereden nereye?

Hülâsa İslâmiyet, tabiatı icabı, övünmeye, kibirlenmeye ve -daha fazla kızışınca- parçalanmaya ve Allah korusun kıtâle kadar giden, ayrılıp sivrilmeyi hiç sevmez.

Irk olarak sivrilmekten her millet –hattâ kendilerini sevmek her müslümanın dindarlık borcu olan– Arap kavmi[100] bile, şiddetle men edilmişlerdir. Bu husustaki şeriat hitap ve yasaklarına da ilk olarak Arap kavmi muhâtap olmuştur.

Arap taraftarlığı meselesi

Bu münasebetle şunu da söyleyelim ki, Türkçüler, öğrenebildikleri ve Arapları metheden bazı hadis-i şeriflerde, bir ırk taraftarlığı mânâsı bulmaya çalışıyorlar.

Böyle bir hatâya düşmelerinin sebebi, Peygamber Efendimiz'in, herkese hakkını vermek hususunda gösterdikleri akılları şaşırtacak olgunluk ve inceliği görememiş olmalarıdır. Bu gibi inceliklerin farkında olmayanlar, o hadis-i şeriflerin yerini ve söyleniş sebebini araştırmadan –maşrıkî olduklarına göre tâbir câiz ise– mal bulmuş mağribîye dönüyorlar.

İş, hakikaten onların dediği gibi ise, buraya kadar verdiğimiz âyet ve hadislerin kime söylendiği sorulmaz mı?

Peygamber efendimiz, asr-ı saadetlerinde İslâm dinine hizmet için canlarını, mallarını, kavim ve ırk gayretlerini feda eden, ezen, yok eden o mübârek milleti, lâyık oldukları şekilde methettiği gibi, kendi vefatından sonra İslâm'a girecek olan başka milletleri de övmüştür.

---

100 Sevilecek olan Araplar, tabiî ki, müslüman ve muttakî olanlardır. Yoksa, bugünkülerin çoğu gibi, ırkçı, sosyalist, dinsiz veya Batıcı sosyetik züppe Araplar değil... Esasen baştan beri merhum Ahmed Naim Bey bunu anlatıyordu. Fakat biz de tekrar teyid etmekten kendimizi alamadık.

Aynı Arap kavminin içinde, İslâmiyet'e düşmanlık gösteren kabileleri kötülemiş, onlara beddua etmiştir.

Bunlar gösteriyor ki, ne övmesi ne de yermesi kavmiyet düşüncesiyle değildir.

Âleme bu güzel şeriati, bunca fedakârlıklarla tebliğ eden Resûl-i Kerîm'in yüceliği, her halde böyle basit ve aşağı şeylerle övünmekten çok uzaktır.

Bu sebeple biz müslümanlar, Arapları sevdiğimiz gibi, dine hizmette onları takip eden diğer milletleri de severiz.

Arapları neden severiz?

Müslüman milletlerin hepsini severiz. Fakat Arap kavmini, dinde ilk oluşları, Hazret-i Peygamber sallâllâhu aleyhi ve selleme yakınlıkları, lisanlarının Kur'ân dili olması ve İslâm nimetini eriştirdikleri bütün müslümanların velinimeti oldukları için, hepsinden, hattâ kendi kavmimizden ziyâde severiz.

Buna dair hadis gösterelim:

Hâkim, Taberânî ve Beyhakî'de Ebû Hureyre'den rivayet olunan:

"Arap kavmini üç şeyden dolayı seviniz. Ben Arabî'yim. Kur'ân Arabî'dir. Cennettekilerin lisanı da Arabî'dir."

Hâkim'de Enes'den rivayet olunan:

"Arab'a muhabbet iman, onlara buğz etmek ise nifak alâmetidir."

Beyhakî'de Ömer'den rivayet olunan:

"Kimler ki Arab'a söverler, onlar müşriklerdir."

Taberânî'de Enes'den rivayet olunan:

"Kureyş'e muhabbet imandır. Onlara buğz ise küfürdür. Arab'a muhabbet imandır, buğz küfürdür. Her kim Arab'ı severse beni sevmiş. Her kim Arab'a buğz ederse bana buğz etmiş olur."

Tâberânî'de Enes'den rivayet olunan:

"Benî Hâşim ile Ensâr'a buğz küfürdür. Arab'a buğz nifaktır."

Ebû Ya'lâ el-Mavsilî'de Câbir'den rivayet olunan:

"Arap zelil olursa, müslümanlar zelil olur."

Hadis-i şerifleri bu hususta misaldir.

Arab'a muhabbet ırkından değil

Yine tekrar edelim. Yukarıdaki hadislerde ve benzerlerinde bildirilen, Arab'a muhabbet göstermenin lüzumu, o ırkın kendine has bir özelliğinden değil, Peygamber Efendimiz'in onların arasından çıkması ve bütün müslüman milletler üzerinde bir velinimetlik hakkını taşımalarından dolayıdır.

Onlara ve bilhassa Kureyş'e, Muhâcirîn'e, Ensâr'a ve Hâşimoğulları'na olan muhabbet, İslâm'ın kuruluş yıllarındaki hizmetlerinden dolayıdır. Bunu da inkâr eden kimse bulunmaz.

Nitekim bunun böyle olduğunu daha açık olarak gösteren başka hadisler de vardır:

Beyhakî'de İbni Ömer'den rivayet olunan:

"Her kim Arab'ı severse, bana olan muhabbeti dolayısiyle sever."

Ebu'ş-şeyh'de İbni Abbas'tan rivayet olunan:

"Her kim Arab'a muhabbet ederse, o beni hakikaten sevendir."

Hadisleri gibi.

Bir gün Hazret-i Resûl-i Ekrem, Selmân-ı Fârisî'ye:

"Ey Selman, bana buğz edip de dininden çıkmayasın" buyurdular.

Hazret-i Selman, telâş ile:

"Bu nasıl olur?" diye sorunca:

"Arab'a buğz edip de o yolda bana buğz etmekle" cevabını almış.

Arap, ırkıyla övünemez

Arap kavminin yukarıda sayıldığı üzere, Peygamber'in içlerinden çıkmış olması ve İslâm'ın kuruluşuna yaptıkları hizmetler dola-

yısıyla, fazilet ve meziyeti bu derecede tanınmış iken -geçen âyet ve hadislerden anlaşıldığı gibi- yine de hasep neseb ile övünmesine ve diğer kavimlere minnet yüklemesine hak tanınmamıştır.

Bir kere Hazret-i Resûl'ün huzurunda Arap olmayan kavimlerin bahsi geçmiş; şöyle buyurmuşlar:

"Ben onlara (veya onların bazılarına), size ettiğimden daha fazla itimat ederim."

Hadisi Tirmizî'de Ebû Hureyre rivayet etmektedir.

İranlıların faziletine dair de Hâkim, tarihinde, yine Ebû Hureyre'den şu hadisi rivayet etmektedir:

"İnsanların içinde İslâm'dan en çok nasibi olan ehl-i Fars'tır."

İslâm tarihi de buna şahittir.

Gerek bütün Arap olmayan kavimlerin ve gerek İranlıların medhine dair olan diğer hadisler de gösteriyor ki, şeriat nazarında, kavimlerin övülmesi ve sevilmesi için ölçü, onların ilimleri, imanları ve İslâm topluluğuna olan hizmetleridir. Nitekim fertler için de böyledir...

"Ben Arab'ım" hadisi var mı?

Geriye Nüzhet Sabit Bey'in sualinin bir ciheti kalıyor. O da *"Ben Arab'ım ve benden daha Arabî yoktur"* hadis-i şerifine dairdir.

Bu hadis, *Sünen* ve *Mu'cemât*'ta mevcuttur. Taberânî'de Ebû Said Hudrî'den rivayet olunuyor.

Yalnız, bu hadisi bugün ağızlarda dolaştıranlar, başka bir maksada alet edinmek üzere, eksik naklediyorlar.

Bî-namaza:

"Niçin namaz kılmıyorsun?" demişler.

"Lâ takrabu's-salâte[101] ... âyeti namaza mâni oluyor" demiş.

"Âyetin alt tarafını[102] *niye okumuyorsun?"* dediklerinde ise:

101 "Namaza yaklaşmayınız" yani "Namaz kılmayınız" demektir.
102 Mevzûbahs olan Nisâ suresinin 43. âyetidir. Âyetin devamı: "Sarhoşken ayılıncaya kadar ve cünupken gusl edinceye kadar" meâlindedir.

“Ben Mekke hâfızı değilim” cevabını vermiş.

Bu hadis-i şerif ile Türkçülere destek olmak isteyenler de her halde *“Mekke hâfızı”* değil.

Hadisin aslı şöyledir:

“Ben Arab’ın en fasîhiyim. Beni Kureyş doğurdu. Sa’d bin Bekr oğulları içinde büyüdüm. Artık bana lahn nereden gelecek?”

Hadisteki *“A’rebü’l-Arab”* sözü *“Arab’ın en fasîhi, en güzel ve düzgün konuşanı”* demektir. *“Lahn”* de, Arap lisânına aykırı hatâ yapmaktır.

Mâlumdur ki, Hazret-i Peygamber’in kabilesi olan Kureyş ile sütanasının kabilesi olan Sa’d bin Bekr oğulları, Arab’ın en fasîh konuşan kabileleri idi.

Şu halde bu hadis-i şerifin mânâsı, kavim ve kabile ile övünmek değildir. Maksat, Hazret-i Peygamber’in ağzından lisâna aykırı bir hatâ çıkmayacağını beyandan ibarettir.

Neseple haseple iftihar nerde, Resûl-i Ekrem’in dünya ve âhiretteki yüce makamı nerde?

“Ben kıyâmet gününde Âdem oğullarının efendisiyim; lâkin övünecek bir şey yok. Livâ-ül Hamd elimdedir; bunda da övünecek bir şey yok. O gün Âdem’den itibaren bütün peygamberler Livâ-ül Hamd’in altındadır. Ben ilk şefaatçiyim ve şefaati kabul olunacak ilk kimseyim. Bunda da övünecek bir şey yok.” Ve:

“Ben resullerin serdârıyım. Bunda övünecek bir şey yok. Ben nebîlerin sonuncusuyum; bunda da övünecek bir şey yok.”

Buyuran Hazret-i Hâtemü’l-Enbiyâ efendimizin sırf hakikati beyan etmek için, mübârek zâtına taraf-ı İlâhî’den edilen lütuflara dair söylemiş oldukları bu sözleri, İslâm’ın gâyesine zıt bazı şeylere âlet etmek, her halde hoş bir şey olmasa gerektir.

BİRİNCİ KISIM

İKİNCİ BÖLÜM

ARAP İTTİHAD KULÜBÜ'NÜ TENKİD

BABANZÂDE
AHMED NAİM

ARAP İTTİHAD KULÜBÜ'NÜ TENKİD

(Ahmed Naim Bey'in ilk yazısı:[1])

ARAP KARDEŞLERİMİZE BİR NASİHATİMİZ

Hem size, hem lisânınıza olan büyük sevgisi, kendisini tanıyanların hepsince bilinen; ilâhî emir ve nehiylerin tercümanı olan o mübârek lisâna aşkı ve Kur'ân lisânı ile konuşan o kavme hürmeti, mukaddes bir dinî vazife bilen bu muharririn, aşağıdaki sözlerini rica ederim dinleyiniz. Akıl ve mantığa uygun ise kabul buyurup, hikmete aykırı ise reddediniz:

Bir ay oluyor ki, istibdât yıkıldı. Kanun-i Esâsî ilân edildi. Hürriyetin hâtır ü hayâle gelmeyen tecellileri arz-ı dîdâr etti. İstenildiği gibi yazı yazılıyor. İstenildiği gibi toplanılıyor. Cemiyetler teşekkül etti. Kulüpler açıldı. İttihat ve terakki fikirleri ortaya sürüldü.

Bu olanların her biri, zulm ü istibdâdın menhus binasını yıkan birer top sesi gibi bana sürûr ve sevinç veriyor. Ruhumu kalıbına sığmayacak kadar yükseltiyor. (...) Atılacak her adımın bir saadet karargâhı, varılacak her merhalenin bir muvaffakiyet menzili olacağını müjdeliyor.

---

1 "*İslâm'a Göre Irkçılık*"tan altı yıl önce yayınlanan bu yazı "*İttifak*" gazetesinin 17 Ağustos 1324/30 Ağustos 1908 tarihli 14. sayısında çıkmıştır. *İttifak: Menâfi-i vatana hâdim Osmanlı gazetesidir. Müessis ve sermuharriri: Sâmih. Müdürü: Mahmud. Resimli, günlük..* İlk sayısı 16 Ağustos 1908. Müessisi, 1932'de TDK'nun ilk başkanı iken ölen Sâmih Rifat'tır.

Lâkin bu neş'e veren sevinç fezâsında bir ufacık leke, belki her göze görünmez siyah bir nokta dünden beri zihnimi işgal ediyor.

İstanbul'daki Arap kardeşlerimizin, bir "Arap Kulübü" tesis etmek fikrine düştüklerini, burada bulunan Arapların bir deftere kaydedilmekte olduklarını duyunca –ne yalan söyleyeyim– neş'em kaçtı.

Bu tasavvurun mâsumâne, terakkîperverâne bir maksada istinat ettiğinde şüphem yok. Hattâ bunda bir kötü niyet şüphesi görmekten bile Allah'a sığınırım. *Fakat ne kadar hâlis, ne kadar iyi niyetle olursa olsun, Cemiyet'in ünvanına bir "Arap" vasfının ilâvesi, İslâm câmiası düşünülerek bakılırsa biraz nâhoş değil midir?* Biraz uzak görüşlü olanların nazarında, bu yapılan, İslâm kardeşliğinin en ziyade takviye edileceği bir zamanda, *bir ayrılık başlangıcı* gibi görünmez mi?

Ey kardeşler! İhtimal ki benim bu ürkekliğimi, bu korkumu biraz mübâlağalı bulursunuz. Ben ise, bu cemiyeti bu nam ile kuranları, her türlü fesatçı garazlardan, bütün gönlümle tenzih etmekle beraber, *bu ünvanın kalbime verdiği dehşeti* tasvirden, lisan ve kalemimi âciz görürüm.

İnsaf ediniz. Biz bugün gayri müslim vatandaşlarımızı Osmanlı bayrağı altında toplamaya çalışıyoruz. Tanışalım, barışalım, sevişelim diye, onları âgûşumuza alıyoruz. Ecnebilere bile kendimizi sevdirmeye gayret ediyoruz. Böyle bir sırada, müslüman kardeşlerimizin, İslâm arasındaki birliğe aykırı bir manâ hissettiren bir nâm altında toplanmak gibi cefalarına tahammül edebilir miyiz? Tahammül etsek bile o canımızdan muazzez bildiğimiz, iki dünya saadetine yegâne vesilemiz olan dinimizce mes'ul olmaz mıyız?

Yâhu! *Araplık, Acemlik, Türklük, Kürdlük, Arnavutluk, Lâzlık, Çerkeslik gibi mevhum faraziyeler hükümden sâkıt olalı bin üç yüz elli sene geçti.* Resûl-i Ekrem efendimiz nesep ile övünmeyi, kavimler arasındaki üstünlük meselesini, yokluk derecesine indirdi. Bunları câhiliye âdetlerinden sayarak tamamen reddetti. *Üstünlük ve ilerilik*, artık hasep nesepte veya kavim kabilede değil, *ilim ve takvâda*, *ahlâk güzelliği ve fazilette kaldı*. Bir Habeşli esir olan Bilâl'in önüne,

hâlis Arap olan Ashab'dan kaç kişi geçebilir. Süheyb-i Rûmî ile Selmân-ı Fârisî'nin derecesine Ensâr'dan kaç kişi varabilir.

Din-i İslâm üstünlük ve farklılık iddialarının binasını, yıldırım gibi "*Ve kûnû*"(*) nidâsı ile temelinden yıktı. Onun yerine "*Ve cealnâ küm*"(**) ilâhî fermanı ile, insanlar arasında, tanışmak, barışmak esaslarını kurdu. Müslümanları "*İnnemel...*"(***) âyet-i kerîmesi ile nesep kardeşliğinden daha kuvvetli bir kardeşlikle birbirine bağladı Müslüman olmayanları "*Lehüm...*"(****) esas kaidesi ile hukukta eşitlik rütbesine yüceltti.

Bu hisler ve bu kaideler, Hulefâ-yı Râşidîn[2] devrinde, İslâm âleminde, gereği gibi hüküm sürüyordu. Bu sebeple muvaffakiyetler, bir şimşek sür'atiyle birbirini takip edip durdu. Göz açıp kapayacak kadar kısa bir zaman içinde, asırlara muhtaç olan büyük inkılâplar yapıldı. İnsanlık âlemine, hayâl bile edemeyeceği, yüksek faydalar temin edildi.

Fakat sonraları bu hikmetler ve yüce şer'î maksatlar, birtakım emel ve menfaatler için fedâ edildi, kavim asabiyeti tekrar geri geldi.[3]

İslâm tarihi sayfalarını açıp da bakın! *Emevî* devletini değiştiren Araplık asabiyeti olmuştur. *Abbasî* hilâfetini zayıflatan Acemlik asabiyeti ve mahveden Türklük asabiyetidir... Çeşitli inkılâpların bir garâbetler meşheri olan bu tarihin, herhangi sayfasını açsanız, gö-

---

(*) Hadis-i şerif, meâli: "*Ey Allah'ın kulları, kardeş olunuz.*"

(**) Âyet-i kerîme meâli: "*Sonra da tanışasınız, bilişesiniz diye sizi şuûb ve kabâile taksim etti.*" (Hucurât sûresi, 13. âyetten)

(***) Âyet-i kerîme meâli: "*Mü'minler ancak kardeştir, başka bir şey değil.*" (Hucurât sûresi, 7. âyetten)

(****) "*Bizim faydalandığımızdan onlar da faydalanır; bizim mükellef olduğumuzla onlar da mükellef olurlar.*" (Hazret-i Ömer'in İslâm idaresi altındaki gayr-i müslimler hakkındaki sözüdür-MED.)

2 Hulefâ-yı Râşidîn: Kâmil ve reşid olan ilk dört halife: Ebûbekr, Ömer, Osman ve Ali (radiyallâhu anhum) hazretleri.

3 Kavim asabiyeti: Kendi ırk, kabile veya sülâlesine -hak, adalet ve insaf kâidelerine dikkat etmeden- şiddetle taraftar olmak, ırkçılık.

rürsünüz ki, ırkçılık, müslümanları parçalamıştır. Kardeşliğe karşı düşmanlık, birliğe karşı ayrılık esaslarını getirmiştir.

Eşitsizliğin ilk temel taşını koyan ırkçılık olmuştur. Bu asabiyet, eşitsizliği, eşitsizlik de zulmü doğurdu. *Zulüm bizi medeniyetten mahrum etti. Medeniyetsizlik ise bizi medenî olan diğer kavimlere esir kıldı.* Hepimizin bildiği, gördüğü zillet derekesine düşürdü.

Bizi bundan sonra bu aşağılıktan yükseltecek, terakkînin tepesine eriştirecek olan şey "*birlik*"tir.

Biz bugün, el ele tutuşmakla, yekdiğerimizi kucaklamakla iktifâ etmeyeceğiz. Birbirimizle kaynaşarak, ayrılmaz ve ebediyyen anlaşmış bir tek beden olacağız.

Bu sözleri belki biraz dik buluyorsunuz. İhtimal belki de lüzumsuz sözler olarak telâkkî ediyorsunuz. Fakat benim, mü'minlerin kardeşliği ve müslüman kalplerin birliği için ne kadar gayur bir kalbim olduğunu bilseniz, kalemimi zapt etmek için ne kadar cehd sarfettiğimi teslim edersiniz. Ayrılıktan, nifaktan o kadar korkar, yılarım ki, bunların gölgesi, hattâ sözü bile ruhumu esâsından sarsmaya kâfi gelir.

Kardeşler! Siz vaktiyle bütün müslüman kavimlerin ilimde, takvâda, fazilette, dinde, tevhid ve ittihadda, rehberi idiniz. Medeniyette ise üstadlık meziyetini dünya milletlerinin hiçbirine terketmiyordunuz. Kalpleri birleştirmede ve kardeşliği kuvvetlendirmede, herkes sizi hidâyet meş'alesini çekerken görüyordu.

Şimdiden sonra da şikak ve nifakta, birliği dağıtmakta, öne geçmek günahından sakınınız. Müslüman kalplerin müteveccih olduğu noktayı hep görüyorsunuz. Cemaatin kime uyduğunu biliyorsunuz. İşte o cemaatten ayrılmayınız. Cemaatten bir karış ayrılanın "câhiliye ölümü ile öleceğini" elbette unutmamışsınızdır.

Öyle ise, toplanma maksadınız her ne olacaksa, onu Arap kavmine hasretmeyiniz; diğer müslüman kardeşlerinizi de buna ortak ediniz. Onların sizden öğreneceği varsa, sizin de onlardan öğrene-

ceğiniz çok şeyler vardır. Teşkil edeceğiniz "Kulüp" cilvegâh-ı ittihâd-ı kulûb olsun.[4]

Din nasihatten ibarettir. Sözümün ağırlığı, doğruluğuna bahşolunur, zannederim. Söylemek benden, yanlış değilse dinlemek sizden.

Ahmed Naim

***

(Muhammed Emin Bey'in cevabı:[5])

ARAP İTTİHAD KULÜBÜ

Gazetenizin, dünkü nüshasında "Ahmed Naim" imzasıyla dercolunan nasihat-âmiz makaleyi okuyunca, buraya bazı mütalâalar dercederek, insaf sahiplerinin nazar-ı dikkatlerini celbetmekten kendimi alamadım:

Devr-i istibdat yıkılınca "*Arap*" İzzet nakaratı dillerde yayılmaya ve gûya Araplar tarafından sâbık hükümete bir mebus takdim olunmuş gibi, bu nakarat her bir Arabın yüzüne bir azar sillesi gibi tevcih olunmaya başlandı. Sanki burada bulunan Arapların hepsi bu adam tarafından himâye edilmiş gibi, dairelerdeki Arap memurlara yol verilmeye veya hiç olmazsa surat asılmaya başlandı. Bunu duyarak üzülüyordum.

İzzet'in[6] hiyâneti herkese şâmildir. Fakat bu zarar, zanneder misiniz ki her tarafa eşit olarak dağılmıştır.

Hayır! Mâhut *İzzet*'in vatanı olan *Suriye* kıtasını yakından tetkik ediniz. Valilerin cümlesi verdiği emirlerden çıkmaz, mutasarrıflıkları bendegânından başkasına verilmez, kaymakamlıklara akra-

---

4 Cilvegâh-ı ittihâd-ı kulûb: Kalplerin birleştiği yer.

5 Bu yazı "*İttifak*" gazetesinin 19 Ağustos 1324/1 Eylül 1908 tarihli 16. sayısında çıkmıştır. Yazıyı kaleme alan aslen Arap olduğu için adını -mahallî âdetimiz hilâfına- "Muhammed" olarak okuduk...

6 Sultan Abdülhamid'in yakınlarından, kâtibi ve danışmanı, Arap asıllı Suriyeli İzzet Holo.

basından (...) başka kimse tayin olunmaz. Bu suretle o kıtanın her tarafına yayılmış olan bu memurların irtikâp ettikleri mezâlimin her bir sayfası cidden hazin ve çirkindir.

(Bu memurların yaptıkları sayıldıktan sonra...)

Zulümlerin devam edip gitmesi bu kıtayı bir mâtemhâneye çevirmişti. Artık böyle bir zulüm ve itisâfın ağır yükü altında inleye inleye ezilen ahalinin şimdiki sevinci, azıcık bir mülâhaza ile tasavvur olunabilir.

Basit bir vak'ayı size nakledeyim:

Bir gün Bâbıâli caddesinden iniyordum. Kitâb-ı hürriyetin hiçbir sahifesine sığmayan bâzı müstekreh resimleri seyredip dururken, mahallî elbise ile iki Arap, satıcılardan birine yanaştılar. Resimleri seyre daldılar. Satıcı gûya mal bulmuş gibi, hemen gazetenin birini kaldırıp, bunlara takdim etmeye, alay ve hakaretle birkaç söz sarfetmeye başladı. Bunu görünce niye yalan söyleyeyim kavmiyet damarıma dokunduğu için çok müteessir oldum.

Bir tesâdüf daha:

"*Kundak soktu*" diye geçenlerde bir Mekkeli yakalanmış, fakat ertesi gün suçsuzluğu anlaşılarak bırakılmıştı. Bu Mekkeli, bir cemm-i gafir tarafından çeşitli şetm ü tahkir ile bir karakola getirilirken, yolda bir Arap polise rastlamışlar. Polise "*Ebu'l-Hüdâ'nın adamıdır*" diye hemen hücum edilmişse de her nasılsa tecavüzden kurtulmuş...[7]

Öyle bir hal ki, "Araplık" hakaret ve hücum için kâfi sayılıyor.

Hadi bunlara birtakım avâmın hareketleridir diyelim. Ya gazetelerin her gün ayrılığa sebep olacak şekilde yazdıkları cümlelere ne diyelim?

(Bazı gazetelerden örnek verilerek, yazılanların yanlış ve bölücü olduğu anlatıldıktan sonra...)

Buraya kadar dermeyan olunan izahatta gösterildiği veçhile,

---

7 Sultan Abdülhamid'in itibar ettiği ve yanında bulundurduğu Suriyeli Rufâî Şeyhi Ebu'l-Hüdâ Efendi.

madem ki bütün kavim hedef alınıyor; şu halde, onun hukukunu korumak ve lâyık olmadığı tahkirleri reddetmek için teşkil olunan bu kulübün vücuduna lüzum vardır zannederim. Hem daha garibi var: Diğer kavimler, kendi adlarıyla kulüpler kuruyor, bundan hâsıl olan teessür niçin ötekilerde hâsıl olmuyor?

Hülâsa, hulûs ve hiss-i âlînize karşı teşekkür ederim. Yalnız, Arap Kulübü'ne itiraz etmeden evvel, yukarıda bir nebzesini arz ettiğim hallerin tashihini lütfetmek ve ondan sonra bir kulüp tesisinin, müsâvat gözetmek şartıyla, zâid olduğunu söylemek lâzım gelmez mi idi?

Muhammed Emin

***

İTTİFAK GAZETESİ'NİN İLÂVESİ[8]

İşbu mütalâalar ile Ahmed Naim Bey'in esas fikri arasında tam bir uygunluk vardır. (...) Yalnız şu kadar bir şey söyleyelim:

Şimdiye kadar matbuat sahifelerinde görülen münasebetsiz târizleri, bütün matbuata isnat etmemelidir. Bunları yazanlar, muharrirlerin birtakım avam takımıdır ki, her kavimde nümûneleri eksik olmaz. Ve hiçbir vakitte fikirleri delil sayılmaz.

Necip Arap kavmi, Türklerin muktedâsıdır. Onlara karşı ruhumuzda derin bir tâzim hissi vardır...[9]

***

8 "İttifak"ın 16. sayısında, Muhammed Emin Bey'in yazısından sonra derc olunmuştur.

9 İşlenen tarihî cinayeti hafifletmek isteyen gazete, Arapları tahkir eden yazıların sahiplerine "avam takımı" diyor. Bu yanlıştır. Aksine bu yazıların yazarları, Türklerle diğer müslüman unsurların arasını açmak isteyen gayet şuurlu ve sinsi bir plânın tatbikçisi idiler. Bunlara körü körüne uyanlar için belki "avam" denebilirdi. Fakat onlar, müfsid Siyonist, Mason ve Dönme fesatçılar idiler. Bunun için: *"Yakın Tarihimizde Dönmelik ve Dönmeler"* ile *"Yakın Tarihimizde Gizli Çehreler"* adlı araştırmalarımıza bakınız. Muktedâ: Kendisine uyulan.

OSMANLI-ARAP KARDEŞLİK CEMİYETİ'NİN AÇIKLAMASI VE İLÂNI[10]

Mûteber gazetenizin dünkü nüshasında "*Arap Kardeşlerimize Nasihatimiz*" ünvanı altında Ahmed Naim imzasıyla çıkan makale mütalâa olundu. Ahmed Naim Beyefendi'nin Arap kavmine ve lisânına karşı ibraz buyurdukları dindarca hissiyata arz-ı teşekkürle beraber, kurulmakta olan "*Arap Kulübü*" hakkındaki mütalâalarına karşı bazı ifadelerde bulunmak istiyoruz. (...) Bu cemiyetin teessüsünden maksat Ahmed Naim Beyefendi'nin hatırlarına gelen ve endişe ettikleri şekilde, İslâm câmiasını veya bütün Arapların dayanağı olan Osmanlı câmiasını -Allah göstermesin- parçalamaya değil...

(Aksine, bütün unsurları Osmanlı bayrağı altında birleştirmek, aradaki anlaşmazlıkları gidermek ve Kanun-i Esâsî'nin Arap kıtalarında tatbikine yardımcı olmak için, cins ve mezhep ayırmadan bütün Araplara açık olarak kurulduğu)

Cemiyet'in ilk defa olarak yapılacak olan toplantısına (...) Ahmed Naim Beyefendi'nin de şeref vermesini ve hâsıl edecekleri yakın ilim ile idare-i lisan eylemelerini rica eyleriz.

Cem'iyyetu İhâ'il-Arab'il-Osmânî

Kanun-i Esâsî dairesinde Osmanlı İttihad ve Terakkî Cemiyet-i muhteremesine yardım ve bütün Osmanlılar arasında sevgi bağlarının kuvvetlenmesine hizmet etmek üzere "*Uhuvvet-i Arabiyye-i Osmaniyye*" nâmı altında teessüs eden cemiyet için bir idare meclisi seçilmesi karar altına alınmış olduğundan, Dersaadet'te bulunan ve Devlet-i Aliyye teb'ası bulunan bütün Arapların işbu Ağustos ayının ikinci Çarşamba günü Beyoğlu'nda Doğruyol'da kâin Varyete Salonu'na alafranga saat birde teşrif eylemeleri mütemennâdır.

***

10 "İttifak"ın 16. sayısında "İttifak Gazetesinin ilâvesi" yazısının altındadır.

(Ahmed Naim Bey'in ikinci yazısı:[11])

ARAP İTTİHAD KULÜBÜ

Muhammed Emin Bey'e

İttifak'ta cevap olmak üzere münderic dünkü edibâne makaleleriyle "*Osmanlı Arap Kardeşlik Cemiyeti*"nin mütalâa-nâmesini okudum. "*Efrâd-ı Araptan İsa*" imzasıyla da ayrıca bir mektup aldım.

(İlk makalesini, müslümanlar arasındaki en küçük ayrılıktan müteessir olan bir mü'min olarak hâlisâne kaleme aldığı; Arap İzzet'e ve Ebu'l-Hüdâ'ya gösterilen düşmanlığın, Arap oldukları için değil, kötülükleri yüzünden olduğu; câhil gazetecilerin yazdıklarına aldırmamak gerektiği...)

Bu iki kavim, diğer müslüman kavimler gibi birbirine o kadar karışmış ve anlaşmıştır ki, bugünkü meşrutiyet devrinde Arab'ın mebusu Türk, Türk'ün mebusu Arap olmasında hiç kimse garabet görmez. Türk mebusunun Meclis'te reyi ne kuvvette ise, Arap mebusunun da reyi o kuvvettedir. İstibdat devrinde bile böyle bir ayrılık kimsenin hayâline uğramamıştı. Türkler İslâm'ın kurtarıcı dairesine gireli bin sene oluyor. O zamandan beridir "Türklük" fikri de "Araplık" fikri gibi "İslâmiyet" fikrinden katiyen ayrılmamıştır.

Türkler, Arapları daima üstad, Araplar Türkleri kendilerine kuvvetli yardımcı bilmişlerdir. Türk Arap'sız edememiş. Arap Türk'süz yaşamamıştır.[12] Her müslümanın kalbinin derinliklerindeki muhabbet hissi de bu hakikati teyid eder. Ümmetin asıl fikri budur. Yoksa herze savuran her muharririn sözünü senet ittihaz edersek halimiz neye varır?

---

11 Bu yazı "İttifak" gazetesinin 20 Ağustos 1324/2 Eylül 1908 tarihli 17. sayısında çıkmıştır.

12 Mehmed Âkif Bey'e ayırdığımız kısmın yedinci bölümüne aldığımız şiirinde merhum bu gerçeği, Ahmed Naim Bey'in bu satırlarından beş sene sonra, şu şekilde ifâde etmektedir.

Türk, Arap'sız yaşamaz. Kim ki "yaşar" der, delidir!
Arab'ın Türk ise hem sağ gözü, hem sağ elidir.
Veriniz baş başa, zîrâ sonu hüsrân-ı mübin
Ne Hilâfet kalıyor ortada, billâhi ne din!

Cemiyet'in adına itiraz etmiştim. Evvelki itirazım İslâm câmiası bakımından idi. Şimdi ise (Cemiyet'e gayri müslim Araplar da alınacağına göre) Osmanlı câmiası bakımından aynı itirazda bulunuyorum.

Âcizâne fikrime göre "*Osmanlı Kardeşlik Cemiyeti*" adı, maksada aynı derecede hizmet ettikten başka, her türlü yanlış anlamayı da izâle eder. Gerçi Arnavutların kavmiyet adı altında bir kulüp teşkil ettiklerini, sonradan haber aldım. Fakat bu hal, dâvâmızın rengini değiştirmez. Size söylediğim sözleri, onlara da söylerim.

Şurasını da bilmelisiniz ki, her iki kulübün varlığından aynı anda haberdar olaydım, yine en evvel sizinle dertleşirdim. Zira, siz İslâm kavimlerinin önderisiniz. Bütün müslümanlar size bakarlar. Osmanlı birliğini kuvvetlendirecek yine sizsiniz. Millî birlik uğrunda, kavim ve ırk asabiyetini terketmek faziletini gösteriniz. Esasen ırk ve kavim fikrinden uzak olan bu cemiyetinizin, adında da bu kadarcık olsun değişiklik yapmanızı sizden yine rica ederim. Eskiden beri olduğu gibi bugün de bu hususta rehber siz olunuz. Diğerlerine fedakârlık dersini önce siz veriniz.

(Açılış toplantısına gelemeyeceği kendi yerine Sâmih Bey'in gideceği...)

Ahmed Naim

***

(Ahmed Naim Bey'in bir mektuba cevabı:[13])

"EFRÂD-I ARAP'TAN İSA" İMZALI MEKTUP SAHİBİNE

İltifatınıza teşekkür ederim. Muhammed Emin Bey'e cevabım, size de cevaptır. Bir gazetedeki, altına "*Hâin Arap*" yazılmış şenî resim, ressamının şenâatinden, hamiyetsizliğinden başka bir şeye delâlet etmez.

"O cemaatten ayrılmayınız..." derken, kasdettiğim cemaat, müslümanlara göre, İslâm cemaatidir. Gayr-i müslimlere göre ise

13 "İttifak"ın 17. sayısında "Arap İttihad Kulübü" yazısının altındadır.

Osmanlı milletidir. Tabiîdir ki, cemaat müslim ise, Hilâfet-i Kübra-yı Osmaniye'ye, değil ise Saltanat-ı Osmaniye'ye iktidâ eder. Maksadım pek açık idi. Müphem addedilmesine şaşarım. O makalenin sonundaki fikirlerim "*Yed...*"(*), "*Men fereka..*"(**), "*Men fârık...*"(***) gibi, cemaatle bulunmayı emreden, ayrılıktan nehyeden sayısız ve mâlum hadis-i şerifleri hatırlatmaktan ibaret idi.

Ahmed Naim

***

(Ahmed Naim Bey'in yazarlardan ricası:[14])

BİLCÜMLE YAZI ARKADAŞLARIMIZDAN BİR RİCA

Pazar gününden beri "*İttifak*" sütunlarında kavmiyet ve asabiyet hakkında deveran eden müsâhabeyi lütfen kemâl-i dikkatle okuyun. İhtiyatsız münâsebetsiz neşriyatın sonunun neye vardığına nazar-ı ibretle bakınız.

"*Feyz-i Hürriyet*"in geçenlerde Kürdler hakkındaki makalesine de bir yazı garabeti olmak üzere bir kere göz gezdiriniz. Bu gibi beyinsiz, hissiz, câhil muharrirlerin neşriyatına karşı, zihinleri teskine çalışmak, bütün muharrir arkadaşlarımızın vazifesidir. "Bu gazete sürümsüzdür, ehemmiyeti yoktur, tesiri mahduttur" diye sükût etmeyiniz.

(...) Zira bugünkü günde matbuat hem halkın, hem hükûmetin rehberi, üstadıdır. Milletin vekilleri toplanıncaya kadar da bu satvet ve şevketi devam edip gidecektir. Binaenaleyh ihtiyârî ıztırârî bu kadar ağır bir mesuliyet altına giren bir heyetin, mesuliyeti derecesinde bir faaliyetle çalışması vâciptir.

Ahmed Naim

***

(*) "*Allah'ın eli (yardımı) cemaat ile beraberdir*."
(**) "*Ayrılığa çalışan bizden değildir*."
(***) "*Cemaatten bir karış ayrılan kimse, İslâm bağını boynundan atmış demektir*."
14 "İttifak"ın 17. sayısında "Efrâd-ı Arap'tan İsa'ya Cevap"ın altındadır.

AÇILIŞ HABERİ[15]

20 Ağustos 1324/2 Eylül 1908'de yapılan "*Uhuvvet-i Arabiyye-i Osmaniyye*" Cemiyeti'nin açılışına "*İttifak*" gazetesi adına, gazetenin sahibi Sâmih Bey gitmiş ve ertesi günkü gazetede intibâlarını yazmıştır.

Bu yazıda, önce Ahmed Naim Bey ile Muhammed Emin Bey arasındaki yazılardan bahsedildikten sonra, toplantıya geçilmekte, yapılan konuşmalar ve seçim anlatılmaktadır. Toplantıda, Sâmih Bey de hazır bulunanlara takdim olunmuş ve bir konuşma yapmıştır.

Toplantının sonunda, hürriyetten ve Türk Arap kardeşliğinden bahseden Arapça bir kaside okunmuş; gazete bu kasidenin aslını ve tercümesini dercetmiştir.

İki beytinin tercümesi.

"*Ey Arap kavm-i güzîni! Türk bayrağına karşı öteden beri muhâfaza edegeldiğiniz ahidlerinizi ve yeminlerinizi tecdid ediniz...*"

"*En sonra, meşrutiyet ve meşveret hükûmetinin padişahı olan Sultan Abdülhamid Han hazretleri yaşasın, sözü ile, hatm-i kelâm edelim.*"[16]

---

15 Bu haber "İttifak" gazetesinin 21 Ağustos 1324/3 Eylül 1908 tarihli 18. sayısında gâyet tafsilâtlı olarak verilmiştir. Buraya hülâsa edilerek alındı.

16 İkinci Meşrutiyet 10 Temmuz 1324/23 Temmuz 1908'de ilân edilmişti. Kasım ve Aralık aylarında seçimler yapılarak 17 Aralık 1908'de Meclisler açılmıştır. Meşrutiyetin ilânından sonraki aylarda, -31 Mart 1325/13 Nisan 1909 vak'ası neticesinde- 27 Nisan 1909'da tahtından indirilişine kadar, halkın ve mebusların, umumiyetle, Sultan Abdülhamid'e karşı davranışları saygılıdır. Halk, sarayının önünde ve Cuma selâmlık merâsimlerinde, kendisini candan alkışlamakta, mebuslar dâvetlerine ve ziyaretine giderek elini öpmektedirler. Sultan da "Meşrutiyet padişahlığı"nı benimsemiştir. Bu sıralarda "istibdat devri"nden bahsedenler, eski idarecileri suçluyor, Sultan'ın şahsını bu ithamdan hâriç tutuyorlardı.
Bu umumî davranışın aksine olarak, leh ve aleyhte aşırılıklar yaparak fikirleri bulandıran ve sonunda işi bir felâkete itenlerin kimlikleri ve bunların teşvikçileri ayrıca tetkik edilmelidir.

İKİNCİ KISIM

İSLÂMLAŞMAK
ve
IRK-MİLLİYET CEREYANLARI

SAİD HALİM PAŞA

SAİD HALİM PAŞA

HAYATI ve ESERLERİ

Said Halim Paşa, 19 Şubat 1864'te Kahire'de doğdu. Babası Osmanlı devlet ricalinden, vezir Halim Paşa ve dedesi eski Mısır vâlisi Kavalalı Mehmed Ali Paşa'dır. Ailesi ile birlikte İstanbul'a gelip yerleştikleri sırada dokuz yaşında bulunuyordu.

Kardeşi Abbas Halim'le birlikte, hususî hocalardan Arapça, Farsça, Fransızca ve İngilizce öğrendikten sonra İsviçre'ye giderek üniversitede beş sene siyasî ilimler okudu. Yüksek tahsilini ikmâl edince İstanbul'a geldi. İslâm âleminin, Osmanlı hilâfet ve saltanatı etrafında toplanması fikrinde idi. Bütün hayatını bu yolda hizmetle geçirmiştir.

1888'de Şûrâ-yı Devlet (Danıştay) âzâlığına tâyin olundu. 1900'de Rumeli Beylerbeyliği pâyesi verildi. 1908'de Meşrutiyet'in ilânı sırasında Mısır'da bulunuyordu. İstanbul'a döndü.

1908 Aralık ayında Âyan Meclisi azâlığına, 1912'de Şûrâ-yı Devlet reisliğine getirildi. 1912 Trablusgarp savaşı sırasında, Sadrazam Said Paşa tarafından İtalyan hükûmeti ile sulh görüşmesi yapmak üzere Lozan'a gönderildi.

Sadrazam Mahmud Şevket Paşa'nın zamanında, 1913'de ikinci defa olarak Şûrâ-yı Devlet reisliğine, az sonra da Hâriciye nâzırlığına getirildi. Sadrazamın bir suikast ile öldürülmesi üzerine de 12 Haziran 1913'de onun yerine sadrazam nâsb olundu.

Kurduğu kabinede hariciye vekilliğini de kendi üzerine aldı.

Daha sonra kardeşi Abbas Halim Paşa da nâfia vekili olarak aynı kabineye dahil olmuştur.

Bu sırada Balkan Harbi'nden mağlup olarak çıkmış bulunuyorduk ve Edirne Bulgarların işgali altında idi. Harbin galiplerinin birbirine düşmesinden istifade edilerek şehir geri alındı. Bulgarlar çekilmeye mecbur oldular. Meriç nehri hudut olmak üzere, önce Bulgarlarla, daha sonra da Sırp ve Yunan hükûmetleri ile sulh yapıldı.

Bu buhranlı günlerdeki hizmetlerinin neticesi olmak üzere Sadrazam Said Halim Paşa'ya "murassa imtiyaz nişanı" verildi ve bir merasim yapılarak bizzat Padişah tarafından takıldı.

Balkan Harbi'nden sarsılarak çıkan Osmanlı Devleti zayıf düşmüştü. Hükûmet, büyük devletlerden yardım istiyor, sivil ve askerî sahalarda ıslahat yapacak mütehassıslar çağırıyordu. Bu suretle maliye Fransızlar, donanma İngilizler ve kara ordusu Almanlardan celb edilen kalabalık heyetler vasıtasıyla düzeltilmeye çalışılıyordu.

1914'te Cihan Harbi zuhûr etti. "İttifak" ve "İtilâf" gruplarına ayrılmış bulunan devletler savaşmaya başladılar.

Hükûmet, kuvvetli bir Avrupa devleti ile ittifak etmek arzusunda idi. Gerek kabine üyeleri ve gerekse aydınlar, bu meselede ikiye ayrılmışlardı. Bir kısmı Almanya, diğer bir kısmı ise İngiltere ve Fransa tarafına meyilli idiler. İttifak ihtiyacı, bilhassa Rusların, Osmanlı toprakları üzerindeki, daima ortaya sürdükleri emellerinden doğmakta idi.

Neticede pek karışık siyâsî oyunlardan sonra, Cihan Harbi'nin başlamasından birkaç ay önce Almanya ile "Tedâfüî" bir anlaşma imzalandı.

Said Halim Paşa, harpte tarafsız kalmak veya İngiltere ile Fransa'yla ittifak etmek için gösterdikleri çabanın, neden ve nasıl neticesiz kaldığını, hâtıralarının elde bulunan bölümünde ve "Dîvân-ı Âlî"ye verdiği cevaplarda etraflı olarak anlatmaktadır.

Savaş başladıktan sonra anlaşmanın savunma esasına müste-

nit olmasına aldırmayan Almanlar, bizim de kendileri ile birlikte harbe katılmamızı istediler.

Said Halim Paşa'nın tarafsız kalmak hususundaki gayretleri fayda vermedi. Alman taraftarlarının başında gelen Enver Paşa derhal harbe girmek istiyordu.

İki Alman zırhlısı, Goben ve Breslav'ın İngiliz filosundan kaçarak Çanakkale'den içeri girmeleri ile başlayıp, daha sonra Karadeniz'e çıkarak Rus limanlarını bombardıman etmelerine kadar uzayan ve hâlâ içyüzü karanlık birtakım olaylar sonunda kendimizi harbin içinde bulduk.

Böyle bir emrivaki ile harbe itilmemiz üzerine Said Halim Paşa istifa etti. Fakat bütün vekillerin Yeniköy'deki yalısına giderek vazgeçmesi için ısrar etmeleri ve Padişah'ın kendisini davet ederek ve yüzünden öperek bizzat rica etmesi üzerine vazifesine devam etti.

Harbin sonunda harp mes'ulleri hakkında açılan Meclis tahkikatı sırasında verdiği ifadede: Bu hadiseden sonra da ilgili devletlere müracaat ettiğini ve vak'ayı olmamış kabul etmelerini istediğini, fakat faydası olmadığını anlatır.

Yine aynı yere verdiği cevaplarda: Kendisini kalmaya mecbur eden sebepleri ve böyle yapmaktan umduğu faydaları, sonunda ise çaresiz kalarak neden istifa ettiğini izah eder.

1915 yılında önce uhdesinde bulundurduğu Hariciye vekilliğini bırakmaya zorlandı ve bıraktı. Tamamen İttihat ve Terakki "Merkez-i Umûmî"sinden idare olunan hükûmet işlerine dair kendisine bilgi verilmemeye başlandı. İttihatçı vekiller heyeti, kendilerinden saymadıkları Sadrazam'ı idareden uzak tutuyorlardı. En mühim harp kararları ondan habersiz alındı.

1917 yılı başında istifâ etti. Yerine Talât Paşa sadrazam oldu.

Cihan Harbi, Almanya ve müttefiklerinin mağlûbiyeti ile neticelenince Talât Paşa kabinesi çekildi (8 Ekim 1918). Yerine İzzet Paşa ve kabinesi geçti. Mondros Mütarekesi imzalandı.

13 Kasım'da İngiliz, Fransız, İtalyan ve Yunan harp gemileri İstanbul limanına girip Meclis binası ve Saray karşısına demirlediler. İzzet Paşa çekildi. Yeni kabineyi Tevfik Paşa kurdu.

Meclis-i Mebusan'da, harp mesulü olarak, Said Halim Paşa ve Talât Paşa kabinelerinin Yüce Divan'a verilip muhakeme olunmaları istendi. Said Halim Paşa da, anayasa gereğince bir Dîvân-ı Âlî (Yüce Divan) kurularak kendilerinin alenen muhakeme olunmalarını isteyen bir yazı ile Meclis'e müracaat etmişti. Bu esnada Âyan Meclisi'ndeki azalığı devam ediyordu.

Harbin kaybedilmesi üzerine Talât, Enver ve Cemal Paşalarla, İttihatçı ileri gelenler yurt dışına kaçmışlardı. Said Halim Paşa, bir yere gitmediği gibi, böyle bir müracaatla muhâkeme edilmesini de istemiştir.

Dîvân-ı Âlî kurularak bu iki kabineden memleket dahilinde kalmış olanların sorgusuna başlandı. Fakat Meclis dağıldığından dâvâ Örfî İdâre'ye geçti.

4 Mart 1919'da yeni kabineyi Ferid Paşa kurunca, takibat şiddetlendi. Said Halim ve Abbas Halim Paşalar da dahil, 67 kişi Bekirağa Bölüğü'ne kapatıldı. 27 Nisan'da Örfî İdâre mahkemesinde duruşmalara başlandı.

Fakat bu 67 mahpus, İngiliz kumandanlığının emri ile 22 Mayıs'ta hapishaneden alınarak alelacele bir gemiye bindirilip, önce Mondros'a, oradan da Malta Adasına sürüldüler.

Malta'daki sürgün hayatı iki yıl devam etti. Bu zaman zarfında beraber bulunduğu seçkin fikir ve siyaset adamları arasında, yine asîl ve vakur bir insan, vatansever bir İslâmcı mütefekkir, mütevâzi ve halîm bir insan olarak etrafındakilerden hürmet gördü.

Buradan, Amerikan devlet reisi ile İngiliz başvekiline İngilizce, Fransız başvekiline ise Fransızca olarak yazdığı otuzbeş sayfalık bir "izah" ile kurulmakta olan "Cemiyet-i Akvam" projesinin eksikleri-

ni, Osmanlı Devleti'nin durumunu, yapılan yanlışları anlatmış ve Rus tehlikesine karşı dikkatlerini çekmiştir.

Sürgünlerin 29 Nisan 1921'de tahliye edilmeleri üzerine Sicilya'ya geçti. İstanbul'a dönmek için müracaat etti. Bu isteği Sadrazam Tevfik Paşa tarafından kabul edilmedi. Mısır ise İngiliz işgali altında bulunuyordu.

Bunun üzerine İtalya'ya geçti ve Roma yakınlarında kiraladığı bir konakta yaşamaya başladı. Fakat 6 Aralık 1921 günü evinin önünde, -büyük ihtimalle, İngilizler tarafından hazırlanan bir komplo neticesinde- bir Ermeni komitacının kurşunu ile alnından vurularak şehid düştü. Elli yedi yaşında bulunuyordu.

Nâşı İstanbul'a getirildi, Sultan Mahmud Türbesi bahçesinde babasının yanına gömüldü.

Rûhunu şâd eylesin Rabbi mecîd
Dâr-ı gurbette şehîd oldu Saîd.

ESERLERİ:

"*Buhranlarımız*" adını taşıyan kitabı 1335 (1919) yılında yayınlanmıştır. Bu cildin içinde yedi eseri vardır. Daha önce de çeşitli tarihlerde müstakil risâleler hâlinde çıkmış olan bu küçük hacimli eserlerin bazıları, ayrıca Sebîlürreşad mecmuasında da neşr olunmuştu.

"Buhranlarımız"ın içinde bulunan eserler şunlardır:

1. *Meşrûtiyet*.
2. *Mukallidliklerimiz*, (Taklitçiliğimiz).
3. *Buhrân-ı Fikrîmiz* (Fikir Buhranımız).
4. *Buhrân-ı İçtimâîmiz* (Cemiyet Buhranımız).
5. *Taassup*.

6. *İnhitât-ı İslâm Hakkında Bir Tecrübe-i Kalemiyye* (İslâm Âleminin Gerilik Sebepleri Üzerine Deneme / İslâm Dünyası Neden Geri Kaldı?)
7. *İslâmlaşmak*.

“*Buhranlarımız*” adlı külliyatın dışında bilinen eseri:

8. *İslâm’da Teşkîlât-ı Siyâsiyye* (İslâm Devletinin Siyâsî Yapısı).

ESERLERİNİN YENİ NEŞRİ:

Merhum Said Halim Paşa’nın bilinen bütün eserleri tarafımdan sadeleştirilerek neşre hazırlanmış ve yayınlanmıştır:

Said Halim Paşa, *Buhranlarımız ve Son Eserleri*, 304 sayfa, 4. baskı, İstanbul 2003, İz Yayıncılık.

İlk defa 1973 yılında “*Buhranlarımız*” adıyla yayınladığım ve merhumun yedi eserini ihtivâ eden kitap, sekizinci eseriyle birlikte, hâtırâtından elde bulunan bir bölüm ile “Dîvân-ı Âlî”ye verdiği cevaplar da eklenerek ve hayatı ile eserleri hakkında yapılan bir çalışma baş tarafına konularak yeniden hazırlanmış, 1991, 1993 ve 2003 yıllarında yeni baskıları yapılmıştır... Bu kitabın baş tarafında, Said Halim Paşa’nın hayatı, eserlerinin eski ve yeni harfli yayınları ile merhum hakkında yapılmış çalışmalara dair de geniş bilgi bulunmaktadır.

İSLÂMLAŞMAK ve IRK - MİLLİYET CEREYANLARI

Said Halim Paşa'nın eserleri tarafımızdan sadeleştirilerek ve notlar eklenerek neşre hazırlanmıştır. Aşağıya alınan ve ırkçılık-milliyetçilik hususunda İslâm'ın hükümlerini açıklayan bu sayfalar, kitabın içinde yedinci eser olan "*İslâmlaşmak*" adlı risâlenin son kısmını teşkil etmektedir.[1]

Şimdi de İslâm esaslarının müslüman milletler tarafından ne şekilde anlaşıldığını ve nasıl tatbik edildiklerini görelim. Böylece İslâm'ın asıl hâli ile bugünkü hâlini karşılaştırarak hakikî değerinin ne olduğunu anlayalım.

Eski din anlayışı

İslâm'ın ortaya çıktığı sıralarda, dünya umumî bir çöküntü içinde idi. Kendilerine Müslümanlık teklif edilen milletlerin, asırlardan beri varlıklarına hâkim olmuş ve ruhlarında kökleşmiş birtakım yanlış telâkkiler vardı.

Bu insanların nazarında din, kan dökücü, intikamcı ve heveslerine tâbî tanrıların, hiddet ve kötülüklerinden kurtulmak için okunan basmakalıp birtakım dualar ile yapılması âdet olan bir yığın merâsimden başka bir şey değildi.

---

1 Buhranlarımız ve Son Eserleri s. 196-222, İstanbul 1991 ve 1993 baskıları. Bu sayfalar, 1973'te yapılan ilk neşrin 213-235 ve 2003'te yapılan neşrin 195-213. sayfalarına tekàbül etmektedir... Alınan parçalardaki ara başlıklar, eserin aslında yoktur; tarafımızdan konulmuştur.

Ahlâk telâkkileri de din anlayışlarından tabiî olarak çıkacak neticeye göre idi.

Cemiyet nizamına dair olan anlayışlarında da insanları, zulm edenler ile bu zulmü çekenler olarak düşünüyor; toplumu ise, çeteler, ağalar, köleler şeklinde sınıflara ayrılmış mahlûklardan meydana gelmiş olarak görüyorlardı. Bundan fazlasını idrâke, zihinleri müsait değildi.

Bu çeşit bir cemiyet anlayışından doğan siyasî düşünceleri ise son derece noksan ve diktatörce idi.

Yeni din

İslâm'ı kabul eden milletlerin zihinleri bu yeni dine girdikten sonra garip bir karışıklığa düştü. Çünkü İslâm'ın inanç ve görüşleri ile eski vehimler ve hurâfeler, İslâm'ın hür düşüncesi ve müsâmahakârlığı ile taban tabana zıt olan eski istibdat ve taassup bir araya gelmişti. Kafalar, İslâm'ın emirleri ve öğrettikleri ile İslâm'dan önce hüküm süren birtakım gelenek ve sapkınlıkların âdetâ bir karışımı olmuştu. Bu karışım birbirine zıt bir sürü görüş ve duygulardan meydana gelmişti. Bunların bir kısmı yeni, bir kısmı eski dinden doğmuş olup, yeni dînin mahsulleri eskiden kalanlara hâkim oluyor; fakat onların tesiri altında kalmaktan da kurtulamıyorlardı.

İlk müslümanlar

İşte ilk müslüman nesillerin zihinleri bu durumda idi. Gerçi imanlarında çok kuvvetli ve çok samimî idiler. Fakat insan bir iki gün zarfında mâzisi ile olan alâkasını, bir daha hiç hatırlamayacak ve tesirinde kalmayacak şekilde kesemez. Bu sebeple imanları çok kuvvetli olan bu kimselerin müslümanlıklarının cemiyetle ilgili kısımları mecburen eksik kalmıştı.

Bununla beraber müslümanlıkları, onların güzel bir İslâm medeniyeti meydana getirecek derecede ilerlemelerine kâfî geldi. O zamana kadar tanıdıkları hayatın çok üstünde bir hayat temin ettiler.

Rûhânîliğin çıkışı

Böylece, İslâm'ın feyzi ile bu milletler arasında zamana göre çok yüksek olan bir hürriyet ve müsâmahakârlık duygusu gelişti. Fakat dîni öğretmek ve açıklamak ihtiyacı, çok geçmeden bir çeşit "ruhânîlik" doğmasına sebep oldu. Fakat bu çıkışın sebebi din değil, onu tatbik edenlerin anlayışı idi.

Öğretmekte olduğu dînin ruhuna aykırı olan ve bizzat muhitten doğan bu ruhânîlik, ötekilere benzemiyordu. O kadar müsâmaha ve hürriyet taraftarı idi ki, diğer dinlerin ruhânî sınıflarının taassupları, taraf tutmaları ve inhisarcı halleriyle pek garip bir tezat teşkil ediyordu.

Ancak İslâm rûhunun ve hakikatlerinin gereği kadar içine giremediği ahlâk veya din müesseselerinin hepsinde, taassup ve tahakküm fikrine az çok bir meyil bulunur. Bunun bulunmaması imkânsız olduğundan, İslâm'ın ruhu ve esasları ile kâfi derecede beslenmemiş olan "ruhânîlik" de bir zaman sonra bu hâle geldi; hürriyet ve müsâmaha fikrini kaybetti.

Rûhânîliğin bozuluşu

Müslümanların içinde çıkan ruhânî sınıf, diğer dinlerin ruhânî sınıflarıyla olan temaslarının kötü tesirleri ile gittikçe bozuldu ve onlara benzemeye başladı. Nihayet öteki dinlerin ruhânîlerinin kendi milletlerine yaptıkları gibi, bu da müslüman milletler üzerinde baskı kurmak, onlara hükmetmek istedi. Yani İslâm vicdanını teşkil etmeyi, yalnız kendisine has bir hak gibi telâkki etmeye başladı.

Ötekiler gibi bu da, tam bir üstünlük temin etmek ve onu sağlamlaştırmak için kendine has bir iskolâstik vücuda getirdi. Öteki dinler, bizim dinimizden çok farklı olmasına rağmen, bu sistem birçok noktalardan onlardaki iskolâstiği hatırlatıyordu.

Bu hususta şunu da ilâve etmek gerekir ki, hükûmet reisleri, dînin hizmetinde ve onun koruyucusu olduklarından, İslâmî bir rûhâniyet ve İslâmî bir iskolâstik meydana gelmesinde tesirli bir rol oynadılar.

Hürriyetin elden kaçması

İşte bu ruhânîliğin tesiri ile, vicdanlar İslâmî hakikatlerden gitgide uzaklaştı. Milletler bir taraftan kendi mâzilerinin diğer taraftan da öteki dinlerin sapkınlığının içine düştüler. Müslümanlar, dînin kendilerine temin eylediği feyiz ve saadetlerin büyük kısmını kaybettiler.

Ferd, aklî ve manevî kuvvetlerini serbestçe geliştirip tatbik edemeyince, hürriyetini elden kaçırdı. Gitgide cehil ve istibdat uçurumlarına yuvarlandı. Alabildiğine koşmakta olan zamana yetişemedi ve asırlar geçtikçe daha da gerilerde kaldı.

Irk özelliklerinin tesiri

Müslümanlığın ruhuna taban tabana zıt olan ırkî özellikler, dîne kendi seciyelerinin mahallî damgasını vurarak, onu yapısından çıkardılar. İslâm'ın bütün milletleri kucaklayan beynelmilel olma vasfını bozdular.

İslâm ahlâkı, müslüman milletlerin her birinin karakterine göre değişti durdu. Halbuki İslâm ahlâkının gâyesi bütün bu ırkî hasletleri, doğru ve faydalı olanın merkezinde birleştirmekten başka bir şey değildi.

Ahlâka dayanan İslâm cemiyet nizâmı ve yaşayışı da ahlâk gibi ve onun kadar bozuldu. Müslüman milletlerin her biri eksik bir şekilde anladıkları esasları birbirine karıştırdılar. Mahallî veya millî

âdetler de zaman zaman tesirlerini gösterince her millet ayrı bir hayat görüşüne sahip kesildi.

Böylece müslümanların ahlâk ve cemiyet nizamları "İslâmî" olmaktan çok İranlı, Hindli veya Türk'e yahut Arap'a ait oldular. "Allah'ın birliği" temel inancına şirk (Allah'a ortak koşma) ile az çok kirlenmiş bir damga vurulmuş oldu.

İlmî yahut ahlâkî herhangi bir hakikat, millîleşmek için, en büyük özelliği bulunan tarafsız ve beynelmilel olan mâhiyetini kaybetmeye mahkûmdur. İslâm ahlâkı da bu âkıbete uğradı ve İslâmiyet'i kabul etmiş olan milletlerin ırkî ve ırsî hurafeleri arasında yüce mâhiyetini kaybetti gitti.

Müslüman milletlerin, İslâmî bakımdan olgunlaşmaları, İslâm'dan önceki mâzilerinin tesiri neticesi olarak bu şekilde durakladı. Zaman geçtikçe daha mükemmel İslâmlaşacaklarına, aksine devamlı olarak İslâm'dan uzaklaştılar.

Müslümanlığın ortaya çıkışından pek az bir zaman sonra onu takip ederek gelişmiş ve yükselmiş olan İslâm medeniyetinin, nasıl olup da bu kadar çabuk bozulduğunu ve bütün müslüman milletleri sefâletin bu derecesinde bulunduran umûmî bir çöküntüye dönüştüğünü açıklamak için, yukarıdaki izahlar kâfidir zannederim.

İslâm milletlerinin daha sonra ne şekilde Müslümanlık'tan çıktıklarını, bugün içinde bulundukları geri hâle kendilerini nasıl kaptırdıklarını uzun boylu anlatmaya ise bu eserin hacmi müsait değildir.

Esasen bu vazife İslâm âleminin tarihçilerine düşer. İslâm milletlerinin her birinin nasıl olup da kendi eliyle kendi yıkılışını hazırladığını etraflıca anlatmak tarihe düşen bir iştir. Bunun için, bu kitabımıza esas aldığımız ölçü dahilinde olmak üzere yalnız Türklerin Müslümanlık'tan nasıl uzaklaştıklarını tetkike çalışmakla yetineceğiz.

Türklerin İslâm'dan uzaklaşmaları

Osmanlı Türkleri, maddî ve manevî birçok üstünlüklere sahip bir millettir. Fakat İslam'dan önceki medeniyetleri pek az ilerlemişti. Bu sebeple İslâm'ı kabul ettikten sonra, bu dinin esaslarını kolayca benimsediler ve başarı ile tatbik ettiler.

İslâm'dan önceki devirlerde, ilerlemiş medeniyetler kurmuş olan milletler ise, İslâm'ı kabul ederken, eski medeniyetlerinin zararlı tesirleri altında kalmışlardı.

İslâm'ı en iyi anlayan ve tatbik edenler

Müslümanlığı kabul eden milletler arasında, İslâm'ın esaslarını en iyi anlayan ve en güzel şekilde tatbik eden Türkler oldu. Bu da onlara büyük bir devlet kurarak, İslâm'a, bütün öteki müslüman milletlerden daha fazla hizmet etme imkânını verdi.

Türkler hâkimiyetlerini, yıkılmış olan devletlerin enkazıyla kurdular ve Doğu Roma İmparatorluğu'nun hükûmet merkezini kendilerine pâyitaht yaptılar. Fakat hüküm sürdükleri memleketler içinde azınlıkta idiler. Bu yüzden, hem son derece çeşitli ırklarla dolu olan bu muhitin, hem de İran ve Arap muhitlerinin tesirleri altında kaldılar. Bu tesirlerle hiç farkına varmaksızın Müslümanlık'tan uzaklaşmaya başladılar. Sonunda ötekiler gibi gerilediler. Fakat ötekilerden farklı olarak istiklâllerini korumayı başardılar.

Batı'dan ilk tesirler

Gerçi Türkler, Avrupa ile temasları neticesinde, düşmüş oldukları uyuşukluktan silkinip uyanmak istediler. Fakat bu noktada mâzilerindeki büyüklüğü meydana getiren kuvvetin İslâm olduğunu unutarak, bu mâzinin Batı'dan geri geleceğini zannettiler.

Selâmeti, daha önce buldukları tarafta, yani İslâm'ın ahlâk, yaşayış ve siyâsetinde arayacakları yerde, Batınınkilerde bulacakları fikrine kapıldılar.

Bir taraftan Avrupa milletlerinin kuvveti ve refâhı, diğer taraftan arada kurulan dostluk münâsebetlerinin artması neticesinde, gerek hükûmeti ve gerek umûmî efkârı sevk ve idare eden aydınlar şuna inanmışlardı:

"*Bugünkü düşüşten kurtulup yükselmek ve bu suretle memleketi, muhakkak olan çöküşten kurtarmak için tek çare, Batıyı taklit etmektir.*"

Diğer bir söyleyişle: "*Onların bütün esaslarını, bütün telâkkilerini kabul ederek, kendimizinkileri unutmaktır.*"

Halbuki bizim bütün müesseselerimiz, tamamen İslâmî esaslardan ve İslâmî telâkkîlerimizden doğmuştu. Bunların yerine Batı'ya göre kurulmuş müesseseler koymak için, eskilerin zayıf ve geri kalmış hallerinden istifade ettiler.

Eski müesseselerin düzeltilmesi veya tâdil edilmesi gerekirken, bu yapılmadı; yeniden meydana getirilmesi yoluna gidildi.

Batı'dan gelen yenilikler

Böylece, şeriat kürsüleri ile medreseler bulundukları halde bırakıldılar. Halbuki bu iki kuruluş, yani adalet mahkemeleri ile ilim ve marifet müesseseleri, birçok asırlar yaşamış, Osmanlı Devleti'nin azamet ve şevketini temin etmişlerdi. Islâhları için çareler aranacak yerde, zavallılar acınacak bir halde terk edildiler.

Fakat kendisini idare edenlerden daha akıllı ve daha kadirbilir olan halk, bu müesseselere bağlı kaldı. Aydınlar ise sırf bu bağlılıktan çekindikleri için onları tamamen kaldıramadılar. Fakat zayıf halleriyle ölüme terk ederek, yanı başlarında yeni tarzda mahkemeler, mektepler kurdular. Bu yenilerin ise, Fransız mahkemeleri ile mekteplerinden üstünkörü alınmış olduklarından, getirildikleri muhit ile hiç ilgileri yoktu. Memleketimize bizzat Fransa'nın kendisi kadar yabancı idiler..

Son asırda, bu usûl ile meydana getirilmek istenen bütün yenilikleri burada saymak lüzumsuz bir külfet olur. Yalnız şu kadar söyleyelim ki:

Bunların hepsi, bizim inanç ve esaslarımıza karşı, asırlardır beslenen derin bir husûmet hissinin bütün alâmetlerini taşıyorlardı.

İşte "*teceddüt*" adı verilen bu yenilikler, asırlardan beri kurulup yerleşmiş olan inançları, fikirleri, telâkkîleri, an'aneleri, hisleri ve ahlâkı tahrip etmekten başka bir iş görmediler. Kısacası, memleketimizi, her gün çeşit çeşit meş'um neticelerini gördüğümüz tam bir "manevî anarşi"ye sürüklemekten başka bir işe yaramadılar.

Halk, kendi aydınları ile mücadele ediyor

Batı medeniyetinin tesirleri ile meydana gelen ve günümüzde "*Osmanlı Rönesansı* = Osmanlı Uyanışı" diye adlandırılan hareket, ikinci bir "*İslam'dan uzaklaşma*"dır.

Çok garip bir ihtilâl devresi yaşıyoruz. Bizzat halk, kendini idare etmekte olanlarla mücadele ediyor. Onların aşırılıklarına, evham ve hayallere dayanan tasavvurlarına karşı devamlı karşı çıkarak, aydınlarını îtidâle, hikmet ve basîrete davet ediyor!

Benzeri görülmemiş olan bu gayr-i tabiî hâl, ne çeşitte olursa olsun, bütün ihtilâllerin muhakkak uyandırdığı tepkiyi şimdiye kadar geciktirmiştir. Fakat buna daima mâni olacak da değildir.

Bir gün gelecek, İslâm gerçekleri, Müslümanlığa karşı çıkan sapıklıkları bir kere daha yenecektir. Hükümdarı, yeryüzündeki müslümanların halifesi bulunan bu memleket, bir kere daha müslüman milletlerin başına geçerek, onları mutluluk yollarına sevk edecektir.

Türklerin İslâm'dan uzaklaşmalarının sebebini sadece Batı medeniyetinin mânevî tesirlerinde aramayalım. Bu büyük bir hata olur. Çünkü hıristiyan hükûmetlerin bize karşı besledikleri derin ve tükenmez kin de aynı derecede tesirli olmuştur.

Bu "yenileşme" lerin başladığı devirlerde devlet adamlarımız:

"*Memlekete Batı taklidi müesseseleri ve onlarla beraber Avrupalı telâkkî ve esasları getirirsek, Avrupa hükûmetlerinin sevgilerini kazanmaya, eski düşmanlıklarını hafifletmeye ve bencilliklerini yumuşatmaya muvaffak oluruz.*" sandılar.

Bu zanna kapıldıktan sonra, memleketi İslâm'dan uzaklaştırmak mecburiyetinde olduklarına inandılar.

Bilmeyerek ve bilerek İslâm'dan uzaklaşmalar

Yukarıda yazdıklarımızla, Türkiye'nin nasıl olup da kendisini mâzisine bağlayan râbıtalardan büyük kısmını koparmış ve nasıl olup da saadetini temin edecek olan gâyeden bu kadar uzaklara düşmüş olduğunu, kısaca anlatmış bulunuyoruz.

Görülüyor ki, birincisinde Şarklı milletlerin tesiri ile İslâm'dan uzaklaşmıştık; ikincisinde ise Garplı milletlerin tesiri ile uzaklaşmış olduk.

Fakat bu ikincisine bir an evvel son verilmezse, netice bizim için çok tehlikeli olacaktır. Çünkü bu seferki uzaklaşmamızda, İslâmî hakîkatlerin yerine, yabancı bazı nazariye ve faraziyeler koyuyoruz. Bunlar ise Batı cemiyetlerinin gelişmelerine bağlı olarak doğan, değişen ve ölen birtakım görüşlerdir. Varlıkları gibi kaybolmaları da takip ettikleri gelişmenin seyrine bağlıdır.

Evvelden bu millet, istemeyerek, bilmeyerek İslâm'dan uzaklaşıyordu. Hattâ bu uzaklaşma sırasında gücü yettiği kadar, daha çok İslâmlaşmaya çalıştığını zannediyordu. Bugün ise bilerek ve büyük bir istekle, her türlü vasıtaya başvurarak İslâm'dan uzaklaşıyor.

Bizler önceleri, milletçe geri kalmamıza sebep olarak "*İslâmiyet'i daha çok anlayıp daha iyi tatbik edemeyişimizi*" gösteriyorduk. Bugün ise geriliğimizin sebebini kusur ve ihmallerimizde değil, "*dinimizin bizi bağladığı esasların noksan oluşunda*" arıyoruz.

Irkçı görüşün yanlışlığı

Bu söylediklerimize itiraz edenler bulunacaktır. Irkçılık nazariyelerinin fikirleri büyülediği günümüzde bu pek tabiîdir. Zaten epeyi zamandan beri birçok müslüman, İslâm'ı ırkçılığın en büyük düşmanı, ırkçılığı ise insanlığın saadetine en büyük sebep kabul ederek, dinlerine hücum ediyorlar.

Ancak bugünkü İslâm âleminde mevcut olan yeni fikirlerin birçoğu gibi, ırkçılıkla ilgili olan bu düşünce de, eksik bilgi ve hatalı bir düşüncenin mahsulüdür.

Bu yanlış, asrımızın en medenî milletlerinin, pek sert ve mutaassıp bir ırkçılık siyaseti takip ettiklerinin görülmesinden doğuyor. Bu görüş, sathî fikirli kimseleri şu neticeye götürüyor:

"*Milletlerin mes'ud ve rahat olmaları için bencilliklerini, taassuplarını, gasp ve tahakküme olan fıtrî meyillerini geliştirmek lâzımdır. Fakat bunu cemiyet adına yapmalı, yoksa cemiyetin ufak bir parçası olan ferdde, aksine, bu hissi ezmelidir.*"

Bu düşünceye göre, aynı ırka mensup fertler arasında vuku bulması cinayet sayılacak olan bir hareket, ayrı ırklar arası münasebetlerde yapılırsa fazilet telâkki edilecek!

Böyle bir fikrin taşıdığı ahlâk ve mantık, müslümanca düşünen bir kafayı aslâ memnun edemez.

Bugünkü medeniyetin bütün ruhunu ve içyüzünü anlamak için, Dünya Harbi'ni doğuran sebepleri hatırlamak, medenî milletlerin birbirlerini mahvetmek için kullandıkları tahrip vasıtalarını gözönüne getirmek ve gösterdikleri -şimdiye kadar işitilmemiş- vahşeti, şiddeti düşünmek kâfidir.

Dört senedir bu korkunç sahnenin içinde bulunuyoruz. Bu sahne bize, pek az bulunur bir açıklıkla şunları öğretiyor:

"Millî bencillik esasına dayanmakla iftihar eden bugünkü medeniyet, en müthiş bir vahşetin, en son ve en zararlı yeni bir şeklin-

den başka bir şey değildir... Bu medeniyet, fevkalâde gelişmiş bir tekniğin eşsiz bir eseridir. Bu teknik insanlara, şimdiye kadar görülmemiş bir mükemmellikte olarak bütün vasıtaları hazır etmiştir. İnsanlar bu sâyede en ilkel hislerini teskîne, en zararlı temâyüllerini tatmine muvaffak oluyorlar. Üstelik bu vahşî his ve temâyülleri, tahminlerin üstünde bir dereceye vardırıyorlar."

Daha insanî hislere doğru

Kendisine sahip olan milletlere bu medeniyetin temin ettiği saadet, ilim ve sanayide onlardan aşağıda bulunan milletlerin felâketleri üzerine kurulmaktadır. Şu dört cehennemî sene içinde medenî milletler arasında geçen vak'alar bunu açıkça gösterdi.

Öyle ise bu saadet, şeklini değiştirmiş bir felâketten başka birşey değildir. Batı medeniyeti, insanları yalancı saadetlerine inandırmak için onlara verdiği şeylerin hepsini, bu sefer yakıp yıkıp harap ederek, yüzündeki maskeyi kaldırdı, olduğu gibi göründü. *Evvelce onları eğlenceye ve isrâfa iterek yoldan çıkarmıştı, şimdi de açlık ve sefâletle öldürüyor.*

Fakat, Batıdan gelen ırkçılık cereyanının bizdeki taraftarları, öylesine bir kısa görüşlülüğe müptelâ oldular ki, önlerinde bu kadar açık vak'alar, bu kadar katı gerçekler varken yine aldırmıyorlar. Bu medeniyeti insanlığın en yüksek gâyesi haline getirmeye çalışıyorlar! Bunlar, kendilerini, bu medeniyetin, insanlığın bir daha göremeyeceği kadar yüksek bir ruh ve maksat sahibi olduğuna inandırmışlardır.

Sanki bundan önce başka medeniyetler gelmemiş ve bundan sonra da gelmeyecek! Veya şimdiki ile öncekiler arasında bu kadar büyük farklar olduğu halde, sonradan gelecekler ile şimdiki arasında fark bulunmayacak!

Biz ise, onların bu kanaatlerine katılmak şöyle dursun, bu Dünya Harbi'nde, bugünkü mânâsı ile mevcut olan milliyet cereyanının son çırpınışlarını görmekteyiz.

Öyle zannediyoruz ki, önümüzdeki yıllarda, bugünkünden daha geniş mânâda gerçekler, milletleri aydınlatacak ve daha insanî birtakım hisler ortaya çıkacaktır. Bunlar, hem ırk nazariyesine ait hurâfeleri, hem de milliyet bencilliğini devirerek yerlerine geçeceklerdir. Medenî milletlerin bugünkü taassupları biraz daha müsâmahaya, bencillikleri biraz daha cömertliğe, karşılıklı kinleri ve rekàbetleri de daha çok anlayış ve dayanışmaya dönüşerek yumuşayacaktır.

Aynı şekilde, bugünkü medeniyetin sebep olduğu bu müthiş buhran sona erdiği gün, gerek fertlerin ve gerek milletlerin ruhunda ve fikrinde kökleşen yanlış telâkkilerin verdikleri zarar tedkik edilecektir. Bu felâketin giderilmesi için çareler aranılacak, his ve fikirlerin daha fazla bir adâlet ve fazîlete doğru tekâmülü sağlanacaktır. Böylece bütün insanlığın ahlâk seviyesi ile birlikte bugünkü medeniyet de yükselecektir.

İşte ancak ahlâk seviyesi de fen ve sanayideki seviyeyi bulduğu zaman, medeniyet, kemâlini ve dengesini bulmuş olur. Bugün ise ahlâk, medeniyetin en büyük bir noksanı olarak, ötekilerden pek aşağı bir seviyede bulunmaktadır.

Milliyet hissi devam edecektir

Ahlâkın ve medeniyetin yükselmesi ve insanlar arasında daha müsâmahalı düşüncelerin yayılmasıyla birlikte ve bütün bunlara rağmen, milliyet hissi de tamamen yok olmayacaktır.

Bu his, gerek belirli bir muhîtin mahsûlü olmak, gerekse bir hayat gerçeği olmak bakımından ortadan kalkacak değildir. Milliyet cereyanının, gelecekte beynelmilelci cereyan içinde kaybolacağını hayâl ve iddia etmek pek gülünç olur. Hiç şüphe yok ki, böyle bir cereyana rağmen Alman, Fransız'a benzememeye ve Fransız ise İngiliz yahut İtalyan'la bir olmamaya devam edeceklerdir.

Bizim söylediğimiz beynelmilelcilik, aynı cemiyete mensup ferdler arasındaki bağları ve münasebetleri tanzim eden ahlâk kaide-

lerinin, çeşitli milletler arasında da kurulması ile, milletler arasındaki münasebetlerin yumuşamasını sağlamaktan ibarettir. Beşeriyet, milletlerarası dayanışmayı geliştirmeden, millî dayanışmanın mümkün olmadığını görerek, birincisini geliştirmeye çalışacaktır.

Bir insan topluluğunun millet haline gelmesi, nasıl ferdlerin gelişmesini kolaylaştırıyorsa, beynelmilelcilik de her milletin mümkün olduğu kadar çok gelişmesine aynı şekilde yardımcı olacaktır.

İslâm beynelmilelciliği içinde millî kültürler

İslâm beynelmilelciliği ise, zamanımızda sosyalizmin kurmak istediği beynelmilelciliğe benzer. Ancak onun en mükemmel ve en son şeklidir.

Bütün ilmî gerçekler gibi İslâmî gerçeklerin de vatanı yoktur. Nasıl, bir İngiliz matematiği, bir Alman astronomisi, bir Fransız kimyası olamazsa; ayrı ayrı Türk, Arap, Acem yahut Hind Müslümanlığı da olamaz.

Fakat sadece fen ve tecrübeye dayanan gerçekler, bütün insanların ortak irfanını temsil etmelerine rağmen, nasıl millî birtakım kültürlerin doğmasına sebep oluyorlarsa; *İslâmî gerçekler de ahlâk ve sosyal yapısı bakımından tamamen İslâmî, fakat millî olan birtakım kültürlerin meydana gelmesine imkân tanırlar.* Yani her ne kadar, bu hakikatlerin vatanı yok ise de, izah ve tatbik edildikleri muhite bağlıdırlar.

Dünyadaki insan topluluklarını sosyal bakımdan teşkilâtlandırmanın en güzel yolu olarak, insanların milletler şeklinde sınıflandırılması kabul olunmuştur. Böyle olunca, İslâm gerçeklerinin en parlak bir tarzda meydana çıkması ve tatbik olunmasına müsait olan şeklin de bu olacağı pek tabiîdir.

Millet esası üzerine kurulan bir cemiyetin ilerlemesinin, ferdinkine bağlı olduğu açık bir gerçektir. İslâm nizâmı da evvelâ ferdin gelişmesine dikkat eder.

Bu fert, Türk, Arap, İranlı yahut Hindli olsun... Kendi millî dayanışmasına verdiği ehemmiyet kadar, İslâm milletleri arasındaki dayanışmaya da önem verirse, ancak o zaman iyi bir Türk, iyi bir Arap, iyi bir İranlı veya iyi bir Hindli olacaktır... Kendisi de bilecektir ki, millî ve İslamlar arası yardımlaşmalar birbirinin tamamlayıcısıdır.

İslâm'ın kabul ettiği milliyetçilik

Bu bahse son vermek için şunu da ilâve edelim:

İslâm, insanlar arasında mevcut olan ırk ve menşe farklılığını kabul etmemek, yani ferdin değeri için bunlara önem vermemekle, insanı, ırka bağlı bir unsur değil, içtimâî ve siyasî bir unsur olarak düşündüğünü isbat etmiş olmaktadır.

İslâm'ın ferdi, içtimâî ve siyâsî bir unsur olarak kabul etmesi, milliyeti istediğini ve kabul ettiğini gösterir.

Zira millet, birbiri ile kaynaşabilen birtakım içtimâî ve siyâsî unsurların birleşmesi ile teşekkül eder. Bu unsurlar, uzun müddet bir arada yaşamış, aynı lisanla konuşmuş, müşterek his ve fikirlere sahip olmuş, kendilerine mahsus bir san'at ve edebiyat meydana getirmişlerdir. Kısacası millet, öteki insan topluluklarından ayrılmalarına sebep olacak ahlâkî ve ruhî bir kültür meydana getirmiş ferdler topluluğudur.

Şu halde, İslâm esaslarını, milliyeti inkâr ediyor veya kuvvetten düşürüyor diye tefsir etmeye hiçbir şekilde imkân yoktur.

İslâm'ın hücum ettiği, bugünkü ırkçılığın sapıklığı, hurâfeleri, taassubu ve bencilliğidir. Çünkü İslâmî gerçeklerin tek hedefi, insanların hakikati görmelerine mâni olan evham ve zan perdelerini ebediyen yırtmaktır.

İnsanlık, İslâm esasları sâyesinde bir gün gelecek, en doğru ve faydalı milliyetçiliğin nasıl olacağını anlayacaktır. İslâmiyet'i, bütünü ile ve her çeşit milliyetçiliğe muhalif olarak görmek, çok büyük bir hatadır.

Hangi nesil sorumlu?

Yukarıda "*Osmanlıların ikinci defa olarak İslâm'dan uzaklaşmaları son asrın işidir*" derken, elbette bu hâdisenin hiç yoktan ve birden bire ortaya çıktığını söylemek istememiştik. Sadece, bu hâdisenin kendini göstermesi ve daha belirli bir hale gelmesi bu devre rastlamıştır, demek istemiştik. Çünkü kanaatimize göre, millet hayatında hiçbir hâdisenin hakikî oluş zamanını tam olarak tespit etme imkânı yoktur. Meydana gelen vak'alar, ne kadar mühim olursa olsun, daima uzun zamanlar önce başlamış bir gelişmenin neticesidirler.

Dolayısıyla, bizim şimdiki "*İslâm'dan uzaklaşma*"mız da uzun zaman evvel, İslâm'dan önceki âdetlerin tesiri ile başlamış bir uzaklaşmanın tabiî neticesidir. Bundan hangi neslin sorumlu tutulacağı belli değildir. Zaten biz de, ne bir şahsı ne de bir nesli itham etmek arzusunda değiliz.

Bizim vazifemiz, bu hâdisenin son asırdaki gelişmesini incelemektir. Önemli olan budur. Çünkü bu suretle, gerek şimdiki geri hâlimiz ve gerek onu hazırlayan ve devam ettiren hatâlarımız hakkında açık fikirler edinebiliriz.

Yükselten ve alçaltan gelişmeler

Milletleri ikbâle de izmihlâle de götüren, onların devamlı olarak gelişmeleridir. Bir milletin gelişmesi onun saadetini temin ettiği gibi, felâketine de sebep olabilir.

Milletimizin İslâm'dan uzaklaşmasına sebep olan gelişme de kendisi için meş'um olmuştur. Bu inkâr edilemez.

Üstelik benimsediğimiz yeni zihniyet, eskisinden pek aşağıdadır. Gerçi bu basitliğini "henüz tekâmül edecek vakit bulamadığına"[2] yani "*kâfi derecede İslâm'dan uzaklaşamadığına*" verenler var-

2 Bu satırların seksen yedi sene önce yazıldığını hatırlatalım...

dır. Lâkin yeni kabul ettiğimiz telâkkîler, eskisinden üstün olsa idi, bu iddia müdâfaa edilebilirdi, ama şimdi bu imkândan mahrumdur.

Bırakmakta olduğumuz İslâm ahlâkı ve yaşayışı, kabûlüne çalıştığımız ahlâk ve yaşayışa her bakımdan itiraz kabul etmez ve sonsuz şekilde üstündür. Bu hususta, Batılılaşma taraftarlarının iddiaları ciddiyetten uzaktır. Dolayısıyle gelecekteki saadetimiz adına, içinde bulunduğumuz hatalardan kurtulmamız yani İslâmî değerlere gücümüzün yettiği kadar sarılmamız icab eder. Zira o esaslardan üstün olmak şöyle dursun, onların yerini tutabilecek olanı bile düşünülemez.

Aydınların vazifesi

Milletlerin ilerlemesinde en mühim âmil, fikir adamları, bilgin ve aydın tabakalar ile umumî efkârı idare edenlerdir. Toplumu hayra ve hakikate giden yolda ilerletmek bunların vazifesidir. O halde İslâmî değerleri gözden düşürmeye ve unutturmaya çalışacaklarına, aksine onları halka iyice öğretmeye çalışmak ilk işleri olmalıdır.

Bunların en birinci vazifeleri bütün bilgi ve zekâlarını, İslâm'a ait inanç, ahlâk ve cemiyet nizamlarını, hakikî mâhiyeti ile, delillerle ve açık olarak ortaya koymaya ve tesis etmeye hasretmektir. Bu ise, o nizamları ilme yakışır bir tarafsızlıkla, akıl ve hikmet dairesinde izah ve mukayese edip, haklarında hükümler vererek ve ferdlere, İslâmî esaslardan doğan ahlâkî, içtimâî ve siyasî ne gibi vazifelerle mükellef olduğunu anlatmakla olur.

Haklarımız ve vazifelerimiz: Neye lâyıksan!

Bizim siyasî ve sosyal haklarımız ve vazifelerimiz nelerden ibarettir? Bunu bilmek için, her şeyden önce şunu anlamalıyız ki: İslâm cemiyeti insanlar arasındaki hürriyet, adâlet ve yardımlaşma gibi temel esaslar üzerine kurulmuştur.

Bu sebeple, ferdin içtimâî ve siyasî bütün faaliyetlerini, "Bu hürriyet, adâlet ve yardımlaşmadan doğan ve ahlâkî, ruhî, içtimaî

ve siyasî bütün olgunlukları ihtiva eden bir gâyeye, mümkün olduğu kadar yaklaşmaya çalışmaktır" diye özetleyebiliriz. Şunu da bilmeliyiz ki ferdler, kurdukları içtimaî hayata göre bir siyasî idareyi kabûle mecbur olurlar...

İslâmî hak ve vazifeler halka öğretildiği zaman, herkes anlayacaktır ki: Kendisinin içtimaî vazifesi, sahip olduğu kabiliyetleri tam bir hürriyet içinde geliştirip tatbik ederek, ahlâk ve ruh seviyesini, beşikten mezara kadar daimî olarak yükseltip kendisini olgunlaştırmasıdır.

Hürriyet ve yardımlaşma

Her ferd öğrenecek ki:

Kendi hürriyet ve saadetinin derecesi, yine kendi ahlâkî ve manevî kıymeti kadar olur.

Hürriyet, "gelişme ve saadet" demektir. İnsan başkalarının hürriyet ve saadetine hürmet etmedikçe, hür ve mes'ud olamaz. O halde İslâmî yardımlaşma, gelişmenin ve saadetin mühim bir şartıdır; hem de doğrudan doğruya neticesi bulunduğu hürriyet kadar mühim bir şartıdır.

Eğitimin hedefi ve metodun değeri

Kendilerine emanet edilen genç ruhları sağlam bir ahlâk, yüksek bir gâye ile donatmak ve gelecek nesilleri teşkil etmek vazifesini üzerlerine alanlar, memleketlerine karşı yüklendikleri pek büyük mes'ûliyetin derecesini hakkıyla takdir etmelidirler.

Şimdi bizce, Osmanlı eğitiminin, her şeyden önce yerine getirmesi, en ağır ve âcil bir ihtiyaç halinde gerekli olan vazifesi, milletimizi ruh ve ahlâkça yüksek bir terbiye ile donatmaktır.

Esaslarını doğrudan doğruya İslâm'dan alarak, İslâm anlayışına ve gerçeklerine dayanacak olan bu terbiye, zamanın ihtiyaçlarına da en mükemmel tarzda karşılık verecek bir şekilde olmalıdır.

Bizim ölçülerimize göre, terbiye ve eğitim için takip edilecek olan metodların değeri, bunların, İslâm'ın maksat ve gâyesinin gerçekleşmesi yolunda yapacakları hizmetin derecesi kadar olacaktır.

Herkesin de bildiği gibi, bir terbiye metodunun kıymeti, o metod vasıtası ile elde edilmek istenen maksada göre ölçülür.

Zira "metod", ferdi belli bir vazifeyi görebilecek, belirli bir maksadı elde edebilecek hale getirmek için kullanılacak vasıtaların bütünü demektir.

O halde belirli bir maksat yoksa, hakikî bir terbiye de olamaz.

Eğer İngiliz, Fransız yahut Alman terbiye metodları iyi iseler, maksatları, iyi İngiliz, iyi Fransız, iyi Alman yetiştirmek olduğu ve bunda muvaffak oldukları için iyidirler.

Bu sebeple, bir milletin terbiye metodunun diğer bir millete de uygun gelmesine ihtimal yoktur.

Batılı milletlerin kabul ettikleri eğitim metodlarını inceleyince, bu milletlerin her birinin, kendi ferdlerini insanların en iyisi ve en mükemmel bir hıristiyan saydıklarını görüyoruz. Yani bu milletlerin kendi terbiye metodları ile varmak istedikleri maksat her şeyden önce "millî"dir.

İyi bir müslüman nedir ve nasıl yetiştirilir?

İslâm anlayışına göre ise iyi bir müslüman yetiştirmek demek, her bakımdan olgunlaşmış; yüksek bir anlayışa, yüksek bir irfana ermiş; kendi saadetini başkalarının felâketinde veya kendi yükselişini başkalarının alçalmasında aramayan iyi bir Türk, iyi bir Arap, iyi bir İranlı veya iyi bir Hindli yetiştirmek demektir.

O halde İslâm terbiyesinin takip ettiği maksat, bulundukları her yerde, gerek mensup oldukları, gerekse içinde yaşadıkları cemiyetler için, saadetin kıymetli unsurları ve ilerlemenin gerçek âmilleri olacak insanlar meydana çıkarmaktır.

İşte İslâmiyet'in, cihanşümûl ve insanî olan yüksek mâhiyetine bu da başkaca bir delildir.

İslâm, milliyet nazariyesinin evham ve yanlışlarını, ırka ait bencil temâyül ve hisleri zihinlere yerleştirmez; bunları kuvvetlendirmez. Aksine onlara karşı çıkarak, çeşitli millet ve ırklar arasında tabiî ve insanî kardeşlik münasebetlerinin kurulması çarelerini araştırır. Esasen, insanların pek müthiş olan gerilikleri mânî olmasaydı, bu münasebetler şimdiye kadar kurulmuş bulunacaktı.

İslâm, insanları cehâlet ve dalâletten kurtarmak için fertlere, fen ve tecrübe ile sâbit olan hakikatleri öğretecektir. Bunlar da insana, tabiatın verdiği sonsuz nimet ve güzelliklerden faydalanma yollarını gösterecektir.

İnsana, İslâm hayat ve ahlâkının bütün hikmet ve hakikatleri gösterilirken, Cenâb-ı Hakk'ın, kâinattaki bütünlük içindeki birliği de öğretilecektir.

O bütünlük ki, sayısız âlemler, sınırsız maddeler ve kuvvetlerle, tahmini imkânsız fezâlar ve mekânlar onda toplanmıştır. Son derece büyük ve son derecede küçük, fevkalâde basit ve fevkalâde bileşik cihanlar ondadır. Bunların hepsi, mutlak olan, hikmet ve ölçülerinde hata etmez, şaşırmaz ve değişmez olan ezelî kanunların hükmü altında birleşerek, o mükemmel bütünü ve kâinattaki değişmez birliği meydana getirmişlerdir.

Böyle bir terbiye sayesinde korkunun yerini ümit ve sevgi, riyânın yerini samimiyet alacaktır.

Bu terbiyenin, idrâk edebileceğimiz şeyler hakkında bilgimize sunacağı hikmet ve ölçüler sâyesinde, idrâk edemediğimiz hususlar hakkında da bir kanaat sahibi olabileceğiz. Artık hiçbir şüphe bizi ürkütemeyecektir. Bu sâyede tam bir huzur ve itminan içinde bulunacağız.

İnsanlar Allah'a ve Peygamber'ine inanacak ve emirlerine uyacaklar. Fakat bu uyuş, günün birinde göreceği cezanın korkusu ile

değil, hür ve aydın fikirli bir insan olarak sahip bulunduğu vicdanın yol göstermesi ile olacaktır.

Netice olarak insan, dinin de irfan gibi, düşüncesinin tam olarak nüfuz edemeyeceği birtakım hakikatlere dayandığını anlayacaktır. Bununla beraber, bilgisinin ve inancının kendisine temin edeceği maddî ve manevî saadet, onun bu hakikatlere samimiyetle inanmasını sağlayacaktır.

Vazifeni yap! Hakkını koru!

Bütün bu söylediklerimizden bir netice çıkarırsak:

Müslümanın siyasî ve içtimaî, bütün hakları ve vazifeleri, İslâm'ın hürriyet, adâlet ve yardımlaşma esaslarından çıkmış olmalıdır. Bu esaslar ise esasen, İslâm'ın inanç ve ahlâk kaidelerinden doğmuş bulunmaktadırlar.

İnsan, vazifelerini yerine getirmeye ve haklarını korumaya gücü yettiği kadar çalışmalıdır. Ancak bu şekilde, gerçek ve tek tanrı olan Allah'a ve onun son Peygamber'ine karşı taşıdığı imanın samimiyetini isbat edebilir. Yine bu sâyede ve bu gayretlerinin neticesi olarak da maddî ve manevî saadete ererek mükâfatını görür.

O halde en iyi müslümanlar, hak ve vazifelerini en iyi anlayanlar, onları en güzel şekilde yerine getirenler ve koruyanlardır.

İSLÂM MİLLETİ[3]

İslâm'ın sosyal yapısı bütünü ile, Şeriat'in tam hâkimiyeti esası üzerine kurulmuştur. Gerçek İslâm milleti, bu hâkimiyete uyan ve bağlanan toplumdur.

Şeriat nedir?

Şeriat ahlâkî ve sosyal, birtakım tabiî gerçeklerin bütünüdür.

---

3 "*Buhranlarımız ve Son Eserleri*" cildindeki sekizinci kitap olan "*İslâm'ın Siyasî Yapısı*" adlı bölümden seçilmiş parçalardır: 4. baskı, İstanbul 2003.

İnsanlığın mutluluğu, Peygamber tarafından, Yaratıcımız adına bizlere tebliğ edilen bu gerçeklere bağlıdır.

O halde Şeriat'in hâkimiyeti demek, tabiî ve insan yaradılışına uygun olan, fakat insanların arzu ve irâdelerine bağlı olmayan ve değişmeyen, ahlâkî ve sosyal kanunların hâkimiyeti, demektir.

Şeriat kanunlarının, bütün kâinata hâkim olan tabiat kanunlarından farkı yoktur. Tabiat kanunlarında olduğu gibi, Şeriat kanunlarının önünde de bütün insanlar eşittir. Bütün insanlar bu kanunlardan aynı hürriyet içinde faydalanırlar. Bu hürriyet, sadece o kanunlara karşı göstermeye mecbur oldukları saygı ve riâyetle sınırlanmıştır.

Müslümanlık, Şeriat'in hâkimiyetini kurmak sûretiyle, insanlık için gerçek eşitliğin ve gerçek hürriyetin esaslarını koymuştur. Bunun neticesi olarak da gerçek istiklâl, gerçek yardımlaşma ve gerçek dayanışmanın kaynağını meydana getirerek, insanlık için en yüksek ve en hakikî bir gâyeyi ortaya çıkarmıştır. *(s. 220)*

İslâmiyet, insanı, Allah'tan başkasına boyun eğmeye bırakmaz

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılacağı üzere, Şeriat'in hâkimiyeti demek, şu insanî gerçeğin en açık bir şekilde kabul edilmesi demektir.

Yaradılışı nasıl olursa olsun, her yaratık, kendisi için konmuş tabiî kanunlara bağlıdır. Bunun gibi, insanların maddî varlıkları, nasıl tabiî fizik kanunlarına bağlı ise, sosyal varlıkları ve hayatları da aynı şekilde, tabiî sosyal kanunlara bağlıdır.

İşte bundan dolayı İslâmiyet, şu esas prensibi ortaya koymuştur.

"Hiçbir kuvvet, insanı, ne başka bir insanın, ne de -gücü ne olursa olsun- bir zümre veya kitlenin keyif ve irâdesine tâbi olmaya

zorlayamaz... Ve insanoğlu, Allah'ın bütün kâinata hâkim olan tabiî ve ezelî kanunlarıyla yüce irâdesinden ve emirlerinden başka hiçbir şeye bağlanmaz, itaat etmez ve boyun eğmez."

Bu prensip sayesinde İslâmiyet, insanları asırlardır idare eden ve çeşitli toplulukların meydana gelmesinde büyük roller oynayan, fakat sadece göreneğe veya akla dayandığı için, birçok boş hayaller ve yanlışlarla dolu olan idarî ve fikrî rejimlere son vermiştir. *(s. 220)*

Şeriat'i, insan zekâsı bulamaz

İslâmiyet, birtakım zümrelerin, kendi heves ve çıkarları için uydurdukları ve içlerinden bazılarına insanüstü kudretler yakıştırmak suretiyle, insanları sindirip, onların üzerinde siyasî, sosyal ve ahlâkî baskılar kurdukları yalancı hâkimiyetlerin saltanatına ebediyen son vermiştir.

Kısacası, hâkimiyet mefhumu hakkındaki anlayışların en sağlamını ortaya koyan, ona en gerçek mânâ ve mâhiyetini veren İslâmiyet'tir.

İslâmiyet insana şunu öğretmiştir:

"*Hâkimiyet demek, ahlâkî gerçeklerin ve sosyal adâletin tabiî koruyucusu olan İlâhî kudretin, yâni ilmin, aklın ve hikmetin hayata hâkim olması demektir. Bu İlâhî kudret, Şeriat'tir.*" *(s. 221)*

"*Şeriat, gerçeğin tâ kendisidir ve insanlık maddî ve manevî mutluluğunu ancak onunla yaşayabilir. Eğer Peygamber tarafından bizlere tebliğ edilmeseydi, onun bir benzerini düşünebilmek, insan zekâsı için mümkün olamazdı. Bu sebeple insanlık için en kıymetli bir varlık olan Şeriat, tam ve mükemmel bir hürmet ve bağlılığa hak kazanıyorsa, başka bir şeyden değil, işte bu sebeplerdendir.*" *(s. 222)*

Şeriat'in hâkimiyeti

Şeriat düzeninin hâkim olduğu yerlerde, zaman içinde alınan neticeler çok önemlidir. Çünkü bu sonuçların meydana getirdiği cemiyet, öteki cemiyetlerden tamamen farklı esaslara dayanmış ve çok yeni bir toplum olarak ortaya çıkmıştır. *(s. 229)*

İslâm kardeşliği ve ortak gâye

İslâmiyet'in sosyal sahada yaptığı iş, kelimenin tam mânâsıyla eşitlik ve hürriyet esaslarına dayanan sosyal bir yapı kurmuş olmasıdır. Öyle bir sosyal yapı ki, sınıf ve parti çatışmaları cemiyetten tamamen kaldırılmış, hürriyet ve eşitlik esaslarına karşı hiçbir karşı çıkma olmamıştır. Bunun sonucu olarak İslâm toplumu, beşerî yardımlaşma ve dayanışmayı en samimî bir şekilde tanımış; bu yardımlaşma bir milletten ötekine kol atarak, aralarında benzeri görülmemiş bir "*İslâm kardeşliği*" meydana getirmiş, dünyanın değişik yerlerinde yaşayan çeşitli ırklara mensup dört yüz milyonluk bir âlemi, büyük bir "İslâm âilesi" hâlinde birleştirmiştir.

Şeriat nizamı ayrıca, müslüman milletlere, öyle değişik ve ortak bir gâye vermiştir ki, bu gâye onlara daima ilerlemeyi ve yükselmeyi emr etmektedir. Bu sayede, on üç asırdan fazla bir zamandan beri, bütün müslüman milletler, gerek kuvvet ve ilerleme, gerekse zayıflık ve gerileme devirlerinde, daima Şeriat'in emir ve tavsiyelerine uymaktan ve ona canla başla hizmet etmekten başka bir emel beslemediler. Kendi kurtuluşlarını daima Şeriat'ten beklediler ve bunun gerçekleşmesinin, ancak onun yüce hakikatlerine uymakla mümkün olacağına inandılar. *(s. 229)*

Şeriat, devleti sevdirir

İslâm'ın sosyal sahadaki fiilî tesirleri, devlete, o zamana kadar görülmemiş bir mevki ve nüfuz temin etti. Devlet halka, hem kendisinden korkulan, hem sevilen, hem de saygı duyulan bir varlık olarak göründü.

Devlet sevildi. Çünkü Şeriat'e hizmet etmek ve onu herkese saydırmak için, yine Şeriat'ten doğmuştu. Bu durumu sebebiyle, hiç söz götürmeyecek bir meşrûluğa sahipti ve bu hâli onu, her türlü gasp ve tahakküm ithamlarından temize çıkarıyordu. *(s. 230)*

Müslüman milletler şu inançlarını daima muhafaza ettiler:

Ortaya çıkan kötü istibdat idareleri ve yapılan adâletsizlikler, Şeriat'ten doğmamaktadır. Bunlardan ne devlet, ne kanunlar ve ne de müesseseler sorumludur. Bu kötülükler, idare kuvvetini eline geçiren ve kanun adına hareket ettiklerini iddia eden şahısların kötülüğünden doğmuştur. (s. 230)

Bu sebeple müslümanlar, Şeriat tarafından kurulmuş olan devletin meşrûluğuna itiraz etmedikleri gibi, ne şekilde olursa olsun hükümeti düşürmeyi de düşünmemişlerdir. Kötülüklere, adâletsizliklere son vermek için, hükümeti temsil ve kanunu tatbik etme yetkisini, en ehil olanlara vermekten başka bir yol aramamışlardır. *(s. 230)*

Batılılaşmış aydınlarımızın durumu

Büyük ihtimalle, bu satırlarımız, bizim Batılılaşmış aydınlarımızın hoşuna gitmeyecektir. Fakat onların bu husustaki hükümleri ne olursa olsun, şu hakikati hatırlatmak isteriz:

Onların Batı'yı beğenip alkışlamaları, onun üzerinde yaptıkları esaslı bir araştırmanın sonucu olmadığı gibi, İslâm nizamı ile yaptıkları bir karşılaştırmanın neticesinde elde ettikleri bir kanaate de dayanmamaktadır. Dolayısıyla bütün olarak gerçeklerden doğmamaktadır ve doğru da değildir. *(s. 239)*

Batılılaşmış aydınlarımızı, kendi cemiyetlerinin nizamını reddetmeye sevkeden şey, esaslı bir bilgi ve araştırma neticesi değil, kendilerinin Batılılaşmış olmaları ve maddî zevklere karşı sınırsız bir hırs içinde bulunmalarıdır. (s. 240)

Gerçek hürriyet ve eşitlik anlayışı

Bir cemiyeti, gerçekten hürriyetsever ve eşitlik taraftarı yapabilmek için, nesiller boyunca tam bir sabırla takip ve akıllıca tatbik edilecek bir ahlâk terbiyesi lâzımdır. İnsan ancak bu sâyede, birer gelenek olarak benimsediği sınıf ve parti sapıklığından kurtulabilir.

İnsan yine ancak bu sâyede, tarafsız ve müsâmahalı olabilme seciyesini de kazanarak, bütün insanları aynı haklara ve vazifelere sahip görebilir. Netice olarak, insanlar arasında, ferdî kabiliyetlerinin dışında bir farklılık ve üstünlük tanımaz olur.

Ancak bu şartların yerine gelmesinden sonradır ki, insan, eşitlik ve hürriyet hakkında doğru bir anlayışa sahip olarak, ihtiyacına göre her ikisinden de, hiçbir engelle karşılaşmadan istifâde edebilir.

İşte o zaman anlaşılır ki:

Herhangi bir cemiyette mevcut olan hürriyet ve eşitliğin derecesi, o cemiyeti meydana getiren fertlerin sosyal ahlâklarının derecesine, bu da doğrudan doğruya cemiyetin dayandığı sosyal ve ahlâkî esaslara bağlıdır.

Yoksa bir cemiyette bulunan yanlış inançlardan ve tarafgirlik taassubundan doğan sosyal adaletsizliğe, hâdiseler zorladıkça konmuş olan kanunların bir faydası yoktur.

Batı toplumunu huzursuz eden hallerin düzelmesi için, yukarıda bahsini ettiğimiz sosyal ve ahlâkî prensiplerle birlikte, halk için esaslı bir ahlâk terbiyesi lâzımdır. Ancak bunlar yapılabilirse, sınıf rekabetleri ortadan kalkar, hürriyet ve eşitlik sağlanarak mücadeleler durur ve Batı toplumu o kadar uzun zamandan beri arayıp bulamadığı gerçek ve tabiî sosyal adâlete kavuşabilir.

Bu durumda görülüyor ki, Batı'nın sosyal ve ahlâkî görüş ve prensiplerinden herhangi birini, İslâm'ın esaslarından birinin yerine tercih edilip alınmak üzere tavsiye etmek için sebep yoktur.

Bizim dînimizin esasları, Batı'nınkilere kıyas kabul etmeyecek kadar üstündür. Bizler, İslâm dünyasının bugünkü geri durumuna son vermek istiyorsak, İslâm prensiplerini daha iyi anlamaya, o büyük dinin ahlâkî olduğu kadar sosyal olan esaslarını daha iyi tatbik etmeye çalışmaktan başka çare aramayalım. *(s. 244)*

İslâm milletinin Batılılaşması

Eğer müslüman bir milletin Batıcı aydınları, hayallerindeki gâyeyi tamamiyle elde etmiş olsalardı, acaba cemiyetimiz ne hâle gelirdi?

O zaman Batıcılar, müslümanlar arasında mevcut olan İslâmî sosyal dayanışmayı kaldırarak, yerine Batı'nın sosyal sınıfları arasında hüküm süren kin ve rekabeti koymuş olacaklar. Bu yüzden ferdin eşitlik ve hürriyet hakkı yok olacak. O müslüman toplum da, Batılıların hâlen içinde bulundukları, hiç arzu edilmeyen sınıf kavgalarına mahkûm olmuş bulunacak. Hiçbiri memnun olmayan ve hiçbir zaman da memnun olmayacak olan sosyal sınıflar, haklarını ele geçirmek için, birbirleriyle hiç durmadan boğuşmaya mecbur olacaklar... İşte bir İslâm milletini Batılılaştıranlar bunlardan başka hiçbir şey yapamayacaklardır.

Ne kadar yazık! Batılılaşma bütün cemiyeti, sosyal bir anarşi girdabına sürükleyecektir. Bir milletin iktisadî umranının ve siyasî nüfûzunun sağlanmasının veya yabancıların siyasî ve iktisadî hâkimiyetinden kurtulmasının anarşi içinde mümkün olamayacağı ise muhakkaktır. Bu gerçeği, her ne kadar çok geç de olsa, sonunda yine ilk olarak, Batılılaşma taraftarlarının kendileri anlayacaklardır. (s. 261)

Batılılaşmak felâket demektir!

İslâm dünyasının Batılılaşması, onu mahvedecektir. Bunun aksini düşünerek, iyi neticeler hayal edenler iki sebeple yanılmaktadırlar.

Birincisi, bu inançlarının tamamen hayale dayalı olması; ikincisi de İslâmî meseleleri iyi bilmemek...

Böylece İslâm dünyası için hayatî önemi olan meseleler, maalesef, o yanlış inanca ve o güdük bilgiye yakışır bir hafiflikle ele alınmaktadır.

İşte aydınlarımızın içinde bulunduğu tehlikeli hayaller, Batılılaşmak yüzünden İslâm dünyasının başına gelecek felâketin görülmesine mâni olmaktadır:

Ne kadar Batılılaşırsak, felâketimiz o kadar büyük olacaktır. İslâmî hüviyetimizin değişmesi ne kadar tam olursa, İslâm âlemine çökecek olan fenalık da o nispette tam olacak, izmihlâl o derecede kesinleşecektir.

Hâsılı, aydınlarımızın kendilerini kaptırdıkları öldürücü hayaller, bir kere nasılsa kapılmış olanları devamlı olarak oyalayıp durmakta ve onların şu gerçeği anlamalarına asla fırsat bırakmamaktadır:

"*İslâm dünyasının selâmeti için çare, bütün sosyal ve siyasî hayatını, İslâmiyet'in değişmez ve ebedî hakikatleri üzerine kurmaktan ibarettir.*" *(s. 262)*

Müslüman fikir adamları

Yukarıda söylediğimiz şekilde kimseyi taklit etmeyip, sırf İslâm'ın değerlerine yapışarak müslümanları yükseltmek elbette kolay değildir. Fakat şunu da söylemeliyiz ki, müslüman fikir adamları, kendilerine düşen bu mücâhedenin kolay olmamasından, mahzun değil, aksine memnun olmalıdırlar.

Gerçekten de bu mücâhede büyük bir sebat, büyük bir tahammül, büyük bir cesaret ve İslâm davasında sarsılmaz bir iman ister. Bu iman, çok sağlam, çok kesin bir iman olmalıdır. Öyle ki, bu imanın sahibi, ağır vazifesini başarabilmek için muhtaç olduğu bütün manevî gücü, irâde kuvvetini ve gerekli desteği, bu imanda bulabilmelidir.

Bu mücâhede, işte böyle birtakım yüksek ahlâkî özelliklere sahip olmayı gerekli kılmaktadır. Bu özellikleri taşımayan müslüman fikir adamlarının, varlık iddiâsında bulunmaya hakları yoktur. *(s. 264)*

ÜÇÜNCÜ KISIM

İSLÂMCI BAKIŞLA IRKÇILIK MİLLİYETÇİLİK

MEHMED ÂKİF ERSOY

MEHMED ÂKİF ERSOY
HAYATI ve ESERLERİ

Mehmed Âkif Ersoy 1873 yılında İstanbul'da doğdu. Babası Tâhir Efendi, Arnavutluk'tan İstanbul'a tahsil için gelmiş ve Fatih Medresesi'nde müderrislik pâyesine kadar yükselerek, burada yerleşmiş âlim ve fâzıl bir zattır.

Mehmed Âkif, ilk ve orta tahsilini yaptığı sırada, babasından Arapça ve dînî ilimler okudu. Mülkiye idadisini (lise) bitirdikten sonra Mülkiye'nin yüksek kısmına girdi.

Ancak ders yılı başında iken babası vefat etti. Bunun üzerine ve maişet kaygısı ile, o sene yeni açılmış bulunan ve mezunlarına hemen iş verilecek olan (Halkalı) Baytar Mektebi'ne geçti. Burada dört yıl okudu.

1893'te mektebi bitirdi. Birincilikle mezun olduğu için kendisine, Ziraat Nezâreti Umûr-i Baytariye Şubesi'nde vazife verildi. Bu memuriyeti sırasında Rumeli, Anadolu ve Arabistan'da, bulaşıcı hayvan hastalıkları ile meşgul olarak dört sene dolaştı. Geniş Osmanlı topraklarında yaşayan halkın dertlerini, işi icâbı içlerine girerek çok yakından gördü.

Mesleğinde yirmi yıl kalmış, 1913'te istifa etmiştir. O sırada Umûr-i Baytariye müdür muavini bulunuyordu. Aynı zamanda İstanbul Dârülfünûnu'nda "Edebiyat" müderrisi idi ve Halkalı Baytar Mektebi'nde "Kitâbet" muallimliği yapıyordu.

1908'de çıkmaya başlayan haftalık Sırâtımüstakim (183. sayıdan itibaren: Sebîlürreşad) mecmuasının başmuharriri olarak neşir hayatına girmişti. Safahat'ı teşkil edecek şiirleri bu mecmuada çıkıyordu. Safahat'ın birinci kitabı ise 1911'de neşrolunmuştu.

Ayrıca Dârü'l-Hilâfeti'l-Aliyye Medresesi "Edebiyat-ı Türkiyye" müderrisliğinde ve "Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiyye" ilmî heyetinin baş kitâbetinde ve âzâlığında bulundu.

Birinci Cihan Harbi sırasında, resmî vazife ile Berlin'e ve Necid'e gitti.

Millî Mücâdele'ye katılmak üzere Anadolu'ya geçti. 24 Nisan 1920 günü Ankara'ya vardı. Sebîlürreşad'ı çıkarmaya Ankara'da devam etti. Çeşitli şehirlerde halka vaazlar vererek, onları savaşa teşvik etti. Bu hitabelerinin ve şiirlerinin basıldığı mecmuası, bütün cephelere ve Anadolu'ya dağıtılıyordu.

Birinci Büyük Millet Meclisi'ne Burdur mebusu olarak katıldı. İstiklâl Marşı'nı yazarak, savaşın gâyesini, mânâsını ve heyecanını şiiriyle tespit etti, gelecek nesillere ulaştırdı.

Fakat 12 Mart 1921'de, Meclis'in heyecanla birkaç kere okutup ayakta ve alkışlarla kabul ettiği bu Marş'ın manâsı, zaferden sonra terk edildi. Devlete ve hayata, Batıcı görüş hâkim oldu. 1923 yılı Nisan ayında Birinci Meclis'in vazifesine son verildi.

Yeni Meclis, batıcılardan kuruldu. Mehmed Âkif Bey ile onun gibi inanan ve düşünenler tekrar mebus seçtirilmediler.

Kendisine iş verilmedi, emekli maaşı bağlanmadı, aleyhine konuşmalar başladı. Peşine polis takıldı.

Hava, onun nefes alamayacağı kadar ağırlaşmıştı. Eski ve aziz dostu Abbas Halim Paşa'nın dâvetini kabul ederek, Mısır'a gitti.

Abbas Halim Paşa, son sadrâzamlardan, büyük fikir adamı Said Halim Paşa'nın kardeşi, yüksek ruhlu muhterem bir zat idi. Mehmed Âkif Bey, Mısır'da 1925 yılı sonundan itibaren devamlı olarak on buçuk sene bu zatın himayesi ve dostluğu ile yaşamıştı.

Mısır'da Kahire yakınında Hilvan kasabasında kaldı. Zihnen ve fikren çok sıkıntı içinde yaşadı. Önce senelerce Diyanet İşleri Başkanlığı'nın ısmarladığı "Kur'ân Meâli" üzerinde çalıştı. 1929 yılından itibaren ise Kahire Üniversitesi'nde haftada üç saat Türk edebiyatı okutmaktan başka dışarısı ile temas etmedi.

Türkiye'de bazı camilerde devlet zoruyla namazda Türkçe Kur'ân okutulduğu ve bunun bütün memlekete teşmil edilmesi düşünüldüğünü haber alınca, bitirdiği meâli göndermedi.

Bu meâli, 1936 yılı Haziran ayında, ağır hasta olarak yurduna dönerken, "Geri gelmezsem yakarsın" vasiyeti ile bir dostuna bırakmıştı. Türkçemize ve Türkçe konuşan müslümanlara büyük faydası dokunacak olan bu kıymetli eser, maalesef, merhumun vasiyetine uyulduğu zannı ile yakın bir tarihte -kendisine emanet olarak bırakılan zâtın vefatından sonra- 1961 yılında yakılmıştır.

Merhum, İ'lâ-yı Kelimetullah şevki ve Resûlullah aşkı ile yaşadı; inancından fedâkârlık etmedi, imanına sâdık kaldı; İslâm ümmeti için ızdırap çekti, öylece öldü.

ESERLERİ:

1- *Safahat:* Bu ad altında toplanmış ve 1911-1933 yılları arasında ayrı ayrı basılmış, yedi kitaptan ibarettir. Safahat: "Safhalar, hayattan parçalar" demektir. Eser 11.240 mısradır. Bu şiirlerin çoğu önce Sırâtımüstakim - Sebîlürreşad mecmuasında çıkmıştır.

2- *Safahat dışında kalan şiirleri:* Mehmed Âkif Bey, 1908'den önce çeşitli yerlerde çıkmış şiirlerini ve sonra çıkmış olanların bazılarını Safahat baskılarına almamıştır. Bunlar iki bin mısradan fazladır.

3- *Nesirleri:* Bâzı âyetlere yazdığı tefsirler, vaazları ve makalelerinden ibarettir.

4- *Tercümeleri:* Muhammed Abduh, Abdülaziz Çaviş, Ferid Vecdi gibi fikir adamlarının İslâmiyet'i müdafaa eden yazı ve kitaplarından yaptığı tercümelerdir.

Nesirleri ve Tercümeleri, ilk defa tam olarak, 1990-1992 yıllarında, İsmail Hakkı Şengüler Bey tarafından yayınlanan "*Mehmed Âkif Külliyatı*"nın içinde neşrolunmuştur.(*)

«İslâmcı bakışla Irkçılık - Milliyetçilik»

Mehmed Âkif Bey'in ırk ve milliyet bahsindeki görüşüne dair yaptığımız küçük bir araştırmaya bu adı verdik.

Bu tetkik sırasında:

1. Nesirlerinden üç tanesi sadeleştirilerek alınmıştır. Bu mevzuda daha başka yazıları da vardır.
2. Manzum eserlerinden, mevzu ile alâkalı olanların hemen tamamının buraya alındığı söylenebilir.
3. Bu manzum parçaların hepsi Safahat'ta vardır.
4. Bu manzumeler, önce aynen alınmış; arkasından da bugünkü dille ve nesir olarak açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca her parçanın başında kısa bir izah vardır.

(*) Merhum Mehmed Âkif Bey ve eserleri üzerinde otuz yılı geçen çalışmaların sonunda, Safahat'ın eski ve yeni yazı ile muhtelif baskılarını yayınladığım gibi, birkaç cilt tutan araştırmalarımı da neşretmiş bulunuyorum. Merhumun bütün hayatı, eserleri ve fikirleri hakkındaki çalışmalarımın hülâsası ise şu kitapta toplandı: *Mehmed Âkif Ersoy*, İstanbul 2004, 22+296 sayfa, Kaynak Yayınları

İSLÂMCI BAKIŞLA IRKÇILIK - MİLLİYETÇİLİK

– I –

HUCURÂT SÛRESİNİN ON ÜÇÜNCÜ ÂYETİNİN TEFSİRİ

Mehmed Âkif Bey, Sebîlürreşad mecmuasında şiirlerini yayınladıktan başka, bu mecmuaya içtimaî ve edebî yazılar yazmış, ayrıca da bazı âyetleri tefsir etmiştir. Aşağıdaki yazıda, insanların çeşitli ırklara ayrılmasındaki ilâhî hikmeti bildiren meşhur âyet açıklanmaktadır:[1]

> *"Ey insanlar, bilmiş olunuz ki, biz sizi bir erkekle bir kadından yarattık; sonra tanışabilmeniz için her birinizi asıllara, kabilelere ayırdık; Allah'tan en ziyade korkanınız kim ise, işte Allah yanında en büyüğünüz odur; Allah sizin, içinizi dışınızı bilir."*
>
> *Hucurât sûresi, 13. âyetin meâli.*

Beş vakit namazını Aleyhissalâtu Vesselâm Efendimiz'in arkasında kılar, bu tertibi hiç bozmaz, bir siyah köle varmış. Günün birinde Efendimiz bu köleyi mescidde göremeyerek, nerede olduğunu sahibinden sormuş. "Hummadan yatıyor" cevabını alınca, yoklamak için yanına gitmiş.

Aradan üç gün geçtikten sonra Resûl-i Muhterem sallâllâhu aleyhi ve sellem efendimiz hazretleri kölenin hâlini sordurup, son ne-

---

1 Sebîlürreşâd, c. 8, no. 193, s. 193, 8 Mayıs 1328/16 Mayıs 1912. Şengüler, Külliyat, c.9, s. 59-62.

fese geldiğini öğrenince tekrar bulunduğu eve uğramış. Hasta vefat ettikten sonra da cenazesini kendileri yıkamış, kendileri gömmüşler.

Gerek Muhâcirîn gerek Ensâr, bu vak'ayı pek büyük bir şey olarak telâkki etmişler. İşte onun üzerine Hucurât sûresine ait olan şu âyet-i kerîme nâzil olmuş.

Erkekle kadından maksat, Âdem ile Havva'dır.. "Herkesin doğrudan doğruya kendi anası babasıdır" diyen müfessirler de vardır.

... Âyet-i kerîme açıkça gösteriyor ki: İnsanların asıllara, kabilelere ayrılması, nesepleri yek diğerine karışmasın, her şahsın hüviyeti belli olsun diyedir. Yoksa babalarla, dedelerle övünmek için değildir.

Hasebin nesebin hiçbir kıymeti olmadığını bildiren hadis-i şerifler pek çoktur. Hazret-i Peygamber'in Vedâ Haccı'ndaki ihtarı kıyamete kadar ümmetin hatırından çıkmamalıdır.

"*Allah'tan en ziyade korkanınız kim ise, işte Allah yanında en büyüğünüz, en iyiniz odur*" İlâhî tebliği Kur'ân'da ve bunu tefsir eden hadis-i şerifler meydanda iken, hâlâ, tanınmış bir adamın torunlarından olmayı üstünlük sananlar var!

İslâm âlimlerinin en büyüklerinden olan *Kınalızâde Ali Efendi* merhum diyor ki:

"*İnsan, hattâ Peygamber sülâlesinden de olsa, asâlet iddiasıyla ortaya çıkmamalıdır. Zira bu dâvâsını ispat edebildiği takdirde bir şey kazanamayacaktır. Çünkü bütün şan ve şeref, muhterem ceddine ait olduğundan, kendisi yabancı mevkiinde kalacaktır. Asâletini ispat edemediği takdirde ise fazladan bir de yalancılık rezîlesini yüklenecektir.*"

Ümmetin ulularından Mevlânâ Şah Nakşibend'e:

"Nesebiniz silsilesi nereye varır" demişler.

"*Nesebinin silsilesiyle kimse bir yere varamaz!*"

Cevabını almışlar.

– 2 –

HUCURÂT SÛRESİNİN YEDİNCİ ÂYETİNİN TEFSİRİ

Mehmed Âkif Bey'in Sebîlürreşad mecmuasında çıkan tefsirlerinden, mü'minlerin kardeş olduğunu bildiren âyete dâir olan yazısı.[2]

"Mü'minler birbirinin kardeşinden başka bir şey değildir; onun için iki kardeşinizin arasını bulunuz; Allah'tan da korkunuz ki, rahmetine nail olabilesiniz."
Hucurat sûresi, 7. âyetin meâli.

Âyet-i celîle Hucurât sûresindedir.

Evet, hakikî müslümanlar, birbirine kardeş nazarıyla bakarlar. Zâten aradaki bağ, bu kuvvette olmazsa, müslümanlık, kuru bir ünvandan ibâret demektir.

Azıcık dikkat olunursa görülür ki, Şeriat-i mutahharanın hemen bütün hükümleri, uhuvvet (kardeşlik) ve vahdet (birlik) esasını kuvvetlendirmektedir. Namazlar, haclar, zekâtlar, şehâdetler, oruçlar, aynı kıbleye dönmeler, hep müslümanları birbirine bağlayacak vasıtalardır.

Resûl-i Ekrem sallâllâhu aleyhi ve sellem efendimiz hazretleri:

"*Müslümanların hâline aldırmayan, müslüman değildir*" buyuruyorlar.

Bu hadis-i şerife göre, hakikî müslümanların miktarını anlayabilmek için, bugün mevcut olan nüfustan, ne dehşetli bir yekûn indirmek lâzım gelecek!..

Bizler, "*Hiçbir müslümanın vücuduna bir diken batmaz ki, onun acısını kendimde duymuş olmayayım*" diyen bir Peygamber'in ümmeti iken,[3] İslâm dünyasını kırıp geçiren felâketlerden haberimiz bile olmuyor!..

---

2 Sebîlürreşâd, c. 8, no. 198, s. 293, 7 Haziran 1328/20 Haziran 1912. Şengüler, Külliyat, c.9, s. 80-82.

3 Bu yazı, 1944'de Ömer Rıza Doğrul tarafından neşredilen ve Mehmed Âkif'in bazı yazılarını ihtiva eden "*Kur'ân'dan Âyetler*" kitabına da konmuş; fakat buradan sonrası (zamanın icabı gereği) alınmamıştır.

Evet, zelzele felâketine uğrayan İtalyanların imdadına koştuğumuz sırada binlerce müslüman Hindli, tufanlar içinde boğuluyordu. Zavallıların elini tutmak şöyle dursun, bedâva bir teessür gösterebilmek için, feryatlarını bile işitemedik!

Biz müslümanlar başka milletlere benzemeyiz. Din bağını ihmal edecek olursak, bu hareketimizin cezasını -ukbâya kalmaz- daha dünyada iken çekeriz. Nitekim çekiyoruz!

Din-i mübîn kavmiyet, cinsiyet gibi insanları birbirinden uzaklaştıran sebepleri aradan kaldırarak, dünyanın çeşitli yerlerindeki cemaatleri birleştirmiş iken, biz kalkıyoruz da aynı toprakta yaşayan İslâm cemaatini, kavmiyet hissiyle parçalamak istiyoruz!..

Ey cemaat-i müslimîn, bilmiş olunuz ki, Müslümanlık'ta kavmiyet yoktur.

Resûl-i Ekrem sallâllâhu aleyhi ve sellem:

"*Kavmiyet gayreti güdenler bizden değildir*" buyurmuştur.

Şayet kiminiz Araplığına, kiminiz Arnavutluğuna, kiminiz Türklüğüne, kiminiz Kürdlüğüne sarılacak, sizi râbıtaların en sağlamı ile birleştirmiş olan din kardeşliğini bir tarafa bırakacak iseniz, neuzübillâh, hepimiz için felâket muhakkaktır.

– 3 –

KÖY HOCASI

Mehmed Âkif Bey, Sebîlürreşad'da çıkan bu yazısını Vahîd Bey'in çıkardığı "*Köy Hocası*" adlı mecmuayı tanıtmak ve tavsiye etmek için kaleme almıştır. Yazının, ırkçılık cereyanının siyasî bir şekle dökülmüş olmasının zararlarından bahseden ve bu cereyanın ileri gelenleri ile görüşüp, halka faydalı, müşterek bir yol göstermek üzere yaptıkları teşebbüslerden bahseden ilk kısmı buraya alındı:[4]

---

4 Sebîlürreşâd, c. 15, no. 382, s. 331, 12 Kânunievvel 1334/12 Aralık 1918. Şengüler, Külliyat, c. 5, s. 289-295.

Avrupa'da bir hayli müsteşrikle[5] görüştüm. Lâkin doğrusunu söylemek lâzım gelirse, bir tanesinden başkasını ne gözüm tuttu, ne de ruhum sevdi.

Gözüm tutmadı: Çünkü Şark'ın ilmine, lisânına, âdetlerine, ahlâkına dair bilgileri pek sathî.

Ruhum sevmedi: Zira bizi -velev tanıyabildikleri kadar olsun- memleketlerine tanıtmıyorlar da, aksine, muhitlerindeki umûmî efkârı aleyhimize çevirmek için en çirkin yalanlara kadar tenezzül ediyorlar.

Bunun niçin böyle olduğunu tahlile kalkışmak, sadedden çıkmayı icap edecek. Bu yüzden onu başka bir zamana bırakalım da, hoşumuza giden müsteşrikten işitip, pek dikkate şâyan bulduğumuz sözleri, hatırlayabildiğimiz kadar nakledelim:

"*Memleketinizde senelerce dolaştım. Osmanlı edebiyatını uzun uzadıya tetkik ettim. Yarım asır evveline gelinceye kadar, sırf havâs için yazıldığından, okuyucuları pek mahdud olan edebî eserlerinizin, son kırk elli sene zarfında mühim bir inkılâp geçirerek, daha geniş bir neşir sahasına kavuştuğunu gördüm.*

"*Lâkin milletin terakkisi hesabına bu kadarı hiçbir zaman kâfi değildir. Memleketinizdeki muharrirler üç iken üç yüze, okuyucular da yüz iken birkaç bine çıkmakla, her şey olmuş bitmiş sayılmaz.*

"*... Sizler avam dediğiniz halk tabakasının idrâkini yükseltmedikçe, köylülerinizi bugünkü hallerinde bıraktıkça, farz-ı muhal olarak, dünyanın en büyük adamlarını yetiştirseniz, yine boştur yine boş!*"

İnsaf ile düşünecek olursak, dünyada bundan doğru mütâlaa olamayacağını derhal teslim ederiz. Evet, bizim adedi yüze bile varamayan fikir erbâbımız, hayâlen göklere uçar da, nasîb-i nûrunu,

---

5 Şark ve İslâm ilimleriyle uğraşan Batılı bilginler. Bkz. Birinci Kısım, Birinci Bölüm, 55. dipnot.

maddeten bağlı olduğu topraktan bekleyen şu milyonlarca halkı bir kere olsun hatırlarına getirmezler!

... Hem bugün köylüyü düşünmek meselesi, bir hamiyet meselesi değil, doğrudan doğruya hayat meselesi, menfaat meselesidir. İyi bilmeliyiz ki: Asırlardan beri muttasıl sağmak istediğimiz o zavallıda artık ne can kalmıştır, ne kan. Yanına sokulursanız ayakta duracak mecâli olmadığını görürsünüz. Bu ihmâlin biraz daha devam etmesi, bîçâreyi hâk-i helâke serecek!

"*Bu âlemde tamamiyle hayır olan bir şey olmadığı gibi, tamamiyle şer olan bir şey de yoktur*" derler. Ne olurdu, kavmiyet denilen o mel'un cereyan, derhal siyasî bir şekil almasaydı, kitaplarıyla, gazeteleriyle, konferanslarıyla, nutuklarıyla, müslüman unsurları birbirine düşürürken, aynı vasıtalarla biraz da, parçaladığı kütlelerin lisânına, irfânına hizmet edeydi de, bugün o büyük şerrin, bâri şu kadarcık bir hayrını gördük, diyebileydik!

Arnavutluk, Araplık, Türklük, Kürdlük namına ortaya çıkan kavmiyet reislerini, bundan altı yedi sene evvel bir yere çağırmış, kendilerine şöyle demiştik:

"*Kavmiyet cereyanı, en medenî en ileri cemiyetleri birbirine düşürüyor. Bizim gibi, kendini teşkil eden unsurları istisnâsız câhil bulunan bir cemaati ise târumar eder. Geliniz bu cereyanı körüklemeyiniz. Mensup olduğunuz kavimlere hizmet etmek istiyorsanız, bunun yolu başkadır. Evet, hep biliyoruz ki, İslâm unsurlarının hepsi irşâda, ikaza muhtaçtır. Bunlardan, meselâ; Arapları irşâd vazifesini Arap münevverlerine bırakırız. Çünkü irşâdına çalışacağı unsurların lisânını, âdetlerini mizacını, rûhunu diğer unsurlara mensup münevverlerden iyi bildiği için, muvaffak olması çok daha kolaydır. Türk'ün, Arnavut'un, Kürd'ün uyandırılması için de aynı usûle başvururuz.*

"*O halde bu unsurların bütün ileri gelenleri, Hilâfet merkezinde, aynı çatı altında birleşir, hatt-ı hareketlerini tâyin ederek, birlikte işe başlarlar.*

"Aradaki İslâm bağını devam ettirip kuvvetlendirmek şartıyla, mensup oldukları kavimleri okutmak, yazdırmak, ilim ve irfan sahibi etmek; servet, san'at, ticaret hususlarında terakkî ettirmek için geceli gündüzlü uğraşırlar.

"Sonunda ayrı ayrı çalışıp ilerlemiş bu parçaların birleşmesiyle, ilerlemiş bir bütün meydana gelir. İşte bu bütün de, İslâm Hilâfeti'nin ve Osmanlı saltanatının ulu varlığına ebediyyen hizmet eder durur.

"Böyle bir yol takip etmeye karar verirseniz, biz de, sizinle beraber çalışırız, elimizden geleni kat'iyyen esirgemeyiz..."

Heyhat! Bu teklif hiç birinin işine gelmedi. Çünkü siyasî teklifler gibi lâf ile yürüyecek takımdan değildi, faaliyete muhtaç idi, mücâhedeye muhtaç idi, fedakârlığa muhtaç idi. Çünkü burada izah edemeyeceğimiz birçok gizli sebepler daha mevcut idi.

Ah ne olurdu, şu "*Köy Hocası*" o zamanlar çıkaydı da sesini Anadolu'nun en ıssız köşelerine kadar duyuraydı! Ne olurdu bu kadar açık bir üslûp ile Arapça, Kürdçe risâleler, gazeteler yazılarak Kürdistan'ın, Arabistan'ın her tarafına dağıtılaydı![6]

---

6 Irk farkı, eski müslümanlar arasında, gerçekten, sâdece bir tanışma sebebi olarak kullanılıyordu. Bir adamın isminin önüne Lâz, Türk, Kürt, Çerkes veya Arnavut sıfatının getirilmesi onu övmek veya yermek için değil, tanıtmak içindi. Bunun gibi, bu ırkların yaşadığı bölgelere ve Arabistan, Kürdistan veya Lâzistan denmesi, pek tabiî karşılanıyordu. Bu mâsum kelimelerden, birtakım şeytanî manâlar çıkarılması, Avrupa usûlü milliyetçilik, bu ırklar arasına girdikten sonra ve sâdece aydınlar arasında başlamıştır.
Mehmed Âkif Bey, seksen sene önce Kürtçe kitaplar yayınlanarak Kürt müslümanların câhillikten kurtarılmasını teklif ediyordu. Tabiî bunlar, dinsiz, laik, maddeci ve soytarılık öğreten kitaplar olmayacak, İslâm kardeşliğini pekiştiren, mü'minlere dîni ve dünyayı öğreten eserler olacaktı. Bu yapılmadı. Dinsizlik, İslâm aleyhtarlığı ve ırkçılık bir mârifet sanılarak moda edildi. Bugün (1996) binlerce Kürt, Türk ordusu ile savaşıyor. Kâfirlere karşı omuz omuza, maddî manevî mücadele edecek olanlar, birbirlerini öldürüyor ve İslâm milletinin kaynakları boşuna harcanıyor. Bu hâlin suçlusu, "kendisi dinsiz olduğu için, birlik beraberlik için olsa bile dinden bahsedilmesini istemeyen, vatan parçalansa, insanlar ölse bile İslâm'ın öne çıkmasına karşı olan" câniler ve alçaklardır. Bunların bir kısmı ahmak ve gâfil, bir kısmı ise hâin ve kâtildir. Merhum Bedîüzzaman'a ayırdığımız kısmın yedinci bölümüne de bakınız.

Lâkin geçmişe teessüfün hiçbir faydası yoktur. Ye'se düşmek ise İslâm'ın nazarında intiharın aynıdır (...) hâlâ vatanın selâmetini, saadetini düşünenler bulunuyor...[7]

– 4 –

HİND MÜSLÜMANLARI VE OSMANLILAR

Hind müslümanlarının Osmanlılara olan bağlılığı; "Türk" ve "Müslüman"ı aynı şey saydıkları:[8]

Haydarâbâd'a giderken, beni teşyîe gelen
Mîzbânın ne hazîn çıktı şu ses kalbinden:
"*Âh biz hayra yarar unsur-i îman değiliz...*
Hind'in İslâm'ını pek Türk'e kıyâs etmeyiniz.
Onların rûh-i şehâmetle coşan kanları var;
Bizde yok öyle samîmî asabiyyet, o damar;
Bu ağır zillete ukbâya kadar mahkûmuz...
Duymuyor çektiği hüsranları zîrâ çoğumuz!
Varsa ümmîdimiz: Osmanlıların şevketidir,
Onu bir kerre işitsek... Bu saâdet yetişir."

Açıklaması:

Haydarâbâd'a giderken beni uğurlamaya gelen ev sahibi, gönülden gelen hazin bir sesle şöyle dedi: "Ah, biz işe yarayacak müslümanlar değiliz. Hind müslümanlarının Türkler gibi olduklarını sanmayınız. Türklerin kanı, kahramanlık hissi ile coşkundur. O samimî bağlılık bizde yoktur. Böyle zillet altında esir yaşamaya ebediyyen mahkûmuz. Çünkü, çoğumuz çektiğimiz bu hüsranların farkında bile değildir. Bü-

7 Yazının devamında "*Köy Hocası*"nın birinci sayısı tanıtılarak dilinin güzelliği, fikirlerinin temizliği ve üslûbunun sâdeliği övülüyor. Bu gibi eserlerin, köylünün seviyesini yükselteceği anlatılıyor. Mecmuayı çıkaran Vahîd Bey tebrik ediliyor.

8 Safahat, 2. Kitap: Süleymaniye Kürsüsünde. Şiirin ilk neşri 1 Şubat 1912 tarihindedir.

tün ümidimiz Osmanlıların büyüklüğünde kudretindedir. Onların buna eriştiklerini bir işitsek... O saadet bize yeter." (Manzumenin devamında, Hindli müslümanın genç oğlu, babasına itiraz ederek, Hind müslümanlarının da artık uyandıklarını izah etmektedir.)

– 5 –

MÜSLÜMANLIK BAĞI VE IRKÇILIK

Bu kadar ayrı ırkları aynı bayrak altında ve birlik içinde tutan bağın, Müslümanlık olduğu; ırkçılık fikrinin bu birliği yıkacağı; yabancıların bizi bu yoldan parçalayarak İslâm diyarlarını ele geçirdikleri:[9]

Müslümanlık sizi gâyet sıkı, gâyet sağlam,
Bağlamak lâzım iken, anlamadım, anlayamam,
Ayrılık hissi nasıl girdi sizin beyninize?
Fikr-i kavmiyyeti şeytan mı sokan zihninize?
Birbirinden müteferrik bu kadar akvâmı,
Aynı *milliyyetin* altında tutan İslâm'ı,
Temelinden yıkacak zelzele, *kavmiyyettir*,
Bunu bir lâhza unutmak ebedî haybettir...
Arnavutlukla, Araplıkla bu millet yürümez...
Son siyâset ise *Türklük*, o siyâset yürümez!
Sizi bir âile efrâdı yaratmış Yaradan;
Kaldırın ayrılık esbâbını artık aradan.
Siz bu da'vâda iken yoksa, iyâzen-billâh,
Ecnebîler olacak sâhibi mülkün nâgâh.
Diye dursun atalar: "Kal'a içinden alınır."

9 Safahat 2. kitap: Süleymaniye Kürsüsünde. Şiirin ilk neşri 1 Ağustos 1912 tarihindedir. Şiirin "Türklük siyâseti"nden bahs eden onuncu mısraı, 1928'den sonraki baskılarda –yayıncı tarafından– başka şekle sokulmuştur:

Son siyâsetse bu! Hiç böyle siyâset yürümez!

Yok ki hiç bir işiten... Millet-i merhûme sağır!
Bir değil mahvedilen devlet-i İslâmiyye...
Girdiler aynı siyâsetle bütün makbereye.
Girmeden tefrika bir millete, düşman giremez;
Toplu vurdukça yürekler, onu top sindiremez.
Bırakın eski hükûmetleri, meydandakiler
Yetişir, şöyle bakıp ibret alan varsa eğer.
İşte Fas, işte Tunus, işte Cezayir, gitti!
İşte İran'ı da taksîm ediyorlar şimdi.
Bu da gâyetle tabîî, koşanındır meydan;
Yaşamak hakkını kuvvetliye vermiş Yaradan.
Müslüman, fırka belâsıyle zebun bir kavmi,
Medenî Avrupa üç lokma edip yutmaz mı?
Ey cemâat, yeter Allah için olsun, uyanın!..
Sesi pek müdhiş öter sonra kulaklarda çanın!..

Açıklaması:

Müslümanlık sizi birbirinize son derece sıkı ve sağlam olarak bağlayacak iken, ayrılık hissi aranıza nasıl girdi, anlamıyorum. Kavmiyet fikrini aklınıza sokan şeytan mıdır? Irkçılık davası, birbirinden bu kadar farklı olan kavimleri, aynı milliyet duygusu altında birleştirip tutan İslâm'ı, temelinden yıkacak olan bir zelzeledir. Bunu bir an unutmak bile, ebedî bir pişmanlığa sebep olur. Arnavutluk, Araplık dâvâsı gütmekle bu millet devam edemez. Karar verilen son siyaset, Türkçülük siyaseti ise, o da yürümez. Allah sizi bir ailenin fertleri olarak yaratmış. Ayrılık sebeplerini artık aradan kaldırın. Yoksa, sizler bu iddialarla meşgulken -Allah korusun- yabancılar memleketi ele geçiriverecekler.

Atalar: "Kale içinden alınır" diye dursunlar, işiten hiç kimse yok ki... Millet sanki sağır!..

Mahvedilen İslâm devletleri bir tane değil, düşmanlar aynı siyasetle her tarafa girdiler..

Bir millet kendi içinden parçalanmadan, onun yurduna düşman giremez. Yürekler aynı duygu ile çarparsa, hiçbir tehdit ile korkutulamaz.

Yabancıların eskiden yıktıklarını bir tarafa bırakalım, fakat daha yenileri bile ibret alacaklar için kâfidir. İşte, Fas, Tunus, Cezayir, gitti. Şimdi de İran'ı paylaşıyorlar.

Fakat bu hal çok tabiîdir. Çünkü koşan, çok çalışan, meydana sahip olur. Allah, yaşamak hakkını kuvvetliye vermiştir. Ayrılık belâsıyle düşkün bir müslüman milleti, medenî (!) Avrupa, neden, üç lokma edip de yutmasın?

Ey cemaat, uyuduğunuz yeter, Allah için olsun uyanın! Yoksa minarelere takılacak olan çanların sesi, kulaklarda pek müthiş ötecek.

– 6 –

BATI'DAN ALINACAK OLANLAR

Batı'dan sadece ilim ve teknik alınacağı; milleti yükseltecek olan şeyin, kendi rûhî değerleri olduğu:[10]

Sırr-ı terakkînizi siz,
Başka yerlerde taharrîye heveslenmeyiniz.
Onu kendinde bulur yükselecek bir *millet*;
Çünkü her noktada taklîd ile sökmez hareket.
Alınız ilmini Garb'in, alınız san'atini.
Veriniz hem de mesâînize son sür'atini.
Çünkü kàbil değil artık yaşamak bunlarsız;
Çünkü *milliyyeti* yok san'atin, ilmin; yalnız,

---

10 Safahat, 2. kitap: Süleymaniye Kürsüsünde. Şiirin ilk neşri 29 Ağustos 1912 tarihindedir.

İyi hâtırda tutun ettiğim ihtârı demin:
Bütün edvâr-ı terakkîyi yarıp geçmek için,
Kendi "*mâhiyyet-i rûhiyye*"niz olsun kılavuz.
Çünkü beyhûdedir ümmîd-i selâmet onsuz.

Açıklaması:

Sizi ileri götürecek olan formülü, başka yerlerde aramaya heveslenmeyin. Çünkü başkalarını taklit ile hareket etmek, işe yaramaz. Yükselecek olan millet o formülü kendinde bulur.

Batı'nın ilmini ve tekniğini alın; çalışmanıza da son hızını verin. Çünkü artık bunlar olmadan yaşamak imkânsızdır ve ilimle tekniğin milliyeti yoktur.

Fakat, daha önce de ihtar ettiğim gibi, unutmayın ki, bütün terakkî devirlerini yarıp ileri geçmek için kılavuzunuz, kendi rûhî değerleriniz, millî rûhunuz olsun. Çünkü o kılavuz olmadan selâmete erişmeyi ummak boşunadır.

– 7 –

ARNAVUT MİLLİYETÇİLERİNE HİTAP

Aşağıdaki şiir, Balkan Harbi'nde Arnavutluk'un Sırp ordusu tarafından işgal ve müslümanların katliâm edilmesi üzerine yazılmıştır. Aslen Arnavut olan Mehmed Âkif Bey, baba yurdunun uğradığı bu felâket karşısında, Arnavutların da devlete isyan etmesine sebep olan kavmiyetçilik cereyanı hakkındaki fikrini beyan etmektedir. Şiirin tamamı, ehemmiyetine binâen, buraya alınmıştır.[11]

"Nizâr oğulları: Yetişin ey Nîzâr oğulları! Yemenliler de: Yetişin ey Kahtan oğulları! dedi mi, tepelerine felâket iner; hemen Allah'ın nusreti üzerlerinden kalkar; hepsine birden de kılıç musallat olur" (Hadis)

---

11 Safahat, 3. kitap: Hakkın Sesleri. Şiirin ilk neşri 6 Mart 1913 tarihindedir.

Üç beyinsiz kafanın derdine, üç milyon halk,
Bak, nasıl doğranıyor? Kalk, baba, kabrinden kalk(*)
Diriler koşmadı imdâdına, sen bâri yetiş...
Arnavutluk yanıyor... Hem bu sefer pek müdhiş!
Tek kıvılcım kabarıp öyle cehennem kustu:
Ki hemen kol kol olup sardı bütün bir yurdu.
O ne yangın ki: Ocak kalmadı söndürmediği!
O ne tûfan ki: Yakıp yıktı, bütün vâdîyi!
Âşinâ çehre arandım... O, meğer, hiç yokmuş...
Yalınız bir kuru çöl var ki, ne sorsan hâmûş!
Âşinâ çehre de yok, hiçbirinin yâdı da yok!
Yakılan bunca hayâtın, hani, ecsâdı da yok!
Yoklasan külleri, altından, emînim, ancak
Kömür olmuş iki üç parça kemiktir çıkacak!
Baba! En sevgili annen, o senin öz vatanın
Olacak mıydı fedâ hırsına üç kaltabanın?
Dedemin sürdüğü, can ektiği toprak gitti...
Öyle bir gitti ki hem; bir daha gelmez ebedî!
Ne olurdun bunu kalkıp da göreydin acaba?
"Meşhed"in beynine haç saplanacak mıydı, baba!
Ne felâket: Dönüversin de mesâcid ahıra,
Hırvat'ın askeri tepsin çıkıp üstünde hora!
Bâri bir hâtıra kalsaydı şu toprakta diri...
Yer yarılmış, yere geçmiş şühedâ türbeleri!

***

(*) Babam Fatih müderrislerinden İpekli Hoca Tâhir Efendi merhumdur ki, benim hem babam, hem hocamdır. Ne biliyorsam kendisinden öğrendim. Şiirin daha iyi anlaşılmasına, merhûmun da rahmetle, anılmasına vesile olur diye şu hâşiye-yi yazmaya mecbur oldum. (Mehmed Âkif'in notu).

Nerde olsam çıkıyor karşıma bir kanlı ova...
Sen misin, yoksa hayâlin mi? Vefâsız Kosova!
Hani binlerce mefâhirdi senin her adımın?
Hani sînende yarıp geçtiği yol "Yıldırım"ın?
Hani asker? Hani kalbinde yatan Şâh-i Şehîd?
Âh o kurbân-ı zafer nerde bugün? Nerde o iyd?
Söyle, Meşhed, öpeyim secde edip toprağını:
Yok mudur sende Murâd'ın iki üç damla kanı?
Âh Meşhed! O ne? Sâhandaki meyhâne midir?
Kandilin, görmüyorum, nerde, şu peymâne midir?
Ya harîminde yatan şapkalı sarhoşlar kim?
Yoksa yanlış mı? Hayır, söyleme, bildim...Bildim!
Basacak mıydı, fakat, göğsüne Sırb'ın çarığı?
Serilip yerlere binlerce şehîdin sarığı,
Silecek miydi en alçak neferin çizmesini?
Dürtecek miydi geçen, leş gibi her lîmesini?
Ya şu üç parçalı bayrak dikilirken tepene,
Niye indirmedi, kim çıktı bu halkın önüne?
Hani, milletlere meydan okuyan *kavm-i necib*?
Görmedim bir kişi, tek bir kişi meydanda... Garib!
Hani, haysiyyetinin gölgesi çiğnense eğer;
- Olmadan üç kişinin, beş kişinin hûnu heder-
Kahraman, gayzı yatışmaz, kanı coşkun efrâd?
İşte *haysiyyet-i kavmiyye* muhakkar, berbâd!
Hani: "Nâ - mahreme ben söyleyemem kızlarımın,
Karımın ismini... Hem öldürürüm, sorma sakın!"
Diye, tahrîr-i nüfûs istemeyen er kişiler!
Hani göstermediler eski celâdetten eser;

Fuhşu i'lâya koşan bir sürü nâ-merd öteden,
Ne selâmlık, ne harem dinlemeyip çiğnerken!

***

Hani, *ey kavm-i esâret-zede*, muhtâriyyet?
Korkarım, şimdi nasîbin mütemâdî haybet!
Hani, ey unsur-i bî-râbıta, istiklâlin?
Ebediyyen, sanırım, söndü bütün âmâlin!
Hani "*Başkım*" cıların kurduğu yüksek hülya?
Seni yıllarca avutmuş da o mel'un rü'ya,
Uyumuştun... Ya, uyansaydın eder miydi tebâh,
Mülkü, birdenbire âfâka çöken kanlı sabah?
Karadağ haydudu, Sırp eşşeği, Bulgar yılanı,
Sonra Yûnân iti, çepçevre kuşatsın vatanı...
Târumâr eyleyiversin de bütün ordumuzu,
Bizi kovsun, elimizden alarak yurdumuzu...
Kimsesiz âilelerden kimi gitsin bıçağa;
Kimi bin türlü fecâatle çekilsin kucağa...
Birinin ırzı heder, dîğerinin hûnu helâl...
....
İşte, ey unsûr-i isyan, bu elîm izmihlâl,
Seni tahrîk eden üç beş alığın ma'rifeti!
Ya neden beklemiyordun bu rezîl âkıbeti?
Hani, *milliyyetin* İslâm idi... *Kavmiyyet* ne!
Sarılıp sımsıkı dursaydın a milliyyetine.
"*Arnavutluk*" ne demek? Var mı şerîatte yeri?
Küfr olur, başka değil, *kavmini* sürmek ileri!
Arabın Türke; *Lâzın Çerkese*, yahut *Kürde*;
Acemin Çinliye rüçhânı mı varmış? Nerde!
Müslümanlık'ta "*anâsır*" mı olurmuş? Ne gezer!

Fikr-i kavmiyyeti tel'în ediyor Peygamber.
En büyük düşmanıdır rûh-i Nebî tefrikanın;
Adı batsın onu İslâm'a sokan kaltabanın!
Şu senin âkıbetin bin bu kadar yıl evvel,
Sana söylenmiş iken doğru mudur şimdi cedel?

***

Artık ey millet-i merhûme, sabâh oldu uyan!
Sana az geldi ezanlar, diye ötsün mü bu çan?
Ne *Araplık*, ne de *Türklük* kalacak, aç gözünü!
Dinle Peygamber-i zîşânın İlâhî sözünü.
Türk Arapsız yaşamaz. Kim ki "yaşar"der, delidir!
Arabın, *Türk* ise hem sağ gözü, hem sağ elidir.[12]
Veriniz başbaşa... Zîrâ sonu hüsrân-ı mübin:
Ne *Hilâfet* kalıyor ortada billâhi, ne din!
"*Medeniyyet!*" size çoktan beridir diş biliyor;
Evvelâ parçalamak, sonra da yutmak diliyor.
Arnavutlar size ibret olacakken, hâlâ,
Ne bu şûrîde siyâset, ne bu fâsid da'vâ?
Görmüyor gittiği yanlış yolu, zannım çoğunuz...
Size rehberlik eden haydudu artık kovunuz!
Bunu benden duyunuz, ben ki, evet, *Arnavudum*...
Başka bir şey diyemem... İşte perîşan yurdum!..

Açıklaması:

Kalk baba, kabrinden kalk da bak! Üç akılsızın yüzünden üç milyon halk nasıl doğranıyor. Arnavutluk yanıyor; hem bu sefer pek müthiş yanıyor. Diriler onun imdadına koşmadı, bâri sen yetiş. Tek bir kıvılcımdan öyle bir yangın kabardı ki, hemen her tarafa yayıla-

---

12 Bu iki mısra, kitabın 1928 baskısında çıkarılmış, aşağıda gelecek olan "Hilâfet" kelimesi ise "hükûmet" yapılmıştır.

rak bütün yurdu sardı... O nasıl yangın ki, söndürmediği ocak kalmadı. O ne tûfan ki, bütün vâdiyi yakıp yıktı. Orada tanıdık bir çehre aradım; hiç yokmuş. Yalnız sağır ve dilsiz bir çöl, uzanmış yatıyor!

Âşina bir çehre olmadığı gibi, hiç birinden bir hâtıra da kalmamış. Hayatına kıyılanların cesetleri de meydanda yok. Külleri yoklasan, altından çıkacak olan, ancak, kömür olmuş iki üç parça kemiktir. Baba! En sevgili annen, senin öz vatanın, üç kaltabanın hırsına fedâ mı olacaktı!

Dedemin sürdüğü, can ektiği toprağı kaybettik. Hem öyle ki, bir daha ebediyyen gelmez! Baba, Meşhed'in (Sultan Murad'ın Kosova'da şehid edildiği yerdeki türbesi) üstüne haç asılacak mıydı? Bunu kalkıp göreydin acaba ne olurdun? Mescidler ahır olsun da, Hırvat askeri çıkıp üstünde hora tepsin! Ne felâket! Bâri şu topraktan canlı bir hâtıra olarak mezarlarımız kalsaydı; fakat şühedâ türbeleri de yok edilmiş...

Nerde olsam, karşıma bir kanlı ova çıkıyor.. Vefasız Kosova! Bu sen misin, yoksa hayâlin mi? Hani senin her yerinde binlerce övünülecek hatıra vardı? Hani sinende Yıldırım Bayezid'in yarıp geçtiği yol? Hani o ordudan bir işaret; hani senin kalbinde yatan Şehid Murad'dan bir eser! Hani o zafer kurbanı, nerde o bayram? Ey Meşhed, secde ederek toprağını öpeyim, söyle, sende Murad'ın iki üç damla kanı yok mudur? Fakat Meşhed o nedir! Üzerindeki şey bir meyhane midir? Kandilini göremiyorum, Yoksa kandillerini kadeh mi yaptılar? Ya içinde yatan şapkalı sarhoşlar kim?..

Fakat senin göğsüne Sırb'ın çarığı basacak mıydı? Binlerce şehidin sarığı yerlere serilip, en alçak neferin çizmesini silecek miydi? Ya şu üç parçalı bayrak tepene dikilirken, halk buna nasıl müsâade etti. Halkın onu indirmesine ne mâni oldu?

Hani milletlere meydan okuyan asil Arnavut kavmi nerede? Ne garip! Meydanda bir tek kişi bile görmedim. Hani, eğer haysiyetinin gölgesi bile çiğnense, üç beş kişinin kanı dökülmeden hiddeti

yatışmayan, o kahraman, o kanı coşkun ferdler neredeler! İşte millî haysiyet tahkir edilmiş, berbat olmuş... Hani neredeler? Hani o: "Ben kızımın, karımın adını yabancıya söylemem.. Hem sakın sorma yoksa öldürürüm!" diyerek nüfus sayımı bile yaptırmayan er kişiler, nerede! Öteden, fuhşu yüceltmeye koşan bir sürü alçak, ne selâmlık, ne harem dinlemeyip çiğnerken; bu yiğitler, o eski cesaretlerini neden göstermediler!

Ey esir düşmüş millet, hani istediğin muhtariyet ne oldu. Korkarım ki bundan sonraki nasibin, devamlı bir mahrumluk ve pişmanlıktır. Ey ana devletinden bağını koparan unsur, hani istiklâl istiyordun? Sanırım ki, bütün emellerin artık ebediyyen söndü. Hani "Başkım"cıların sunduğu yüksek hülya ne oldu? O mel'un rüya seni yıllarca avutmuş, uyutmuştu. Eğer uyanmış olsaydın, birdenbire ufukları kaplayan bu kanlı sabah, vatanı harap eder miydi?

Karadağ haydudu, Sırp eşeği, Bulgar yılanı ve Yunan iti, vatanı çepçevre kuşattılar. Bütün ordumuzu dağıtarak yurdumuzu elimizden aldılar ve bizi kovdular. Kimsesiz ailelerden kimi kesildi, kiminin ırzına geçildi.

İşte ey isyancı unsur, bu acı felâket seni kışkırtan üç beş akılsızın marifetidir!

Bu rezil âkibeti neden beklemiyordun? Halbuki sen bu cezayı, birlikten ayrılmakla, çoktan hak etmiştin! Hani senin milliyetin "İslâm" idi... Irkçılık nereden çıktı! Milliyetine sımsıkı sarılıp dursaydın ya! "Arnavutluk" ne demektir? Bunun şeriatte yeri var mı? Irkını ileri sürerek ayrılık gütmek "dinden çıkmak"tır, başka şey değil! Arap, Türk, Lâz, Çerkes, Kürd, Acem veya Çinli'nin birbirine üstünlüğü mü varmış? Hayır!... Müslümanlık'ta ayrı ırklar mı olurmuş? Kat'iyyen!..

Peygamber, ırkçılık fikrini lânetliyor. O, ayrılıkların en büyük düşmanıdır! Bu ayrılığı İslâm'a sokan kaltabanın adı batsın! Senin şu başına gelenler, bin küsur yıl evvel sana söylenmişken, böyle cedelleşmen doğru mudur?

Ey Allah'ın rahmetine muhtaç İslâm milleti, sabah oldu, artık uyan! Bu ezanlar seni uyandırmaya yetmedi diye, çan mı ötsün? Gözünü aç, Peygamber'in ilâhî sözünü dinle, yoksa ne Araplık ne de Türklük kalacak! Türk, Arapsız yaşamaz, kim "yaşar" derse, delidir. Türk ise, Arabın hem sağ gözü, hem sağ elidir. Şu halde Türk ve Arap baş başa vererek, hareket ediniz. Zira bu ayrılığın sonu felâkettir: Ortada ne Hilâfet ne de din kalacak! Çünkü sahte ve vahşi "medeniyet" çoktan beri sizlere diş biliyor, parçalamak ve yutmak istiyor. Arnavutlar size ibret olacakken, hâlâ bu karışık siyaset, bu yanlış dâvâda neden devam ediyorsunuz? Zannederim ki, çoğunuz gittiği yanlış yolu görmüyor... Size rehberlik eden, ayrılığa teşvik eden haydutları artık kovun! Bunları size ben söylüyorum. Daha ne diyeyim? Ben ki, Arnavudum ve işte -bu yanlış siyaset yüzünden- perişan olan yurdum ortada!..

– 8 –

MÜSLÜMANLARIN MÜŞTEREK DERDİ

İslâm milleti arasındaki gerilik ve kötülüklerin, Arnavutların ırkçılık tahriklerine aldanıp isyan etmelerinin, asıl sebebinin, cehâlet olduğu; halbuki hem zamanın icâbı, hem de dînimizin emri gereği olarak ilim öğrenmeye mecbur bulunduğumuz:[13]

Şu cehlimizle musîbet mi kaldı uğramadık?
Mahalle mektebi lâzım, düşünmeyin artık!
Mahalle mektebi olsaydı bizde vaktiyle,
Ya uğrasaydı kalanlar güzelce ta'dîle;
Yarım papuçla gezen, donsuz üç buçuk zibidi,
Bir *Arnavudluğu* isyana kaldırır mı idi?[14]

---

13 Safahat 4. kitap: Fatih Kürsüsünde. Şiirin ilk neşri 23 Nisan 1914 tarihindedir.
14 1 Nisan 1910 Arnavutluk isyanı, İttihatçıların yanlış siyasetleri, Arnavut kavmiyetçilerinin işine yaramıştı.

Bugün anâsır-ı İslâmı bir denî cereyan
Sürüklüyor ki: Bakın nerden eyliyor nebean.
Felâketin başı, hiç şüphe yok, cehâletimiz;
Bu derde çâre bulunmaz -ne olsa- mektepsiz.
Ne *Kürd* elifbeyi sökmüş, ne *Türk* okur, ne *Arap*;
Ne *Çerkes*'in ne *Lâz*'ın var bakın, elinde kitap.
Hülâsa, *milletin efrâdı* bilgiden mahrûm.
Unutmayın şunu lâkin: "Zaman, zaman-ı ulûm!"
Zaman zaman-ı ulûm olmasaydı böyle, yine,
–Kemâl-i şevk ile mâdem atılmışız dîne–
Okur yazar olacaktık sıyâneten dîni:
Onun ma'ârife vâbeste çünkü te'mîni.
Zavallının yüzü yok cehle, anlaşılmadı mı?
Demek ki, atmalıyız ilme doğru ilk adımı.
Mahalle mektebidir işte en birinci adım.

Açıklaması:

Şu cehâletimiz yüzünden uğramadığımız felâket mi kaldı? Bize ilkokul lâzım, daha fazla düşünmeyin! Eğer vaktiyle bizde yeteri kadar ilkokul olsaydı veya eldekiler güzelce islâh edilselerdi; yarım pabuçla gezen üç buçuk zibidi, Arnavutluğu isyan ettirebilir miydi?

Bugün müslüman kavimleri sürükleyen, bu ırkçılık denen alçak cereyanın nereden çıktığına bakın. Felâketin başı hiç şüphe yok cehâletimizdir. Bu derde, ne yaparsak yapalım, mektepsiz çare bulunamaz. Ne Kürd alfabeyi sökmüştür, ne Türk ne de Arap okumayı bilir! Ne Çerkes'in ne de Lâz'ın elinde kitap vardır. Hülâsa bütün millet bilgiden mahrumdur. Halbuki ilim asrında yaşıyoruz.

Üstelik, zamanımız ilim asrı olmasa da, mâdem ki, İslâmiyet'e sevgi ile bağlanmışız, dînimizi korumak için okur yazar olmaya

mecburuz. Çünkü dînimizin devamı ancak maarif ile mümkündür! Müslümanlığın cehâlete tahammülü yoktur. Câhil insanlar iyi müslüman olamaz ve dinlerini koruyamazlar. Şu halde, ilme doğru ilk adımı atmalıyız. İşte bu birinci adım: İlkokuldur.

– 9 –

İSLÂM ÂLEMİ VE OSMANLILAR

Çalışmaz ve ayrılığı bırakıp birleşmezsek, sonumuz ölümdür. Fakat bu ölüm de bizi dert ve felâketlerden kurtaramaz. Bunun âhirette de cezasını çekeriz. Çünkü bütün İslâm âleminin vebal ve mesuliyetini biz taşımaktayız:[15]

Ölüm kolay... Diyebilsek sonunda: "Kurtulduk!"
Bu intihar, öteden üç yüz elli milyonluk,
Zavallı Âlem-i İslâm için elîm olacak!
Biz olmasak bu kadar hânümân yetîm olacak!
Gıcırdamakla beraber serîr-i şevketimiz,
Bu dîni kurtaran ancak bizim hükûmetimiz.
Tunus'ta, Fas'ta, Cezayir'de, Çin'de, İran'da,
Cava'yla, hıtta-ı Hindî'de, belki Afgan'da,
Sibirya, Hiyve, Buhâra, Kırım muhîtinde,
Yaşarken ehl-i salîbin nüfûzu altında:
Zavallı Âlem-i İslâm eğer salîbe henüz
Sarılmıyorsa, kolundan çeken: *Hilâfetiniz*.
Hilâfet olmasa, dünya tanassur eyleyecek..[16]
O halde, şimdi *bizim hakkımız değil ölmek*.
Yetişmiyor mu ki dünya evinde çektiğimiz,
Yarın da yüklenelim âlemin günâhını biz?

---

15 Safahat 4. kitap: Fatih Kürsüsünde. Şiirin ilk neşri 7 Mayıs 1914 tarihindedir.

16 Safahat'ın 1928 ve sonraki baskılarında (Hilâfetiniz: Bu kudretiniz) ve (Hilâfet: Bu kudret) olarak değiştirilmiştir.

Açıklaması:

Sonunda “kurtulduk!” diyebilsek, ölüm kolay... fakat bizim -uyuşukluğumuz yüzünden bir intihar sayılacak olan- bu ölümümüz, üç yüz elli milyonluk zavallı İslâm âlemi için pek acı olacaktır. Biz ölürsek bu kadar yuva yetim kalacaktır.

Her ne kadar kuvvet ve kudret tahtımız gıcırdamakta ise de, bu dîni kurtaran yine ancak bizim devletimizdir.

Tunus’ta, Fas’ta, Cezayir’de, Çin’de, İran’da, Cava’da, Hindistan’da, Afganistan’da, Sibirya, Hiyve, Buhara ve Kırım’da haçlıların nüfuzu altında yaşarken, zavallı İslâm âlemi, eğer hâlâ hıristiyan olmamışsa, bilin ki, ona kuvvet veren, destek olan, Hilâfet’inizdir.

Hilâfet olmasa, dünya hıristiyan olacaktır. O halde ölmek bizim hakkımız değildir. Bizim devletimiz yıkılır ve Hilâfet ortadan kalkarsa, müslümanlar başıboş kalacak ve Hıristiyanlığa teslim olacaklardır. Mücâdeleye devam edip çalışmadığımız için ise, onların günahı da bize yüklenecektir. Dünyada çektiğimiz yetmiyormuş gibi, bir de âlemin günahını yüklenmeyelim. Çalışalım hem kendimizi, hem bütün müslümanları kurtaralım.

– 10 –

DİN VE MİLLET

Asıl felâketin “birlik ve beraberlik”in dağılması olduğu, birlik devam ederse, her felâketin üstesinden gelineceği, ne parti ne de ırk taraftarlığının lâzım olduğu, dînimizin müslümanları tek millet saydığı:[17]

Sizin felâketiniz: târumâr olan “*vahdet*”.
Eğer yürekleriniz aynı hisle çarparsa;
Eğer o his gibi tek, bir de gâyeniz varsa;
Düşer düşer yine kalkarsınız, emîn olunuz!..

17 Safahat, 4. kitap: Fatih Kürsüsünde. Şiirin ilk neşri 14 Mayıs 1914 tarihindedir.

Demek ki birliği te'mîn edince kurtuluruz.
O halde vahdete hâil ne varsa çiğneyiniz!
Bu ayrılık da neden? Bir değil mi her şeyiniz?
Ne *fırka herzesi* lâzım, ne *derd-i kavmiyyet*;
Bizim diyânete sığmaz sekiz, dokuz *millet!*

Açıklaması:

Sizin için asıl felâket -savaşta yenilmek değil- vahdetin (birliğin) bozulup dağılmış olmasıdır.

Eğer yürekleriniz tek bir hisle çarpar ve aynı gayede birleşirseniz; emin olun, defalarca düşseniz de yine kalkar, toparlanırsınız.

Demek ki, birliği temin edince kurtuluruz. Öyleyse buna mâni olan ne varsa çiğneyip geçiniz.

Zaten bu ayrılık nedendir? Her şeyiniz bir değil mi? Bize ne fırka (parti) herzesi lâzım, ne de kavmiyet (ırk) düşüncesi... Bizim dînimize, öyle sekiz, dokuz millet sığmaz! Aynı dinden olanlar, bir millettir.

– 11 –

ARNAVUTLAR VE IRKÇILARIN BEYİNSİZLİĞİ

Halife'ye Kur'ân'la bağlı olan Arnavutları, milliyetçilik fikrini ortaya atarak Osmanlı'ya karşı ayaklandıran, sonra da Balkan Harbi'nde Hırvat ve Sırplara mağlûp olan, fikir(!) ve siyaset (!) adamlarına:[18]

Odun kıyar gibi binlerce sîne doğranıyor!
Ne reng-i muzlime girmiş o yemyeşil Kosova!
Şimâle doğru bütün Pirzerin, İpek, Yakova,
Fezâ-yı mahşere dönmüş girivv-i mâtemden...

18 Safahat, 4. Kitap: Fatih Kürsüsünde. Şiirin ilk neşri 23 Temmuz 1914 tarihindedir. Şiirin on dördüncü mısraındaki "Halife'ye" kelimesi 1924'den sonraki baskılarda "Hükümete" şekline sokularak manâ bozulmuştur.

Hem öyle arsa-i mahşer ki: Yok şefâat eden!
Ne bir yaşındaki ma'sûm için beşikte hayat;
Ne seksenindeki mazlûm için eşikte necat.
O, baltalarla kesiktir; bu, süngülerle delik...
Öbek öbek duruyor, pıhtı pıhtı kanla kemik.
Bütün yıkılmış ocak, başka şey değil görünen;
Yüz elli bin bu kadar hânümânı buldu sönen!
Siz, ey bu yangını ihzâr eden beş altı sefil,
Ki ettiniz bizi Hırvat'la Sırb'a karşı rezil!
Neden Halife'ye Kur'ân'la bağlı Arnavud'u
Ayırdınız da harâb ettiniz bütün yurdu?
Nasılmış, anlayınız *iddiâ-yı kavmiyyet!*
Ne yolda mahvoluyormuş bakın ki bir millet!
Siz, ey bu zehri en evvel kusan beyinsizler!
Kaçıp da kurtuluruz sandınız... Fakat, ne gezer!
Bugün belânızı bulmuş değilseniz, mutlak,
Yarınki sâikalar beyninizde patlayacak!

Açıklaması:

Binlerce göğüs, odun kıyar gibi doğranıyor. O yemyeşil Kosova, ne karanlık bir renge girmiş. Kuzeye doğru bütün Pirzerin, İpek ve Yakova şehirleri, mâtem feryatları ile mahşere, hem de şefaatçisi olmayan bir mahşer meydanına dönmüş!

Ne, bir yaşındaki mâsûma, ne de seksenindeki mazlûma acıyan var. Biri baltalarla kesilmiştir; diğeri süngülerle delik deşik ediliyor. Pıhtı pıhtı kanla kemik, öbek öbek birikmiş duruyor. Görülen bütün manzara, sayısı yüz elli bini bulan yıkık yuvalardır.

Ey bu yangını hazırlayan ve bizi Hırvat'la Sırp'a rezil edenler! Ey beş altı sefil! Sizler, Halife'ye Kur'ân'la bağlı Arnavut'u, neden ayırdınız da, bütün yurdu harap ettiniz?

Kavmiyet iddiasına kalkışmak nasılmış anlayın! Bir millet nasıl mahvoluyormuş görün!

Siz, ey bu ırkçılık zehrini ilk olarak kusan, ortaya atan beyinsizler! Kaçıp kurtulacağınızı sandınız... Fakat bugün belânızı bulmadınızsa, yarınki yıldırımlar mutlaka beyninizde patlayacaktır.

– 12 –

NEDEN MAĞLUP OLURUZ?

Savaşlarda mağlûp olmayı, ahlâksızlığımız ve ayrılıklara düşmemiz yüzünden, hak ettiğimiz:[19]

Çiğnenirsek biz bugün, çiğnenmek istihkàkımız:
Çünkü izzet nerde, bir bak, nerdedir ahlâkımız?
Müslümanlık pâk sîretten ibâretken, yazık!
Öyle saplandık ki levsiyyâta: Hâlâ çıkmadık.
Zulme tapmak, adli tepmek, hakka hiç aldırmamak,
Kendi âsûdeyse, dünya batsa baş kaldırmamak;
Ahdi nakzetmek, yalan sözden, tehâşî etmemek,
Kuvvetin meddâhı olmak, aczi hiç söyletmemek;
Mübtezel birçok merâsim; inhinâlar, yatmalar,
Şaklabanlıklar, riyâlar, muttasıl aldatmalar;

Fırka, milliyyet, lisan namıyle dâim ayrılık;
En samîmî kimseler beyninden en ciddî açık;
Enseden arslan kesilmek, cepheden yaltak kedi...
Müslümanlık bizden evvel böyle zillet görmedi!

Açıklaması:

Ahlâkımızın düşüklüğü yüzünden, biz bugün mağlûp olmayı, çiğnenmeyi hak ettik. Müslümanlık temiz ve güzel ahlâktan ibaretken, kötülüklere öyle saplandık ki, hâlâ çıkamıyoruz:

19 Safahat, 5. kitap: Hâtıralar. Şiirin ilk neşri 3 Temmuz 1913 tarihindedir.

Zulme tapmak, adâleti tepmek, hakka aldırmamak, kendi rahatken dünya batsa umursamamak, verdiği sözü tutmamak, yalandan çekinmemek, kuvvetliye dalkavukluk etmek, zayıfa ağız açtırmamak, aşağılık birtakım merasimler, eğilmeler, yatmalar, iklabanlıklar, riyâlar; daima aldatmak; parti, ırk, dil diyerek ayrılık çıkarmak; en samimî görünenler arasında en ciddî anlaşmazlıklar; arkadan aslan kesilip, yüzüne karşı kedi gibi yaltaklanmalar...

Müslümanlık, bizden evvel böyle zillet, böyle alçaklık görmemiştir!

– 13 –

İSLÂM MİLLETİ, ASLINA DÖNMELİDİR

Müslümanların bugünkü gerilik sebebinin cehâlet olduğunu söyleyen Mehmed Âkif Bey, bu şiirinde, "kavmiyet" kelimesini "İslâm milleti" ve "millî" kelimesini de "İslâmî'" manâsında kullanmaktadır:[20]

O îman, farz-ı kat'îdir diyor tahsîli irfânın...
Ne câhil *kavmiyiz* biz müslümanlar, şimdi dünyanın!
O îman hüsn-i hulkun en büyük hâmîsi olmuşken...
Nemiz vardır, fezâilden, nemiz eksik rezâilden?
Demek: İslâm'ın ancak nâmı kalmış müslümanlarda;
Bu yüzdenmiş, demek *hüsrân-ı millî* son zamanlarda.
Eğer çiğnenmemek isterseler seylâb-ı eyyâma:
Rücû etsinler artık müslümanlar Sadr-ı İslâm'a.

Açıklaması:

İslâmiyet, ilim irfan tahsilini bize kat'î olarak farz kılıyor. Halbuki biz müslümanlar, şimdi dünyanın ne kadar câhil bir kavmiyiz! Yine İslâmiyet güzel ahlâkın en büyük koruyucu ve teşvikçisi iken, bu-

20 Safahat, 5. kitap: Hâtıralar. Şiirin ilk neşri 17 Eylül 1914 tarihindedir.

gün biz müslümanların faziletten bir nasibimiz, fakat rezâletlerden de bir noksanımız yoktur.

Demek ki müslümanlarda, İslâmiyet'in sadece adı kalmış. Son zamanlardaki millî felâketlerimiz, demek bu sebeptenmiş!

Müslümanlar, eğer zaman selinin altında kalıp çiğnenmemek isterlerse, Hazret-i Peygamber devrindeki temiz ve hâlis müslümanlara benzemeye çalışmalıdırlar.

– 14 –

IRKÇILIK, İNGİLİZ OYUNUDUR

Müslümanlar arasına, ırkçılık, milliyetçilik fikirlerinin, İslâm âlemini parçalamak, Araplarla Türkleri birbirinden soğutmak isteyen İngilizler tarafından sokulduğu:[21]

Koşarken Avrupa ta'cîle ihtizârımızı;
İçerde bir sürü hâin kazar mezârımızı!
"Gebermek istemeyiz biz!" desek de kim dinler?
Kımıldasan, "Ezeriz, mahvolursunuz!" derler.
Kımıldamaz da durursan, işittiğin nakarat:
"Çalışmayanlar için yok cihanda hakk-ı hayat!"
Sözün hülâsası: Beyhûdedir boğuştuğumuz;
Çalışmasak da, çalışsak da mevte mahkûmuz!
Ne söyleyip duruyor görmedin mi *İngiliz*'i:
"Üzülmeyin, yaşamaktan kesin ümîdinizi!
"Hakikat ortada, ma'nâsı var mı evhâmın?
"Bilirsiniz ki; *Mısır*, kâinat-ı İslâm'ın
"O sıska gövdesi üstünde âdetâ kafası;
"Diyâr-ı *Hind* ise, göğsünde kalb-i hassâsı;
"*Sizinkiler* de, kımıldanmak isteyen koludur.

21 Safahat, 5. kitap: Hâtıralar. Şiirin ilk neşri 5 Eylül 1918 tarihindedir.

"Ki boş bırakmaya gelmez, ne olsa korkuludur!
"Biz *İngilizler* olup hâli önceden müdrik;
"O beyne pençeyi taktık, o göğse yerleştik.
"O halde bir kolu kalmış ki bizce çullanacak,
"Yolundadır işimiz, bağladık mı kıskıvrak!
"Hem öyle zorla değil, çünkü "*fikr-i kavmiyyet*"
"Eder bu gâyeyi teshîle pek büyük hizmet.
"O *tohm-u lâ'neti* baştan saçıp da orta yere,
"*Arap'la Türk'ü* ayırdık mı şöyle bir kerre,
"Ne çarpınır kolu artık, ne çırpınır kanadı;
"*Halife'nin* de kalır sâde bir sevimli adı!
"Donanmamızla verip, sonra, Şark'ı velveleye,
"Birinci hamlede bayrak diker *Çanakkale'ye*;
"İkinci hamleye *Dârülhilâfe!* der, çekeriz!"

Açıklaması:

Avrupa ölümümüzü çabuklaştırmaya çalışırken, içerde de bir sürü hâin mezarımızı kazıyor... "Gebermek istemeyiz biz!" desek de kim dinler? Bir şeyler yapmak istesek, kımıldasak, "Kımıldama, ezeriz, mahvolursunuz!" derler. Kımıldamayıp dursak bu sefer de "Çalışmayanlara dünyada hayat hakkı yoktur" nakarâtını işitiriz. Sözün kısası, çalışsak da, çalışmasak da, ölüme mahkûm edilmişiz!..

Öteden İngiliz, bak neler söylüyor:

"*Yaşamaktan ümidinizi kesin, kendinizi boşuna yormayın! Çünkü gerçek ortadadır; hayâle kapılmanın manâsı yoktur. Sizi parçalayıp ortadan kaldıracağız!*

"*Bilirsiniz ki, İslâm dünyasının o sıska gövdesi üstünde Mısır, âdetâ kafası, Hind diyarı ise göğsündeki hassas kalbidir. Sizinkiler (Osmanlılar) de kımıldanmak isteyen koludur ki, (her ne kadar halsizse de) boş bırakmaya gelmez, korkuludur.*

"Biz İngilizler, bu hâli önceden idrâk ettiğimiz için, o beyne pençeyi taktık ve o göğse yerleştik.

"O halde şimdi çullanacağımız bir kolu (Osmanlılar) kaldı. Onu da kıskıvrak bağladık mı, işimiz yolundadır! Hem bu işi öyle zorla yapacak değiliz. "Irkçılık fikri" bu gâyemize erişmemizi kolaylaştırmada, bize çok büyük hizmet edecektir.

"O lânetli tohumu, önce orta yere saçıp da Türk'le Arab'ı şöyle bir kere ayırdık mı, artık müslümanların ne kolunu, ne de kanadını kıpırdatacak hâli kalır. Halife'nin de sâde sevimli bir adı kalır. Sonra da donanmamızla Şark'ı velveleye verir, birinci hamlede Çanakkale'yi alır; ikinci hamlede ise Dârülhilâfe'ye (İstanbul'a) gireriz."

– 15 –

BİRLİK OLURSAK CEPHEMİZ SARSILMAZ

Çanakkale savaşı sırasında yazılan ve omuz omuza, aynı din ve vatan için çarpışan müslümanların, birlikte zikr olundukları, meşhur mısralar:[22]

Cehennem olsa gelen, göğsümüzde söndürürüz;
Bu yol ki Hak yoludur, dönme bilmeyiz, yürürüz!
Düşer mi tek taşı, sandın, harîm-i nâmûsun?
Meğer ki harbe giren son nefer şehîd olsun.
Şu karşımızdaki mahşer kudursa, çıldırsa;
Denizler ordu, bulutlar donanma yağdırsa;
Bu altımızdaki yerden bütün yanardağlar
Taşıp da kaplasa âfâkı bir kızıl sarsar;
Değil mi cephemizin sînesinde îman bir;
Sevinme bir, acı bir, gâye aynı, vicdan bir;

---

22 Safahat, 5. kitap: Hâtıralar. Bu mısralar, 18 Mart 1915'te yazılan şiirin, Çanakkale Savaşı'na dair olan son tarafından alınmıştır.

Değil mi cenge koşan *Çerkesin, Lâzın, Türkün*
Arapla, Kürd ile bâkîdir ittihâdı bugün;[23]
Değil mi sînede birdir vuran yürek... Yılmaz!
Cihan yıkılsa, emîn ol, bu cephe sarsılmaz!

– 16 –

TÜRKLER, İSLÂM'IN CİVAN UNSURUDUR

Mehmed Âkif Bey'in, İslâmiyet'e büyük hizmetleri dokunan Türklere karşı duyduğu muhabbet:[24]

Sıtmadan boynu bükülmüş de o *dimdik Türkün*,
Düşünüp durmada öksüz gibi küskün küskün.
Değişik sanki o *arslan gibi ırkın* torunu.
Bense *İslâm'ın o gürbüz*, o civan unsurunu,
Kocamaz derdim, asırlarca, sorulsaydı eğer!..
Ne çabuk elden, ayaktan düşecekmiş o meğer!...

– 17 –

MEKTEP VE YOL İHTİYACI

"Türk" kelimesinin, bütün müslümanları kucaklayan bir manâ ile kullanılışı:[25]

Kimse evlâdını câhil komak ister mi ayol?
Bize lâzım iki şey var: Biri mektep, biri yol.
Niye *Türkün* canı yangın, niye millet geridir;
Anladık biz bunu, az çok, senelerden beridir.

---

23 Eserin 1917 ve 1918 de yapılan ilk baskılarında mevcut olan bu iki mısra, 1928'deki baskıdan sonra, mecburen çıkarılmıştır.
24 Safahat, 6. kitap: Âsım. Şiirin ilk neşri 20 Kasım 1919 tarihindedir.
25 Safahat, 6. kitap: Âsım.

– 18 –

CENGİZ HAN

Mağlûbiyetlerin ezikliği ve Avrupa hayranlığının aşağılayıcı baskısı altında kalan bazı aydınlar, kendilerine, tarihin karanlık sayfalarında teselli aradılar. Korkunç ve kanlı istilâcılardan Cengiz'i kendilerine ced (dede) tanıdılar. Böylece, İslâm dünyasına ilk ve en korkunç geriletici darbeyi vurmuş ve Orta Asya'daki Türkleri ve medeniyetlerini de yok etmiş olan Cengiz'e, uzun yıllar, Türkçü yayın organlarında medhiyeler yazıldı:[26]

– Dede *Cengiz* ya?

– Bırak, derdimi deştin: Gitti!

– Getirirler yine lâzımsa...

– Hayır, gitti gider.

– Deme oğlum.

– Ya bizim düşmanımızmış o meğer.

Dedenizdir diye bir kahpe çıfıtmış yamayan.

– Size ha?

– Öyle ya, çok geçmedi, lâkin aradan,

Geldi bir başka gâvurcuk, dedi: "*Cengiz*'le ayol,

Bu hısımlık nereden çıktı ki, siz *Türk*, o *Moğol*!.."

– Sonra?..

– Hiç...

– Hiç mi?

– Sönüp gitti o kızgın piyasa.

– Hem de bir püfle!

– Evet, şimdi ne hâkan, ne yasa!

---

26 Safahat, 6. kitap: Âsım. Bu mısralar ve bundan önceki parçadaki mısralar dergide yayınlanmamış. İlk olarak 1924 yılı Ağustos'unda çıkan kitaba alınmıştır.

– Kimse, mâkul kefereymiş o herif.

– Sorma Köse'm...

– Çok şükür sizde de pek yok değil amma sersem![27]

– 19 –

VATANIN VE ŞEHİDİN YÜCE DEĞERİ

"Çanakkale Şehidleri" adıyla tanınan şiirin, din ve vatan için ölenlerin, Bedir Savaşı muharipleri gibi şanlı olduklarını bildiren meşhur mısralardan birkaçı:[28]

Ey, bu topraklar için toprağa düşmüş, asker!
Gökten ecdâd inerek öpse o pâk alnı değer.
Ne büyüksün ki kanın kurtarıyor *Tevhîd*'i..
Bedr'in arslanları ancak, bu kadar şanlı idi...
Sana dar gelmeyecek makberi kimler kazsın?
"Gömelim gel seni târîhe!" desem, sığmazsın,
Herc ü merc ettiğin edvâra da yetmez o kitâb...
Seni ancak ebediyyetler eder istîâb.

– 20 –

KÂFİR DE OLSAN, BİRLİĞİ BOZMA

Devletimizin devamı ve cemiyetimizin saadeti için, İslâm imanını terk edenlerin bile, müslüman topluluğunu terk etmemeleri ge-

---

27 Aydın(!)larımızın "bir kahpe çıfıt"ın telkini ile Cengiz'i benimseyip sonra da "bir başka gâvurcuk"un sözleri ile ondan vazgeçmelerine dikkat edilmelidir.

28 Safahat, 6. kitap: Âsım. Şiirin ilk neşri 10 Temmuz 1924 tarihindedir. Bazı kasıtlı kimselerin veya Âkif merhum gibi bir iman ve şuur âbidesini dar göğüslerine ve idraklerine sığdıramayan kıt anlayışlıların ileri sürmeye çalıştıkları gibi, bu mısralarda "Bedir mücâhidlerini" küçümseyen bir manâ yoktur. Çanakkale kahramanları "Tevhîd inancını" kurtarmak gibi en yüce bir hizmette bulundukları için, İslâm tarihinde ilk olarak "Tevhîd" için savaşan Bedir kahramanlarına benzetilmektedirler. Burada asıl fikir "Tevhîd"i kurtarmak ve asıl büyük olan da elbetteki "Tevhîd"i ilk defa kurtaran "Bedir arslanları"dır.

rektiği; milletimiz için İslâm nizamının, vazgeçilmez bir temel olduğu:[29]

Yaşanmaz böyle tek tek, devr-i hâzır: Devr-i cem'iyyet.
Gebermek istemezsen, yoksa izmihlâl için niyyet,
"Şu vahdet târumâr olsun!" deyip, saldırma İslâm'a;
Uzaklaşsan da îmandan, cemâatten uzaklaşma!

– 21 –

MİLLETLERİN KIYÂMETİ

Sen! Ben! desin efrâd, aradan vahdeti kaldır;
Milletler için işte kıyâmet o zamandır.[30]

– 22 –

HÜRRİYET, PARTİLER VE TURAN

Bütün milletlerin, ırk ve dilleri ayrı da olsa el ele verdikleri; bizim bir avuç halkımızın ise hâlâ birbirleriyle boğuştuğu; hürriyetten anarşi, partilerden ayrılık çıktığı; Turan sevdası peşine düşerek, elimizdeki kaç tane yurdu kaybettiğimiz:[31]

"Birbirinize de girmeyin ki, mâneviyâtınız sarsılmasın, devletiniz gitmesin." (Enfâl sûresi, 46. âyetten)

Efrâdı hemen milyar olur bir sürü akvâm
Te'mîn-i bekà nâmına eyler durur ikdâm.
Bambaşka iken her birinin ırkı, lisânı,
Ahlâkı, telâkkîleri, iklîmi, cihânı,
Yekpâre kesilmiş tutulan gâye için de,
Vahdetten eser yok bir avuç halkın içinde!
Post üstüne hem kavgaların hepsi, nihâyet;

29 Safahat, 7. kitap: Gölgeler. Şiirin ilk neşri 3 Ekim 1918 tarihindedir.
30 Safahat, 7. kitap: Gölgeler. Şiirin ilk neşri 26 Aralık 1918 tarihindedir.
31 Safahat, 7. kitap: Gölgeler. Şiirin ilk neşri 26 Aralık 1918 tarihindedir.

Hâlâ mı boğuşmak? Bu ne gaflet, ne rezâlet!
"*Hürriyyeti aldık!*" dediler, gaybe inandık;
"Eyvâh, bu bâzîçede bizler yine yandık!"
Cem'iyyete bir fırka dedik, tefrika çıktı:
Sapsağlam iken milletin erkânını yıktı.
"*Tûran İli*" nâmıyle bir efsâne edindik;
"*Efsâne, fakat gâye!*" deyip az mı didindik?
Kaç yurda vedâ etmedik artık bu uğurda?
Elverdi gidenler, acıyın eldeki yurda!

Açıklaması:

Nüfuslarının toplamı hemen hemen bir milyarı bulan birçok milletler, hayatlarını devamlı kılmak için gayret edip dururlar. Her birinin ırkı, dili, ahlâkı, telâkkileri, yeri ve dünyası başka olduğu halde, tutulan bu gâye için hepsi birleşmiş, yekpâre olmuşlardır. Halbuki bizim bir avuç halkımızın içinde birlikten eser yoktur. Kavgaların hepsi de üstelik makam, mevki içindir... Hâlâ mı boğuşacağız? Bu ne gaflet, ne rezâlettir!

"Hürriyeti aldık" dediler, görmedik ama, inandık. "Eyvah bu oyunda bizler yine yandık!" Cemiyetimize (hürriyetin icabıdır diye) fırka (parti) lâzımdır, dedik, kurduk; bundan da tefrika (ayrılık) çıktı. Milletimizin sapsağlam olan esaslarını yıktı.

"Turan ili" diyerek bir efsâne edindik. "Efsâne, fakat gâyedir" diyerek az mı didindik? Bu efsânenin uğrunda kaç yurdu elimizden kaçırdık! Kaybettiklerimiz yetişir, artık bu hayâllerden vazgeçin, bâri elimizdeki yurdu kurtaralım.

– 23 –

İSLÂM UYANDI EZELÎ BAĞ KUVVETLENDİ

Çeşitli ayrılıklar yüzünden müslümanlar birbirlerine düştüler; pek çok kimse öldü, vatanlar elden çıktı. Fakat düşman şimdi ana

yurda girdi. Bu vatanı da kaybedersek, İslâmiyet'i de kaybederiz. Artık bıçak dîne dayanmıştır. Şimdi müslümanlar uyandılar, din kardeşliği duygusu, birliği temin etti, bizleri birleştirdi. Artık kırk haçlı ordusu da saldırsa, esir olmayacağız:[32]

İslâm'ı, evet, *tefrikalar* kastı, kavurdu;
Kardeş, bilerek, bilmeyerek, kardeşi vurdu.
Can gitti, vatan gitti, *bıçak dîne dayandı*;
Lâkin, o zaman silkinerek birden uyandı.
Bir gör ki: Bugün can da onun, kan da onundur;
Dünya da onun, din de onun, şan da onundur.
Bin parça olan *vahdeti* bağlarken uhuvvet,
Görsen, *ezelî râbıta* bir buldu ki kuvvet:
Saldırsa da kırk Ehl-i Salîb ordusu, kol kol,
Dört yüz bu kadar milyon esîr olmaz, emîn ol!..

– 24 –

KAVMİYET VE MİLLİYET

Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 20 Şubat 1338 (1922) tarihli celsesinde, o günlerde Millî Eğitim Bakanlığı'ndan ayrılmış olan Antalya mebusu Hamdullah Subhi, kürsüden konuşuyor:[33]

"... Yemin ederim. Bütün milletim arasında geçirdiğim hayatta muayyen i'tikàda mâlik olanlara dindarâne hürmet göstermişimdir. Misâl olarak söylüyorum. Aranızda Burdur meb'us-i muhteremi Mehmed Âkif Bey'le ben, birbirine mütenâkız görülen bir yolda senelerce çarpıştık. Kendileri milliyetperverliğin daima aleyhinde enfes şiirler yazmışlardır."

---

32 Safahat, 7. kitap: Gölgeler. Şiirin ilk neşri 15 Nisan 1921 tarihinde, Ankara'da ve İstiklâl Harbi içindedir.

33 TBMM Zabıt Ceridesi, c. 17, s. 72, 2. b. Ankara 1958... İslâm'ın "millet" anlayışı için, Sezai Karakoç Bey'in, kitabımızda bulunan "*İslâm'ın Millet Görüşü*" yazısına bakınız.

"MEHMED ÂKİF BEY (Burdur) – *Ben kavmiyet aleyhinde bir adamım, milliyet aleyhinde değil?*"

"HAMDULLAH SUBHİ BEY (Antalya) – *Evet efendim; kavmiyet aleyhinde...*"

DÖRDÜNCÜ KISIM

MÜSLÜMANIN MİLLİYETİ İSLÂMİYET'TİR

BEDÎÜZZAMAN SAÎD NURSÎ

BEDÎÜZZAMAN SAÎD NURSÎ

HAYATI ve ESERLERİ

1878 yılında Bitlis'in Hizan kazasının İsparit nahiyesi köylerinden "*Nurs*"da doğdu. "*Nursî*" bilindiği gibi "*Nurslu*" demektir. Babasının adı Mirza'dır.[1]

Genç yaşlarında Tağ, Hizan, Nurşin, Arvas, Bayezid, Bitlis, Siirt, Şirvan, Tillo, Biro ve Mardin'de bulundu. Medreselerde tahsil etti ve ulemâ ile görüştü.

Dârülhikme âzası iken kendi verdiği tercüme-i hâlinde, "*Bidâyet-i tahsîlimde mezkûr İsparit nahiyesinde biraderimin nezdinde mebâdi-i ulûmu iki sene kadar okudum. Sonra Erzurum'a tâbi Bayezid kasabasında Şeyh Muhammed Celâlî hazretlerinin halka-i tedrîsinde tederrüsü mûtad olan dürûsu bil-ikmâl itmâm-i nüsah eyledim. Sonra Van'da tedrîse başladım...*" demektedir.

Zamanında Doğu Anadolu'nun meşhur şeyh ve âlimleri olan Seyyid Nur Mehmed, Şeyh Abdurrahman-ı Tâgî, Şeyh Fehmi, Şeyh Mehmed Küfrevî, Şeyh Emin, Molla Fethullah ve Şeyh Fethullah efendilerden ilim ve irfanca istifâde etmiştir.

---

1 Merhumun "Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiyye"deki evrâkında, doğum tarihi, hicrî 1295, mâlî 1293 olarak kayıtlıdır. Bu iki senenin müşterek olduğu günler, 1878 yılının Ocak, Şubat ayları ile Mart ayının ilk 12 günüdür. O kayıtta bir hata yok ise, merhumun 1878 yılının ilk 72 günü içinde doğduğu anlaşılmaktadır. Ancak kendisi hayatta iken iki kere basılmış olan "Târihçe-i Hayat"ında 1873, daha sonra yazılan bazı eserlerde ise 1877 tarihleri de görülmektedir.

Vali Hasan Paşa tarafından aşiretleri irşad etmesi için 1894'te Van'a çağırıldı. Van'da Hasan Paşa'nın ve ondan sonraki vali İşkodralı Tâhir Paşa'nın zamanlarında onbeş sene kalarak civarı dolaştı ve ders verdi. Van'daki hayatı sırasında vali ve memurlar ile görüştü. İslâmiyet hakkındaki şüphelerin giderilmesi için, eski "ilm-i kelâm"ın kâfi gelmediğini, "yeni fen bilgileri"ni de bilmek icap ettiğini gördü. Tarih, Coğrafya, Fizik, Kimya, Teoloji vs. çalışarak bunları öğrendi. Bu derslerin öğretmenleri ile münakaşalar ederek bilgisini derinleştirdi. Bu sırada bir matematik kitabı da yazdığı söylenmektedir.

Kendisine mahsus bazı hususiyetleri vardı: Hiç kimseden hediye, para, maaş kabul etmez; kimseye sual sormayıp, yalnız sorulara cevap verir; talebelerini de hediye vs. almaktan men eder; dünyada hiç bir şeye bağlanmamayı esas edinirdi. İslâm ve iman hizmetinden geri kalmamak için evlenmemeye karar vermişti. Bu prensiplerine ölünceye kadar uymuştur.

İlmi, zekâsı ve kendine has halleri sebebiyle "Bedîüzzaman" diye meşhur oldu.

Doğu Anadolu'da Van veya Diyarbakır'da "Medresetüzzehra" adıyla bir üniversite açılmasını temin etmek ve bununla, halkın cehlini ve geri kalmışlığını gidermek istemiş; bunun için Sultan Abdülhamid'den başlayarak, bütün idareciler nezdinde teşebbüslerde bulunmuştur.

Meşrutiyetin ilânı sıralarında İstanbul'a geldi. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin daha ilk günlerde başladığı baskı siyâseti ile mensuplarının kendilerinden olmayanlara karşı gösterdikleri haşin tavırları, hatta adam vurdurmaları, muhâlif bir basına ve bazı partilerin kurulmasına sebep olmuştu.

Derviş Vahdetî tarafından çıkarılan "*Volkan*" gazetesi ile "*İttihad-ı Muhammedî Cemiyeti*" de, baskılara ve İttihatçıların din aleyhtarı ta-

vırlarına karşı mücadele ediyorlardı. Bedîüzzaman Saîd Nursî, bu gazeteye yazdı ve cemiyetin kurucuları arasına katıldı.[2]

Gerek 31 Mart Vak'ası'nda ve daha önceki bazı hâdiselerde, konuşmaları, yazıları ve gerekse askere hitapları ile yatıştırıcı ve tesirli bir rolü olmuştur. Vak'adan sonra Dîvân-ı Harb'de mühâkeme olundu ve berâet etti; "*İki Mekteb-i Musîbetin Şehâdetnâmesi veya Dîvân-ı Harb-i Örfî*" adlı risâlesinde, Meşrutiyet hâdiselerini ve 31 Mart Vak'ası hakkındaki müşâhede ve fikirlerini yazmıştır.

Bu olanlardan sonra İstanbul'da fazla kalmayarak Van'a döndü. Burada aşîretleri dolaşarak onları irşad etmeye çalıştı. Bu faaliyeti sırasında çeşitli tabakalardan şahıslarla yaptığı konuşmalarını "*Münâzarât*" adı altında neşretmiştir.

Bir ara Şam'a gitti. Burada, ulemânın arzusu üzerine meşhur Câmiü'l-Emevî'de, Arapça bir hutbe okudu. Bu konuşması "*Hutbe-i Şâmiyye*" adıyla tercüme edilerek basılmıştır.

Doğu Anadolu'da açılmasını arzu ettiği üniversite için teşebbüslerde bulunmak üzere İstanbul'a geldi. Bu sırada Sultan Reşad, meşhur Rumeli seyahatine çıkmak üzere idi. Bedîüzzaman da bu seyahate Doğu vilâyetlerini temsilen katıldı.

Doğu'da bir Dârülfünun açılması hususunda Sultan'dan vaad aldı ise de az sonra çıkan Balkan Harbi gailesi ve hemen arkasından gelen Cihan Harbi felâketi, bu teşebbüsünün tahakkukuna mâni oldu. Hattâ iki harb arasında Van gölü kenarındaki Artemit'te (Edremit), bu dârülfünûnun temeli atıldığı halde öylece kalmıştı.

---

2 Kıbrıslı Hafız Derviş Vahdetî (1869-1909), 31 Mart 1325 (1909) ayaklanmasında "din adına isyana teşvikçilik" yaptığı iddiasıyla asılan mazlum bir müslümandır. Ne yazık ki, peşin hükümlerle, "gerici ve İngiliz casusu" iftiralarıyla lekelenmek istenmiştir. Kendisinin o tarihte 110 sayı çıkardığı "Volkan" gazetesini, bir cild hâlinde aynen yayınladım ve inceledim: *İkinci Meşrutiyetin ilk ayları ve 31 Mart olayı için bir yakın tarih belgesi Volkan Gazetesi* (11 Aralık 1908-20 Nisan 1909), tam ve aynen neşir, 88+580 sayfa, İstanbul 1992, İz Yayıncılık.

Cihan Harbi'nde gönüllü alay kumandanı olarak, Kafkas Cephesi'nde savaşa katıldı. Kuvvetlerimiz çekilirken, geride kalan halkın da çekilip kurtulması için Bitlis'te gönüllüleriyle savaşa devam etti. Sonunda yaralı olarak esir düştü.

İki buçuk sene kadar Moskova'nın kuzeydoğusundaki Kastroma'daki esir kamplarında kaldı. Burada da zâbit ve erlere dersler vererek irşad vazifesine devam etti. Sonunda kaçarak Varşova'ya geldi. 1918'de Viyana üzerinden İstanbul'a vardı.

Aynı senenin 25 Ağustos günü açılan ve "*Dârü'l-hikmeti'l-İslâmiyye*" adı verilen ilim cemiyetine âzâ tayin olundu. Fakat esâret hayatı sıhhatini bozduğu için, 2 Mayıs 1919'dan sonra izinli sayıldı.

Kendisi, daha sonraları siyâsetten ve günlük hâdiselerden tamamen çekilerek, bütün çalışmalarını, halkın şüphelerini giderip, imanlarını kuvvetlendirmeye tahsis etmesiyle neticelenecek olan ruhî inkılâbının, bu sıralarda başladığını yazmaktadır. Merhum, müslümanların ve İslâm âleminin kurtuluşu için siyâsetten de istifade etmeye çalıştığı ilk yıllara, "*Eski Said devresi*" demekte; bilhassa Cumhuriyet'ten sonra "imanları kurtarma faaliyeti" ile geçirdiği son otuzbeş-kırk yıla ise, "*Yeni Said devresi*" adını vermektedir.

Bedîüzzaman, bu son devresinde, doğrudan doğruya tehlikede gördüğü "*Allah'a, Peygamber'e ve âhirete iman*" bahislerini işleyen eserler kaleme almıştır. Büyük bir ilim ve fikir adamı olan Bedîüzzaman, bu eserlerinde, felsefî fikirlerden ve yirminci asrın modası olan maddeci cereyanlardan gelen şüphelere ve inkârcı fikirlere cevap vermiş, bunların tesirlerini giderici, aklî ve mantıkî deliller getirmiş; çok isabetli örnekler, temsiller ve hikâyelerle, derin bir iman düşüncesini işlemiştir.

Cihan Harbi'nden mağlûp çıkışımız ve İstanbul'un yabancılar tarafından işgali sırasında İstanbul'da bulunuyordu.

Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi, açıldıktan sonra M. Kemal Paşa tarafından dâvet edilmesi üzerine Ankara'ya gitti. Meclis'i ziyareti sırasında, Başkanlığa verilen bir teklif üzerine, bütün Meclis adına kendisine "hoş geldiniz" merasimi yapıldı.

Fakat İslâmiyet için savaşıldığının ilân edilmesine rağmen, Ankara'da, aydınlar ve mebuslar arasında dine karşı bir kayıtsızlığın ve Batılılaşma heveslerinin hâkim olduğunu gördü. Mebuslara hitaben bir beyanname neşrederek, bu hâlin tehlikesini belirtti ve dine karşı takındıkları mübâlâtsız tavırlarını tenkid etti. Az sonra da Ankara'nın ileri gelenlerinin fikirleri ile kendisininkilerin bağdaşmayacağını anlayarak burayı terketti ve Van'a döndü. Erek dağı eteğinde Zernebat suyu başında, küçük bir mağarada ibadet ve tefekkür ile vaktini geçirmeye başladı.

1925 yılı şubatında Doğu'da "*Şeyh Said İsyanı*" diye anılan vak'a zuhur etti. Kendisinden bu hareketi desteklemesini isteyenlere "*Türk Milleti asırlardan beri İslâmiyet'e hizmet etmiş ve çok veliler yetiştirmiştir. Bunların torunlarına kılıç çekilmez. Bu işten vazgeçin, millet isyan ile değil, irşad ile tenvir edilmelidir*" cevabını verdi.

Buna rağmen, isyan bastırıldıktan sonra, onu da Batı Anadolu'ya sürdüler. Önce Burdur'a götürüldü. Burada da yazmaya devam etti. Yazdıkları elle çoğaltılarak dağıtılmaya başlayınca, Isparta'nın Barla nahiyesine gönderildi.

Bedîüzzaman, Barla'da sekiz yıl kaldı. Daimî tarassut ve baskı altında tutuluyordu. Kendisinin, isyanla, hatta siyasetle alâkalı olmadığının bilinmesine rağmen gösterilen bu sertlik, "dîne ve dindarlara aleyhtar" hükûmet siyasetinin bir neticesi idi.

Fakat bu maddî sıkıntıların manevî bir zuhûru olarak, bugün "*Risâle-i Nur Külliyatı*" diye bilinen ve yüz otuz risâleden meydana gelen kitap serisinin yazılmasına, bu şartlar altında Barla'da başlanmıştır.

Bu eserler, Kur'ân-ı Kerîm'in seçilmiş bazı âyetlerinin, imanları kuvvetlendirme gayesiyle yapılmış tefsirleridir. Birisi âyetlerin ibâre

ve lâfzını diğeri mânâ ve hakikatlerini açıklayıcı olarak iki çeşit olan tefsirlerden, Risâle-i Nur eserleri ikinci kısma girerler.

Bu kitaplarda Kur'ân, baştan sona kadar tefsir olunmamıştır. Maddeci düşüncenin ve çevrenin tesirleri altında bunalan müslüman ruhlara, onların imanlarını kuvvetlendirmek için bilhassa lüzumlu olan bazı âyetlerin manâları açılarak yardım edilmek istenmiştir.

Bu eserleri okuyan ve onları yayarak başkalarının da okumasını sağlamaya çalışanlar kendilerine "Risâle-i Nur Talebesi" demişlerdir. Fakat bu kitaplarla ilgili dâvâlar açılıp mesele gazetelere geçince, bu fedâkâr insanlara "Nurcu" adı takılmış, onlar da zamanla bunu benimsemişlerdir.

Asıl manâsıyla "Risâle-i Nur Talebesi": Kendi imanını kurtarmak ve kuvvetlendirmek ve İslâmiyet'e - yalnız Allah rızası için- hizmet etmek maksadıyla Risâle-i Nur'ları okuyan, okutan ve yayan kimsedir.

Bunlar fiilen siyasete girmezler. Herhangi bir vatandaş gibi seçime katılmanın dışında, parti tutmazlar. Her sınıf ve her partiden olan halkın imanına hizmetle vazifeli olduklarından, halkı kendilerini dinlemez ve Risâleleri okumaz hâle getirecek olan peşin hükümlere ve düşmanlıklara düşürmekten kaçınırlar.

Bedîüzzaman, Barla'nın dar muhitindeki faaliyeti bile göze batınca, 1935 yılında, "Gizli cemiyet kurmak, rejim aleyhine çalışmak"la itham edilerek, halktan yüz yirmi kişi ile birlikte tevkif ve Eskişehir Ağır Ceza Mahkemesine sevk olundu.

Merhum, Eskişehir dâvâsından sonra Kastamonu'ya sürüldü ve bir karakolun karşısındaki bir evde, sekiz sene göz hapsinde tutuldu. Ancak burada da Risâle-i Nur'ları yazmaya ne yazdırmaya devam etti. Artık Risâleler geniş bir sahaya yayılmış ve el yazısı ile binlerce nüsha çoğaltılarak dağılmıştı. Bedîüzzaman'ın Kastamonu'dan ve daha sonraki sürgün yerlerinden, talebelerine şahıslar

eliyle (Nur postacıları) gönderdiği mektuplar da, daha sonra basılmıştır.

Nur Risâlelerinin elden ele yayılması ve okuyanların artması üzerine, Bedîüzzaman'a ve talebelerine tekrar bir gözdağı verilmek istendi. 1943'de halktan yüz kırk üç kişi ile birlikte kendisini Denizli Ağır Ceza Mahkemesi'ne sevk ettiler. Bu seferki iddia şu idi: "Gizli cemiyet kuruyor, halkı hükûmet aleyhine çeviriyor, inkılâpları yıkıyor, Mustafa Kemal'e deccal ve din yıkıcısı diyor.."

Bu muhâkeme sırasında Risâle-i Nur kitapları Ankara'da bir ehl-i vukufa inceletildi. Bu heyet "Risâleler ilmî ve imanî bir Kur'ân tefsiridir" diye rapor verdi. Mahkeme, 1944 Mayıs'ında maznunları berâet ettirdi ve Risâleler'i kendilerine iâde etti. Temyiz de bu kararı tasdik etti. Muhâkeme dokuz ay sürmüş ve hepsi bu zamanı hapishanede geçirmişlerdi.

Ancak Bedîüzzaman; berâet etmesine rağmen yine serbest bırakılmadı ve Afyon'un Emirdağı kazasında oturmaya mecbur edildi.

Emirdağı'ndaki üç yıllık ikàmeti sırasında da aynı şekilde yazmaya ve yazdırmaya devam etti. Bu sırada Risâle-i Nur hareketi çok geniş bir alana yayılmış bulunuyordu. Bu yolun mensupları, siyasete karışmamakla beraber, o günlerde "dîni, hayattan silmek" gayesiyle yürütülen faaliyetlere sessiz, fakat sarsılmaz bir mukavemet gösteriyorlar, İslâmî ahlâk ve yaşayışı tekrar ihya etmeye çalışıyorlardı.

Bu halleri, İslâmî her tezâhüre şiddetle karşı olan hükûmet tarafından, siyâsî bir hareket, rejime karşı bir isyan şeklinde telâkki edilmekteydi. Bu yüzden, Bedîüzzaman'ın her hareketi sivil polisler tarafından tespit edilmekte, hattâ civar köylere gitmesi halinde askerî keşif uçaklarıyla takip edilmekte idi.

Nihayet 1947 senesi sonlarında, halktan onbeş kişi ile birlikte yeniden tevkif olunarak Afyon'a getirildi. Burada muhâkeme ve

hapsedildi. 1949 yılı sonlarında tahliye edildi; ancak Afyon'da kaldığı müddetçe kapısında polis bekletildi. Afyon mahkemesinin Risâle-i Nur'ları müsâdere kararı ise Temyiz tarafından bozulmuştu.

Bedîüzzaman, Afyon'da birkaç ay kaldıktan sonra Emirdağı'na dönmüştür. Bu dâvâ 1956 Haziranına kadar çeşitli safhalar göstererek devam etmiş, nihayet bu tarihte, Risâlelerin berâetine karar verilmiştir. Risâlelerin Ankara'da matbaa ile yapılan ilk baskısı da bu karardan sonra olmuştur.

Afyon hapsi ve muhâkemesinden sonra Risâle-i Nur hareketi, yeni bir safhaya girmiştir. O zamana kadar daha ziyâde halk arasında yayılmış olan bu iman hareketi, o tarihten sonra memurlar, aydınlar, öğrenciler ve hanımlar arasında da rağbet görmeye başlamıştır. Risâleler teksir makinesi ile çoğaltılmış ve Doğu vilâyetlerine da yayılmıştır.

Bedîüzzaman, Emirdağı'nda iki sene kaldıktan sonra Eskişehir ve Isparta'ya gitti, buralarda kısa müddet kaldı. Bu sırada İstanbul Üniversitesi'nden bâzı gençler "*Gençlik Rehberi*" adlı risâleyi bastırmışlardı. Bu sebeple açılan dâvâda bulunmak üzere yirmi yedi yıllık bir aradan sonra 1952 Ocak ayında İstanbul'a geldi. Mart'a kadar devam eden celseleri gençlik heyecanla tâkip etti. Muhakeme berâetle neticelendi. Kendisi de Emirdağı'na döndü.

Bundan sonra, 1960'daki vefatına kadar İstanbul, Isparta, Konya ve Ankara'ya kısa ziyaretleri oldu. Bu yılın Mart ayında Isparta'da bulunuyordu. Rahatsızlandı ve Urfa'ya gitmek istedi. Urfa'da 23 Mart 1960'da vefat etti. Ertesi günü, Halîlürrahman dergâhındaki iki kubbeli türbeye defnolundu.

Fakat zâlimlerin eli, otuzbeş yıldır rahat vermedikleri Bedîüzzaman Said Nursî'nin mezarına da uzandı. 27 Mayıs 1961'de milletin iradesine ve hürriyetine karşı "kazan kaldırarak" yapılan yıkıcı ve hainâne askerî darbenin, kindar fâilleri, 11 Temmuz gecesi korku içinde aldıkları geniş tedbirler altında, merhumun türbe kapısını kı-

rıp lâhdini parçalayarak tâbutunu dışarı çıkardılar. Konya'dan zorla getirttikleri kardeşinden tehditle imza alarak, naaşını Isparta'da bir yere götürüp gizlice gömdüler.

Müslümanların türbeye veya mezara, ancak bir Fâtiha okumayı hatırlatacağı için ve o kadar önem verdiklerini bilmeyen bu kişilerin, merhumun eserleri elden ele dolaşıp dururken, bu kadar zahmete girip, nebbâşâne bir şenâatle, mezar eşelemeye neden lüzum gördükleri hâlâ meçhuldür.

ESERLERİ:

1926'dan itibaren telif olunmaya başlanan "*Risâle-i Nur Külliyatı*"nı teşkil eden 130 risâlenin toplandığı temel kitaplar şunlardır: *Sözler, Mektûbât, Lem'alar, Şualar, İşârâtü'l-İ'câz, Mesnevî-i Nûriyye, Lâhikalar* (Barla, Kastamonu, Emirdağ).

Yukarıda sayılan temel eserlerden derlenerek ve bazı eklerle, yazar eliyle veya onun uygun görmesi ile teşkil olunmuş diğer eserler ise şu isimleri taşımaktadırlar: "*Târihçe-i Hayat, Sikke-i Tasdîk-i Gaybî, Asâ-yı Musa, Küçük Sözler, Haşir Risâlesi, Gençlik Rehberi, Yirmiüçüncü Söz, Otuz Üç Pencere, Nur Âleminin Bir Anahtarı, Uhuvvet Risâlesi, Ramazan- İktisad-Şükür Risâlesi, İhlâs Risâlesi, Tabiat Risâlesi, Hanımlar Rehberi, Hastalar Risâlesi, Zühretü'n-Nûr, Âyetü'l-Kübra, Meyve Risâlesi, El-Hüccetü'z-Zehra, Hakikat Nurları, İman Hakikatleri, Miftâhü'l-İman, Sirâcü'n-Nûr, Tılsımlar Mecmuası, Nur Çeşmesi, Zülfikâr Mecmuası, Fihrist Risâlesi, Müdâfaât...*

Müellifin vefatından sonra, Risâle-i Nur nâşirleri tarafından derlenerek yayınlanan birkaç eser ise şunlardır: *İman ve Küfür Muvâzeneleri, Sünnet-i Seniyye Risâlesi, Beyânat ve Tenvirler, Hizmet Rehberi, Lâtif Nükteler.*

Merhum Bedîüzzaman'ın, Risâle-i Nur'ları telife başlamadan önceki yıllarda kaleme alıp yayınladığı elli kadar eseri daha bulunmakta-

dır. Çoğu 1908'den sonraki yıllarda yazılıp yayınlanan ve bir kısmı Arapça olan bu kitapların bazıları şunlardır: *Hutbe-i Şâmiyye, Münâzarât, Muhâkemât, Dîvân-ı Harb-i Örfî, Târihçe-i Hayat (küçük), Nokta, Hakikat Çekirdekleri, Lemeât, Şu'aât, Rumûz, Tulûât, Katre, Habbe, Zerre, Şemme, Zehre, Habâb, Hutuvât-ı Sitte, Sünûhât, İşârât, Devâü'l-Ye's, Nutuklar, Makaleler* (Volkan'da ve diğer gazetelerde).

Müslümanın Milliyeti İslâmiyet'tir

Bu başlık altında kitabımızda bulunan küçük tedkike, Risâle-i Nur Külliyatı'nın birkaç kitabından mevzuumuza dair bazı parçaları seçerek almış bulunuyoruz.

1. Parçalar önce aynen alınmış, arkasından hülâsa olarak ve sadeleştirilerek açıklanmaya çalışılmıştır. Asıl metnin, anlama güçlüğü yüzünden ilk anda manâsına nüfuz edemeyecek olan okuyucunun, açıklamayı okuduktan sonra, tekrar asıl metne döneceği ümit edilebilir. Bu açıklamaların, asıl metinlerin tamamını ihtiva etmediğini ve serbest olarak yapıldığını tekrar belirtelim.
2. Alınan parçalara, tarafımızdan başlıklar konulmuştur.
3. Metinde asılları bulunan âyetlerin yerine meâlleri yazılmış ve dipnotta yerleri gösterilmiştir. Ayrıca izah edici notlar da konulmuştur.

MÜSLÜMANIN MİLLİYETİ İSLÂMİYET'TİR

– I –

TÜRKLER! İSLÂMİYET'İN MUKADDES MİLLİYETİNİ TERK ETMEYİNİZ[3]

> *"Sizi tâife tâife, millet millet, kabile kabile yaratmışım; tâ birbirinizi tanımalısınız ve birbirinizdeki hayat-i içtimâiyyeye ait münasebetlerinizi bilesiniz, birbirinize muâvenet edesiniz. Yoksa sizi kabile kabile yaptım ki; yekdiğerinize karşı inkâr ile yabanî bakasınız, husûmet ve adâvet edesiniz değildir."*[4]

Şu mebhas "Yedi Mes'ele"dir.[5]

Birinci Mes'ele

Şu âyet-i kerîmenin ifade ettiği hakîkat-i âliye, hayât-ı içtimâiyyeye ait olduğu için, hayât-ı içtimâiyyeden çekilmek isteyen Yeni Said lisanıyle değil, belki İslâm'ın hayât-ı içtimâiyyesiyle münâsebetdar olan Eski Said lisanıyle, Kur'ân-ı Azîmüşşân'a bir hizmet maksadıyle ve haksız hücumlara bir siper teşkil etmek fikriyle yazmaya mecbur oldum.

---

3 Aldığımız kısımlara bu gibi başlıklar tarafımızdan konulmuştur. Metinler aynen alınmış, her parçadan sonra bugünkü dille uzunca bir hülâsası verilmiştir.

4 Metnin başında Hucurât sûresinin 13. âyeti ve onun altında Arapça izah, daha altta da bu Türkçe meâl vardır.

5 Mektûbât, Yirmi altıncı Mektup, Üçüncü Mebhas, s. 296-302, Ankara 1958.

İkinci Mes'ele

Şu âyet-i kerîmenin işaret ettiği "teârüf ve teâvün düsturu"nun beyanı için deriz ki: Nasıl ki bir ordu fırkalara, fırkalar alaylara, alaylar taburlara, bölüklere, tâ takımlara kadar tefrik edilir. Tâ ki, her neferin muhtelif ve müteaddit münâsebâtı ve o münâsebâta göre vazifeleri tanınsın, bilinsin ve tâ o ordunun efradları, düstur-i teâvün altında, hakikî bir vazife-i umûmiyye görsün ve hayât-i içtimâiyyeleri, a'dânın hücumundan masun kalsın. Yoksa, tefrik ve inkısam, bir bölük bir bölüğe karşı rekàbet etsin, bir tabur bir tabura karşı muhâsemat etsin, bir fırka bir fırkanın aksine hareket etsin değildir. Aynen öyle de: Hey'et-i içtimâiyye-i İslâmiyye, büyük bir ordudur. Kabâil ve tavâife inkısâm edilmiş. Fakat binbir bir birler adedince cihet-i vahdetleri var. Hâlik'ları bir, Rezzak'ları bir, Peygamber'leri bir, kıbleleri bir, kitapları bir, vatanları bir, bir, bir, bir... binler kadar bir bir...

İşte bu kadar bir birler, uhuvveti, muhabbeti ve vahdeti iktizâ ediyorlar. Demek kabâil ve tavâife inkısam, şu âyetin ilân ettiği gibi, teârüf içindir, teâvün içindir; tenâkür için değil, tahâsum için değildir!..

Üçüncü Mes'ele

Fikr-i milliyet, şu asırda çok ileri gitmiş. Husûsan dessas Avrupa zâlimleri, bunu İslâmlar içinde menfî bir surette uyandırıyorlar; tâ ki, parçalayıp, onları yutsunlar.

Hem fikr-i milliyette bir zevk-i nefsânî var; gafletkârâne bir lezzet var; şeâmetli bir kuvvet var. Onun için, şu zamanda hayât-ı içtimâiyye ile meşgul olanlara, "Fikr-i milliyeti bırakınız!" denilmez. Fakat, fikr-i milliyet iki kısımdır. Bir kısmı menfîdir, şeâmetlidir, zararlıdır; başkasını yutmakla beslenir, diğerlerine adâvetle devam eder; müteyakkız davranır. Şu ise, muhâsemat ve keşmekeşe sebebdir. Onun içindir ki, hadîs-i şerifte ferman etmiş:

"*İslâmiyet, câhiliyet devri ırkçılığını kaldırmıştır.*"[6]

---

6 Metinde âyet ve hadislerin sadece asılları vardır.

Ve Kur'ân da ferman etmiş:

"*İnkâr edenler, kalplerindeki câhiliyet devri taassubunu ateşlendirdiklerinde, Allah, Peygamber'inin ve mü'minlerin üzerine emniyet ve sükûnet indirdi. Onların takvâ sözünü tutmalarını sağladı. Onlar da buna lâyık ve ehil kimselerdi. Allah her şeyi hakkıyla bilendir.*"[7]

İşte şu hadîs-i şerif, şu âyet-i kerîme, kat'î bir surette menfî bir milliyeti ve fikr-i unsûriyeti kabul etmiyorlar. Çünkü müsbet ve mukaddes İslâmiyet milliyeti, ona ihtiyaç bırakmıyor.

Evet, acaba hangi unsur var ki, üç yüz elli milyon vardır? Ve o İslâmiyet yerine o unsûriyet fikri, fikir sahibine, o kadar kardeşleri, hem ebedî kardeşleri kazandırsın! Evet, menfî milliyetin, tarihçe pek çok zararları görülmüş.

Ezcümle:

Emevîler, bir parça fikr-i milliyeti siyasetlerine karıştırdıkları için, hem âlem-i İslâmı küstürdüler, hem kendileri de çok felâketler çektiler. Hem, Avrupa milletleri, şu asırda unsûriyet fikrini çok ileri sürdükleri için, Fransız ve Alman'ın çok şeametli ebedî adâvetlerinden başka; Harb-i Umumî'deki hâdisât-ı müdhişe dahi, menfî milliyetin nev-i beşere ne kadar zararlı olduğunu gösterdi. Hem bizde ibtida-i hürriyette, (Bâbil kal'asının harabiyeti zamanında "tebelbül-i akvam" tâbir edilen "teşâ'ub-i akvam" ve o teşâ'ub sebebiyle dağılmaları gibi) menfî milliyet fikriyle, başta Rum ve Ermeni olarak pek çok "kulüpler" nâmında sebeb-i tefrika-i kulûb, muhtelif mülteciler cemiyetleri teşekkül etti. Ve onlardan şimdiye kadar, ecnebilerin boğazına gidenlerin ve perişan olanların halleri, menfî milliyetin zararını gösterdi.

Şimdi ise, en ziyade birbirine muhtaç ve birbirinden mazlum ve birbirinden fakir ve ecnebî tahakkümü altında ezilen anâsır ve kabâil-i İslâmiyye içinde, fikr-i milliyetle birbirine yabanî bakmak ve

---

7 Fetih sûresi 26. âyet.

birbirini düşman telâkki etmek, öyle bir felâkettir ki, târif edilmez. Âdetâ bir sineğin ısırmaması için, müdhiş yılanlara arka çevirip, sineğin ısırmasına karşı mukâbele etmek gibi bir divânelikle; büyük ejderhalar hükmünde olan Avrupa'nın doymak bilmez hırslarını, pençelerini açtıkları bir zamanda, onlara ehemmiyet vermeyip, belki mânen onlara yardım edip, menfî unsûriyet fikriyle Şark vilâyetlerindeki vatandaşlara veya Cenup tarafındaki dindaşlara adâvet besleyip, onlara karşı cephe almak, çok zararlı ve mehâliki ile beraber, o Cenup efradları içinde düşman olarak yoktur ki, onlara karşı cephe alınsın. Cenuptan gelen Kur'ân nuru var; İslâmiyet ziyâsı gelmiş; o içimizde vardır ve her yerde bulunur.

İşte o dindaşlara adâvet ise, dolayısıyle İslâmiyet'e, Kur'ân'a dokunur. İslâmiyet ve Kur'ân'a karşı adâvet ise, bütün bu vatandaşların hayât-ı dünyeviyye ve hayât-ı uhreviyyesine bir nevî adâvettir. Hamiyet nâmına hayât-ı içtimâiyyeye hizmet edeyim diye, iki hayatın temel taşlarını harap etmek; hamiyet değil, hamâkattir!..

Dördüncü Mes'ele

Müsbet milliyet, hayât-ı içtimâiyyenin ihtiyâc-ı dahilîsinden ileri geliyor; teâvüne, tesânüde sebeptir; menfaatli bir kuvvet te'min eder; Uhuvvet-i İslâmiyyeyi daha ziyade te'yid edecek bir vâsıta olur.

Şu müsbet fikr-i milliyet, İslâmiyet'e hâdim olmalı, kal'a olmalı, zırh olmalı; yerine geçmemeli. Çünkü İslamiyet'in verdiği uhuvvet içinde, bin uhuvvet var; Âlem-i Bekà'da ve Âlem-i Berzah'ta o uhuvvet bâki kalıyor. Onun için uhuvvet-i milliye ne kadar da kavi olsa, onun bir perdesi hükmüne geçebilir. Yoksa onu, onun yerine ikàme etmek; aynı, kal'anın taşlarını, kal'anın içindeki elmas hazinesinin yerine koyup, o elmasları dışarı atmak nev'inden ahmakâne bir cinayettir.

"İşte ey Ehl-i Kur'ân olan şu vatanın evlâdları! Altıyüz sene değil, belki Abbasiler zamanından beri bin senedir Kur'ân-ı Hakîm'in

bayraktarı olarak, bütün cihana karşı meydan okuyup Kur'ân'ı ilân etmişsiniz. Milliyetinizi Kur'ân'a ve İslâmiyet'e kal'a yaptınız. Bütün dünyayı susturdunuz, müthiş tehâcümâtı defettiniz, tâ...

"*... Allah, mü'minlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı onurlu ve zorlu, kendisinin onları seveceği, onların da kendisini seveceği bir kavim getirir ki, onlar Allah yolunda savaşırlar...*"[8] âyetine güzel bir mâsadak oldunuz. Şimdi Avrupa'nın ve frenk-meşreb münâfıkların desîselerine uyup, şu âyetin evvelindeki hitâba mâsadak olmaktan çekinmelisiniz... Ve korkmalısınız!..[9]

Cây-ı dikkat bir hâl

Türk milleti, Anâsır-ı İslâmiyye içinde en kesretli olduğu halde, dünyanın her tarafında olan Türkler ise, müslümandır. Sâir unsurlar gibi, müslim ve gayrı müslim olarak iki kısma inkısâm etmemiştir. Nerede Türk tâifesi varsa, müslümandır. Müslümanlık'tan çıkan veya müslüman olmayan Türkler, Türklükten dahi çıkmışlardır. Macarlar gibi. Halbuki küçük unsurlarda dahi, hem müslim ve hem de gayrı müslim var.

Ey Türk kardeş! Bilhassa sen dikkat et! Senin milliyetin İslâmiyet'le imtizâç etmiş. Ondan kàbil-i tefrik değil. Tefrik etsen, mahvsın! Bütün senin mâzideki mefâhirin, İslâmiyet defterine geçmiş. Bu mefâhir, zemin yüzünde hiçbir kuvvetle silinmediği halde, sen şeytanların vesveseleriyle, desiseleriyle o mefâhiri kalbinden silme!..

Beşinci Mes'ele

Asya'da uyanan akvam, fikr-i milliyete sarılıp, aynen Avrupa'yı her cihetle taklid ederek, hattâ çok mukaddesatları o yolda feda ederek hareket ediyorlar. Halbuki her milletin kàmet-i kıymeti baş-

---

8 Mâide sûresi, 54. âyetin bir kısmı.

9 Yukarıdaki âyetin baş tarafındaki hitap şöyledir. "*Ey iman edenler, içinizden kim dîninden dönerse (onların yerine) Allah...*" Merhum, "âyetin evvelindeki hitâba mâsadak olmaktan çekinin" yani "*dîninden dönen...*" olmayın, demektedir.

ka bir elbise ister. Bir cins kumaş bile olsa; tarzı, ayrı ayrı olmak lâzım gelir. Bir kadına, bir jandarma elbisesi giydirilmez! Bir ihtiyar hocaya, tango bir kadın libâsı giydirilmediği gibi...

Körü körüne taklid dahi, çok defa maskaralık olur.

Çünkü:

Evvelâ: Avrupa bir dükkân bir kışla ise; Asya bir mezraa, bir câmi hükmündedir. Bir dükkâncı dansa gider, bir çiftçi gidemez. Kışla vaziyeti ile mescid vaziyeti bir olmaz.

Hem, ekser Enbiyânın Asya'da, zuhûru, agleb hükemânın Avrupa'da gelmesi, kader-i ezelînin bir remzi bir işaretidir ki; Asya akvâmını intibâha getirecek, terakkî ettirecek, idare ettirecek; din ve kalbdir. Felsefe ve hikmet ise din ve kalbe yardım etmeli, yerine geçmemeli.

Sâniyen: Din-i İslâm'ı, Hıristiyan dînine kıyas edip, Avrupa gibi dîne lâkayd olmak pek büyük bir hâtâdır. Evvelâ, Avrupa, dînine sahibdir. Başta Wilson, Loyd George, Venizelos gibi Avrupa büyükleri, papaz gibi dinlerine mutaassıp olmaları şâhiddir ki: Avrupa dînine sâhibdir; belki bir cihette mutaassıptır.

Sâlisen: İslâmiyet'i Hıristiyan dînine kıyas etmek, kıyas-ı maalfârıkdır, o kıyas yanlıştır. Çünkü: Avrupa dînine mutaassıp olduğu zaman medenî değildi; taassubu terketti, medenîleşti.

Hem din, onların içinde üç yüz sene muhârebe-i dâhiliyyeyi intâc etmiş. Müstebid zâlimlerin elinde; avâmı, fukarayı ve ehl-i fikri ezmeye vasıta olduğundan, onların umûmunda muvakkaten dîne karşı bir küsmek hâsıl olmuştu. İslamiyet'te, ise, tarihler şâhiddir ki, bir defadan başka dâhilî muharebeye sebebiyet vermemiş. Hem ne vakit ehl-i İslâm, dîne ciddî sâhib olmuşlarsa, o zamana nispeten yüksek terakkî etmişler. Buna şâhid, Avrupa'nın en büyük üstadı, Endülüs Devlet-i İslâmiyyesidir.

Hem ne vakit cemâat-i İslâmiyye dine karşı lâkayd vaziyeti almışlar; perişan vaziyete düşerek tedennî etmişler.

Hem İslâmiyet, vücûb-i zekât ve hürmet-i ribâ gibi binler şefkat-perverâne mesâil ile fukarayı ve avâmı himaye ettiği;

"*Akıl etmezler mi, düşünmezler mi, anlamazlar mı?*"[10]

Gibi kelimatıyle aklı ve ilmi istişhâd ve ikàz ettiği ve ehl-i ilmi himaye ettiği cihetle, dâima İslâmiyet, fukaraların ve ehl-i ilmin kal'ası ve melcei olmuştur. Onun için, İslâmiyet'e karşı küsmeye hiçbir sebep yoktur. İslâmiyet'in, Hıristiyanlık ve sâir dinlerce cihet-i farkının sırr-ı hikmeti şudur ki:

İslâmiyet'in esası, mahz-ı tevhiddir; vesâit ve esbâba, te'sir-i hakikî vermiyor; îcad ve makam cihetiyle kıymet vermiyor. Hıristiyanlık ise, "velediyet" fikrini kabul ettiği için, vesâit ve esbâba bir kıymet verir; enâniyeti kırmaz. Âdetâ Rubûbiyet-i İlâhiyyenin bir cilvesini, azizlerine, büyüklerine verir.

"*Onlar Allah*'ı *bırakıp hahamlarını, papazlarını ve Meryem oğlu Mesih*'i *Rab edindiler...*"[11]

Âyetine mâsadak olmuşlar. Onun içindir ki, hıristiyanların dünyaca en yüksek mertebede olanları, gurur ve enâniyetlerini muhafaza etmekle beraber sâbık Amerika reisi Wilson gibi, mutaassıp bir dindar olur. Mahz-ı tevhid dîni olan İslâmiyet içinde, dünyaca yüksek mertebede olanlar, ya enâniyeti ve gururu bırakacak veya dindarlığı bir derece bırakacak. Onun için, bir kısmı lâkayd kalıyorlar, belki dinsiz oluyorlar!..

Altıncı Mes'ele

Menfî milliyette ve unsûriyet fikrinde ifrat edenlere deriz ki:

Evvelâ: Şu dünya yüzü, hususan şu memleketimiz, eski zamandan beri çok muhâceretlere ve tebeddülâta mâruz olmakla beraber,

---

10 Kur'ân-ı Kerîm'in çeşitli yerlerinde, insanlara bu sualler tevcih olunmuştur.
11 Tevbe sûresi, 31. âyetin baş tarafı.

Merkez-i Hükûmet-i İslâmiyye, bu vatanda teşkil olduktan sonra, akvâm-ı sâireden pervane gibi çokları içine atılıp, tavattun etmişler. İşte bu halde Levh-i Mahfuz açılsa, ancak hakikî unsurlar birbirinden tefrik edilebilir. Öyle ise, hakikî unsûriyet fikrine, hareketi ve hamiyeti bina etmek, mânâsız ve hem pek zararlıdır. Onun içindir ki; menfî milliyetçilerin ve unsûriyet-perverlerin reislerinden ve dine karşı pek lâkayd birisi, mecbur olmuş, demiş: "*Dil, din bir ise, millet birdir.*" Mâdem öyledir. Hakikî unsûriyete değil; belki dil, din, vatan münâsebâtına bakılacak. Eğer üçü bir ise, zaten kuvvetli bir millet; eğer biri noksan olursa, tekrar milliyet dâiresine dahildir.

Saniyen: İslâmiyet'in mukaddes milliyeti, bu vatan evlâdının hayât-ı içtimâiyyesine kazandırdığı yüzer fâideden iki fâideyi misâl olarak beyan edeceğiz.

Birincisi: Şu Devlet-i İslâmiyye yirmi otuz milyon iken, bütün Avrupa'nın büyük devletlerine karşı hayatını ve mevcûdiyetini muhâfaza ettiren, şu devletin ordusundaki Nûr-i Kur'ân'dan gelen şu fikirdir: "*Ben ölsem şehidim, öldürsem gâziyim.*" Kemâl-i şevk ile ve aşk ile ölümün yüzüne gülerek istikbâl etmiş. Daima Avrupa'yı titretmiş. Acaba, dünyada basit fikirli, sâfi kalpli olan neferâtın ruhunda şöyle ulvî fedakârlığa sebebiyet verecek, hangi şey gösterilebilir? Hangi hamiyet onun yerine ikàme edilebilir? Ve hayatını ve bütün dünyasını severek ona feda ettirebilir?..

İkincisi: Avrupa'nın ejderhaları (büyük devletleri) her ne vakit şu Devlet-i İslâmiyye'ye bir tokat vurmuşlarsa; üç yüz elli milyon İslâmı ağlatmış ve inletmiş. Ve o müstemlekât sahipleri, onları inletmemek ve sızlatmamak için, elini çekmiş; elini kaldırırken indirmiş... Şu hiçbir cihette istisgâr edilmeyecek mânevî ve dâimî bir kuvvet-üz-zahr yerine hangi kuvvet ikame edilebilir? Gösterilsin! Evet, o azîm mânevî kuvvet-üz-zahrı menfî milliyet ile ve istiğnâkârâne hamiyyet ile gücendirmemeli!..

Yedinci Mes'ele

Menfî milliyette fazla hamiyyet-perverlik gösterenlere deriz ki: Eğer şu milleti ciddî severseniz, onlara şefkat edersiniz, öyle bir hamiyyet taşıyınız ki, onların ekserisine şefkat sayılsın. Yoksa, ekserisine merhametsizcesine bir tarzda, şefkate muhtaç olmayan bir kısm-ı kalîlin muvakkat gafletkârâne hayât-ı içtimâiyyelerine hizmet ise, hamiyet değildir. Çünkü: Menfî unsûriyet fikriyle yapılacak hamiyyet-kârlığın, milletin sekizden ikisine muvakkat faidesi dokunabilir. Lâyık olmadıkları o hamiyyet şefkatine mazhar olurlar.

O sekizden altısı, ya ihtiyardır, ya hastadır, ya musibetzededir, ya çocuktur, ya çok zaiftir, ya pek ciddî olarak âhireti düşünür muttakîdirler ki; bunlar hayât-ı dünyeviyyeden ziyâde, müteveccih oldukları hayât-ı berzâhiyyeye ve uhreviyyeye karşı bir nur, bir teselli, bir şefkat isterler ve hamiyyetkâr mübarek ellere muhtaçtırlar. Bunların ışıklarını söndürmeye ve tesellilerini kırmaya hangi hamiyyet müsaade eder? *Heyhat! Nerede millete şefkat, nerede millet yolunda fedakârlık!..*

Rahmet-i İlâhiyyeden ümit kesilmez. Çünkü: Cenâb-ı Hak, bin seneden beri Kur'ân'ın hizmetinde istihdâm ettiği ve ona bayraktar tâyin ettiği bu vatandaşların muhteşem ordusunu ve muazzam cemâatini, muvakkat ârızalarla –inşaallah– perişan etmez. Yine o nûru ışıklandırır ve vazifesini idâme ettirir...

AÇIKLAMASI

Bu bahis yedi mes'eleden ibarettir:

Birinci Mes'ele

Yukarıdaki âyet-i kerîmenin ifade ettiği yüce mânâ, içtimâî hayata aittir. O sebeple, bu bahsi, cemiyet hayatından çekilmek, sadece îman hizmetiyle meşgul olmak isteyen Yeni Said'in lisânıyle değil, Eski Said'in lisânıyle kaleme aldım. Haksız hücumlara karşı Kur'ân'a bir siper olsun diye yazmaya mecbur oldum.

İkinci Mes'ele

Âyet-i kerîmedeki "teârüf ve teâvün" (tanışma ve yardımlaşma) düsturuna bir misâl:

Bir ordu, tugay, alay, tabur, bölük ve takımlara ayrılmıştır. Bu bölünme, her nefer, yerini ve vazifesini bilsin ve bu kısımlar ayrı ayrı olan vazifelerini yapsınlar da ordunun tamamı düşmana karşı emniyette olsun diye yapılmıştır. Yoksa, bunlar birbirine hasım olsunlar, birbirlerinin aksini yapsınlar diye bölünmemiştir.

İşte, müslümanlar da bir ordudur. Kabile ve milletlere ayrılmışlardır. Fakat birleştikleri bin bir nokta vardır. Yaradanları, besleyenleri, peygamberleri, kıbleleri, kitapları, vatanları birdir. Daha binlerce birlikleri vardır. İşte bu birler, kardeşlik, sevgi ve birlik'i icab ettirir. Demek bu bölünme âyetin bildirdiği gibi tanışmak ve yardımlaşmak içindir; yabancılaşmak ve hasım olmak için değildir.

Üçüncü Mes'ele

Milliyet fikri bu zamanda çok ileri gitmiştir. Hileci Avrupa âlimleri (müsteşrikler) bunu müslümanların arasında menfî şekilde uyandırıyorlar. Onları parçalayıp yutmak istiyorlar.

Milliyet fikrinde, nefis için gâfilce bir zevk ve uğursuz bir kuvvet vardır. Onun için bu zamanda cemiyetle meşgul olanlara "milliyet fikrini bırakınız!" denilmez. (Müsbet olan milliyet fikrine döndürülür.)

Milliyet fikri menfî ve müsbet (olumsuz ve olumlu) olarak iki çeşittir.

Menfî olanı uğursuz ve zararlıdır; başkalarına düşmanlık eder ve onları yutmakla beslenir; her zaman tetiktedir. Daima karışıklığa ve düşmanlığa sebep olur.

Âyet ve hadisler, bu çeşit milliyeti yasak etmiştir. Esasen hangi ırk vardır ki üç yüz elli milyondur ve hangi ırkçılık fikri vardır ki, İslâmiyet yerine, fikir sahibine, üç yüz elli milyon (bugün bir buçuk

milyar) ebedî kardeşi kazandırsın? Menfî milliyetin tarihte de çok zararları görülmüştür.

Meselâ: Emevîler bu yüzden felâkete uğradılar. Avrupa'da Alman ve Fransız düşmanlığı, Cihan Harbi'ndeki müthiş hâdiseler, hep menfî milliyetin neticesidir. Bizde de Meşrutiyetin ilk yıllarında menfî milliyet fikriyle çeşitli "Kulüpler"i kuranlar, ecnebilerin boğazına gittiler.

Şimdi müslüman milletler, ecnebî tahakkümü altında eziliyorlar, birbirlerine muhtaç ve fakirdirler. Bunların birbirlerine düşman gözüyle bakmaları, târif olunmaz bir felâkettir. Doymak bilmez büyük ejderhalar gibi pençelerini açmış saldıran Avrupa yılanlarını bırakıp, onlara arka dönüp, bir sinek ısırmasıyla uğraşmaya benzer, bir divâneliktir. Hattâ onlara yardım etmektir.

Menfî milliyet fikri ile doğu vilâyetlerindeki veya güneydeki dindaşlara düşmanlık etmek çok zararlı ve tehlikelidir. Üstelik orada düşman yoktur ki cephe alınsın. Güneyden Kur'ân nuru, İslâmiyet ışığı gelmiştir. O ise içimizde vardır ve her yerde bulunur.

Dindaşlara düşmanlık ise, dolayısı ile İslâmiyet'e ve Kur'ân'a düşmanlık demek olur.

Dördüncü Mes'ele

Müsbet milliyet, cemiyetin dâhilî ihtiyacından ileri gelir; yardımlaşmaya ve dayanışmaya sebeptir: Faydalı bir kuvvet temin eder; İslâm kardeşliğini teyid edecek bir vasıta olur.

Bu fikir de İslâmiyet'e kale ve zırh olmalı, onu korumalı; onun yerine geçmemeli. Çünkü İslâmiyet kardeşliğinin içinde binlerce kardeşlik vardır. Âhirette de devam eder. Milliyet kardeşliği onu korumaya hizmet etmeli. Yoksa bunu İslâm kardeşliğinin yerine geçirmeye kalkışmak, kalenin taşlarını hazineye koyup, hazinedeki mücevherleri dışarı atmak gibi ahmakça bir cinayet olur.

İşte ey bu vatanın dindar evlâtları! Yalnız Osmanlılar devrinde altı yüz sene değil, Abbasîler devrinden beri bin senedir Kur'ân'ın bayraktarı olarak, bütün cihana karşı meydan okuyup, Kur'ân'ı ilân ediyorsunuz. Milliyetinizi Kur'ân'a ve İslâmiyet'e kale yaptınız. Bütün dünyayı susturup, İslâm'a yapılan müthiş hücumları defettiniz. "*Allah mü'minlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı onurlu ve zorlu, kendisinin onları seveceği, onların da kendisini seveceği bir kavim getirir ki, onlar Allah yolunda savaşırlar*" âyetine lâyık oldunuz. Bütün bu güzel hizmetlerden sonra, Avrupa'nın ve Avrupalılaşmış münâfıkların hilelerine uyup; aynı âyetin ilk kısmındaki "*Ey iman edenler, içinizden kim dîninden dönerse...*" tehdidine uğramaktan çekinin ve korkun.

Dikkate değer bir hal

Türk milleti, müslüman ırklar içinde en kalabalık olanıdır. Böyle olduğu halde, dünyanın her tarafındaki Türkler müslümandırlar. Müslüman olan öteki ırklarda olduğu gibi, gayr-i müslim olanları yoktur. Nerede Türk varsa müslümandırlar. Müslümanlık'tan çıkan veya zaten müslüman olmamış Türkler, Türklükten de çıkmışlardır. Macarlar gibi... Halbuki nüfusu az olan ırklarda bile hem müslim, hem gayr-i müslim vardır.

Şu halde ey Türk kardeş, bilhassa sen dikkat et! Çünkü senin milliyetin İslâmiyet'le kaynaşmıştır, ondan ayrılması imkânsızdır. Ayırırsan mahvolursun! Senin mâzindeki bütün mefâhirin İslâmiyet defterine geçmiştir. Bu mefâhiri, dünyada hiçbir kuvvet silemezken, sen şeytanların hilesine kanarak o mefâhiri kalbinden silme!

Beşinci Mes'ele

Asya'da yeni uyanan kavimler, Avrupa'yı aynen taklit ederek milliyet fikrine sarılıyorlar; bu yolda mukaddesatlarını feda ediyorlar. Halbuki her milletin boyu bosu farklıdır, farklı elbiseler ister. Körü körüne taklit, çok fena maskaralık olur.

(Avrupa ile Asya'nın birbirinden çok farklı oldukları, Hıristiyanlık ve İslâmiyet'in de gerek ilim karşısındaki tavırları, gerek mensuplarına verdikleri edeb bakımından çok farklı oldukları, bunların birbirlerine karıştırılmasının yanlışlığı...)

Altıncı Mes'ele

Menfî milliyet ve ırkçılık fikrinde aşırı gidenlere deriz ki:

Evvelâ: Bütün dünya ve bilhassa memleketimizde pek çok göçler olmuştur. Irkların ayırd edilmesi imkânsızdır. Nitekim ırkçılığın ileri gelenlerinden ve dîne pek lâkayd olan birisi: "*Dil, din bir ise millet birdir*" demeye mecbur kalmıştır. Şu halde ırka değil, dil, din ve vatan birliğine bakmak lâzımdır.[12]

Sâniyen: İslâmiyet'in mukaddes milliyeti, bu vatanın evlâdının içtimaî hayatına yüzlerce meziyet kazandırmıştır. Bunlardan ikisi:

Birincisi: Kur'ân'ın nûrundan gelen "*Ölürsem şehid, kalırsam gâzi*" inancı ile, bu milletin ordusu, bütün Avrupa'ya karşı hayat ve varlığını korumuş, onları titretmiştir. Acaba basit fikirli, saf kalpli neferin kalbine bu kuvveti, bu fedakârlığı, dünyada başka hangi fikir verebilir? Bunun yerine hangi hamiyet konabilir? Ona hayatını ve dünyasını, başka hangi fikir severek feda ettirebilir?

İkincisi: Avrupa'nın ejderha gibi olan büyük devletleri, bu Müslüman Osmanlı Devleti'ne, ne zaman bir tokat vurmuşlarsa, bütün İslam âlemi ağlayıp inlemiş, o müstemlekelerin sahipleri de, onlardan çekinerek ileri gidememişlerdir. Böyle hiçbir bakımdan küçümsenemeyecek olan manevî, dâimî ve kuvvetli bir desteğin yerine hangi kuvvet konabilir? Bu büyük kuvveti, ırkçılık iddiâları ve umursamazlık ile gücendirmemeli!..[13]

---

12 Ziya Gökalp'ın "Türkçülüğün Esasları" adlı eserinden bu bahse dair olan satırlar: "... Millet, lisanca, dince, ahlâkça ve bediiyatça müşterek olan, yani aynı terbiyeyi almış, ferdlerden mürekkep bulunan bir zümredir. Türk köylüsü onu dili dilime, dîni dînime uyan diyerek tarif eder..." Kültür Bakanlığı, Ziya Gökalp dizisi: 7. s. 18, İstanbul 1976. Hazırlayan: Mehmet Kaplan.

13 Meşrutiyet ve Cumhuriyet hükûmetlerinin İslâm âlemini gücendiren siyâsetinin acı neticelerini hâlen çekip durmaktayız.

Yedinci Mes'ele

Menfî milliyette fazla hamiyet taslayanlara deriz ki;

Eğer bu milleti hakikaten seviyor, onlara şefkat besliyorsanız, onların ekseriyetini düşünmelisiniz. Milletin ufak bir parçasının, geçici olan içtimaî hayatlarına gafletle hizmet etmek, hamiyet değildir.[14]

Rahmet-i ilâhiyye'den ümid kesilmez. Cenâb-ı Hak, bin seneden beri Kur'ân'ın hizmetinde istihdam ettiği ve ona bayraktar tâyin ettiği Türklerin muhteşem ordusunu ve muazzam cemaatini, geçici ârızalarla inşaallah perişan etmez. Yine o nûru ışıklandırır ve vazifesine devam ettirir.

– 2 –

"SAİD BİR KÜRDDÜR, PEŞİNDEN GİTMEYİN" DİYENLERE

Dördüncü Desîse-i Şeytâniyye:[15]

Şeytanın telkini ile ve ehl-i dalâletin ilkàâtıyle, bana karşı propaganda ile hücum eden ve mühim mevkileri işgal eden bazı mülhidler, kardeşlerimi aldatmak ve asabiyet-i milliyelerini tahrik etmek için diyorlar ki:

"*Siz Türksünüz. Maşaallah. Türklerde her nevi ulema ve ehl-i kemal vardır. Said bir Kürddür. Milliyetinizden olmayan birisiyle teşrik-i mesâi etmek hamiyyet-i milliyeye münâfîdir.?*"

14 Burada kısaca temas olunan "milletin ekseriyeti ile ufak parçası" hakkında, Yirmi dokuzuncu Mektup'un Altıncı Kısmı'nda geniş açıklama vardır. Gelecek ikinci parça odur.

15 Mektûbât, Yirmi dokuzuncu Mektup, Altıncı Kısım, s. 389-393, Ankara 1958... Merhum Bedîüzzaman, Kur'ân hizmetindeki mü'minleri yollarından alıkoymak ve onları birbirinden soğutmak için şeytanların kullandığı altı hileyi açıklamakta ve bunlardan korunmanın çarelerini göstermektedir. Dâvâ adamlarının önüne çıkan bu mâniler: 1. Makam ve mevki hırsı, 2. Korku, 3. Tamah, 4. Irk gayreti gütmek, 5. Benlik, 6. Tembellik. Biz buraya mevzuumuzla alâkalı olan dördüncü hileyi ve çaresini aldık.

Elcevap

Ey bedbaht mülhid! Ben felillâhilhamd müslümanım. Her zamanda, kudsî milletimin üç yüz elli milyon efradı vardır. Böyle ebedî bir uhuvveti te'sis eden ve dualarıyle bana yardım eden ve içinde Kürdlerin ekseriyet-i mutlakası bulunan üç yüz elli milyon kardeşi, unsûriyet ve menfî milliyet fikrine feda etmek; ve o mübarek hadsiz kardeşlere bedel, Kürd namını taşıyan ve Kürd unsurundan addedilen mahdut birkaç dinsiz veya mezhepsiz bir mesleğe girenleri kazanmaktan yüz bin defa istiâze ediyorum!..

Ey mülhid! Senin gibi ahmaklar lâzım ki, *Macar kâfirleri* veyahud dinsiz olmuş ve *Frenkleşmiş birkaç Türkleri*, muvakkaten, dünyaca dahi faidesiz uhuvvetini kazanmak için; üç yüz elli milyon hakikî, nûranî, menfaatdar bir cemaatin bâki uhuvvetlerini terk etsin, Yirmi Altıncı Mektubun Üçüncü Mes'elesinde, delilleriyle, menfî milliyetin mahiyetini ve zararlarını gösterdiğimizden; ona havale edip, yalnız o Üçüncü Mes'elenin âhirinde icmâl edilen bir hakikati burada bir derece izah edeceğiz. Şöyle ki:

O Türkçülük perdesi altına giren ve hakikatte Türk düşmanı olan hamiyet-füruş mülhidlere derim ki: Din-i İslâmiyet milletiyle ebedî ve hakikî bir uhuvvet ile, Türk denilen bu vatan ehl-i îmaniyle şiddetli ve pek hakikî alâkadarım. Ve bin seneye yakın, Kur'ân'ın bayrağını cihanın cihât-ı sittesinin etrafında galibâne gezdiren bu vatan evlâtlarına, İslâmiyet hesabına, müftehirâne ve tarafdarâne muhabbetdarım. Sen ise ey hamiyet-füruş sahtekâr! Türkün mefâhir-i hakikiye-i milliyesini unutturacak bir sûrette mecâzî ve unsurî ve muvakkat ve garazkârâne bir uhuvvetin var.

Senden soruyorum: Türk Milleti, yalnız yirmi ile kırk yaşı ortasındaki gâfil ve heveskâr gençlerden ibaret midir? Hem onların menfaati ve onların hakkında hamiyet-i milliyenin iktizâ ettiği hizmet, yalnız onların gafletini ziyadeleştiren ve ahlâksızlıklara alıştıran ve menhiyâta teşcî eden Frenk-meşrebâne terbiyede midir? Ve ihti-

yarlıkta onları ağlattıracak olan muvakkat bir güldürmekte midir? Eğer hamiyet-i milliye bunlardan ibaret ise; ve terakkî ve saadet-i hayatiye bu ise; evet, sen böyle Türkçü isen ve böyle milliyetperver isen; ben o Türkçülükten kaçıyorum. Sen de benden kaçabilirsin! Eğer zerre miktar hamiyet ve şuurun ve insafın varsa, şimdiki taksimata bak, cevap ver. Şöyle ki:

Türk Milleti denilen şu vatan evlâdı, altı kısımdır.

Birinci kısmı, ehl-i salâhat ve takvâdır. *İkinci kısmı*, musîbetzede ve hastalar taifesidir. *Üçüncü kısmı*, ihtiyarlar sınıfıdır. *Dördüncü kısmı*, çocuklar taifesidir. *Beşinci kısmı*, fakirler ve zaifler taifesidir. *Altıncı kısmı*, gençlerdir. Acaba, bütün evvelki beş taife Türk değiller mi? Hamiyet-i milliyeden hisseleri yok mu? Acaba altıncı taifeye sarhoşçasına bir keyf vermek yolunda, o beş taifeyi incitmek, keyfini kaçırmak, tesellilerini kırmak, hamiyet-i milliye midir? Yoksa o millete düşmanlık mıdır? "El hükmü lil'ekser" sırrınca, eksere zarar dokunduran, düşmandır; dost değildir!..

Senden soruyorum:

Birinci kısım olan ehl-i îman ve ehl-i takvânın en büyük menfaati, Frenk-meşrebâne bir medeniyette midir? Yoksa hakàik-i îmaniyyenin nurlariyle saadet-i ebediyyeyi düşünüp, müştak ve âşık oldukları tarîk-i hakta sülûk etmek ve hakikî teselli bulmakta mıdır? Senin gibi dalâlet-pîşe hamiyet - füruşların tuttuğu meslek, müttakî ehl-i îmanın mânevî nurlarını söndürüyor ve hakikî tesellilerini bozuyor ve ölümü, idam-ı ebedî; ve kabri, daimî bir firak-ı lâyezâlî kapısı olduğunu gösteriyor...

İkinci kısım olan musîbetzede ve hastaların ve hayatından me'yus olanların menfaati, Frenk-meşrebâne, dinsizcesine medeniyet terbiyesinde midir? Halbuki o bîçareler bir nur isterler; bir teselli isterler. Musibetlerine karşı bir mükâfat isterler. Ve onlara zulmedenlerden intikamlarını almak isterler. Ve yakınlaştıkları kabir kapı-

sındaki dehşeti defetmek istiyorlar. Sizin gibilerin sahtekâr hamiyetiyle, pek çok şefkate ve okşamaya ve tımar etmeye çok lâyık ve muhtaç o bîçare musibet-zedelerin kalblerine iğne sokuyorsunuz! Başlarına tokmak vuruyorsunuz! Merhametsizcesine ümidlerini kırıyorsunuz Ye's-i mutlaka düşürüyorsunuz!.. Hamiyet-i milliyye bu mudur? Böyle mi millete menfaat dokunduruyorsunuz?

Üçüncü taife olan ihtiyarlar, bir sülüs teşkil ediyor. Bunlar kabre yakınlaşıyorlar, ölüme yaklaşıyorlar, dünyadan uzaklaşıyorlar, âhirete yanaşıyorlar. Böylelerin menfaati ve nûru ve tesellisi Hülâgû ve Cengiz gibi zâlimlerin gaddarâne sergüzeştlerini dinlemesinde midir? Ve âhireti unutturacak, dünyaya bağlandıracak, neticesiz; mânen sukùt, zâhiren terakkî denilen şimdiki nevî hareketinizde midir? Ve uhrevî nur, sinemada mıdır? Ve hakikî teselli, tiyatroda mıdır? Bu o bîçare ihtiyarlar, hamiyetten hürmet isterlerken, mânevî bıçakla, o bîçareleri kesmek hükmünde ve "*İdâm-ı ebedîye sevk ediliyorsunuz*" fikrini vermek ve rahmet kapısı tasavvur ettikleri kabir kapısını, ejderha ağzına çevirmek, "Sen oraya gideceksin" diye mânevî kulağına üflemek, hamiyet-i milliye ise; böyle hamiyetten yüz bin defa el-iyâzü billâh!...

Dördüncü taife ki, çocuklardır. Bunlar, hamiyet-i milliyyeden merhamet isterler; şefkat beklerler. Bunlar da, zaaf ve acz ve iktidarsızlık noktasında; merhametkâr, kudretli bir Hâlik'ı bilmekle ruhları inbisât edebilir; istidatları, mes'udâne inkişâf edebilir. İleride dünyadaki müthiş ehvâl ve ahvâle karşı gelebilecek bir tevekkül-i îmânî ve teslîm-i İslâmî telkinâtıyle o mâsumlar, hayata müştakâne bakabilirler. Acaba, alâkaları pek az olduğu terakkiyât-ı medeniyye dersleri ve onların kuvve-i mâneviyyesini kıracak ve ruhlarını söndürecek, nursuz, sırf maddî felsefî düsturların tâliminde midir? Eğer insan bir cesed-i hayvanîden ibaret olsaydı ve kafasında akıl olmasaydı belki bu mâsum çocukları muvakkaten eğlendirecek terbiye-i medeniyye tâbir ettiğiniz ve terbiye-i milliye süsü verdiğiniz bu fi-

rengî usûl, onlara çocukçasına bir oyuncak olarak, dünyevî bir menfaati verebilirdi.

Madem ki o mâsumlar hayatın dağdağalarına atılacaklar, madem ki insandırlar, elbette küçük kalplerinde çok uzun arzuları olacak ve küçük kafalarında, büyük maksadlar tevellüd edecek. Madem hakikat böyledir; onlara şefkatin muktezâsı, gayet derecede fakr ve aczinde, gayet kuvvetli bir nokta-i istinâdı ve tükenmez bir nokta-i istimdâdı; kalplerinde, îman-ı billâh ve îman-ı bil'âhiret suretiyle yerleştirmek lâzımdır. Onlara şefkat ve merhamet bununla olur. Yoksa, divâne bir vâlidenin, veledini bıçakla kesmesi gibi, hamiyet-i milliyye sarhoşluğuyla, o bîçare mâsumları mânen boğazlamaktır. Cesedini beslemek için, beynini ve kalbini çıkarıp ona yedirmek nev'inden, vahşiyâne bir gadirdir, bir zulümdür.

Beşinci taife, fakirler ve zaifler taifesidir. Acaba hayatın ağır tekâlifini fakirlik vasıtasıyle elîm bir tarzda çeken fakirlerin, ve hayatın müdhiş dağdağalarına karşı çok müteessir olan zaiflerin, hamiyyet-i milliyeden hisseleri yok mudur? Bu bîçarelerin ye'sini ve elemini artıran ve sefih bir kısım zenginlerin mel'abe-i hevesâtı ve zâlim bir kısım kavîlerin vesîle-i şöhret ve şekâveti olan Frenk-meşrebâne ve perde-bîrûnâne ve fir'avunâne medeniyet-perverlik namı altında yaptığınız harekâtta mıdır? Bu bîçare fukaraların fakirlik yarasına merhem ise; unsûriyet fikrinden değil, belki İslâmiyet'in eczâhâne-i kudsiyesinden çıkabilir. Zaiflerin kuvveti ve mukâvemeti, karanlık ve tesadüfe bağlı şuursuz tabiî felsefeden alınmaz; belki hamiyet-i İslâmiyye ve kudsî İslâmiyet milliyetinden alınır!..

Altıncı taife, gençlerdir. Bu gençlerin gençlikleri eğer daimî olsaydı; menfî milliyetle onlara içirdiğiniz şarabın, muvakkat bir menfaati, bir faidesi olurdu. Fakat o gençliğin lezzetli sarhoşluğu; ihtiyarlıkla, elemle ayılması ve o tatlı uykunun ihtiyarlık sabahında esefle uyanmasıyle, o şarabın humârı ve sıkıntısı onu çok ağlattıracak; ve o lezzetli rü'yanın zevâlindeki elem, ona çok hazin teessüf ettirecek. "*Eyvah! Hem gençlik gitti, hem ömür gitti, hem müflis ola-*

rak kabre gidiyorum; keşke aklımı başıma alsaydım!" dedirecek. Acaba bu taifenin hamiyet-i milliyeden hissesi, az bir zamanda muvakkat bir keyf görmek için, pek uzun bir zamanda teessüfle ağlattırmak mıdır? Yoksa onların saadet-i dünyeviyeleri ve lezzet-i hayatiyeleri; o güzel, şirin gençlik nimetinin şükrünü vermek suretinde, o nimeti sefahat yolunda değil, belki istikâmet yolunda sarf etmekle; o fânî gençliği, ibâdetle mânen ibka etmek ve o gençliğin istikàmetiyle, dâr-ı saâdette ebedî bir gençlik kazanmakta mıdır? Zerre miktar şuurun varsa söyle!..

Elhasıl: Eğer Türk Milleti, yalnız altıncı taife olan gençlerden ibâret olsa ve gençlikleri daimî kalsa ve dünyadan başka yerleri bulunmasa, sizin Türkçülük perdesi altındaki Frenk- meşrebâne harekâtınız, hamiyet-i milliyeden sayılabilirdi. Benim gibi hayât-ı dünyeviyyeye az ehemmiyet veren ve unsûriyet fikrini, frengi illeti gibi bir maraz telâkki eden ve gençleri, nâ-meşrû keyf ve hevesâttan men'e çalışan ve başka memlekette dünyaya gelen bir adama, "O Kürddür, arkasına düşmeyiniz" diyebilirdiniz ve demeye bir hak kazanabilirdiniz. Fakat, madem ki Türk nâmı altında olan şu vatan evlâdı, sâbıkan beyan edildiği gibi altı kısımdır. Beş kısma zarar vermek ve keyiflerini, kaçırmak, yalnız bir tek kısma muvakkat ve dünyevî ve âkıbeti meş'um bir keyf vermek, belki sarhoş etmek; elbette o Türk Milletine dostluk değil, düşmanlıktır.

Evet, ben unsurca Türk sayılmıyorum, fakat, Türklerin ehl-i takvâ taifesine ve musibet-zedeler kısmına ve ihtiyarlar sınıfına ve çocuklar taifesine ve zaifler ve fakirler zümresine, bütün kuvvetimle ve kemâl-i iştiyâkla müşfikâne ve uhuvvetkârâne çalışmışım ve çalışıyorum. Altıncı taife olan gençleri dahi, hayât-ı dünyeviyyesini zehirlettirecek ve hayât-ı uhreviyyesini mahvedecek ve bir saat gülmeye bedel, bir sene ağlamayı netice veren harekât-ı nâmeşrûadan vazgeçirmek istiyorum. *Yalnız bu altı yedi sene değil, belki yirmi senedir Kur'ân'dan ahzedip Türkçe lisanıyle neşrettiğim âsâr meydandadır.* Evet, lillâhilhamd, Kur'ân-ı Hakîm'in mâden-i envârından ik-

tibâs edilen âsâr ile, ihtiyar taifesinin en ziyade istedikleri nur gösteriliyor. Musibet-zedelerin ve hastaların tiryak gibi en nâfi ilâçları, eczâhâne-i kudsiyye-i Kur'âniyyede gösteriliyor. Ve ihtiyarları en ziyade düşündüren kabir kapısı, rahmet kapısı olduğu ve idam kapısı olmadığı, o Envâr-ı Kur'âniyye ile gösterildi. Ve çocukların nâzik kalplerinde hadsiz mesâib ve muzır eşyaya karşı, gayet kuvveti bir nokta-i istinad ve hadsiz âmâl ve arzularına medâr bir nokta-i istimdât, Kur'ân-ı Hakîm'in mâdeninden çıkarıldı ve gösterildi ve bilfiil istifâde ettirildi. Ve fukaralar ve zuafâlar kısmını en ziyade ezen ve müteessir eden hayatın ağır tekâlifi, Kur'ân-ı Hakîm'in hakàik-i îmaniyyesiyle hafifleştirildi.

İşte bu beş taife ki, Türk Milletinin altı kısmından beş kısmıdır; menfaatlerine çalışıyoruz. Altıncı kısım ki, gençlerdir. Onların iyilerine karşı ciddî uhuvvetimiz var. Senin gibi mülhidlere karşı, hiçbir cihetle dostluğumuz yok; Çünkü: "*İlhada giren ve Türkün hakikî bütün mefâhir-i milliyyesini taşıyan İslâmiyet Milliyetinden çıkmak isteyen adamları, Türk bilmiyoruz; Türk perdesi altına girmiş frenk telâkkî ediyoruz!*. Çünkü: Yüz bin defa Türkçüyüz deyip dâvâ etseler, ehl-i hakîkati kandıramazlar. Zira fiilleri, harekâtları, onların dâvâlarını tekzib ediyor.

İşte ey Frenk-meşrebler ve propagandanızla hakikî kardeşlerimi benden soğutmaya çalışan mülhidler! Bu millete menfaatiniz nedir? Birinci taife olan ehl-i takvâ ve selâhatin nûrunu söndürüyorsunuz. Merhamete ve tımar etmeye şayan ikinci taifesinin yaralarına zehir serpiyorsunuz. Ve hürmete çok lâyık olan üçüncü taifenin tesellisini kırıyorsunuz, ye's-i mutlaka atıyorsunuz. Ve şefkâte çok muhtaç olan dördüncü taifenin bütün bütün kuvve-i mâneviyesini kırıyorsunuz ve hakikî insaniyetini söndürüyorsunuz. Ve muâvenet ve yardıma ve teselliye çok muhtaç olan beşinci taifenin ümidlerini, istimdatlarını akîm bırakıp, onların nazarında hayatı, mevtten daha ziyade dehşetli bir surete çeviriyorsunuz.

İkàza ve ayılmaya çok muhtaç olan altıncı taifesine, gençlik uykusu içinde öyle bir şarap içiriyorsunuz ki, o şarabın humârı, pek elîm, pek dehşetlidir. Acaba bu mudur hamiyet-i milliyyeniz ki, o hamiyet-i milliyye uğrunda çok mukaddesâtı feda ediyorsunuz. O Türkçülük menfaati, Türklere bu suretle midir? Yüz bin defa el'iyâzü billâh!..

AÇIKLAMASI

Şeytanın dördüncü hilesi

Türk kardeşlerimi aldatarak, benden uzaklaştırmak isteyen bazı mülhidler, onların ırk damarlarını tahrik etmek için şöyle diyorlar: "*Siz Türksünüz, Said ise Kürddür. Türk âlimleri varken, bir Kürde bağlanmanız size yakışmaz.*"

Elcevap

Ey zavallı dinsiz! Ben elhamdülillâh müslümanım. Benim kudsî milletimin üç yüz elli milyon (bugün bir buçuk milyar) efrâdı vardır. Kürdlerin de büyük kısmı bu üç yüz elli milyona dâhildir. Ben bu kadar çok ve mübarek olan kardeşlerimi, *Kürd adını taşıyan birkaç dinsiz ve mezhepsize feda eder miyim? Ey mülhid!* O ahmaklığı sen yapıyorsun. Birkaç *kâfir Macar*'ın *veya Frenkleşmiş birkaç dinsiz Türk*'ün dünyada da faydasız olan dostluğunu kazanmak için, üç yüz elli milyon nurlu ve faydalı bir cemaatin devamlı kardeşliğini terk ediyorsun.

Türkçülük perdesi altına giren ve aslında Türk düşmanı olan dinsizlere de derim ki:

Ben, İslâm kardeşliği dolayısiyle, ebedî ve hakikî bir kardeşlik hissi ile, Türk adı verilen müslümanlara çok yakından ve hakikî olarak bağlıyım. Bin seneye yakın bir zaman, Kur'ân'ın bayrağını bütün cihanda gâlibâne gezdiren bu vatanın evlâtlarına, iftihar ederek ve taraftar olarak sevgi duyuyorum.

Sen, yirmi ile kırk yaş arasındaki gâfil ve heveskâr gençlere hitap ederek, onların gafletini arttıran, ahlâksızlıklara alıştıran, haramlara teşvik eden Frenkçe bir terbiye veriyorsun. Onların menfaati ve millî hamiyetin gereği bu mudur? Bu terbiye onları gençlikte biraz eğlendirirse de, ihtiyarlıkta ağlatacaktır... Sen böyle Türkçü isen, ben o Türkçülükten kaçıyorum.

Halbuki Türk Milleti denilen şu vatan evladı altı kısımdır: 1. Dindarlar, 2. Musibetzedeler ve hastalar, 3. İhtiyarlar, 4. Çocuklar, 5. Fakirler ve zayıflar, 6. Gençler.

İşte sen sadece gençlere hitap ediyor, onların -kısa ve geçici- keyfini düşünüyorsun. Acaba öteki beş kısım Türk değil midir? Ekseriyete zararın dokunduğuna göre, sen dost değil, düşmansın!..

(Irkçılık dâvâsı güdenlerin, Türk milletinin altı kısmına da verdikleri zarar ve sıkıntılar ayrı ayrı izah edildikten sonra)

Elhasıl: Eğer Türk Milleti, yalnız gençlerden ibaret olsaydı, bu gençlikleri devamlı olsaydı ve âhiret de bulunmasaydı, sizin Türkçülük perdesi altında Frenkçe hareketleriniz, millî hamiyet sayılabilirdi.

O zaman, benim gibi, dünya hayatına aldırmayan; *ırkçılık fikrini frengi illeti gibi bir hastalık sayan;* gençleri haramlardan sakındırmaya çalışan ve başka memlekette doğmuş bir adam için "O Kürddür, arkasından gitmeyin" diyebilirdiniz. Fakat böyle değildir.

Evet ben ırken Türk sayılmıyorum. Fakat Türklerin dindarlarına, musibetzedelerine, ihtiyarlarına, çocuklarına, zayıf ve fakirlerine müşfikçe ve kardeşçe yardıma çalıştım ve çalışıyorum.

Altıncı kısım olan gençleri de, dünya hayatlarını zehirleyecek ve uhrevî hayatlarını mahvedecek, nâmeşrû hareketlerden vazgeçirmek istiyorum. Yirmi senedir Kur'ân'dan ilham alarak Türkçe yazdığım ve neşrettiğim eserler meydandadır.

Ben bu eserlerle, Türklerin beş kısmının faydasına çalışıyor, onların ihtiyacı olan imanı, şefkati ve teselliyi vermeye çalışıyorum.

Altıncı kısım olan gençlerin de iyilerini hakikî kardeş biliyorum. Fakat senin gibi dinden çıkmış olanlarına karşı hiçbir dostluğumuz yoktur. *İslâmiyet, Türkün bütün millî mefahirinin kaynağıdır. Ondan çıkan, Türklük'ten de çıkar.* Müslümanlık'tan çıkmak isteyen adamları, Türk değil, Türk perdesi altına girmiş Frenk sayıyoruz. Yüz bin defa Türkçüyüz deseler, hakikati bilenleri kandıramazlar, çünkü hareketleri, sözlerini yalanlıyor.

Ey propagandalarıyle hakikî Türk kardeşlerimi benden soğutmaya çalışan Avrupalılaşmış mülhidler! Siz milletin beş kısmının nûrunu söndürüyor, tesellisini kırıyor ve hayatlarını cehenneme çeviriyorsunuz.

İkàza ve ayılmaya muhtaç olan gençliği ise, sonu pek kötü olan bir sarhoşluğa itiyorsunuz. Sizin millî hamiyetiniz bu mudur ki, onun için pek çok mukaddesâtı fedâ ediyorsunuz? Türkçülüğün, Türklere faydası bu mu olacaktır? Böyle bir şeyden yüzbin defa Allah'a sığınırız!..

– 3 –
MİLLÎ GURUR, YAHUDİLER VE FESAT

İslâm'ın ilk devirlerinde, ashâbın ve halifelerin en büyüklerinden üç zâtın, Ömer, Osman ve Ali hazretlerinin, şehid edilmelerine sebep olan karışıklıklardan bahsedilirken; ırk gururunun verdiği zararlar ve Yahudilerin bundan nasıl faydalandıkları şöyle anlatılıyor:[16]

O hâdisâta sebebiyet veren ve fesâdı çeviren birkaç Yahudi'den ibaret değildir ki, onları keşf etmekle fesâdın önü alınsın. Çünkü: Pek çok muhtelif milletlerin İslâmiyet'e girmeleriyle birbirine zıt ve muhâlif çok cereyanlar ve efkâr karıştı. Bâhusus bazılarının gurur-i millîleri, Hz.

16 Mektûbât, On beşinci Mektup, s. 46, Ankara 1958. Bu ve bundan sonra kitabımıza derc olunan metinler, yine aynen alınmakla birlikte, ayrıca açıklama konulmamış, baştaki kısa izahlar ve bazı dipnotlarla iktifâ edilmiştir.

Ömer'in (ra) darbeleriyle dehşetli yaralandığından, seciyyeten intikama fırsat beklerlerdi. Çünkü: Onların hem eski dini iptal edilmiş, hem medâr-ı şerefi olan eski hükûmeti ve saltanatı tahrip edilmiş.. İntikamını bilerek veya bilmeyerek hâkimiyet-i İslâmiyye'den almaya hissen taraftar bir sûret almış. Onun için, Yahudi gibi zeki ve dessas bir kısım münâfıklar,[17] o hâlet-i içtimâiyeden istifâde ettiler denilmiş. Demek o hâdisâtın önünü almak, o vakitteki hayât-ı içtimâiyeyi ve muhtelif efkârı ıslahla olurdu. Yoksa bir iki müfsidin keşf edilmesiyle olmazdı.[18]

– 4 –

EMEVÎLERİN IRKÇILIĞI

Emevîlerin, İslâm Devleti'ni Arap milliyeti üzerine kurmalarının doğurduğu zararlara dair:[19]

... Hazret-i Hasan ve Hüseyin'in Emevîlere karşı mücadeleleri ise, din ile milliyet muhârebesi idi. Yani Emevîler, Devlet-i İslâmiyyeyi, Arap milliyeti üzerine istinâd ettirip râbıta-i İslâmiyet'i, râbıta-i milliyetten geri bıraktıklarından, iki cihetle zarar verdiler:

Birisi: Milel-i sâireyi rencîde ederek tevhîş ettiler.[20]

Diğeri: Unsûriyet ve milliyet esasları, adâleti ve hakkı takip etmediğinden zulm eder. Adâlet üzerine gitmez. Çünkü: Unsûriyetperver bir hâkim, milletdaşını tercih eder, adâlet edemez...

---

17 Müslüman milletleri ırk heyecanını tahrik ederek birbirine düşürmek, Yahudilerin ve münâfıkların vazgeçilmez usulleridir. 1908 Meşrutiyetinden sonra, meselâ, -*Moiz Kohen Tekinalp*'ın Türkçülük faaliyetleri hayret verecek kadar çoktur. Yazı ve kitaplarını sadece "*Tekin Alp*" imzası ile yayınladığı için çokları da onu Türk sanıyordu. (Tekin Alp hakkında fazla bilgi için "*Yakın Tarihimizde Gizli Çehreler*" adlı kitabımıza bakınız.) Arapçı ve Türkçülerin ileri gelenlerinden birçoğu ise Birinci Cihan Harbi'nden sonraki devirde, üzerlerindeki eğreti "müslüman" sıfatını da attılar. Batıcı ve din karşıtı zümrenin akıl hocaları olup başına geçtiler.

18 Bugünkü terör ve bölücülük hadisesinin de birkaç anarşistin öldürülmesiyle değil, zihinlerde yapılacak temelli bir İslâm inkılâbı ile ortadan kalkacağı gibi.

19 Mektûbât, On beşinci Mektup, s. 49, Ankara 1958.
Metin aynen alınmıştır. İstinat ettirmek: Dayandırmak / Râbıta: Bağ / Unsuriyet: Irkçılık / Unsuriyet - perver: Irkçı.

20 "Diğer milletleri inciterek, ürküttüler."

– 5 –

IRKÇILIK AVRUPA HASTALIĞIDIR

Kendisine "*Sen Kürdsün, belki de ırkçılık yapıyorsun!*" diyenlere bir cevabı:[21]

Hey efendiler! Eski Said ve Yeni Said'in yazdıkları meydanda, şahid gösteriyorum ki, ben "*İslâmiyet, câhiliyet devri ırkçılığını kaldırmıştır*" fermân-ı kat'îsiyle, eski zamandan beri menfî milliyet ve unsûriyet-perverliğe, Avrupa'nın bir nevi frenk illeti olduğundan bir zehr-i katil nazarıyla bakmışım. Ve Avrupa, o frenk illetini İslâm içine atmış, tâ tefrika versin, parçalasın, yutmasına hazır olsun, diye düşünür. O frenk illetine karşı eskiden beri tedâviye çalıştığımı talebelerim ve bana temas edenler biliyorlar...

– 6 –

TÜRK, MÜSLÜMAN DEMEKTİR

Pakistan ve Irak'la yakın münâsebetler kurulmasından dolayı duyduğu memnuniyeti ve bu yakınlaşmayı bozmak isteyenlerin, eskiden olduğu gibi, yine ırkçılık fikrinden faydalanmak isteyeceklerini, halbuki Türklük'le İslâmiyet'in kaynaştığını bildiren bir mektubundan:[22]

Irkçılık fikri, Emevîler zamanında büyük bir tehlike verdiği ve "Hürriyet"in başında "Kulüpler" sûretinde büyük zararı görülmesi ve

---

21 Mektûbât, On altıncı Mektup, s. 57, Ankara 1958.
Metin aynen alınmıştır. Bedîüzzaman merhum, İslâmî uyanışı siyâset ve cedel yollarında aradığı devresinde kendisini, "*Eski Said*" diye anmaktadır. Cumhuriyet'ten sonraki "*Yeni Said*" devresinde ise, iman hakikatlerini yaymakla uğraşmış, siyâsete iltifat etmemiştir. "Menfî milliyet" tâbiri, Risâle-i Nur'dan aldığımız ilk parçada izah edilmektedir.

22 Emirdağ Lâhikası, c.2, s. 194, İstanbul 1960.
Buraya bir parçasını aldığımız mektup 1950 sonrasında, Reisicumhur'a ve Başvekil'e hitâben yazılmıştır. Kulüpler: 1908 den sonra Osmanlı ülkesinde kurulan Rum, Ermeni, Arnavut, Arap ve Türk kulüpleri / İstimâl: Kullanmak / Uhuvvet: Kardeşlik / Kàbil-i tefrik: Ayrılması mümkün / Mezc olmak: Kaynaşmak.

Birinci Harb-i Umumî'de yine ırkçılık istimâli ile mübârek kardeş Arapların, mücâhid Türkler'e karşı zararı görüldüğü gibi, şimdi de uhuvvet-i İslâmiyye'ye karşı istimâl edilebilir ve istirahat-i umûmiyye düşmanları gizli dinsizler yine o ırkçılıkla büyük zarar vermeye çalıştıklarına emâreler görünüyor.

Halbuki menfî hareketle başkasının zararıyle beslenmek ırkçılığın seciye-i fıtrîsi olduğu halde; evvelâ başta, Türk milleti dünyanın her tarafında müslüman olduğundan, onların ırkçılıkları İslâmiyet'le mezc olmuş, kàbil-i tefrik değil. *Türk, müslüman demektir. Hattâ müslüman olmayan kısmı, Türklükten de çıkmışlar.* Türk gibi, Araplarda da Araplık ve Arap milliyeti İslâmiyet'le mezc olmuş ve olmak lâzımdır. Hakikî milliyetleri İslâmiyet'tir. O kâfidir. Irkçılık bütün bütün bir tehlike-i azîmdir.

– 7 –

ŞARK'A DİN LÂZIMDIR

Millî Mücâdele'nin ilk yıllarında Ankara'ya giden Said Nursî Efendi, Doğu Anadolu'da bir İslâm Üniversitesi açılması için faaliyet göstermişti. Mebuslardan bazısı, kendisine: "*Biz şimdi eski ve dînî ilimlerden daha çok Batılılaşmaya ve medeniyete muhtâcız*" dediler. Bunun üzerine onlara verdiği cevaptan, aşağıdaki kısmı aldık. Burada: "*Eğer İslâm kardeşliğini uyandırmaz ve telkin etmez iseniz, bu tehlikeli ve yardıma muhtaç günlerinde Türkler yardımsız kalırlar*" demekte, bir misâl vermektedir.[23]

... Şark'ın terakkiyatı dinle kàimdir. Başka vilâyetlerde sırf fünûn-i cedîde okuttursanız da, Şark'ta her halde, millet vatan maslahatı nâmına, ulûm-i dîniyye esas olmalıdır. Yoksa, Türk olmayan müslümanlar, Türke hakikî kardeşliğini hissedemeyecek. Şimdi bu kadar

---

23 Târihçe-i Hayat, s. 117, İstanbul 1960.

düşmanlara karşı teâvün ve tesânüde muhtâcız. Hattâ bu hususta size bir hakikatli misal vereyim.[24]

Ben Van'da iken, hamiyetli Kürd bir talebeme dedim ki:

"*Türkler, İslâmiyet'e çok hizmet etmişler. Sen onlara ne niyetle bakıyorsun?*"

"*Ben müslüman bir Türkü fâsık bir kardeşime tercih ediyorum. Belki babamdan ziyade ona alâkadarım. Çünkü tam imana hizmet ediyorlar.*"

Bir zaman geçti o talebem ben esârette iken, İstanbul'da mektebe girmiş. Esâretten geldikten sonra gördüm. Bâzı ırkçı muallimlerden aldığı aksülâmel ile, o da Kürdçülük damarı ile başka bir mesleğe girmiş. Bana: "*Ben şimdi, gayet fâsık, hattâ dinsiz de olsa bir Kürdü, sâlih bir Türke tercih ediyorum*" dedi.[25]

Eyvah! dedim, ne kadar bozulmuşsun. Bir hafta çalıştım, onu kurtardım; eski hakikatli hamiyete çevirdim. Tam kaanati geldi ki: *Türkler bu millet-i İslâmiye'nin kahraman bir ordusudur.*

İşte ey mebuslar!.. O talebenin evvelki hâli, Türk milletine ne kadar lüzumu var. İkinci hâli, ne kadar vatan menfaatine uygun olmadığını fikrinize havâle ediyorum. Demek - farz-ı muhal olarak-

---

24 Bedîüzzaman'ın İstiklâl savaşını yapmakta olan Türk Devletini pek çok Türk'ten daha çok düşündüğü görülüyor. Lâhika'da ikinci cümle: "Lâdinî bir esas yapsanız dahi..." şeklindedir. Demek ki rahmetli, Kürtleri devletten ayırmayı düşünmek şöyle dursun, "*Ey Türkler, dinsiz de olsanız; bizim vilâyetlerde dindarca davranın ki, sizleri İslâm kardeşi diye sevelim ve birliğimiz bozulmasın*" diye rica etmektedir.

25 Devlet merkezine "İslâmcı" olarak ve Türkleri severek gelen bir Kürd'ün, burada, devlete düşman edilip, geri gönderilmesine dikkat edelim. Bugün de ırk, seviye, sosyete farkı ve hemşehrilik gayreti gütmek gibi gayr-i İslâmî haller aynı neticeyi doğuruyor... Türkçülük yaparak, Türklere hizmet edeceklerini zannedenler, bu davranışlarıyla, İslâm adına Türklere kardeş olan diğer kavimleri yabancı ve düşman hâle getirerek, Türklerin mahvını elleriyle hazırlıyorlar... Bu bir gaflet mi, yoksa kasıt mı?..

siz başka yerde dünyayı dîne tercih edip, siyasetçe dîne ehemmiyet vermeseniz de; her halde Şark vilâyetlerinde din tedrisâtına azamî ehemmiyet vermeniz lâzım.[26]

Bedîüzzaman merhum, 1950'den sonra Cumhurbaşkanı'na ve Başbakana hitaben yazdığı (22. dipnotta bahsi geçen) mektubunda, yine Doğu Anadolu'ya bir İslâm Üniversitesi açılması üzerinde durmuş, burada anlattığı talebenin hadisesini orada da zikretmiştir. Ancak vakayı anlatmadan önceki girişi ve anlattıktan sonraki mütalâaları biraz farklı ve daha açıktır.

Önemi dolayısıyla bu iki paragrafı da sadeleştirerek aşağıya alıyorum:

... Asya'yı gerçekten ilerletecek olan, fen ve felsefenin tesirlerinden çok din duygusudur. Bu tabiî kanunu dikkate almayarak, Batılılaşmak adına İslâm geleneğini bırakıp din dışı esasları alsanız bile, dört beş büyük milletin merkezinde bulunan Doğu vilâyetlerinde, millet ve vatanın selâmeti için dîne, İslâmiyet'in esaslarına kat'î olarak tarafdar bulunmanız, size lâzım ve elzemdir.

(Hamiyetli Kürd talebe hadisesini anlattıktan sonra)

... Ey sual soran mebuslar! Doğu'da beş milyona yakın Kürd var. Yüz milyona yakın İranlı ve Hindli var. Yetmiş milyon Arap var. Kırk milyon Kafkas var. Acaba birbirine komşu, kardeş ve birbirine muhtaç olan bu kardeşlere, bu talebenin Van'daki medreseden aldığı din dersi mi lâzım, yoksa o milletleri karıştıracak olan ve ırkdaşlarından başkasını düşünmeyen ve İslâm kardeşliğini tanımayan, felsefeyi mi okumak lâzım. O talebenin felsefeyi okuyup, İslâm ilimlerine hiç bakmayan o ikinci hâli mi lâzım? Sizden soruyorum...

---

26 "Kürd talebe"ye dair bu hadise, "Târihçe-i Hayat"ta ve "Emirdağ Lâhikası"nda anlatılmaktadır.Buraya ikisinden de alıntı yapıldı.

– 8 –

ARAP VE TÜRKLERE HİTAP

Bedîüzzaman, Meşrutiyetin ilânından sonra gittiği Şam'da Câmi-i Emeviyye'de bir hutbe okumuştu. Mevzûumuzla ilgili birkaç paragrafını aşağıya aldığımız bu hutbesinde, merhum: "Ey bu sözlerimi dinleyen, bu Câmi-i Emevî'deki kardeşler ve kırk elli sene sonra âlem-i İslâm câmiindeki müslimîn!" diyerek o günkü ve bu günkü müslümanlara hitab etmektedir:[27]

... Hakikî milliyetimizin esası, ruhu ise, İslâmiyet'tir. Hilâfet-i Osmaniye ve Türk Ordusunun o milliyete bayraktarlığı itibariyle o İslâmiyet milliyetinin sadefi ve kal'ası hükmündedir. Arap ve Türk hakikî iki kardeş, o kal'a-i kudsiyyenin nöbetdârlarıdırlar. İşte bu kudsî milliyetin râbıtasıyla, umum ehl-i İslâm bir tek aşiret hükmüne geçiyor.

... Zannetmeyiniz ki, ben bu ders makamına size nasihat etmek için çıktım. Belki buraya çıktım, sizde olan hakkımızı dâvâ ediyorum. Yani: *Küçük taifelerin* menfaati ve saadet-i dünyeviyeleri ve uhreviyeleri, sizin gibi *büyük ve muazzam taife olan Arap ve Türk gibi* hakîm üstadlarla bağlıdır. Sizin tenbelliğiniz ve fütûrunuzla, biz bîçare küçük kardeşleriniz olan İslâm taifeleri zarar görüyor.[28]

Husûsan ey muazzam ve büyük ve tam intibâha gelmiş veya gelecek olan Araplar! En evvel bu sözlerle sizinle konuşuyorum. Çünkü: *Bizim ve bütün İslâm taifelerinin üstadları ve imamları ve İslâmiyet'in mücâhidleri sizlerdiniz. Sonra muazzam Türk Milleti, o kudsî vazifenize tam yardım ettiler.* Onun için, tenbellikle, günahınız büyüktür ve iyiliğiniz ve haseneniz de gayet büyük ve ulvîdir.

---

27 Târihçe-i Hayat, s. 82-83, İstanbul 1960.

28 "Küçük tâifeler" ve "küçük kardeşleriniz" diye ifade ettikleri, Arap ve Türklerin dışındaki az nüfuslu müslüman unsurlardır. Bu unsurlardan biri olan Kürdlere mensup bulunan merhum, kendi selâmetlerinin de bu iki büyük müslüman kavmin kaderine bağlı olduğunu ifade etmekte, onları uyanışa, kardeşliğe ve birlikte harekete çağırmaktadır.

Husûsan, kırk-elli sene sonra Arap tâifeleri Cemâhir-i Müttefika-i Amerika gibi en ulvî bir vaziyete girmeye, esarette kalan hâkimiyet-i İslâmiyyeyi eski zaman gibi küre-i Arz'ın nısfında, belki ekserisinde tesisine muvaffak olmanızı rahmet-i İlâhiyyeden kuvvetle bekliyoruz...[29]

– 9 –

BANA "SAİD KÜRDÎ" DİYEN MÜLHİD ZÂLİMLERE

Bedîüzzaman'ın 1935 yılında Eskişehir mahkemesi karşısında yaptığı müdâfaadan, mevzûumuzla ilgili birkaç parça.. Merhum, adını "Said Nursî" olarak bildirmesine ve risalelerde de öyle yazılmasına rağmen, sorgu sırasında birçok kere "Said Kürdî" diye anılması üzerine aşağıdaki sözleri irâd etmişti:[30]

Hükûmetin daireleri içinde en ziyâde hürriyetini muhâfaza etmeye ve te'sirât-ı hâriciyeden en ziyâde bîtarafâne, hissiyatsız bakmakla mükellef olan elbette mahkemedir. (...) Adâlet noktasından tarafgirlik fikrini verip, adâletin mâhiyetini zulme çeviren, hakkımda sarfedilen bir tâbirdir ki, İsparta'da ve burada bâzı isticvaplarda, ismim Said Nursî iken, her tekrarında Said Kürdî ve bu Kürd diye beni öyle yâd ediyorlar.

Bununla, hem âhiret kardeşlerimin hamiyet-i milliyelerine ilişip, aleyhime bir his uyandırmak, hem mahkeme ve adâletin mâhiyetine bütün bütün zıt ve muhâlif bir cereyan vermektir. (...) Benim hakkımda bir yabanîlik hissini veren ve nazar-ı adâleti şaşırtmak isteyen adamlara derim:

---

29 Cemâhir-i Müttehide-i Amerika: Amerika Birleşik Devletleri, demektir. Merhum, Arapların da kırk elli sene sonra aynı şekilde bir "birleşik devlet" kuracaklarını haber veriyor ve İslâm âlemini kurtarmalarını temenni ediyor. Arapların yıllardan beri birleşmeye çalıştıkları malûmdur. Eğer Yahudi oyunlarından kendilerini kurtarabilir, başlarındaki Batıcı dinsiz, ahlâksız, ahmak ve hâin idarecileri def edebilirlerse, bu birleşme gerçekleşecek...

30 Târihçe-i Hayat, s. 184-185, İstanbul 1960.

Ey Efendiler!

Ben her şeyden evvel müslümanım ve Kürdistan'da dünyaya geldim. Fakat Türklere hizmet ettim ve yüzde doksan dokuz menfaatli hizmetim Türklere olmuş ve en çok hayatım Türklerin içinde geçmiş ve en sâdık ve en hâlis kardeşlerim Türklerden çıkmış ve İslâmiyet ordularının en kahramanı Türkler olduğundan, meslek-i Kur'âniyem cihetiyle her milletten ziyade Türkleri sevmek ve tarafdar olmak kudsî hizmetimin muktezâsı olduğundan, bana Kürd diyen ve kendini milliyetperver gösteren adamların bini kadar Türk milletine hizmet ettiğimi, hakikî ve civanmert bin Türk gençlerini işhâd edebilirim.

Hem heyet-i hâkimenin ellerinde bulunan otuz, kırk kitabımı, husûsan *İktisad, İhtiyarlar, Hastalar* risalelerini işhâd ediyorum ki, Türk milletinin beşten dört kısmını teşkil eden musîbetzede fakirler ve hastalar ve dindar müttakîler taifelerine *bin Türkçü kadar hizmet eden o kitaplar, Kürdlerin ellerinde değil, belki Türk gençlerinin ellerindedirler.*

Heyet-i hâkimenin müsâadesiyle, bizi bu belâya sokan ve hükûmetin mühim bâzı erkânını iğfal eden ve milliyetperverlik perdesi altında entrikaları çeviren mülhid zâlimlere derim:

Ey efendiler!

Benim hakkımda tespit edilmeyen ve tesbit edilse dahi bir suç teşkil etmeyen ve suç olsa bile yalnız beni mes'ul eden bir madde yüzünden, kırktan fazla Türk'ün en kıymetdar gençlerini ve en muhterem ihtiyarlarını, büyük bir cinayet işlemişler gibi bu belâya atmak, milliyetperverlik midir? Evet, sebepsiz böyle işkenceli tevkife düşenler içinde Türk gençlerinin medâr-ı iftihârı olacak bir kısım zatlar var ki, uzaktan kıymetini hissedip, ona yalnız bir selâm veya îmanî bir risâle göndermemle, onu bir cânî gibi çoluk ve çocukları içinden alıp bu belâya atmak milliyetçilik midir?

Ben ki sizin nazarınızda yabânî milletteniim, diyorum. Bu mevkuf olan civanmerd ve muhterem Türk gençleri ve ihtiyarları içinde

öyleleri var ki, onların bir tanesini, kendi milletimden yüz adama değiştirmem..

İçinde öyleleri var ki, on sene bana zulm eden memurlara, beş seneden beri onların hatırları için, o zâlimlere bedduâyı bıraktım. Ve onların içinde öyleleri var ki, âlî seciyelerin en hâlis nümûnelerini o âlîcenab Türk arkadaşlarda kemâl-i hayret ve takdirle gördüm. Ve Türk milletinin sırr-ı tefevvukunu onlarla anladım.

... İşte ey, Türkçülük dâvâ eden mülhid zâlimler! Türk Milletinin medâr-ı iftihârı olabilecek bu kadar zatları gayet âdi ve ehemmiyetsiz bahaneler ile –sizin tâbirinizle– benim gibi bir Kürd yüzünden perişan etmek, tezlîl etmek, milliyetçilik midir? Türkçülük müdür? Vatanperverlik midir? Haydi, o insafsız vicdânınıza havâle ediyorum.[31]

---

31 Meşrutiyet Devri Türkçülerinden bir kısmı, yanlış olsa da, fikirlerinde belki samimi idiler. Bunlar zayıfladığını zannettikleri din duygusunun yerine ırka dayanan bir milliyetçilik ülküsünü koymak istiyorlardı. Fakat Cumhuriyet'ten sonra güdülen Türkçülük fikri sâdece İslâmiyet'e –bir ülkü adına– hücum edebilmek için elde tutulan bir bahane olmaktan öteye gidememiştir. Nitekim –zann-ı fâsidlerince– dînin hesabı görülünce, Türkçülüğün merkezi olan "Türk Ocakları" da kapatıldı. 1940'dan sonraki yıllarda "Resmî Türkçüler"le "Hâlis Türkçüler" arasında ikincilerin zindanı boylamalarıyla neticelenen "Turancılık" hadisesi ise herkesin malumudur.
Bu vaziyette, merhum Bedîüzzaman'a "Kürd" denilmesi, diyenlerin "Türkçülüğünden" veya "Kürdlere bir hûsumet beslediklerinden" değildi. Onların nazarında Merhum, yok etmek istedikleri imanı ayakta tutan bir adamdı ve nasıl olursa olsun susturulmalıydı. Nitekim ırken Türk olan birçok din âlimi ve dindar aydın, boyun eğmedikleri için daha da kötü muâmelelere dûçar olmuşlardır. İskilipli Âtıf Hoca'ya yapılanlar ve Mehmed Âkif neslinin çektikleri, bunun acı örnekleri olarak, muhakkak bilinmelidir.

BEŞİNCİ KISIM

TÜRK VE ARAP

ÇERKEŞŞEYHİ-ZÂDE
HALİL HÂLİD

ÇERKEŞŞEYHİ-ZÂDE HALİL HÂLİD
HAYATI ve ESERLERİ

Sultan Abdülmecid devri âlimlerinden ve ileri gelen şeyhlerden *"Şa'bâniyye"* şeyhi Çerkeşli Mustafa Efendi'nin torunlarındandır. Çerkeşşeyhi-zâde ailesi Ankara ve İstanbul'a yerleşmişlerdir. Aile hakkında Mehmed Tâhir Bey'in *"Osmanlı Müellifleri"* adlı eserinde bilgi vardır.

1869 yılında Ankara'da doğan Halil Hâlid Bey, ilk ve orta tahsilini burada yaptıktan sonra İstanbul'da Sultan Beyazıd Medresesine devam etmiş, arkasından Mekteb-i Hukuk'a girerek 1893 yılında buradan mezun olmuş; bu sırada Ebuzziyâ Tevfik Bey'in delâleti ile yazı hayatına da başlamıştır. 1894 yılında Londra'ya giderek İngilizce öğrenmiş, Cambridge Üniversitesi'ne Türkçe öğretmeni olmuş, 1902'de Pemroke Üniversitesi'nden "Master of Art" pâyesi almıştır. Londra büyükelçiliği ikinci konsolosluğunda da bulunan ve Meşrutiyet'in ilânına kadar burada kalan Halil Hâlid Bey, 1905 yılında Cezayir'de toplanan *"Müşteşrikler Kongresi"*ne, Cambridge Üniversitesi adına katılmış, Kahire'de de bulunarak, burada bazı kitaplarını bastırmıştır.

Londra'da bulunduğu sırada, İngiliz basınına devamlı yazılar vererek ve İngiliz siyaset adamlarına mektuplar göndererek müslümanları ve Osmanlı Devleti'ni müdafaa ettiği gibi, eserlerinin bir kısmını da önce İngilizce yayınlayarak, tesirli bir mücadelede bulunmuştur.

Batı zihniyetini, İngiliz siyasetini ve bunların İslâmiyet'e, müslümanlara ve Osmanlılara karşı olan düşmanlık ve kötü kasıtlarını yakından gördüğünden, İngilizlerin iç yüzlerini ortaya koyarak müslümanları ikaz etmeye çalışmıştır.

Londra'da, Osmanlılara ve müslümanlara yakınlık gösteren *"Osmanlı Şiiri Tarihi"*nin yazarı E. J. Gibb ve *"İntişâr-ı İslâm Tarihi"* yazarı T. W. Arnold ile yakın dostluk kurmuş, bu iki kitaptan birincisinin neşre hazırlanmasına yardım ettiği gibi, önsözünü de yazmış; diğer eserin de ikinci baskısına (1913) yardım etmiş ve eseri Türkçe'ye çeviren de kendisi olmuştur (1925).

Halil Hâlid Bey, Londra Câmii'ni yaptıran heyetin de içindedir, hatta bir kere câmi için İstanbul'da toplanan iâneyi, câmi heyetinin kararı ile o sırada İstanbul'da vuku bulan yangının "harikzede"lerine terk etmiştir... Bu câmi için büyük himmet ve faaliyet gösteren Halil Hâlid Bey, konfranslar vermiş, Şehzâde Yusuf İzzeddin Efendi, Said Halim ve Ahmed Muhtar Paşalar gibi zevâtı derneğe üye kaydetmiştir.

Sırâtımüstakim mecmuasına Meşrutiyet'in ilk yıllarında Londra'dan dikkat çekici yazılar gönderen merhum hakkında, pek çok okuyucu mektubu alan dergi, 1910 Temmuz'unda çıkan 96. sayısında *"Halil Hâlid Bey ve Meslek-i Tahrîri"* başlıklı bir yazı ile ilk defa merhumu okuyucularına tanıtmakta ve "Avrupa memleketlerinde bulunduğu halde, dini ve milliyeti hakkında bu derecelerde ibrâz-ı hamiyyet ve fedâkârî buyuran" bu zatı, Batıcılara, bir "nümûne-i imtisâl" olarak göstermektedir.

Meşrutiyet içinde Londra'dan İstanbul'a birkaç kere gelip giden Halil Hâlid Bey, 1911'de üniversitedeki vazifesinden istifa ederek, Türkiye'ye dönmüş ve 1912 yılı seçimlerine ve 4 Mayıs'ta açılan ikinci Meclis-i Mebusan'a Ankara mebusu olarak katılmıştır.

Aynı yılın Ağustos ayında Meclis'in feshi üzerine, siyaset hayatından çekilip, kendisine teklif edilen *"Bombay Başşehbenderliği"* vazifesini kabul ederek, 1913 yılı Haziran'ının sonlarında Hindistan'a hareket etmiştir.

Eserlerinin bir kısmı İngilizce olarak ve Urdu diline çevrilerek Hindistan müslümanları tarafından okunmuş olan Halil Hâlid Bey, bu vazifede kaldığı sürede, müslüman aydınlar arasında faaliyet göstermiş; 1914 Mayıs'ında istifa ederek dönünce, gazetelerde, adı-

na medihkâr yazılar yazılmış ve birkaç ay sonra Birinci Cihan Harbi çıkıp da Hindistan işgalcisi İngiltere ile Osmanlılar karşı karşıya gelince, İngiliz polisi, vaktiyle Halil Hâlid Bey ile sıkı temas kurmuş olan Müslüman Hindli aydınları tevkif etmiştir.

Halil Hâlid Bey'in kısa mebusluk hayatında, Maarif Encümeni reisliği yaptığı ve bir *"İlköğretim Kanunu"* teklifinde bulunduğu, Osman Ergin merhumun *"Maarif Tarihi"*nde kayıtlıdır.

Merhum, daha Meşrutiyet devrinde öne sürülmeye başlanan *"harf devrimi"* ne –tehlikeli bir kültür buhranı çıkacağı için– karşı çıkmış; dergi ve gazetelerde, aslî harflerimizin lehine, lâtin hurufâtının aleyhine, Batılı âlimlerden de misaller veren yazıları yayınlanmıştır. Avrupa'ya gönderilen talebelerin eğitimine dair ve Batıdan gelen "dans" gibi çirkin modaları tenkid eden yazıları vardır.

İngiltere'de *"Balkan Komitesi"* adıyla Osmanlılar aleyhine iki İngiliz'in kurduğu komiteye karşı Londra'da faaliyet göstermiştir.

1910 yılı Ekim'i başlarında Londra'dan gönderdiği ve Sırâtımüstakim'de çıkan *"Siyâset-i Milliyyede Âdâb-ı Mahviyyet"* yazısında, o zaman da bugünküler gibi *"Basit meselelerde yaygaralar kopararak düşmanı ürküten ve gülünç olan"* siyaset adamlarına hitap etmeye mecbur kalmıştır.

Arapça, Farsça, Urduca, İngilizce ve Fransızca bilen ve ömrünün son yıllarında *"İstanbul Dârülfünûnu İlâhiyat Fakültesi"*nde *"Akvâm-ı İslâmiyye Etnografyası Muallimi"* olarak vazife gören Profesör Halil Hâlid Bey, bu fakültenin dergisine ilmî makaleler yazmış, 1931 yılı Nisan ayında İstanbul'da vefat etmiştir.

Mühim bir açıklama

İlâhiyat Fakültesi hocalığı sırasında, fakülte heyeti tarafından 1928 yılında hazırlandığı söylenilen bir *"Din İnkılâbı Lâyihası"*na imza attığına dair haberler tamamen yalandır. Meselenin önemi dolayısıyla bu hususa açıklık getirilmesi zarûrîdir:

Bu lâyiha –egzantirik bir kişilik olan– Prof. İsmayıl Hakkı Bal-

tacıoğlu tarafından şahsen hazırlanmış, birer nüshası fakülte kurulunu teşkil eden hocalara –gelecek toplantıda müzakere edilmek üzere– dağıtılırken, bir nüshası da günlük *"Vakit"* gazetesinde neşrettirilerek emr-i vâki yapılmak istenmiştir.

Fakat buna üzülen hocalar, zaten uzun zamandır toplanmayan kurulu, bu sefer de toplamayarak, meselenin müzakeresini bile yapmamışlardır. Bu durum birkaç gün sonra "Vakit" gazetesine de bildirilerek işin aslı açıklanmıştır.

Ama bu tekzibi görmeyenler, ilk haberdeki lâyihanın altına sahiplerinden habersiz olarak konulmuş olan isimlerin, bu "din devrimi" lâyihasına imza attıkları zannına düşmüşlerdir... Babanzâde Naim Bey ile Ferid Kam Bey'in, toplantıyı terk ettiklerinin ise aslı yoktur. Çünkü toplantı yapılsa bile, bu zatlar o sırada fakülte heyetinde değildirler.

Bu lâyiha, hazırlatan ve hazırlayanlar dışında esasen herhangi bir taraftar da bulmamıştır. Çünkü camilere sıralar koymak, müzik çalmak ve daha benzeri çılgınlıkların teklif edildiği böyle bir lâyihayı tasvip etmek ve imzalamak için, insanın dinsiz olması bile yetmeyip, fazladan ya deli ya da terbiyesiz olması gerekir...

Bu meselenin aslı yukarıda özetlediğimiz uzun bir yazı ile, Eşref Edib merhumun çıkardığı *"İslâm-Türk Ansiklopedisi Mecmuası"* adlı derginin 15 Haziran 1947 tarihli 73. sayısında gereği gibi açıklanmıştır... Fakat işin aslını tahkik etmeyen Necip Fazıl Kısakürek merhumun 1947 ve 1959 *"Büyük Doğu"*larında yaptığı "canhıraş" neşriyat, maalesef, bu yanlış kanaatin yayılmasına sebep olmuştur... Bu açıklamamızın, hakikatin tezâhürüne ve bir bühtânın tathîrine vesile olmasını temennî ederim.

ESERLERİ

1. *The Diary of a Turk* (Bir Türk'ün Günlüğü) [London, 1903] Urduca'ya çevrilmiştir.

2. *A Study in English Turcophobia* (İngiltere'de Türk Düşman-

lığı Üzerine Bir araştırma), [London, 1904] Urduca'ya Fransızca'ya ve kısmen Arapça'ya çevrilmiştir.

3. *Cezayir Hâtırâtından* [Kahire, 1906] 1905'de Cezayir'de katıldığı Şarkiyatçılar Kongresi dolayısıyla kaleme alınmıştır.

4. *Hilâl ve Salih Münâzaası*, [Kahire, h, 1325/1907] Eser, daha önce, yine 1907'de *The Crescent, Versus the Cross* adı ile Londra'da İngilizce olarak yayınlanmış, ayrıca Arapça ve Urduca'ya çevrilmiştir.

5. *Panislamische Gefahr* (Panislamizm Tehlikesi), [Berlin, 1918].

6. *İslâm ile Nasrâniyetin Münâsebât-ı Asliyyesi* [İstanbul, h. 1326/1908].

7. *Türkler ile İngilizlerin İlk Temâsı* [İstanbul, h. 1326/1908].

8. *Rodos Fethinde Sultan Süleyman'ın Tedâbir-i Siyâsiyyesi,* [İstanbul, h. 1326/1909].

9. *Şehzâde Cem Vak'asında Mes'ele-i Hamiyyet*, [İstanbul, h. 1327/1909] Son dört risâle "Füsûl-i Mütenevvi'a" adıyla çıkmıştır.

10. *Türk ve Arap* [Kahire, 1912, Arapçasıyla birlikte].

11. *Bazı Berlin Makàlâtı* [Berlin, 1918].

12. *The British Labour and the Orient* (İngiliz İşçisi ve Doğu) [Bern, 1919].

13. *Türk Hâkimiyeti ve İngiliz Cihangirliği* [İstanbul, 1341/1925]

14. *İntişâr-ı İslâm Tarihi* (T. W. Arnold'dan) [h. 1343/1925].

15. *Maişetimizi İstihsal, Hergünkü İktisâdiyâta İbtidâi Bir Medhal* (G. F. Binkton'dan) [İstanbul, 1925].

16. *Mübtedîler İçin Tacirliğin Mebâdîsi* (M. Clark'dan)[İstanbul, 1925]

17. *Hergünkü Hayâtın İktisâdiyâtı* (H. Penson'dan) [İstanbul, 1926][1]

---

1 Yazarımızın hayatı ve eserleri üzerinde, genç tarihçi arkadaşımız Kurtuluş Öztürk Bey tarafından bir yüksek lisans tezi yapılmaktadır. Kendisinin çalışmalarının, Halil Hâlid Bey'in tam bir tercüme-i hâlinin ve bütün eserlerinin yayınlanması ile neticeleneceğini temenni ediyor ve bunu ümidle bekliyoruz.

“Türk ve Arap” risâlesi

Metnini sadeleştirerek, aynen buraya alacağımız risâle, 1912 yılında Balkan Harbi sırasında Kahire’de yayınlanmıştır. Halil Hâlid’in yazısı, Kahire’de doğmuş ve üniversite bitirmiş olan ve o sırada gazetecilik yapmakta bulunan Türk asıllı Ömer Rıza Doğrul (1888-1952, daha sonra Mehmed Âkif Ersoy’a damat oldu) tarafından Arapça’ya çevrilmiş ve her iki metin birlikte yayınlanmıştır.

Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi’ne “Halil Hâlid” maddesini yazmış olan Prof. Dr. Mustafa Uzun Bey, bu risâle hakkında şu bilgileri vermektedir:

> Türkçe’si ve Arapça’sı birlikte yayımlanan eser, Halil Hâlid’in, XX. yüzyılın başlarında Türk-Arap ilişkilerinde tartışılan, Araplar’ın Osmanlı Devleti’nden ayrılması, Hilâfet ve Arap dili gibi konularla ilgili değerlendirmelerini ihtiva eder. Araplar’ın Osmanlı Devleti’nden ayrılmasının her iki millet için de iyi bir sonuç vermeyeceğini, bunun, İslâm ülkelerini hâkimiyet altına almak isteyen Avrupalı güçlerin hazırladığı bir oyun olduğunu söyleyen Halil Hâlid, Türkler’in hâkimiyeti altındaki yerlerde yaşayan Araplar’ın millî kimlik ve kültürlerini en iyi şekilde muhafaza ettiklerini savunur. Arapça’nın Osmanlı Devleti’nin ve bütün müslüman milletlerin resmî dili olması düşüncesiyle ilgili tartışmalar üzerinde de duran müellif, Arapça’nın Osmanlı Devleti’nde resmî dil kabul edilmesinin mantıkî bir çözüm olmayacağını, çünkü Osmanlı Devleti içinde Türkler’den ve Araplar’dan başka milletlerin de bulunduğunu söyler. Halil Hâlid, hilâfetin Araplar’ın hakkı olduğu konusundaki tartışmaların müslümanları zayıflatmayı hedef aldığını da belirtir. Hilâfetin sadece Araplar’a ait olduğunu iddia etmenin şeriatın birleştiricilik vasfına ters düştüğünü söyledikten sonra bu makamın, bağımsızlığını koruyabilen tek İslâm devleti durumundaki Osmanlı Devleti’nin merkezinde bulunmasının tabii olduğunu belirtir. M. Ertuğrul Düzdağ tarafından sadeleştirilen eser, müellifin hayatı ve çalışmaları hakkında bir giriş eklenerek Arapça ve Osmanlıca aslıyla birlikte *Türk ve Arap* adıyla yayımlanmıştır. (İstanbul, 1994)[2]

2 1994 yılında yayınladığım ve “İslâmî Edebiyat” dergisinin Ocak sayısına ek olarak verilen risâleyi, 2005 yılında yeniden neşre hazırladım ve yazar hakkında on yıl içinde rastladığım yeni bilgilerle elli sayfayı bulan bir giriş, (buraya da aldığımız) sadeleştirilmiş metin, indeks ile Arapça ve Osmanlıca asıl metinler, hepsi bir arada (109+32+30+4 sayfa) olarak, *Yeni Zamanlar Yayınları* tarafından bastırıldı.

TÜRK VE ARAP

Bilindiği gibi, kendi mensup olduğu kavmi övüp, ötekileri kötülemek, hangi ırktan olursa olsun, bütün insanların, daima konuşa geldikleri bir konudur.

Bu kavmiyet bahsi, yalnız, eskiden beri savaşmış, birbirlerinin kanını dökmek, ırzına tecavüz etmek, mülkünü zaptetmek için birbirine saldırmış düşman kavimlerin mensupları arasında değil; hatta asırlardan beri müşterek bir hayat yaşamış, aynı bayrak altında bulunmuş, birbirine karışarak yakın akrabalıklar kurmuş olan kavimlerin ferdleri arasında bile cereyan eder.

Ben bir Türk'üm, lâkin –velev şaka için de olsa– Arap kavmine çatan veya onu kötüleyen bir sözü söylemeye, gönlüm râzı olmaz; böyle bir şeye dilim varmaz. Başkaları tarafından böyle bir söz sarf edilirse, ondan da rahatsız olurum ve duymak istemem.

Türk ve Arap birbirine muhtaçtır

Bilmem ki Arap ile Türk'ten hangisinin, övülecek vasıfları daha fazladır. Bu hususta benim bildiğim ve kat'î şekilde inandığım bir şey varsa, o da: Bu iki milletten her birinin, diğerinin sahip olduğu vasıflardan istifade etmeye muhtaç olduğu ve Türkün Arap, Arabın da Türk olmadan, şanlarını ve istiklâllerini koruyarak yaşayamayacaklarıdır.[3]

---

3 Mehmed Âkif'in, bu konuyu işleyerek 6 Mart 1913 tarihli *Sebîlürreşâd* dergisinde yayınlanan ve *"Hakkın Sesleri"*ne giren şiiri için 3. kısmın 7. bahsine bakınız.

Yani Türklerle Araplar arasındaki siyasî yakınlık bağları ne kadar zayıflatılırsa, İslam'ın istiklâl ve hâkimiyeti de o nisbette zevâle uğrar; yine o takdirde, bu iki kavmin evlatları –Şarklıları kendilerine denk saymaya tenezzül etmeyen ve daima aşağı gören– Batılıların hâkimiyetine, o nisbette mâruz kalırlar ve işte o zaman, iftihar ettikleri millî şerefleri de aynı derecede kaybolur gider.

Bu iki kavmin birbirleriyle olan münasebetleri bahsinde şöyle bir benzetmede bulunsam, acaba nazar-ı müsâmaha ile telâkki olunur mu? Demek isterim ki:

Arap kavmi, bin parça olmuş ve sırça halinde etrafa dağılmış bir elmas külçesi gibiydi; toplu halde bulunduğu zaman, onun ne büyük bir kıymeti olacağını ilk defa idrâk eden Türkler oldu ve Araplarla din kardeşi olduktan sonra, Arap ülkelerine yanaşarak, o dağılmış parçaların mümkün olduğu kadar toplanmasına, bir arada bulunmasına yardım ettiler. Hatta daha sonra Türk saltanatının tâcı, bu külçe elmasın parçaları ile ziynetlendi ve parladı.

Türklerin Araplara yardımı

Son devrin Arap yazarlarından bir zat:

"Türkler beş yüz seneden beri göğüslerini İslâm'ın düşmanlarına karşı siper etmekle, İslâmiyet'e yaptıkları büyük hizmetten başka, Arapların hürriyetini, Batılıların tahakkümünden korumaya da çok yardımcı olmuşlardır" demişti.

Türk, yalnız beş yüz seneden beri mi Arab'a yardımcı oldu? Umûmiyetle kilise mensupları tarafından yazılmış olan, eski Batı tarihlerini açınız; görürsünüz ki, bu tarihlerde Hıristiyanlığın düşmanı olarak tasvir edilen, hakaret ve lânetle anılan müslümanlar, "Sarasen" ve "Türk" diye adlandırılmaktadır.[4]

---

4 Sarasen (Saracen) kelimesine Redhouse Lügati'nde şu mana verilmiş: (Arapça) Suriye ve Arabistan çölleri kabilelerinden bir fert; Haçlı Ordular zamanlarında, müslüman veya Arap; Haçlı Ordu düşmanı.

Yalnız Osmanlı Türklerini düşünmeyelim. Onlardan daha hâlis Türk kanıyla yaşamış olan Selçukluları unutmayalım. Selçuklulardan önce de Türk kabilelerinden birçok topluluklar, anayurtları olan Orta Asya'dan güneybatıya doğru gelmişler, Arapların hizmetine girmişler ve hatta Araplaşmışlardı. Dolayısıyla Türklerin Araplara yardımını beş yüz sene değil, bin seneden fazla olmak üzere düşünmek daha doğru olur.

Müşterek maksat:
Müslümanları korumak ve yükseltmek

Bunları söylemekten maksadımız, iki kavmin birbirleriyle olan münasebetlerinin çok eski olduğunu izah etmekten başka bir şey değildir. Yoksa hangisinin ötekine daha faydalı olduğunu araştırıp saymaya kalkışsak, içinden çıkılamayacak kadar çok sayıda misallere rastlarız. Şüphesiz Arabın Türk'e hizmetleri de pek çoktur ve mühimdir.

Aslında bu iki milletin karşılıklı hizmet ve yardımlaşmaları müşterek bir maksadı temin içindi: Müslümanları düşmanlarından korumak ve medeniyette yükseltip refâha kavuşturmak...

Türk, tek başına yaşayamaz

Türk de hiç şüphe yok ki, Arapsız tek başına, istiklâlini koruyarak fazla yaşayamaz. Pek çok tabiî zenginliklere ve mert ahlâklı fedâkâr bir halka sahip olduğu herkesçe bilinen Anadolu, gerçi büyük, müstakil ve hâkimiyetine sahip bir devletin yaşamasına müsait olacak kadar geniştir. Fakat Hıristiyan Avrupa'nın istilâsının gâlip geldiği şu devirde, orada dahi bir Türk devletinin, masun ve emin olarak, dayanıp devam edebilmesi mümkün değildir. Böyle bir durumda, Arabın yardımından mahrum bir Türk devletinin istiklâline sahip olarak devam edebileceği zannına, ben, bir hayâl-i muhâl derim.

Türkler eski devirlerde, her tarafa doğru akın edebilirler ve her gittikleri yerde, büyük bir nüfuz hatta hâkimiyet elde ederlerdi. Me-

selâ, Çin'e giderler hükümet kurarlar, Hindistan'ı istilâya giderler ve orada da hâkim olurlar, İran'a ve Anadolu'ya uzanır oralarda dahi devletler kurarlar, Mısır'a gelir, Tunus'a ve Cezayir'e kadar sefer ederler ve idareyi ellerine alabilirlerdi. Fakat şimdi, bu devirlerin çoktan geçtiğini idrâk etmeyen, tek bir Türk bile bulunamaz.

Batılılara karşı birlik olmalıyız

Batılı milletler, yeni ilim ve teknikteki fevkalâde ilerlemeleri neticesi, Şark milletlerine karşı büyük bir üstünlük kazanmış ve çok tesirli nüfuz imkânları temin etmişlerdir. Batılıların, dehşetli silahlarla donatılmış istilâ orduları, Araplar gibi Türklerin de oturduğu yerlerin etrafını kuşatmış olarak bekliyorlar. Akl-ı selîmi olan müslümanlar, bu hâlin kendileri için ne büyük bir tehlike olduğunu idrâk ederler ve eğer hiss-i hamiyetleri varsa, güçleri yettiği kadar, ellerindeki istiklâlin korunmasına çalışırlar.

Bundan sonra ne Türklerin tek başlarına siyâsî mevcudiyetlerini devam ettirmeleri mümkündür, ne de Arabistan'da ayrıca bir müstakil devlet kurulması için fırsat bulunabilir.

Bunun aksini iddia etmek, Osmanlı birliğini bozmak ve böylece hâlen İslâmiyet'in tesiri ile müstakil kalabilmiş olan güzel memleketleri de elimizden almak isteyenlerin emellerini kolaylaştırmaya çalışmak demektir.

Ayrılık isteyen, ya düşmandır, ya hâin

Türklerle Arapların ayrılabileceklerini, ayrılmalarını veya buna benzer şeyleri, sanki doğru ve tatbiki mümkün olabilirmiş gibi gösterip yaymaya çalışanlar, yalnız Batılılardan çıkmıyor; Şarklıların arasında da bu gibi fikirlerin yayılmasına çokça çalışan bir hayli kimse bulunmaktadır.

Bu Şarklıların arasında ihtimal ki, Hıristiyan veya Musevî olan yazarların ve siyasetçilerin sayısı az değildir. Bu kimseler hakkında

Müslüman kardeşlerimize tam bir samimiyetle şu tavsiyede bulunuruz: Onların telkinlerine karşı son derece ihtiyat göstermeli, sözlerini –doğru gibi görünse de– katiyen kabul etmemeli, velhasıl onların neşriyatına karşı mümkün olduğu kadar, daimî bir “boykotaj” yapmalıdır.[5]

O gibi Şarklı siyasetçi ve yazarlar arasında müslümanlar da varsa, bunların ahlâklarını düzeltmeleri için dua etmek bile boşunadır. Bunlar İslâm cemiyetinin çok zararlı birer üyesidirler. İslâm toplumu, bu gibi kimselerin varlığı ile illetli olarak kaldıkça, içinde bulunduğumuz siyâsî ve ictimâî tehlike artacak ve mahvedici bir dereceye varacaktır.

Bunlar, kendilerinin en aşağılık şahsî heveslerini ve hayvânî şehvetlerini, her türlü din ve ahlâk icaplarından ve millî mukaddesattan daha üstün tutarlar. Bu gibi münâfıklara çokça para lâzımdır... Onu bulabilmek için yalnız müslümanların menfaatlerini veya vatanın millî ve tarihî haklarını değil, kendi ailelerinin namusunu bile fedadan çekinmezler.

Sağlam ahlâklı, hamiyetli, medenî toplumlar içinde varlıklarını sürdürmelerine izin verilmeyen; vatansever toplulukların içine girmelerine asla müsâade olunmayan bu gibi kimselerle konuşup görüşen, onlarla beraber bulunan müslümanlara, Allah sağlıklı bir anlayış versin.

Türklerin hâkimiyetleri nasıldı?

Geçmiş asırlarda Türklerin her gittikleri memlekette hâkimiyet kurmaya muvaffak olduklarından yukarıda bahsetmiştik. Evet, her yerde hâkimiyetlerini kurmuşlardır, ama hâkim oldukları memleket-

---

5 İkinci Meşrutiyet’in ilânından (23 Temmuz 1908) sonra, 5 Ekim 1908’de Avusturya, Osmanlı Devleti’ne bir “eyâlet-i mümtâze” olarak bağlı bulunan Bosna-Hersek’i ilhak ettiğini ilân edince, Avusturya mallarına karşı bir “boykot” hareketini başlatanların başında da Halil Hâlid Bey bulunuyordu

lerin halkına Türklüklerini kabul ettirmek gibi bir siyaset gütmemişlerdir.

Teb'aları gayrimüslim ise, Türkler, onlar hakkında o zamanlar için en insaflı ve âdil sayılacak hükümleri tatbik etmişler; dinî ve millî işlerinde ise onları kendi hallerine bırakmışlardır.

Eğer hâkimiyetleri altına giren halk müslüman ise, Türk idareciler onlara yabancı bir halk nazarıyla bakmazlardı.

Osmanlı Türklerinin feth ettikleri ve hâkim oldukları memleketlerin ahalisine pek çok zulm ettikleri, Avrupalılar tarafından olduğu gibi bazı Arap yazarlarınca da iddia oluna gelmiştir.

Yapıldığı iddia olunan bu mezâlim, belki kısmen, belki de tamamen doğru olabilir. Fakat Türklük namına zulümler yapan mütegallibenin asılları araştırılsa, bunların yüzde doksanının hakiki Türk ırkına mensup olmadıkları ortaya çıkar...

Eşitlik esasının umûmî olarak en fazla geçerli olduğu Osmanlı devrinde, Osmanlı topraklarında Osmanoğlu tahtının etrafında, her çeşit millete mensup bir çok kimseler toplana gelmişti ki, bunların nisbeten en azı, hakikî Türk ırkından olanlardır.

Son zamanlarda Osmanlı Devleti zayıflayınca, yabancı büyük devletlerin Osmanlılara artık nefret ve hakaretle davrandığını anlayan bazı kimseler, bu hâli görünce, *"Türk değilim!"* diye hamd edecek kadar ileri giderek, ayrılık davası gütmeye başladılar.

Bir milletin ikbal devirlerinde ona mensup olmakla iftihar etmek ve onun adından istifâde etmek; fakat idbârı zamanında, yabancıların kötü muamelesinden korkarak, o milletten uzaklaşmak, bilmem ki vefâ ve mertlik gibi insanî hasletlerle, nasıl bir arada bulunur?

Türklerin düsturu: Din ile millet birdir

Araplardan doğru idrâk ve anlayış sahibi olanlarca iyi biliniyor olmalıdır ki, Türkler zapt ettikleri memleketlerde, sadece kendi kavmiyetlerini koruyup gözetmekle uğraşmamışlardır. Onlar "Din ve

millet birdir" düstûrunu daima tatbik etmişlerdir. İşte bu düstûra riâyet ettikleri içindir ki, zapt ettikleri yerlerin Müslüman halkını kendilerine benzetmeye çalışmamışlar, aksine bazı bakımlardan kendileri o halka benzemişlerdir.

Cezayir'e, Tunus'a gidip araştırırsanız, oralarda Araplaşmış pek çok Türk'e rastlarsınız. Mısır'a asırlardan beri yüz binlerce Türk gelmiş ve yerleşmiştir. Bunların evlat ve torunları Mısır halkı ile karışmış ve kendi asıllarını unutacak kadar Mısırlılaşmışlardır.

Dini ve milleti tek şey sayan Türk siyâsî inancı, Şark memleketlerini istilâ etmek isteyen Batılı siyâset adamlarının arzularına hiç uygun gelmez. İşte bundan dolayıdır ki, Batılılar, İslâm ülkelerinde ırkçılık tefrikasına sebep olacak hareketleri teşvik etmekten geri kalmıyorlar.[6]

Irkçılığın çaresi

Daha şimdiden İslâm ülkesine pek çok ayrılık tohumu ekildiği anlaşılıyor. Müslümanların bugün ellerinde kalabilen siyâsî istiklâllerini, o fitne tohumlarının zararlı meyvelerine karşı korumak lâzımdır. Bunun için de İslâm milletinin iki büyük rüknü olan Türklerle Araplar arasında "din ile milliyetin birliği" fikrini kuvvetlendirmek lâzımdır.

Bu fikir kuvvetlendirilirse, İslâm dairesi içindeki öteki küçük milletlerin de, Arap ve Türklere katılarak aynı şekilde düşünecekleri muhakkaktır. Bu hâlin daha insanca ve dolayısıyla daha medenîce olduğunda ise hiç şüphe yoktur. İslâmiyet'in üstünlüğü de esasen bu şekilde insanları birleştirmesi ve onlar arasında insanca ve kardeşçe bir hayatı yaymasında görüle gelmiştir.

---

6 Halil Hâlid Bey'in bu satırları yazıp yayınladığı günlerde, Mehmed Âkif'in, 1 Ağustos 1912 tarihli Sebîlürreşâd'da çıkan ve bu konuyu işleyen şiiri için 3. kısmın 5. bahsine bakınız.

Türkler Araplaşmışlardı

Türklerin bir Arap diyarını hâkimiyetleri altına alıp oraya yerleştiklerinde, yerli halkı Türkleştirmeye çalışmak şöyle dursun, bilakis kendilerinin Araplaştıklarını yukarıda söylemiştik. İşte o devirlerde Türkler, gittikleri yerlerde bulabildikleri sanatkârlara iş verdikleri zaman, Arap sanat tarzını, diğer imâl ve inşâ şekillerine üstün tutarak, tercih etmişlerdir. Çünkü Türkler, Arap sanatında daima İslâm'ın yüksekliğine işaret eden, kudsî ve ruhânî, derin bir güzellik bulmuşlardır.

Hayır! Türkler, Batılıların iddia ettikleri gibi, gittikleri yerlerde, kendilerine ait olmayan eserleri tahrip etmediler. Aksine kendileri de zamanına göre mühim olan insânî ve medenî eserler meydana getirdiler. Mısır'da, Tunus'ta, Cezayir'de Türk hükümdarların yaptırmış oldukları hayır ve umran eserleri, buraları dolaşan ve araştırmalar yapan kimselere meçhul değildir.

Arap ülkeleri imar edilmiştir

Fransızlar, Türk Derya Beyleri'nin ve diğerlerinin Cezayir'de hiçbir medeniyet eseri bırakmamış olduklarını iddia ederler. Fakat Cezayir şehrinde bulunan bir müzeyi gezenler, eskiden Türkler tarafından yapılan hayır eserlerinden, sonralar`ne kadarının harap olduğunu ve ne kadarının tahrip ettirildiğini, orada mevcut taşların ve levhaların üzerindeki yazılardan anlayabilmişlerdir.[7]

Türkler, başka yerlerde olduğu gibi Cezayir'de de, medreseler, mescidler, çeşmeler, hamamlar, imarethâneler, çarşılar ve köprüler yaptırmışlardır. O zamanlar Avrupa'nın pek çok yerinde bundan fazla umran ve medeniyet eseri bulunmazdı zannederim.

Türklerin hâkim oldukları Arap memleketlerinde vaktiyle yaptırdıkları faydalı eserler, din kardeşliği dolayısıyla hayatlarını birleş-

---

7 Yazarın 1906 yılında Mısır'da basılmış olan *"Cezayir Hâtırâtından"* adlı eserinde, bu yazdıklarının tafsilâtı vardır.

tirdikleri halkın istifadesi içindi. Fakat zamanımızda Batılıların istilâ ettikleri Şark ülkelerinde meydana getirdikleri bunca medenî eserleri onlara yaptıran asıl sebep –her hususta aşağıladıkları– yerli halktan, daha fazla istifâde etmek isteğidir.

Osmanlı'da her kavimden idareci vardır

Mısırlı bazı yazarlar, Yemen'de, Suriye'de ve Irak'ta Türklere karşı büyük bir buğuz ve nefret duyulduğunu yazmışlardı. Eğer bu doğruysa, yabancılar ve düşmanlar, işlerini becermişler demektir. Demek ki, dışarıdan düşmanları, içeriden münâfıkların yalan ve iftiraları, müslümanlar arasında mevcut olması, çok büyük üzüntü verecek olan öyle bir buğuz ve nefret hissinin uyanmasına sebep olmuştur.

Gerçi şimdiye kadar Osmanlı idaresi memurlarından bir çoğunun, inkârı mümkün olmayan suiistimalleri, adaletsizlikleri, bulundukları yerleri, özelliklerine göre hikmetle idare etmekteki ihtiyatsızlıkları veya bu husustaki bilgisizlikleri de o buğuz ve nefretin artmasına sebep olmuştur.

Bununla beraber şurası da pek gariptir ki, bu düşmanlık ve nefret, sadece bir unsura, yani Türklere doğru çevriliyor. Halbuki Osmanlı Devleti çeşitli unsurlardan meydana gelmişti. Osmanlı Saltanatı adına resmî vazife yapanların arasında, Türklerden başka, her ırktan insanlar, Arnavut, Kürd, Çerkes, Arap ve diğer kavimlerden ve hatta başka din ve milliyetten olan kimseler de buluna gelmiştir.

Türkler, daima haksızlığa uğrarlar

Ben ana ve baba cihetinden bir Türküm, bu sıfatla söylüyorum ki, her milletten fazla olarak, hem felâkete ve hem de haksız yere tenkide, ayıplanmaya uğramak, Türklerin millî hayatlarında talihin bir icabı ola gelmiştir... Kardeşler arasındaki bölünmeleri kaldırmak için Türkler buna tahammül ederler. Ama ne yazık ki, Müslüman kardeşler arasında bu gibi yanlış ve zararlı anlayışların yayılmasın-

dan dolayı, bugün İslâmiyet'in siyasî istiklâlinin son temsilcisi olan Osmanlı Saltanatı, tehlikelere maruz kalıp gitmektedir.

Türkler anlaşılmalı ve sevilmelidir

Yabancıların idaresi altına girmiş olan müslümanlar, Türklerden nefret etmiyorlar. Aksine onlara karşı anlayış ve sevgi hisleri besliyorlar. Kıtlık, fakirlik ve salgın hastalıklarla daima sarsılan, zedelenen Hindistan'daki müslümanlar, kendi felâketlerine ve siyâsî engellere rağmen, Türk adını daima muhabbetle anıyorlar ve müdafaa etmek için ellerinden gelen gayreti gösteriyorlar.

Rivayete göre vaktiyle Cezayir ve Tunus'daki Araplar arasında Türklere karşı bir nefret hissi mevcutmuş. Ama şimdi oralardaki Araplar arasında, Türkler için sevgi ve muhabbet hisleri vardır.

Eğer gerçekten de, yabancı matbuatın ve onların Şark'taki uşaklarının iddia ettikleri gibi, Arabistan'da, Irak'ta ve Suriye'de, Türklere karşı bir nefret ve düşmanlık varsa ve bu yaygın ise, müslümanların müşterek menfaatleri adına, bu gibi kötü zanların ortadan kalkmasını temenni ederiz.

Arapça çok önemlidir

Farklı kavimlerin ferdlerini kaynaştırıp birleştirmedeki mûcizeli kuvveti, düşmanları tarafından bile itiraf edilen İslâmiyet, Türk ve Arap milletlerinin hayat ve tâlihlerini birbirlerine daha çok bağlamalıydı. Fakat yazık ki, bu iki kavim, eskiden beri yekdiğerini gereği gibi anlayamamış ve siyâsî emellerini de henüz tam olarak birleştirememişlerdir. Bu hâlin büyük sebebi, lisanlarının ayrı olmasıdır.

İslâm'ın ilk zafer asırlarında, Arap kılıcı hangi memlekette parladı ise, Arap dili de orada yayıldı. Ama yine de İslâm âleminin her tarafına yayılamadı. Yalnız eski millî alfabelerine sahip olan milletler, İslâmiyet'i kabul ettikten sonra Arap harflerini alarak, kendi lisanlarını bu harflerle yazmaya başladılar. Nitekim İranlılar, Türkler, Afganlı-

lar ve Hindistan müslümanları, kendi dillerinin gerektirdiği bazı değişiklikleri yaptıktan sonra Arap harflerini alarak benimsediler.

Malûmdur ki, bir lisânın yayılmasına karşı duran tabiî engeller, pek büyük ve çeşitlidir. Gerçekte, müslüman olduklarından sonraki ilk asırlarda İranlıların ve son zamanlara kadar da Türklerin ileri gelen âlimleri, Arapça tahsil yapmışlar, eserlerini Arapça yazmışlar ve derslerini Arapça vermişlerdir. Fakat dinî bakımdan büyük önemine, ilmî kıymetine ve edebiyatça olan yüksekliğine rağmen Arapça, İslâmiyet dairesine giren bir çok halk tarafından kabul edilerek kullanılamamıştır.

Arapça, devletin resmî dili olamaz

"Arapça, Müslüman milletlerin umûmî ve resmî lisânı olmalı" diye fikir ileri sürenler, insan topluluklarının hâl ve davranışlarının tabiî akışı hakkında fazla bir bilgiye sahip olmasalar gerektir. Arapça hiç bir zaman müslümanların umûmî lisânı olarak alınamaz. Yalnız muhtelif İslâm kavimlerinin münevverleri tarafından, gerektiğinde anlaşma vâsıtası olarak kullanılmasıyla iktifâ etmek zarûrîdir.

Mısır'da teşerrüf ettiğim muhterem zatlardan biri, şu şekilde fikir beyan etmişti:

"Devlet-i Osmâniye vaktiyle Arapça'yı hükümetin resmî lisânı yapmış olsaydı, siyâseten gayet isâbetli bir tedbirde bulunmuş olurdu ve Osmanlı ülkesindeki muhtelif unsurlar ile Arapça konuşan milyonlarca müslümanın arasındaki bağlar, bu suretle devamlı ve kuvvetlendirilmiş olurdu."

Bu zat ile aynı fikirde bulunanlar az değildir zannederim. Maalesef bunun hatalı bir düşünce olduğunu burada söylemeye mecburiyet hissediyorum. Osmanlı Devleti'nin maddî kuvvetinin ve dolayısıyla Şark'taki siyâsî nüfûzunun zayıflamasına sebep olan haller pek çeşitlidir. Arapça'nın vaktiyle resmî ve umûmî lisân olarak kabul edilmesi o hallerin önlenmesine bir çare teşkil edemezdi.

Daha önce de söylediğim gibi, öyle arzuya veya daha büyük bir ihtiyaca dayanarak, yeni bir lisânı kabul ve tâmim ettirmek, kâinattaki değişmenin tabiî yollarının dışına çıkmaya çalışmak gibi bir şey olur.

Arapça, din ve ilim dilidir

Bununla beraber Arapça'nın sayılıp sevilerek rağbet bulması ve çok kullanılmasının teşvik olunması, eskiden beri Osmanlı Devleti'nin takip ettiği bir yol olmuştur. Arap lisânındaki mûteber eserler, her yerden çok, Türklerin vücûda getirdikleri kütüphanelerde toplanmış ve saklanmıştır. Türkler din ilimlerini daima Arapça lisânı ile tahsil etmişlerdir. Hatta son zamanlara kadar diğer muhtelif ilimleri de Arapça okumuşlardır.

Türk yazarları Arapça'dan bahsettikleri zaman *"lisân-ı azbü'l-beyân-ı Arab"*[8] diye hürmetli bir ifâde kullanırlar. Eski Türk müelliflerinin büyük bir kısmı eserlerini Arapça yazmışlardır. *"Arapça'ya kâfi derecede ehemmiyet vermezler"* diye haksız yere itham edilen Türkler, iki dilden biriyle yazmaları gerektiği zaman, Arapça'yı kendi dillerinin önüne geçirirler.

Arap lisânı Türkler tarafından sadece maddî ve siyâsî bakımlardan mühim telâkki edilmekle kalmaz; bir de lisân-ı Kur'ân ve lisân-ı Peygamber-i Zîşan olmak hasebiyle mukaddes bilinir. Şiir ve edebiyatta Türklerin ilk üstadları, İran'ın edeb ve irfan sahipleri olmuşken ve hikmetli cümleler, ata sözleri ve vecizeler bakımından, Arapça kadar mühim ve güzel olduğu halde Farsça, Arapça'dan geride tutulur. Türkler yazı ve konuşmalarında, Arapça'daki hikmetli sözlerden misaller getirir, iktibaslar yaparlar. Arapça kelimelerin, Türklerin kulağında daha ikna edici bir tesiri ve daha câzip bir füsûnu vardır.

---

8 "Arapların, lâtif akıcı lisânı..."

Bugün Arapça ne halde?

Bir de bugün artık Osmanlı Devleti'nin nüfûzu altından çıkmış bulunan Arap memleketlerini gözünüzün önüne getiriniz: Oralarda Arap lisan, edebiyat ve maarifinin ne aşağı derecelere indiğini anlarsınız. Arapça, işte o memleketlerin bazılarında aslî şeklini büsbütün kaybetmiş veya kaybetmek üzeredir. Oraların yerlilerinin –yani ecnebiler tarafından hiçbir şekilde kendilerine eşit sayılmaya lâyık görülmeyen halkın– lisânı olduğu için Arapça, yüksek seviyede ve resmî makamlarda kullanılma imkânı bulamıyor. Arapça'nın, bir memlekette, halkın aşağı tabakası ile hizmetçilerin kullandığı bir lisan derekesine indiği zaman, hitâbette akıcılığı, şiirde letâfeti, edebî nezâheti ve felsefî incelikleri ifâde edecek hâlden tamamen uzaklaşacağı muhakkaktır.

Vaktiyle mühim bir Arap memleketi olan Cezayir'i geziniz. Oranın başlıca şehirlerinde, Arapça'nın eski ve mûteber kitaplarını ihtivâ eden bir tek kütüphane bile bulamazsınız. Nerede, eskiden bir ilim merkezi olan Tilemsen şehrinin o yüksek irfânı?.. Cezayir şehrinde, Şer'î Mahkeme'nin ismi bile, mahkeme duvarına Fransızca harflerle yazılmıştır. Şüphesiz, Tunus'ta da Arapçanın ehemmiyeti, çok geçmeden Cezayir'deki seviyesine inecektir.

Arapça'nın ehemmiyeti meselesi, beni Mısır'dan da misal getirmeye sevk ediyor: Milyonlarca sekenesinin Arapça konuştuğu şu koca Mısır kıt'asında bile, Arapça, öneminden büyük bir kısmını şimdiden kaybetmiş ve yüksek fen tedrisâtının dili olmaya lâyık görülmemiştir.

Evlerin, sokakların isimleri ve her türlü târifleri gösteren levhalar ve sâir yazılar, Arapça'dan çok, ancak birkaç bin ecnebinin kullandığı lisanlarda yazılıyor...

Arapça daima altta kalıyor. İlk bakışta pek önemsiz gibi görünen bu ölçü, bir halkın ictimâî, medenî ve siyâsî mevkiine ve vatanî hislerine gösterilen saygının derecesini ibret nazarlarına arz eder.

Suriyeli gazeteciler

Ahâlisinin çoğu Arap olan Osmanlı diyarlarında bulunan Türklerin ve bilhassa devlet memuru olup da Yemen, Hicaz, Suriye ve Irak'a gidenlerin, Arapça bilmediklerinden, Suriye gazeteleri ve yine çoğu Suriyelilerin kontrolünde olan Mısır matbuâtından bazı gazeteciler şikâyette bulunuyorlar.

Bu gazetecilerin içinde, Osmanlı vatanı hakkında siyâsî niyetleri bulunan Batılıları tasvip edenler, hatta onların ilerideki hareketleri için umûmî efkârı hazırlayanlar bulunduğunu, herkes gibi ben de işittim. Hakikî Araptan çok Araplık iddia eden bu kimselerin, iki kavim arasında anlaşmazlık çıkarmaya çalıştıkları da kuvvetle biliniyor.

Bu gazetecilerin, rivayet edilen gizli siyâsî maksatlarını araştırmak benim vazifem değildir. Ben, sözün zâhirine bakıyorum ve Arap lisânına vukuf hususunda, Türk ırkından bulunan Osmanlıların gösterdikleri kusuru, bu gazetecilerin ayıplayıp tenkit etmelerini haklı buluyorum. Ancak Türkleri tenkit ve itham eden bu adamlar, bir şeye dikkat etmiyorlar. Şöyle ki:

Bütün Türkler Arapça okur, fakat...

Türkler arasında, tahsiline ilk başladığı yıllarda Arapça öğrenmeye çalışmamış, okur yazar bir ferd bile yoktur. Hem de Türkler, kendi lisanlarından önce Arapça'nın kaidelerini öğrenmek mecbûriyetindedirler. Türkiye'de Arapça'nn mecburî olmadığı, bir tek İslâm mektebi veya resmî medrese yoktur. Türkiye'de din ilimlerinin tahsil olunduğu eski tarz medreselere devam eden talebe ise, derslerini Arapça olarak okurlar.

Bunların aksini söyleyenler, ya bilmedikleri şeylerden bahsetmek cür'etinde bulunuyor veya nifakçılık maksadıyla hakikati başka şekilde göstermek istiyorlar.

Ama ne var ki, tedris usûlünün fenalığı, köhneliği, yani zamanın icaplarına uygun olarak tecrübî ve amelî bir şekilde tahsili bil-

memek, Türklerin Arapça'yı iyi öğrenmelerine mâni oluyor. İşte asıl tenkid ve itham edilecek nokta burasıdır.

Evet, Arap olmayan Osmanlılara ve bilhassa Türk olan devlet memurlarına Arapça'yı iyi bilmeleri şart koşulmalıdır... Gençliğimizde bize üç dört sene Arapça dersi verirler. Fakat sonraları, meselâ Mısır'a geldiğimiz veya Hicaz'a gittiğimiz zaman, birkaç dakikalık basit bir konuşma için, birkaç cümle Arapça'yı anlaşılır şekilde bir araya getiremediğimizi veya birkaç satırlık bir mektubun imlâsında yarıdan fazla hata yaptığımızı veyahut yarım sayfalık bir yaznın manâsını doğru olarak anlayamadığımızı görünce, herkesten önce kendimizden utanırız.[9]

Batılı milletler birkaç dil öğreniyor

Zamanımızda lisân öğrenmek, medeniyet ve ilerleme yolunda geri kalmamak isteyen kavimlerin münevver ferdleri için mühim ve hayatî bir mesele olmuştur. Bu sebeple, terakkî yolunda pek geri kalmış olan müslümanların, lisân öğrenmek hususundaki vazifeleri hakkında biraz tafsilâta girişmek, risâle mevzuundan dışarı çıkmak sayılmaz zannederim:

Büyük ve küçük bütün Batılı milletler arasında, yekdiğerinin lisânını öğrenmek arzusu artmaktadır. Birkaç dil öğrenmek husundaki bu arzu, ekseriya, bir mecburiyetten veya resmî bir vazifenin gereği olarak ortaya çıkmış da değildir. Birkaç lisan öğrenen bir kimsenin, bildiği lisan sayısına göre dünya ahvâline daha yakından vâkıf olması ve dolayısıyla hayatında o nisbette maddî ve manevî faydalar kazanması tabiîdir.

Batılı ilim ve irfan sahibi kimseler, şimdilerde yalnız birbirleri-

9 Gerek Arapça ve gerek Fransızca derslerinin yanlış bir metotla verildiğini ve Türk çocuklarının senelerce Arapça dilbilgisi okuyup, ezberlemelerine rağmen, konuşup yazamamalarının sebeplerini, Mehmed Âkif merhum da, hemen aynı tarihlere rastlayan birkaç makalesinde işlemiş; doğrusunun nasıl olması gerektiğini de yazmıştır.

nin lisânını öğrenip istifâde etmekle de yetinmiyorlar. Bunların birçoğu artık Şark dillerini bile öğrenmeye heves ediyorlar.

Üç önemli İslâm lisânı

Biz müslümanlar, kendimize gerçekten faydalı olan şeyi, bu meselede de takdir edemiyoruz. Gerçi, gerek Türkiye'de ve gerekse Mısır'da, vaziyeti müsait olan müslümanlar, bir veya birkaç ecnebi lisânını öğrenmektedirler.

Fakat İslâm lisanlarının en büyükleri ve en mühimleri olan Farsça, Arapça ve Türkçe'yi bilen ve hele bu üç dilde birden, lâyıkıyla okuyup yazabilen müslümanlara pek nâdir tesadüf edilir.

Batılı milletlerde pek çok aile, kendi memleketindeki tahsil zamanı dışında, çocuklarını, başka bir memlekete göndererek, lisânını iyice öğrenecek kadar orada kalmasını temin ederler.

Maddî kudreti, fırsatı ve zamanı müsait bir çok Türk ve Arap ailesi bulunduğu halde, içlerinden kaç tanesi bu şekilde hareket etmektedir?

Burada bir sual vârid olabilir:

"Şarklılar, yeni fen ve sanayii Garptan almaya mecbur oldukları için, sadece Batı dillerini tahsile ihtimam gösteriyorlar. Yeni gelişmelerde hepsi de geri kalmış olan Şark milletlerinin, birbirlerinin dilini öğrenmekten, medenî ve maddî ne gibi istifadeleri olacaktır?" denilebilir.

Batı dili öğrenenler ne yapıyor?

Evet, müslümanlar bugünkü medeniyetin bilhassa maddî gelişmeleri sahasında, Batıdan ilim ve teknik almaya şiddetle muhtaçtırlar. Şüphesiz bu da ancak Batı dillerini çok iyi bilmekle mümkün olabilir. Burası doğru olmakla beraber; ibret nazarlarımıza çarpmakta olan üzücü bir neticeyi de görmezlikten gelmemeliyiz. Şöyle ki:

Bir çok yıldan beri Batı dillerini tahsil eden, hatta bazı kere

kendi anadilini iyi bilmediği halde, bir veya iki ecnebi lisânını, kendi anadili gibi kullanacak derecede iyi öğrenen binlerce müslüman yetişmiştir. Fakat bununla beraber, bu binlerce müslümanın içinden, Garp'tan Şark'a, maliye, ticaret veya sanayie dair bir bilgi getirip tatbik etmiş ve bu suretle vatandaşlarını ve dindaşlarını faydalandırmış, birkaç düzine adam bile çıkamamıştır.

Batı dillerini tahsil eden bu binlerce adamdan çoğunun, o lisandaki maharetleri, ancak memleketlerindeki yabancılar ve levantenler ile konuşurken yahut roman veya yabancı gazetelerin safsata dolu hikâyelerini ve yersiz iddialarını okurken görülmüştür.

Bazıları da öğrendikleri Batı dillerini, her yerden ziyâde, Avrupa'nın otel salonlarında, gazinolarında, kumar veya fuhuşhânelerinde, yarış yerlerinde, terzi dükkânlarında ve benzeri mahallerde kullanmaya fırsat bulabilmişlerdir.

Bu acı hakikatleri göz önüne alınca, Avrupa'nın önemli lisanlarını öğrenmeye daha fazla ihtiyaç olduğunu bahane ederek, büyük İslâm lisanlarının tahsilini ihmâl eden müslümanların kusuru, bağışlanamayacak kadar büyük görünüyor.

Farsça ve Türkçe bilen Arap var mı?

Şu halde, anadilleri Arapça olanlarımızın, Türkleri *"Arapça bilmiyorlar"* diye ayıplayıp tenkid etmekten önce, kendilerinin buna benzer kusurlarını düşünmeleri lâzım gelir. Bugün Arapların hâli vakti müsait olanlarının içinde Farsça öğrenen kaç kişi vardır? Halbuki Farsça, İran'dan başka, Afgan ve Hindu müslüman münevverlerin de kullandığı, edebiyatı pek seçkin şiir ve felsefî eserlerle dolu, dünyanın en şirin ve üstelik tahsili de kolay olan bir lisânıdır.

Mısır'ı bir kere daha misâl olarak göz önüne getirelim:

Bu memleketin yerli ahâlisinden hâli vakti müsait bulunanlar şöyle dursun, buraya Türkçe konuşarak gelmiş ve yerleşmiş yüz binlerce müslümanın evlâd ve torunları içinde, Türkçe'yi iyi bilen kaç ki-

şi bulunabilir? Avam Türkçesi ile az çok konuşabilenler bile azalmaya başlamıştır... Türklere ait her şey gibi, Türkçe'nin dahi, Mısır'da ortadan kalkmasına çalışan kuvvetler olduğunu biliyorum. Fakat gönlünde hamiyet hissi taşıyanların, İslâm kardeşliğinin her türlü bağını ve vâsıtasını tahrip ve imhâdan korumaya çalışmaları lâzım gelirdi.

Türkçe'nin ve Anadolu'nun önemi

Türkçe'nin pek mühim bir lisân olduğu inkâr edilemez. Çin Türkistanı'nda eski eserler aramaya gitmiş olan Avrupalı bir âlim, *"Adriyatik sahilinden, ta Çin hudûduna kadar, bildiği Türkçe kelimeler ile yol ihtiyaçlarını giderecek kadar merâmını anlatabildiğini"* yazıyor. Bu, Türkçe'nin önemini gösteren bir sözdür.

Anadolu kıtası, eski zamanlarda muhtelif medeniyetlerin beşiği olmuştur. İleride de her türlü gelişmeye elverişlidir. O memlekette, bir adam, eski eser ve müesseselere, ırklara ve inançlara dair, pek faydalı ilmî ve tarihî araştırmalar yapabilir. Bu memleketin ticareti, ziraatı, san'atları ve ictimâî hususiyetleri, en uzak yabancı diyarların, zeki ve gayretli ferdlerini, ziyaret için kendisine çekmektedir.

Anadolu muhtelif mevsimlere sahip olduğundan zengin ve meraklı kimseler için avlanma ve seyahate uygun güzel yerleri vardır. Burası Suriye'ye komşu ve Mısır'a yakındır ve üzerinde yaşayan milyonlarca müslümanın millî lisânı Türkçe'dir...

Türkçe konuşan bu müslümanların durmadan gelişen ve güzelleşen şiir, edebiyat ve mûsikîleri vardır ki, irfan ehli ve zevk-i selîm sahibi kimseler için, hakikaten pek istifadelidir. Anadolu'nun herhangi bir beldesine, meselâ Mısırlı müteşebbis bir iş adamı gitse ve çalışmak istese, oranın Müslüman halkı onu kendilerinden sayarlar.

Anadolu halkının konuştuğu lisan, âhenklidir, geniş ifadeli, nükteli ve mânâlıdır. Türkçe, İslâm tarihindeki büyük yeri ve önemi dolayısıyla mûteber olan Osmanoğulları hânedanının anadili ve Osmanlı hükümetinin resmî lisânıdır.

Acaba lisanları Arapça olan müslümanlar, Türkçe'yi kâfi derecede ehemmiyetli bulamıyorlar mı ki, onun tahsiline pek rağbet göstermiyorlar? Türkleri *"Arapça öğrenmiyorlar"* diye tenkid edenlere, Ahd-i Cedîd'in[10] şu kelâmını hatırlatalım: *"Kendi gözündeki merteği görmüyorsun da, niçin kardeşinin gözündeki çöpü gösteriyorsun?"*

Resmî dil değişmez

Türklük ve Araplık ayırımcılığı ile uğraşanlar, Suriye'de, Arabistan'da ve Irak'ta hükümetin resmî dilinin Arapça olmasını istiyorlar.

Arap lisânının Osmanlı ülkesinde, halk arasında yayılmasına ve bilhassa hükümet memurları arasında kullanılmasının zarûretine ne kadar şiddetle taraftar olduğum yukarıda görüldü. Fakat devletin resmî lisânının değişmemesinin, Osmanlı hâkimiyetinin birliği ve bütünlüğü bakımından lüzumlu olduğunu, burada ihtar eylemek isterim.

Osmanlı vatanının neresinde olursa olsun, devletin resmî lisânını değiştirmeye uğraşmak, ancak *"seperatizm"* yani bölücülük davası için çalışanlara yakışır.

Akıl ve hamiyet sahiplerinin bu değişikliği tasvip etmemesi iktiza eder. Çünkü böyle bir değişiklik, Osmanlı birliğine vurulmak istenen darbelerin en ağırlarından biri olur.

Devletin dili, ancak Türkçe olabilir

Osmanlı Devleti'nin muhtelif resmî hizmetlerinde bulunacak olanlar, yalnız Türklerle Araplardan ibaret olsaydı, resmî lisan meselesi de belki bir dereceye kadar kolaylaşırdı. Osmanlılar içinde Kürd, Laz, Çerkes, Ermeni, Rum, Arnavut ve diğerleri de vardır. Aslı Arap olan Osmanlı memurlarının Osmanlı vatanının her tara-

---

10 *Ahd-i Cedîd*: Hazret-i İsa'ya atfedilen dört"İncil" metni ve ekleri, "Yeni Söz, Yeni And" mânâsına... Hz.İsa'dan önceki peygamberlere izâfe edilen kitaplara ve eklerine ise *"Ahd-i Atîk"* "Eski Söz" denir. Hepsini birden içine alan cilde ise "Kitâb-ı Mukaddes" demektedirler.

fında istihdam olunma hakları bulunduğu gibi, devlet hizmetine giren öteki kavimlere mensup efrâdın da, halkının lisânı Arapça olan Osmanlı beldelerinin her birinde hizmette bulunabilmeleri, kanunlar gereğidir.

Bu kavimlerin ferdlerine açık olan yüksek mekteplerin tedris lisânı Türkçe'dir. Bunların pek azı Arapça bilir, fakat hepsi Türkçe olarak tahsil görmüşlerdir.

Bâbıâli'nin, ecnebi devletlerle Osmanlı ülkesinin münasebetlerini tâyin eden bütün muâhedeleri, ecnebi sermâyedarlar ve ecnebi nâfia imtiyâzı sahipleri ile Osmanlı ülkesinin her tarafına ait bütün mukâveleler, Türk lisânı ile kaleme alınmıştır.

Hükümet-i seniyyenin her mesele ve her belde hakkındaki fermanları, beratları ve sâir resmî evrâkı Türkçe olarak yazılmıştır. Bütün kanun ve nizamların tasdikli asılları da Türk lisânı ile çıkarıla gelmiştir.

Şimdi bu hakikatler hatırlanınca, meselâ Suriye veya Irak'ta devletin resmî dilini değiştirmenin, işleri ne kadar müdhiş bir şekilde karıştıracağı ortaya çıkar. Ve öyle bir değişikliğe çalışmanın, dostun değil düşmanın işi olduğu anlaşılır.

Hilâfet meselesi

Batılıların Şark dilleri ve meseleleri ile meşgul olanları arasında, Araplık ve Türklük meselesi münâsebetiyle İslâm Hilâfeti bahsini ortaya sürenler de vardır. Onların iddiasına göre hilâfet hakkı Araplarındır; İslâm halîfesi Kureyş'ten olmalıdır vesâire...

Müslümanların her işine karışmak alışkanlığında bulunan bazı gayrimüslim Suriyelilerin, Hilâfet-i Müslimîn işinde dahi parmakları görünüyor.

Müslümanlar arasında ise, ulemâ kıyafetinde görünen, ama hakikatte bütün bildikleri, ileri memleketlerdeki mektep çocuklarının malumatı ve dünya ahvâli hakkındaki bilgilerinden daha aşağı-

da olan bazı kimseler de vardır ki, onlar dahi bu meseleyi çokça karıştırırlar. Bu gibi kimseler, mümkün olsa, iddialarını isbat için önümüze, nazarî ve naklî delillerle dolu ciltler bile getirirler...

Durum tehlikelidir

Kitabı kendi maksadınıza uydurmak için, nazariyelerle dolu istediğiniz kadar ciltler getiriniz. Emin olunuz ki, başında akıl, kalbinde hamiyet hissi olan ve Müslüman Şark'ın bugünkü tehlikeli durumunu gören bir müslüman, bir tekmede o ciltleri darmadağın edebilir.

Asrımız, gerçekçilik ve tatbikat asrı olduğundan, o gibi câzip kelâmlara ve naklî delillere bağlanıp kalmamak icap eder. İslâm âleminin kalbgâhı olan Osmanlı vatanında, elimizde kalmış olan siyâsî istiklâlin korunup kuvvetlendirilmesinden başka bir selâmet çaresi bulunamayacağı apaçık iken, Hilâfet'in yerinin değiştirilmesi meselesini ortaya atmak, ancak müslümanların, göz önündeki gerçek menfaatlerine zarar vermek isteyenlere yakışan bir harekettir.

Osmanlı hânedanı, İlâhî takdir ile asırlardan beri Harameyn-i Muhteremeyn'in hizmetkârı bulunmuştur.[11] Bu sebeple, zamanla muhterem bir mevki kazanan bu hânedanın vazifesi, İslâm sancağını müdafaa ederek, Peygamber'in pâk ruhunu şâd eylemek olmuştur.

Hilâfet'e dokunulmaz

Peygamber-i Zîşân'ımız, beşeriyetin güzîdesidir. Yalnız Araplar değil, bütün müslümanlar onun ümmetidir. Onu sadece bir millete mâl etmek ve hilâfet sadece Arapların elinde bulunmalıdır demek, Şeriat-i Muhammediye'nin birleştirici maksadına uygun değildir. Müslümanların umûmî icmâı ve serbestçe tasvîbi iledir ki, Osmanlı saltanat makamı hâlen, İslâm hilâfetinin de makamı olarak bulunmaktadır.

---

11 *Harameyn-i Muhteremeyn:* İki muhterem harem, iki kutsal mahal: Mekke-i Mükerreme ve Medîne-i Münevvere; bu şehirlerde bulunan Kâbe-i Muazzama ve Ravza-i Nebevî ile bunların çevreleri.

Ona dokunmamalıdır, dokunulursa İslâm istiklâlinin temeli sarsılır. Başka bir memlekete nakil de edilemez. Naklinin mümkün olduğunu farz etsek bile, öyle, ecnebilerin nüfûzu ile kurulan, yeni ve sun'î bir hilâfete, şerefini bilen hiçbir müslüman bağlanmaz ve ehemmiyet vermez.

Hilâfet'e içten bağlılık

Gerçi eski zamanlarda bazı Müslüman hükümdarlar, kılıç kuvveti ile müstakil oldukları kendi memleketlerinde "halîfe" ünvânını alırlardı. Lâkin son zamanlarda, Osmanlı Devleti'nden başka, hakikaten müstakil bir İslâm devleti kalmadı.

İşte bundan dolayıdır ki, dünyanın dört bucağında bulunan Müslüman topluluklar, Osmanlı saltanat makamını, yegâne Hilâfet Makamı olarak benimsemeye daha ziyâde meyl etmişlerdir. Bu meyil, şüphe yok ki kalbdendir. Hind müslümanlarınn Osmanlı saltanatına tamamen kendi arzuları ile ve şiddetle bağlılık göstermeleri, bunun büyük bir örneğidir.

Hindistan'da vazife yapan bazı Batılılar, bu İslâmî bağlılığın, eski Sultan Abdülhamid'in saltanatı devrinde uyandırıldığını ileri sürmüştür. Bunların iddiasına göre, güya o devirde, Hindistan'ın her tarafına gizlice adamlar gönderilerek, müslümanlar arasında telkinler yaptırılmış, yazarlara paralar verilmiş, Osmanlı saltanatının hilâfetini beyan eden hutbe kitapları dağıtılarak, Cuma günleri Hindistan mescidlerinde, padişahın adının anılması teşvik edilmiş!

Hind müslümanları

Bu iddiada bulunanların vehme kapıldıkları anlaşılıyor. Hilâfet makamı ile Hindistan müslümanları arasında eskiden beri var olan sevgi bağını kuvvetlendirenlerin büyük kısmı, Batı'da tahsil görmüş Hindli Müslüman münevverler idi. Bugün İslâm dünyasının başka taraflarında da görülen bu dostluk bağının varlığı, müslümanlar arasında artmakta olan uyanışın tabiî neticesinden başka bir sebe-

be atf olunamaz. Bu manevî duyguda, rüşvetin, gizli teşviklerin, hileli işlerin ve sâir kirli vâsıtaların hiçbir dahli yoktur.

İhtimaldir ki, bu gibi süflî vâsıtaları kullananlar, mevcut Hilâfet Makamı'nın başka yerlere nakli meselesini ileri süren, daha doğrusu bu gibi vesilelerle, o makamın şerefini tamamen yok etmek isteyenlerin arasında bulunmaktadır.

Hıristiyanlık âleminin, İslâm âleminin elinde kalabilmiş olan her şeyi zapt edip, sahiplenmeye çalıştığı bir zamanda, müslümanlardan bir kısmının, diğerinin elinden bir şey gasp etme sevdasına tutulması, dostu ağlatacak ve düşmanları güldürecek bir haldir.[12]

Arap ile Türk'ün birleşmesi

Balkan muharebeleri başladığı sırada, Avrupa'da bulunuyordum. Müslümanların meselelerine ve Düvel-i Muazzama'nın Şark siyasetine vâkıf olan Avrupalı bir dostum:

*"Yakında Araplar da Türkler'in aleyhine isyan edecek. Arap memleketlerinin Türkiye'den ayrılmaları ihtimali vardır"*demişti.

Bu zat Şark müstemleke siyaseti ile meşgul olan birçok devlet adamını yakından tanımaktaydı. Bu sebeple söylediği şeyin, devletlerin bazı gizli tertiplerine müstenid olması, ihtimal dışı değildir.

Buna benzer rivayetler zaten her tarafta işitilmektedir. Bunların belki ekserisi asılsız veya önemsizdir. Fakat Müslüman Şark'ın yakın tarihini dikkat ve ibretle okuyan bir adam, Arap ile Türkü birbirinden soğutmak ve uzaklaştırmak için, hile dolaplarının şu günlerde daha hızlı döndürülmesinin pek muhtemel olduğu neticesine, zarûri olarak varacaktır.[13]

---

12 Yakın tarihimizde *"Hilâfet Meselesi"* üzerine yazılmış eserler için, İsmail Kara Bey'in idaresinde hazırlanan ve 2002-2004 yıllarında 4 cildi yayınlanan *"Hilâfet Risâleleri"* külliyatına bakılmalıdır. Neşrine devam edilmekte olan dizide, şimdiye kadar 42 risâle ve ilgili 15 adet ek, meraklıların istifâdesine sunulmuş bulunuyor.

13 Mehmed Âkif merhumun, 1915'te kaleme aldığı *"Berlin Hâtıraları"* şiirinde, İngilizlerin, İslâm dünyasını, ırkçılık (fikr-i kavmiyyet) fitnesi ile parçalamayı, nasıl planladıklarını anlatan şiiri için 3. kısmın 14. bahsine bakınız.

Mâlumdur ki, Trablusgarp istilâsına karşı, genç Türk zabitlerinin bilgi ve gayretleri, Arapların hamiyet ve kahramanlıklarına katılınca, büyük bir müdafaa kuvveti ortaya çıktı.

Bu istilâ hâdisesi, İslâm istiklâlinin iki büyük rüknü olan Arap ile Türk'ün kardeşlik hislerini uyandırdı ve ikisinin birlikte hareket etmelerinin önemini gösterdi. Yemen'de de Hükümet-i Seniyye ile İmam Yahya hazretleri arasında, şeriate ve müslümanların siyâsî menfaatlerine uygun bir anlaşmaya varılmış olması da, bu uyanışın neticelerinden olmak üzere göze çarptı.

Haçlılara karşı İslâm uyanışı

Daha sonra meydana gelen Balkan muharebelerinin sebep olduğu dehşet ve felâket ise, Arap yarımadasının en hücra köşelerine bile tesir eylemeye başlıyor.[14]

---

14 Balkan Harbi, 8 Ekim 1912 tarihinde başlamıştı. 20 Ekim'de Filibe'de, 23 Ekim'de Edirne yakınlarında iki savaşta, Şark Cephesi ordumuz bozulmuş, Bulgar ordusu üç hafta içinde Çatalca'ya kadar ilerlemişti: Yanya, İşkodra ve Edirne şehirleri, kendi başlarına savunmaya devam etmekte idiler. Bu beklenmeyen mağlubiyetin suçlusu, tamamen, partici ve beceriksiz subaylardı... Savaş, Şark-Cephesi (Trakya) ve Garp Cephesi (Makedonya ve Arnavutluk) olarak iki cephede cereyan etti. Şark Cephesi'nde Bulgarlar, Garp Cephesi'nde Karadağ, Sırbistan ve Yunanistan ile savaş oldu. Garp ordusu da 22 Ekim 1912'de Kosova'da ve 24 Ekim'de Komanova'da Sırplara mağlup olarak bozulmuş; Selânik, 8 Kasım'da Yunanlılara, savaşmadan teslim olmuştur... Yanya 6 Mart 1913'te, Edirne 26 Mart'ta ve İşkodra 22 Nisan 1913'te teslim olmak zorunda kalmışlardır... Düşmanlarla 3 Aralık 1912'de mütareke yapılmış; Londra'da müzakereler devam etmiş; bir ara yeniden çarpışmalar başladıysa da 30 Mayıs 1913'de sulh anlaşması imzalanmıştır... Düşmanlarımızın kendi aralarında savaşa tutuşmaları üzerine, bundan istifade edilerek, 29 Haziran 1913 günü Edirne geri alınabilmiştir. 93 (1877-78) Rus Harbi'nden sonra, Tuna Nehri'ne kadar uzanan sınırlarımızdan çok gerilere çekilmiş isek de, Rumeli-i Şâhâne'de yine bir çok topraklarımız ve dindaşlarımız kalmıştı.Bu ikinci felâket ile sınırımız bugünkü yerine kadar gerilemiş ve 93'ten sonra ikinci bir katliâm ve göçe mâruz kalan Rumeli müslümanları, kahraman "evlâd-ı fâtihan"ın ekseriyeti, ya şehid edilmiş ya da Anadolu'ya hicret etmiştir... Halil Hâlid Bey'in bahsini ettiği "dehşet ve felâket" budur. O dehşet ve felâketi hissedebilmek için, Mehmed Âkif Bey'in *"Hakkın Sesleri"*ni ve *"Fatih Kürsüsünde"*nin son sayfalarını tekrar tekrar okumak lâzımdır.

Bir kere Devlet-i Aliyye'nin durumunu düşünelim:

Pâyitaht'ta, yabancıların büyük baskısı altında bulunan bir hükümet; dışarıda istilâ için fırsat gözleyen ve hükümeti tehdit ve şaşırtmakla meşgul olan birkaç büyük devlet... Düşman ordusu ise, Peygamber'in Mukaddes Sancağı'nın muhâfaza edildiği Eski Saray'dan otuz kilometre mesafeye kadar gelmiş...[15]

Batı matbuatı, Hıristiyan haçı önünde İslâm sancağının küçük düştüğünü, iftihar ve sevinçle tasvir edip duruyor!

Bu durum karşısında, hangi hakiki müslümanın hamiyetli kalbi ağlamaz, gayretli kanı kaynamaz? İşte bundan dolayı, Arabistan'da bazı ileri gelen Arap emirleri, necâbet ve hamiyet hisleri galeyâna gelmiş olmalı ki, Osmanlı Devleti'nin istiklâlini tamamen kaybolmaktan korumak için, yüz binlerce Arap mücâhidinin çıkacağını ilân ettiler. Bu uyanış ilerisi için bir hayır işâreti olur, inşaallah.

Bu uyanışın tesiri ile, ileride olsun, devletimizi elbirliği ile koruyabileceğimizi hisseden bazı istilâcı hükümetlerin telâşa düşmeleri mümkündür. Bunların, emellerinden mahrum kalmamak için bazı tedbirler alması da beklenir.

Fakat bizler, bundan sonra olsun, kendimizi ve elimizde kalan memleketi daha iyi idare eder; içimizde, vatana ihanet ve şahsî ahlâksızlıkların olmaması için daha dikkatli bulunur isek, Devlet-i Osmaniye'nin gelecekteki istiklâli, hiç değilse Asya'da olsun, temin edilir.

---

15 Halil Hâlid Bey'in *"Eski Saray"* sözüyle İstanbul'daki *"Topkapı Sarayı"*nı kasdettiği anlaşılıyor. Çünkü *"Sancak-ı Şerif"*, bu sarayda, *"Mukaddes Emanetler"* dairesinde muhafaza edilmektedir... Yazarın bu sözlerinden kitabın Kahire'de yazılıp basıldığı sırada, Bulgar ordusunun, "Topkapı Sarayı"na otuz kilometre mesafede (Çatalca'da) olduğu anlaşılmaktadır. Çatalca'nın İstanbul'un merkezine mesafesi aslında daha fazladır; fakat yazarın tahminî olarak ve biraz da "yakınlığın dehşetini" anlatmak için böyle dediği anlaşılıyor. Balkan Harbi'nin kısa tarihçesi için önceki dipnota bakınız.

Batılıların dehşetli kini

İşte tarihin gerçekleri meydanda!

Batılı milletler, Avrupa kıtasının hiç bir noktasında müslümanları yaşatmıyor. Vaktiyle Avrupa'nın güneybatısından giren Arap-lar'ın, ne dehşetli felâketler içinde kovulup imha edildikleri mâlum... Avrupa'nın kuzeydoğusundan girip de Moskova'ya, Lehistan'ın göbeğine kadar giden Müslüman Tatarların nasıl tard edildiği de mâlum...

İslâm bayrağını, Macaristan'a kadar götürmüş olan Osmanlı Türklerinin, birleşmiş Avrupa'nın, asırlardan beri, hiç durmadan devam eden düşmanlık ve tazyiki ile ne kadar sarsıldıkları ve bugün Avrupa'dan tamamiyle çıkarılmalarına nasıl çalışıldığı da cümleye mâlum...

Bâri Asya'da olsun, müstakil bir İslâm devleti kalsın. Bâri şu arzullâhın bir noktasında, Batılıların baskısından uzak, tek bir İslâm vatanı bulunsun. Hiç olmazsa, bir memlekette olsun şapkalılar, müslümanlara, teb'aları ve âdi bir cinsin ferdleri nazarıyla bakmasın!

Araplar ve Osmanlı Devleti

Benim âcizâne ümidim, buna muvaffakiyetin müyesser olacağıdır. Şimdiye kadar pek dağınık yaşayan Osmanlı Türkleri, Avrupa kıtasında, san'atları, servetleri ve kuvvetleri daima artan Hıristiyan ümmetler arasında pek zayıf kalıyordu. Ama Asya'daki Osmanlı topraklarında toplu halde bulunuyorlar. Bu da tabiî olarak, bir kuvvettir...

Osmanlı Asyası'ndaki hakikî ve hâlis Arapların, münâfıkların saptırıcı telkinlerinden gitgide kurtulmaları ve bugün müslümanlar için hayır ve şerrin neden ibâret olduğunu anlamaya başlamaları da bu ümidi kuvvetlendirir.

Arap kavminin, her tehlike noktasında, Osmanlı sancağının müdâfaası için koşturacağı imdat –yani az ile kanaat eder, çok sa-

bır gösterir, askerî emirlere itaatli, seferin zorluklarına tahammüllü bir Arap kuvveti– müşterek vatanımızn hudutlarında, İslâm'ın ilk günlerinde yetişmiş olan mücâhidlerin kahramanlıklarına nazîreler yapabilir. O takdirde, bizi tamamiyle yutmak isteyenlerin iştahları da kaçacaktır.

Şimdi Osmanlı devletinin vazifesi, Arapları, hemen ve sessiz sedasız bir şekilde, zamanın icaplarına göre talim ettirip yetiştirmeye ve silahlandırmaya çalışmaktır. Yoksa memleketlerimiz, yine ansızın istilâlara uğrar ve yine medenî ilerlememizi sağlamak için rahatça çalışmamıza fırsat bırakılmaz.

***

Ey Araplar ve Türkler! Sizi şaşırtmaya, sersem etmeye, birbirinizle uğraştırmaya çalışanlardan sakının. Bilgisizlikten doğan kötü zanları artık bırakın. Birbirinizi iyi anlayın. Bütün İslâm âlemi, ümit içinde, sizin tam olarak birleşmenizi gözlüyor. Kalblerinizi birbirine sıkıca bağlayın. Birbirinizi sevin: Ta ki, Allah da sizi sevsin.[16]

16 Bu son paragraf, bugün, baş tarafında: *"Ey Kürtler ve Araplar ve Türkler!.."* diyerek tekrar tekrar okunmalıdır...

ALTINCI KISIM

SEÇİLMİŞ YAZILAR

- Şeyhülislâm Ebussu'ûd Efendi
- Ahmed Cevdet Paşa
- Türk Yurdu mecmuası
- Yozgat gazetesi
- Yunus Nâdi
- Sebîlürreşad mecmuası
- Ahmed Ağaoğlu
- Ahmed Râsim
- Sultan Mehmed Reşad
- İmam Gazâlî
- Muhammed Hamîdullah
- Ömer Rıza Doğrul
- N. Nazif Tepedelenlioğlu
- Meryem Cemile
- Sezai Karakoç
- Ahmed Selim

– 1 –

ŞEYHÜLİSLÂM EBUSSU'ÛD EFENDİ'NİN BİR FETVASI

Mesele: Dîn-i İslâm ve millet nedir beyan buyurula.

Elcevap: Hak Te'âlâ'nın vahdâniyyetine ve Resûlullah sallâllâhu aleyhi ve sellemin nübüvvetine ve şerîat-i şerîfenin hakîkatine i'tikâd etmek avâma kifâyet eder, mefhumlarına ve tefâsîl-i ahkâmına vukûf-i tafsîlî lâzım değildir.[1]

Bugünün diliyle:

Soru: İslâmiyet ve millet nedir, açıklar mısınız?

Cevap: Allah'ın birliğine ve Resûlullah'ın peygamberliğine ve şeriatin hak ve doğru olduğuna inanmaktır. Bu kadarı halk için kâfidir. Bunların geniş olarak mânâsını ve hükümlerinin ayrıntılarını bilmek şart değildir.

– 2 –

KISAS-I ENBİYÂ'DAN BİR BÖLÜM

Zemân-ı câhiliyyette kabâil ve aşâir-i Arab'ın ictimâ' ü ittifâkı ve ihtilâf u iftirâkı, mücerred kavmiyyet ve asabiyyet üzerine mübtenî iken, nûr-i nübüvvet-i Muhammediyye, âfâk ve enfüsü tenvîr edince, kulûb-i enâm envâr-ı İslâm ile doldu. Usûl ve rüsûm-i câhi-

---

1 M. Ertuğrul Düzdağ, Şeyhülislâm Ebussu'ûd Efendi'nin Fetvâlarına Göre Kanunî Devrinde Osmanlı Hayatı, 875'inci fetvâ, İstanbul 2005, Yitik Hazine Yayınları.

liyye unutuldu. "İttihâd-ı asabiyyet" yerine "uhuvvet-i İslâmiyye" kàim oldu.

O zemân herkesin zikr ü fikri Yezdân idi. Ehl-i İslâm hep ihvân idi. Nazar-ı şer'de cümlesi seyyân idi. Fakat İslâm'da sâbıka ve a'mâl-i hasene ve hıdemât-ı fâika beynlerinde medâr-ı fazl ü rüchân idi. Kemâl-i adâlet ve temâm-ı fazîlet devri ol zemân idi.[2]

Bugünün diliyle:

İslâmiyet'ten önceki zamanda, Arap kabile ve aşiretlerinin toplanıp birleşmesi veya dağılıp ayrılması sırf kavim ve kabile taraftarlığına bağlı idi. Hazret-i Muhammed'in peygamberlik nûru cihanı aydınlatınca, halkın kalbi İslâm nûru ile doldu. Câhiliyet devri âdetleri unutuldu. Kabile taraftarlığı yerine İslâm kardeşliği hissi geçti.

O zaman herkesin düşüncesi ve bahsi Allah idi. Müslümanlar hep kardeşti. Şeriatin önünde hepsi eşitti. Sadece İslâm'da önce olmak, güzel işler ve yüksek hizmetler yapmak aralarında fazilet ve üstünlük sebebi sayılıyordu. Adâletin ve faziletin tam olduğu devir işte o zamandı.

– 3 –
CENGİZ HAN HAKKINDA

Ahmed Cevdet Paşa[3]

Cengiz de şehre girdi. (...) Ahaliye "Hepiniz şehrin dışına çıkınız"diye emir verdi. Halk yalnız üzerlerindeki elbise ile dışarı çıktılar. Bunun üzerine Tatarlar şehre girip yağma etti ve şehirde kalmış olanları öldürdü ve ateş salarak şehri yaktı.

---

2 Ahmed Cevdet Paşa, Kısas-ı Enbiyâ ve Tevârih-i Hulefâ, cüz 7, s. 150, İstanbul 1331. Metin aynen alınmıştır.

3 Ahmed Cevdet Paşa'nın (1822-1895). "*Kısas-ı Enbiyâ*" adıyla meşhur İslâm tarihinin, merhum Mâhir İz Bey hocamız tarafından sadeleştirilen ve 1973'de M.E.B. tarafından yayınlanan ciltlerinden alınmıştır.

Buhara o zaman büyük bir ilim merkezi idi, fakihler ve âlimlerle dolu idi, pek çok câmi ve medreseler vardı. Hepsi yanıp kül oldu. Sanki orada hiç şehir yokmuş gibi yangın yerinden ibaret kaldı.

Sonra Cengiz Han ahaliyi esir olarak askerlerine teslim etti. Kadınlar ve çocuklar birbirlerinden ayrılırken yürekler yakan feryatları Tatarlara hiç tesir etmiyordu. Onlar kendilerine düşen İslâm kadınlarının alenen ırzlarına geçiyorlardı... *(c. 6, s. 9)*

***

... Bu Tatar ordusu, Gürcistan'dan dönüp Tebriz'e geldi. Tebriz emirlerinden biraz mal ve hayvan aldıktan sonra gidip Meraga şehrini sardılar.. Mancınıklarla kaleye hücum ettiler. Âdetleri olduğu üzere İslâm esirlerini ileri sürerek zorla harbettirdiler ve şehre girdiler. Sayısız adam öldürdüler... *(c. 6, s. 14)*

***

... *Harzemşah*'ın kaybından ve ölümünden sonra akrabasından *Homar Tekin* orada saltanat sürmeye başlamıştı. Tatarları karşılayarak büyük bir harp yaptı. Fakat Tatarlar onu pusuya düşürdüler. Yüz bin kadar müslümanı şehid ettiler. *Harzem, Gürgenç* şehrini sardılar. (...) Tatarlar bütün şehri aldılar, ahaliyi öldürdüler ve buldukları malı yağma ettiler. Ceyhan seddini açtılar, şehri su bastı, binalar yıkıldı. Köşede bucakta gizlenmiş olanlar da ya suda boğuldu yahut yıkılan binaların altında kaldı. O zaman Harzem şehri ulemanın, sâlihlerin ve bütün bilgi sahiplerinin kaynağı idi. Hepsi kaybolup gitti. *(c. 6, s. 18)*

***

... Sonra Tatarlar *Merv* şehrini sararak aldılar ve halkı öldürdüler. Ölüleri saydılar yedi yüz bin kadardı... *(c. 6, s. 19)*

***

... Rivâyet ederler ki Herat'ta ölenlerin sayısı bir buçuk milyondan fazla idi. (...) Kurtulanların hepsi kırk kişi oluyordu. Sadece bu kırk kişi onbeş sene kadar Herat'ta oturmuşlardır. *(c. 6, s. 20)*

***

... O sırada ordusunda veba çıkıp bir çoğu helâk oldu. Bunu esirlerin çokluğundan bildi. Ordusunda *ne kadar müslüman esir varsa hepsinin öldürülmesini* emretti. Tatarlar da onun emrini yerine getirdiler. *(c. 6, s. 22)*

***

Elhâsıl o zamanda, İslâmiyet'in başlangıcından beri müslümanların başına gelmedik felâketler gelmişti: Uzak Batı'dan ve Kuzey'den çıkan Haçlılar, Suriye'nin mühim şehirlerini aldıktan sonra Dimyat'ı ele geçirmişlerdi. Bir taraftan da Mısır'ı sıkıştırıyorlardı. Uzak Şark'tan çıkan Moğol ve Tatarlar da az zamanda Maverâünnehir şehirleri ve Horasan, Irak, Acem ve Azerbaycan'ı vurup yağmaladıktan ve halkının üçte ikisinden çoğunu öldürdükten sonra birçok şehirleri de harap etmişlerdi. Kadınları ve çocukları öldürmek ve gebe kadınların karnını yarıp yavrularını telef etmek gibi, insanın dayanamayacağı ve tüylerin ürpereceği facialar işlemişlerdi. *(c. 6, s. 24)*

– 4 –
CENGİZ HAN

Ey nûrunun her teli bir mızrak olan korkunç güneş!
İnsan sana, tarih sana secde etmiş zuhûrunda!
Yanmış büyük rûhunda fezâ kadar bir alev,
Canlı cansız her şey'e bağırmışsın; - Irkı sev!
Millet aşkı, yaratmış yüreğinde volkanlar,
Bir ışığa bağlanmış milyonlarca vicdanlar,
O aşk ile kanlara boyamışsın her yeri,

Türk olmayan başlara devirmişsin gökleri;[4]
O ateşle düşmanın süngüleri bükülmüş,
Yağan oklar erimiş, damla damla dökülmüş!
Gök bayrağın o gökten parçalanma zümrüt nur
Sarmış o gökleri ki altında Türk bulunur.
Secde etsin kabrine mezarıyla İskender!
Kırar, yıkar elbette semâ öyle dilemiş,
Pençesinde bir avuç kanla doğan gazanfer!
Kırdın, yıktın... ezdin, yaktın... lâkin yetmez ulu hakan!
Küreyi bir kızıl elma yapmalıydı ateş ve kan![5]

– 5 –

DİN VATAN, VATAN DİNDİR

(Yozgat gazetesinden)[6]

Sevgili Halifemizin ve hükûmetimizin de geçmişteki muhterem büyüklerimizin gidişlerine uygun olarak, yollarının ve bütün mukaddes maksatlarının hep Müslümanlığın ve İslâm âleminin ilerle-

---

4 Halbuki Cengiz Türk değildi; ama öldürdükleri bütün müslüman Türklerdi.

5 Türk Yurdu'nun 5 Mart 1331/1915 tarihli 79. sayısında imzasız olarak çıkan bu manzumeye, Sebîlürreşâd mecmuası (no. 332) dikkati çekti ve "*Kavmiyet hissi, fikirleri nereye götürüyor! Şekâveti nasıl saadet şeklinde gösteriyor!*" başlıklı bir yazı ile tenkid etti. Bu yazıda çeşitli tarihlerden Cengiz'e ait parçalar alınarak İslâm ve Türk katili olduğu belirtilmiştir.
Bu sırada Ziya Gökalp ve M. Emin Yurdakul gibi şairler, Türkçü olmalarına rağmen, Türk katili Cengiz'e şiirlerinde efsanevî hüviyetler giydiriyorlardı.
Türkçülerin Cengiz'e verdikleri bu yanlış "değer" üzerine Tahir Mevlevî (Olgun) Bey (1877-1951) 1916 yılında "Cengiz ve Hülâgû Mezâlimi" adıyla bir risâle neşrederek işin hakikatini göstermiştir.

6 Bu yazı Yozgat gazetesinden naklen, Sebîlürreşâd mecmuasının 7 Ocak 1915 tarihli 321. sayısında çıkmıştır. "Yozgat" gazetesinin, bu yazıyı "Bazı gazetelerin neşriyat-ı kavmiyede bulunmalarına karşı" yayınladığı zikr ediliyor. Vakit, Cihan Harbi'nin ilk yıllarıdır.

mesi ve yükselmesini hedef aldığı, hiçbir işe ırk ve kavim hissi ve diğer menfaatler karıştırılmadığı meydandadır.

Bütün gâye ve emel, yalnız İslâm'ın kurtarılması, yükseltilmesi ve menfaatlerinin te'mini olduğu içindir ki, bu muharebede, bu mukaddes cihadda Arap, Türk, Kürd, Çerkes... Bu yüce dine mensup olanların hepsi, yekvücut olarak, Halifemizin, hükûmetimizin cihad dâvetine dört bir yandan "Baş üstüne" diyerek koşmuşlardır.

Bugün bu yüce dînin, dünyanın her tarafında bulunan milyonlarca mensûbu, fenâ fi'l İslâm[7] olmuşlardır ki, zafer işte bundandır. Bu müslümanlar ırk ve kavmiyet duygusu gibi İslâm nazarında yabancı ve kötü, katiyen yasak olan şeylerin hepsini itibar ve ehemmiyetten düşürmüşlerdir.

Zaten vatan, kavmiyet hissi veya diğer menfaat maksatları ile muhâfaza edilemez. Vatan din için sevilir ve din ile korunur. Vatanperver olmak demek, dinli olmak demektir. Zira din vatan, vatan dindir.

Cehaletle Avrupa'dan alınıp Meşrutiyet'ten sonra meydana çıkarılan kavmiyetçiliğin, Muhammed ümmetini paramparça ederek ölümüne sebep olacak bir Frenk hastalığı olduğunu daha Balkan muhârebesinde görmüş idik.

Bugünkü cihad-ı ekberde dahi zaferin, cins ve ırk ayırmaksızın bütün müslümanların yekvücut olması ve hepsinin bütün gayretlerini bir noktaya, İ'lâ-yı Kelimetullah'a[8] teksif etmesi ile elde edilebileceği anlaşılmıştır. (...) İslâm'da kavmiyet iddiâsına mâni olan ve yasak eden pek çok âyet ve hadis vardır. Bunlar bir araya toplansa ciltler dolusu kitaplar olur.

---

7 Fenâ fi'l-İslâm: İslâm'da kendi varlığını eritmek. Tam müslümanca ve Müslümanlık için yaşamak.

8 İ'lâ-yı Kelimetullah: Allah kelâmını, şeriati yaşamak, yüceltmek, yaymak.

– 6 –

İTTİHÂD-I İSLÂM

Yunus Nâdi[9]

Dün telâffuz edilmesi siyâseten mahzurlu sayılan bu İslâm düsturu, bugün harp ve sulh siyâsetimizin üssülesâsı (esas temeli) olup çıkmıştır. Bugün hepimiz, hançerelerimizin kuvveti yettiği kadar müslümanların ittihâdını bağırıyoruz. Dün ile bugün arasında ne büyük değişme, âdetâ bir inkılâp!

Birleşin ey müslümanlar!

Bu ittihâdı ilân ve temin etmek için pek çok bağırmak, pek çok çalışıp çabalamak vazifemizdir. Yani bütün İslâm ümmeti, bunu her şeyin ve tereddüdün üstünde olarak, derin bir iman ve itikat ile böyle biliyoruz. Zaten artık başka türlü düşünmeye zerre kadar ihtimal kalmış mıdır? İslâm'ın birliği, müslümanların en esaslı ve belki yegâne dayanağıdır.

Birleşin ey müslümanlar! Dininizin, varlığınızın ezelî ve ebedî düşmanlarına karşı, birlikte karşı koyun; onlara, Allah'ın birliğinde birleşen kendi birliğinizle hücum edin. Ancak böyle yapabildiğiniz takdirdedir ki nusret sizin, necat ve îtilâ sizindir. Ve gözlerimizden sevinç yaşları aktığı halde görüyoruz ki, siz bu hakikatleri hep anlamışsınız. Taraf taraf, birlik bayrakları altında toplanarak, Moskoflara, İngilizlere ve Fransızlara, Müslümanlığın bu ezelî ve ebedî düş-

9 Yunus Nâdi (1880-1945) bugünkü Cumhuriyet gazetesinin kurucusu ve sonraki sahiplerinin babasıdır. Kendisi "İslâm Birliği" fikrinden "İnkılâpçılığa" gelmişti, şimdikiler, birkaç adım daha "ileri" gittiler. Yazı, 1915 yılı başında 1314 numaralı *Tasfîr-i Efkâr* gazetesinde çıkmış ve Sebîlürreşâd'ın 14 Ocak 1915 tarihli 322. sayısına aynen alınmıştır. Mecmua, yazının sonuna kendi mütâlâasını da eklemiştir. Bu yazıdan sonra, onu da aldık. Vakit, Cihan Harbi'ne katılışımızın ilk aylarıdır. Ve İslâm düşmanı dinsizler bile -her zaman olduğu ve hep olacağı gibi- "İslâm tarafdarı" kesilmişlerdir... "Tefsîr-i Efkâr", "Tasvîr-i Efkâr"ın kapatılması üzerine aldığı yeni isimdir.

manlarına karşı saldırmaya başlamış bulunuyorsunuz. Böylece arş ileri... Fevz ü felâh sizindir!

İslâm'ın ulvî esasları

Hakk'ın kelâmı olan Mukaddes Kitab'ımız, bize bu hakikati çoktan söylemiş idi. Fakat nasıl, bilmiyoruz, galiba zamanın idrâk ve vicdanı sağırlaştıran saptırıcı tesirleri ile biz o hakikatleri dilimizle söylesek de vicdanımızla his ve kavrayabilmekten uzak kalır olmuş idik.

Bizim şu dalâlet ve perişanlığımıza, düşmanlarımızın baskı ve yok etme siyâsetleri de katılınca, ezildikçe ezilmiş, dağıldıkça dağılmıştık.

Yine zamanla omuzlarımıza binen bu felâket yüklerinin ağırlığı altında, İslâm'ın -ah o pek ihmâl ettiğimiz- ulvî esaslarını daha şeffaf ve nûrânî bir manzara halinde görüp anlamaya başlamış idik. Fakat felâketin gittikçe artan ve belimizi büken ağırlığı altında, o nûrânî manzaralara doğru kalkınmak ve kavuşmak ne kadar güç olmuş idi.

Halifemiz hazretlerinin emri ile

Azîzün-züntikam olan Allah, hiç olmaz zannolunan şeylere vücut imkânı bahş ü ihsan buyurdu. Önümüze kendimizi kurtaracak bir geniş yol açıldı. İşte bu ana yol, her müslümanın cihâd için koşacağı, varını yoğunu fedâ etmek azmiyle varlığını kurtarıp yücelteceği sebîl-i ilâhî'dir (Allah'ın yoludur). O büyük yolun gazileri, İslâm'ın haysiyet ve izzetinden, kendi namus ve vakarlarını yükseltmiş merdlerdir. Şehidleri ise, Hak Teâlâ ve tekaddes hazretlerinin ilâhî tavsîfi vechile, ölü değil, diridirler; ebedî dirilikle müjdeli saadet sahipleridirler.

Şüphe yok, Halifemiz hazretlerinin emir ve işaretleri ile şu müstesna fırsattan istifâdeye koşacak olan milyonlarca müslüman, peyderpey Hak Teâlâ ve tekaddes hazretlerinin emir buyurduğu cihâd yolunda ittihâd ederek, İslâm'ın selâmet ve îtilâsını temin eyleyeceklerdir. Şüphe yok gittiğimiz yolun son menzili, İslâm ittihadından, birliğinden ve yükselmesinden ibarettir. Şu cihâd ve ittihâd görülecektir ki, insani-

yet âleminde yeni ve büyük bir inkılâp ihdâs eyleyecektir. Bu bile yüce dînimizin arta kalmış mucizelerinden biri sayılsa doğru olmaz mı?

Yaşasın İslâm'ın İttihâdı!

Gittiğimiz yol İslâm birliği ise, bu ittihâdın nihâyete kadar devamını sağlayacak sebepleri şimdiden ve bir yandan hazırlamak da uzak görüşlülük vazifesidir. Bin üçyüz bu kadar seneden beri bâzı müslüman kavimler, hattâ bazı kavimlerin muhtelif zümreleri arasında, lâftan anlaşmazlıklar üzerine, teessüflere şâyan ayrılıklar vukû bulmuş idi. Şimdi şu büyük ittihâd işine girilmiş iken, zaten pek az olan o anlaşmazlıkları, insaflı ve hakikî âlimlerin bir araya gelerek toplanmasıyla kökünden kesip atarak, öylece ilân etmek lâzımdır. Bu da yarının ve öbür günün yükselişlerini arttıran sebeplerden olacaktır.

İslâm'ın hâlen bir ucundan başlayan coşkun ittihâd seli, yukarıdaki tedbirlerle de tanzim kılınınca, yakında, dünya üzerinde ilk feyizli parıltılarını gösteren muvahhid ve müttehid bir İslâm âlemi, ihtiram mevkiini tutacaktır. Biz eminiz ki, ulvî netice her hâl ü kârda tahakkuk edecektir. Onun içindir ki, tekrar bağırıyoruz:

– Yaşasın İslâm'ın ittihâdı!

– 7 –
YUNUS NÂDİ'NİN YAZISINA SEBÎLÜRREŞAD'IN İLÂVESİ[10]

Tasfîr-i Efkâr refikimizin başmuharriri *Yunus Nâdi Bey* 1314 numaralı nüshada İttihâd-ı İslâm siyaseti hakkında böyle mühim bir başmakale neşrediyorlar. Zaten Tasfîr-i Efkâr refikimizin şiârı bu

10 Sebîlürreşâd mecmuası, Yunus Nâdi'ye aid olan önceki yazıyı sütunlarına aldıktan sonra, altına kendi mütâlâasını da ilâve etmiştir. Onu da alıyoruz. Bu yazıda o günkü "aydınların" dine karşı tavrı anlatılmaktadır. "Üç Tarz-ı Siyâset" in yazarı Yusuf Akçura (1876-1935) dır. Rusya Türklerinden olan Akçura, 1904'de Kahire'de çıkan "Türk" dergisine yolladığı uzun yazısında "Osmanlılık, İslâmcılık ve Türkçülük" siyasetlerinden hangisinin, Osmanlı Devleti için uygun olacağını münakaşaya açmıştı.

İslâm siyasetidir. Gerek *Tanzimatçılığın* (yani bilâ kayd ü şart Avrupalılaşmanın), gerek *kavmiyet politikasının,* milletin ruhuna uygun gelmediği, karışıklık, ayrılık ve zarardan başka hiçbir netice vermediği, bu muhterem refikimizin nazarında da meydana çıkmıştır.

Bu makale dikkatle okunursa, derin bir siyasî kanaatin, hakikî mahsûlü olduğu tamamiyle görülür. Bu hakikatler bilhassa "*Üç Tarz-ı Siyâset*" muharrir-i muhtereminin tetkikçi yüce nazarlarına arza şayandır.

Ağaoğlu Ahmed Bey, Muvahhid Ma'sum Bey, Yunus Nâdi Bey gibi memleketin belli başlı siyasî yazarları tarafından bu siyasî düsturun "harp ve sulh" siyaseti olarak revaç görmesi, günlük matbuatımızda büyük bir inkılâptır.

Bir zamanlar günlük gazetelerimizde İslâm kelimesine bile tesadüf olunamıyordu. İhtiyaç zoruyla bahsi hâlinde sıkıla sıkıla söyleniyordu. Lâkin bugün siyasî muharrirler göğüslerini gere gere, hem de samimî bir kalple Müslümanlık'tan, İttihâd-ı İslâm'dan, İslâm siyâsetinden bahs etmeye başladılar ki, bunlar hep milleti memnun ve ümitli edecek müjdelerdir.

Hani Müslümanlık aleyhinde her gün yığın yığın neşriyatta bulunan, İslâm'ın kalbine her gün zehirli iğneler sokan muharrirler? Bugün hepsinin sesleri kısıldı. Hiçbirinin çanı ötmüyor. Ve emin olmalıdır ki, yarın bütün bütün tıkanıp ebediyen sönecektir.

İşte bir taraftan ordularımız Allah yolunu takip ederken, arkasındaki millet de doğru yolu tutmuş, sessiz sedasız, kavgasız gürültüsüz, felâha, büyük bir saâdete doğru yürümektedir. Bu, ne büyük bir fazl-ı ilâhîdir.

"*Ey îman edenler! İçinizden kim dininden dönerse, Allah –mü'minlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı onurlu ve zorlu, kendisinin onları seveceği, onların da kendisini seveceği– bir kavim getirir ki, onlar Allah yolunda savaşırlar ve hiçbir kınayanın kına-*

masından çekinmezler. Bu Allah'ın lûtf ü inâyetidir ki onu, kime dilerse ona verir..." *(Mâide sûresi, 54. âyet - Metinde sadece aslı vardır.)*

– 8 –

VAHDET-İ İSLÂMİYYE

Kavmiyetçiler ne diyordu,
hâdiseler ne gösterdi?[11]

Kavmiyetçilerin iddialarını "*İslâm'a Göre Irkçılık*" adlı eserin ilk sayfalarında hülâsa ettikten sonra, cevap olarak şöyle demiştik:

"Irk dâvâsı gütmek, şeriat tarafından kötü görülmüş ve reddolunmuştur. Şer'î tâbiri ile bu bir 'dâvâ-yı câhiliyyet'dir. İslâm'ın varlığına ve devamına, müslümanların refah ve saadetine en müthiş bir darbedir. Hele ki bütün İslâm diyarları elden çıkmış ve 'diyar-ı küfr' olmuş iken buradaki bir avuç müslümanın 'Ben Türküm, ben Arabım, ben Kürdüm, ben Lâzım, ben Çerkesim' gibi yeni heveslerle, birbiriyle olan bağlarını zerre kadar gevşetmeleri nasıl olur! Düşmanlarımızın tecâvüzlerini tâ kalbgâhımıza uzattıkları bir sırada bu cinnet değil de nedir? Üstelik şu hal, ırk taraftarlığı bayrağını tutanların anladığı mânâda da vatanperverliğe aykırıdır.

"Din ve iman, akıl ve iz'an sâhalarından uzaklaşılsa bile, 'ırkın saadeti' denen aldatıcı serâbın ardından koşan Arnavut kardeşlerimizin başına gelen büyük felâket, bize müthiş bir ibret dersi olarak yeter.

"Aynı sebepler, aynı neticeleri doğurur. Bu tabiî ve aklî bir kâidedir. O halde biz de bu yolda devam ettiğimiz takdirde, ergeç bizim de başımıza gelecek musibet budur."

---

11 Bu yazı Sebîlürreşâd mecmuasının 5 Şubat 1330/18 Şubat 1915 tarihli 327. sayısında imzasız olarak çıkmıştır. Cihan Harbi'nin ilk aylarıdır. "Cihâd-ı Mukaddes" ilân edilmiş, İslâm milletini birleştirmek için tek çarenin "İslâm kardeşliği" ne sarılmak olduğu anlaşılmıştır. "Artık din bağlılığının zamanı geçmiştir" diyenler de "İslâm kardeşliği ve birliğine" sarılmışlardır. Sebîlürreşâd, buraya aldığımız yazıda, bu vaziyeti gözden geçirmekte ve "hidâyete ermiş" olanların yazılarından örnekler vermektedir.

Hükmü hâdiseler verdi

Bunlar sulh zamanında cereyan eden ilmî münakaşalar idi. Hakikat şimşeğinin parıldaması için bu çarpışmalar faydasız değildi. Şahsî garazlardan tamamiyle uzak olan bu cevaplar, daha o vakit fikirlerin aydınlanmasına hayli hizmetler etti. Bu neşriyat ile iki tarafın fikirleri de oldukça açıklık kazandı. Yalnız netice olarak "hüküm" kalıyordu ki, onu da hâdiseler vermekte gecikmedi:

Avrupa'da çıkan ırkçılık cereyanları, bütün milletleri birbirine düşürdü. Aynı dinden olan birçok kavimler, birbirinin can düşmanı oldular. Milyonlarca insan yekdiğerinin kanını içti. Hâlâ da içmekte devam ediyor; kim bilir daha ne kadar da içecek!..

Diğer taraftan Halife-i İslâm hazretleri de cihad ilân etti. Müslümanlık âlemini İslâm bayrağı altına dâvet etti. Türk, Kürt, Arap, Acem, Laz, Çerkes.. bütün İslâm kavimleri, bir vücud gibi olarak, bu emre itaat ettiler. Hudutlara yayılarak canlarını fedâya başladılar.

Din bağından başkası işe yaramadı

Bunları Halife'nin bayrağı altına toplayan ne idi? Acaba "gevşemiş zannolunan" din duygusundan başka bir şey mi idi?

İşte ötede kavmiyet cereyanlarıyla birbirinden ayrılan milletlerin âkıbeti! İşte beride, İslâmiyet'in, âzalarından kavmiyet iddialarını kaldırıp, hepsini hem fikren ve hissen, hem de fiilen birleştirerek, bir bütün teşkil ettiği İslâm milletlerinin birlik ve beraberliği!..

Şimdi hak ve hakikatin bundan büyük, bundan parlak bir tecellisi olur mu? Artık İslâm milletinin birliği ve yükselmesi için, din bağından başka hiçbir râbıtanın işe yaramayacağı bütün insaf ve basiret sahiplerinin nazarında meydana çıkmıştır.

Ağaoğlu Ahmed'in yazıları

Bugün gerek hükûmetimizin, gerek basınımızın en birinci siyaseti İslâm beraberliğidir. Bilhassa "*Tasfir-i Efkâr*" ve "*Tercüman-ı Hakikat*" refiklerimiz bu husustaki neşriyata daima yer vermektedir.

"*Tercüman-ı Hakikat*"in 12158 numaralı nüshasında *Ağaoğlu Ahmed Beyefendi* diyorlar ki:

"Bundan daha bir sene evvel İslâmiyet'ten Hilâfet'ten ve İslâm devletlerinden bahsederken, insan âdetâ etrafına bakınıyor, içindeki fikirleri, hisleri söylemekten çekiniyordu.

"... Bu harbin bize temin ettiği ve edeceği daha birçok faydalar arasında, biri de, başımızın üzerinden şu kâbusu atarak aklımız, kalbimiz ve dillerimiz için serbest bir saha hazırlamasıdır. Bu hususa ait asırlardan beri mahrum olduğumuz bir nimete vâsıl olduk, yani istediğimiz gibi âlem-i İslâm hakkında fikirlerimizi, hislerimizi meydana koyabiliriz."

Bu bir İslâm kavgasıdır

"Bugün Mısır hududunda kanlarını döken İslâm'ın mücâhidleri, Arap olsun, Kürt olsun, Türk olsun, Çerkes olsun tek bir bütün teşkil ederek hep aynı fikir, aynı his ile doludurlar. Şanlı Halifemizin mânevî evlâdı olan ve kardeşliğin habl-i metîni ile hepimize bağlı bulunan Mısırlıları, düşman istilâsından, düşman tasallutundan kurtarmak!.. İşte yegâne ve hudâpesend maksat! Aynı fikir, aynı his, hudûdumuzun diğer cihetlerinde, yani İran ve Kafkasya taraflarında da hâkimdir. Şu mukaddes ve âlî mücâhedeye hiçbir husûsi fikir karıştırılamaz. Kimse sırf kendisine has olarak, bir iftihar ve övünme hissesi çıkaramaz. Bu bir İslâm kavgasıdır. Ve hepimiz aynı mücahedeye iştirâk etmekle aynı derecede bahtiyar ve mesuduz.

"Bundan sonra da acaba -ben mi, sen mi- üzerine mi kavga edeceğiz? Ben veya sen, kim olursa olsun, yalnız elverir ki müşterek ve mukaddes emel için mücâhede ederken elele ve kalb kalbe vererek, o manevî birliğimizi cihâna gösterelim!"

Elimizdeki kuvveti bilemedik

Yine "*Tercüman-ı Hakikat*"in 12159 numaralı nüshasında ve yine *Ağaoğlu Ahmed Beyefendi*, tarikatların İslâm birliği esasına olan hizmetlerinden bahsederken diyor ki:

"... İslâmiyet, bu gibi ne kadar sayısız, tükenmez kuvvetlere sahiptir! Fakat maatteessüf birçok zamanlardan beri biz şu kuvvetlerden istifade eylemek fikir ve istidâdını kaybetmiştik. Daha doğrusu elimizde bulunan kuvvetleri bile bilmeyerek, tanımayarak unutulmaya terk etmiştik!...

"... İslâmiyet sözle değil, fiille de; iddia ile değil, fikir ve hisle de hakikaten tek bir bütün teşkil ediyor..."

Ahmed Râsim'in yazısı

"*Tasfir-i Efkâr*" refikimizin Mısır muhâbir-i mahsûsu *Ahmed Râsim Bey* de Kudüs'ten gönderip 1353 numaralı nüshada bulunan bir mektubunda diyorlar ki:

"Bana öyle geliyor ki Suriye yakında: Ey İslâm-ı Arap uyan, ittihâd-ı İslâm'ı gâye bil! diyecektir. Çünkü Suriye kendi İslâm kitlesinin dışında diğer İslâm kitlelerinin mevcut olduğunu biliyor. Bilmeyecek olursa kendisinin de diğer İslâm kitlelerinin girmiş oldukları tehlikelere gireceğini takdir ediyor.

"Diğer taraftan, biz bütün Arabistan'a, Arap olduğunu, ancak İslâm beraberliği hissini vermekle anlatmaya muvaffak oluruz ki, bugün pençeleşmekte olduğumuz üç düşmanın da belini kıracak olan ancak bu mühim darbedir. İttihad-ı İslâm, bir kere Osmanlı mülkünde yayılsın, onun ikbâlinin parlaklığını diğer İslâm diyarlarına ulaştıracak mübârek vâsıtaların ardı arası kesilmez."

Müslüman, başka türlü düşünemez

Zaten her müslümanın kalbinde, müslüman olması sebebiyle, İslâm birliği ve kardeşliği mevcuttur.

"*Allah'ın ipine hep birlikte sımsıkı yapışın, sakın ayrılıp dağılmayın*"

"*Şüphesiz mü'minler kardeştir.*"

Gibi Subhanî âyetlere iman eden bir müslümanın, bir müslüman kavmin, başka türlü düşünmesi, başka gâyeler tâkip etmesi mümkün müdür? Edenler bulunursa, sebebi imanlarının zayıflığından başka bir şey değildir. Bugün gerek şahıslar ve gerek İslâm kavimleri için, imtihan günüdür. Her şahıs imanı nisbetinde İslâm'ın birliği ve yücelmesi için çalışıyor. Her müslüman kavim, imanı nisbetinde cihâda iştirak eder. Allah cümlemizin, bütün İslâm kavimlerinin imanlarını artırsın.

– 9 –

HALİFE'NİN MISIR HALKINA BEYANNÂMESİ

Sebîlürrreşâd dergisinden yukarıya sadeleştirerek aldığımız yazının hemen altında ve o sayının son yazısı olarak, "*Vesâik-ı Târihiyye*" (tarih vesikaları) genel başlığı altında, "*Hazret-i Halife*'*nin Yüce Beyannâmesi*" başlığı ile Padişah'ın Mısır halkına hitaben yayınladığı bir beyannâmenin metni bulunmaktadır. 5 Şubat 1914 tarihli dergide çıkan bu yazıyı tarihî bir belge olarak diline hiç dokunmadan aynen aşağıya alıyoruz:

"Beyannâme-i Hümâyûn-i Hazret-i Hilâfet-penâhî

"Mısırlı evlâdlarıma,

"İngiltere'nin Mısır'a ne sûretle ayak bastığı ve hilekâr bir usûl-i hulûl ile yavaş yavaş memleketin idaresini nasıl taht-ı tahakkümüne almış olduğu cümlece ma'lûmdur. Hırs ve zulme istinâd eden bu müdâhalâta karşı vakt-i merhûnuna intizâren ihtiyâr-i sükût ediliyor idiyse de çekmekte olduğunuz azâb hiç bir zaman nazar-i şefkat-i şâhânemden dûr kalmıyor ve daima te'essürümü mûcib oluyor idi. Azîm bir kütle-i İslâm'ın meskeni olan güzel ve feyz-dâr Mısır'ı tahlîs için bu def'a ordularımdan birinin sevkine bahş-i fırsat eyleyen Cenâb-ı Hakk'a hamd ü senâlar ederim. Müsteniden bi-tevfîkàtihi teâlâ ordu-yi hümâyûnumun maksad-i şâhânem dâiresinde memleketinizi te'sîrât ve teşkîlât-ı ecnebiyyeden halâs eyleyerek idâre-i mümtâzenizi ve serbestînizi iâdeye muvaffak olacağından ve Mısır-

lı evlâdlarımın muktezâ-yı hamiyyetleri olan fedâkârlıkla bu mücâhede-i mukaddeseye iştirâk eyleyeceklerinden emînim. *Nasrun mina'llâhi ve fethun karîb.*"

"*Mehmed Reşad*"

– 10 –

ASÂLET VE NESEPLE ÖVÜNMEK

İmam Gazâlî[12]

Bir gün Kureyş, asâletleri ile övünmeye başladılar. Bunları dinleyen Selman:

"Benim övünecek bir tarafım yok. Çünkü nutfeden yaratıldım. Sonunda da kokmuş bir leş haline geleceğim. Sonra da kıyâmet günü terâzi başına gideceğim. Sevâbım ağır gelirse iyi insanım, günahım ağır gelirse kötü insanım."

Dedi. *(c. 3, s. 738)*

***

(Kendini beğenmek "ucb" hakkında)

(Ucbun bir sebebi de) asâletle övünmektir. Hâşimîlerin asâletle övünmeleri gibi... Hatta bazıları asâletleri sebebiyle herkesin kendilerine köle olduğunu, yine bu sâyede (Allah tarafından da) afvedileceklerini sanmışlardır.

Bunun tedavi çaresi (...) Onların şerefleri, hasep ve neseple olmayıp, ilim, amel ve güzel ahlâk ile olduğunu bilerek, bu vasıflarla şereflenmeye çalışmaktır.

Şurayı da unutmamalıdır ki, aynı kabileden olduğu halde imansızlığı sebebiyle köpeklerden kötü, domuzlardan âdi derekeye düşenler de vardır. Nitekim Allahu Teâlâ:

---

12 İmam Gazâlî (1058-1111) hazretlerinin "İhyâu Ulûmi'd-Dîn" isimli muazzam eserinin Bedir Yayınevi tarafından 1974-1975 yılları içinde yayınlanan tercümesinden, mevzuumuzla alâkalı birkaç parça buraya alınmıştır.

"Ey insanlar, doğrusu biz sizleri bir erkekle bir dişiden yarattık. Sizi milletler ve kabileler haline koyduk ki, birbirlerinizi kolayca tanıyasınız. Şüphesiz Allah katında en kıymetliniz, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır."(Hucurât: 13)

Yani "Bir asılda toplandığınız için neseplerinizde fark yoktur. Nesebin faydasının tanışıp bilişmek olduğunu, sonra da şerefin neseple olmayıp, takvâda olduğunu" beyan buyurur.

Resûl-i Ekrem'e:

"– İnsanların en akıllısı, en keremlisi kimdir" diye sorulduğunda, Resûl-i Ekrem:

"– Benim mensup olduğum aileye mensup olanıdır" buyurmadı da:

"– *Onların en keremlisi, ölümü en çok hatırlayıp, onun için en çok hazırlanandır."*

Buyurdu. (İbni Mâce, İbni Ömer'den rivâyet etmiştir.) *(c. 3, s. 800)*

***

Resûl-i Ekrem:

"Allahu Teâlâ, muayyen olan kıyâmet günü için bütün canlıları mahşer yerine topladığı vakit, yakındakiler gibi uzaktakiler de, aynı şekilde duyacakları bir sesle karşılaşırlar. Bu ses şöyle der:

'Ey insanlar! Sizi yarattığımdan bugüne kadar, hep ben sustum da sizi dinledim. Bugün siz susun da beni dinleyin. Bugün size amellerinizin karşılığı verilecektir.

'Ey insanlar! Ben sizin aranızda bir nesep, bir asâlet koydum; siz de kendi aranızda bir nesep tâyin ettiniz. Benim koyduğum nesebi düşürdünüz ve kendi nesebinizi yücelttiniz. Ben, en keremliniz en çok muttakî olanınızdır, dedim. Fakat siz buna yanaşmadınız da, falan zâde falan, dediniz. İşte bugün ben de sizin koyduğunuz asâleti düşürür ve kendi koyduğum asâleti yüceltirim. Muttakîler nerede!'

"Hemen muttakîler için sancak çekilir. Onlar bu bayrağın ardına takılır, yerlerini alır ve hesapsız olarak cennete girerler." (Taberânî "*Evsat*" ında, Hâkim "*Müstedrek*"inde, rivayet etmişlerdir.) *(c. 4, s. 296)*

– II –

İSLÂM'DA IRK ve MİLLİYET

Prof. Dr. M. Hamidullah[13]

Dar bir milliyetçilik esasını, İslâm, tesânüd unsuru olarak reddeder. Akrabalığa ve üzerinde doğduğu toprağa insanın bağlanması, şüphe yok ki tabiî bir şeydir. Bununla beraber insanın menfaati, benzer gruplar hakkında bir dereceye kadar müsamahalı olmayı gerektirir. Dünyanın çeşitli kısımlarına servetin farklı olarak dağıtılmış olması, dünyayı birbirine bağlı kılmıştır. İnsanlar "yaşamaya ve yaşatmaya" mecburdurlar. Yoksa sonu gelmez intikam muharebeleri iki tarafı da imha edecektir.

Dil, ırk, renk, doğum yeri esasına dayanan milliyetçilik, çok ilkel bir şeydir. Çünkü bu hallerde insanın seçme hakkı yoktur. İslâm'ın milliyetçilik anlayışı çok ileridir ve insanın seçimine bağlıdır. Zira İslâm, ırk, dil ve doğum yerini dikkate almadan, aynı fikre inanmış bütün insanların birleşmesini ister.

---

13 Prof. Dr. Muhammed Hamidullah, 1908'de Haydarabad - Dekkan şehrinde doğdu; 2002 yılında Paris'te vefat etti. Hukuk ve tarih tahsilinden sonra 1933'de Bonn'da "İslâm'da Devlet İdaresi" mevzuunda doktora verdi. Memleketinde Devletler Hukuku profesörlüğü yaptı. Hindistan'ın Haydarabad'ı işgâli üzerine 1947'de Paris'e gitti. "İlmî Araştırmalar Millî Merkezi"ne aza seçildi. 1960'lı yıllarda, her sene üç ay müddetle yurdumuza gelerek İstanbul Üniversitesinde "İslâm Tarihi" ve "İslâm Hukuku Tarihi" seminerini yapardı. Sekiz dil öğrenmiş ve beş dilde eserler vermiştir. Fransızca yazdığı ve dilimize çevrilen eserleri: İslâm'a Giriş, İslâm'da Devlet İdaresi, İslâm Peygamberi, Hazret-i Peygamber'in Savaşları, Sahîfe-i Hemmam bin Münebbih, İslâm'ın Hukuk İlmine Yardımları... "Le Coran" adıyla 1959'da neşr olunan Fransızca Kur'ân tercümesi vardır. Birçok Fransızın ihtidâsına (İslâm olmasına) vesile olmuştur. Yukarıda sayılan eserlerinin İngilizceleri de vardır. Buraya koyduğumuz parçalar, "*İslâm'a Giriş*" ve "*İslâm Peygamberi*" adlı eserlerinden alınmıştır.

İslâm nizâmı

Dünyada bir ırkın diğerlerini imhası veya esir etmesi düşünülemeyeceğine göre, mümkün olabilecek tek ihtimal "benzeşme"dir. Aynı fikre bağlanmaktan daha fazla, bu benzeşmeyi temin edebilecek bir vasıta olmadığı da malûmdur.

Bu birliği temin edecek olan "İslâm inanç ve nizâmı" hem bedenin hem de ruhun ihtiyaçlarını temin etmek üzere meydana konulmuştur. İnsanlara bir de müsamaha fikri aşılar.

İslâm, Allah'ın muhtelif devirlerde ve muhtelif milletlerin arasına daima peygamberlerini gönderdiğini bildirir. İslâm, peygamberler vasıtasıyla, daima tekrar edilen İlâhî mesajın (haber ve emirlerin) yenilenmesini ve yaşatılmasını ister.

Gayri müslimler

İslâm, dînî inançlar hususunda her türlü zorlamayı yasak ettiği gibi –ne kadar inanılmaz gibi gelirse de– kendi kâideleri gereği olarak da, İslâm devleti topraklarında yaşayan gayri müslimlere, bir çeşit muhtariyet verir. Kur'ân ve hadis, gayri müslimlerin kendi kanunlarına sahip olmalarını, müslüman idarecilerin müdahalesi olmadan, ister dinî ister sosyal meselelerde olsun, kendi hâkimleri tarafından, kendi mahkemelerinde yargılanmalarını ister. İslâm tarihindeki tatbikat da böyle olmuştur.[14]

İnsanların ayrılması

İnsan cemiyetlerinde zaman zaman çevreden merkeze ve merkezden çevreye olmak üzere iki zıt temâyül görülür. Bir taraftan dağınık fertler kendi kendilerine aile, kabile, site devletler kurarlar, bazen istekle bazen zor altında devletler ve imparatorluklar halinde birleşirler.

---

14 *İslâm'a Giriş*, s. 46, İstanbul 1965, Çev. Kemâl Kuşçu.

Diğer taraftan aynı neslin çocukları oldukları halde, bazı gruplar, akrabalarından ayrı, uzak ve müstakil bir hayat sürmek için büyük topluluklardan ayrılırlar. Bu ayrılıklar, yeni geçim imkânları aramak için bazen dostça, bazen de bir ihtiras ve mücadele sebebiyle olabilir.

İnsan ırkının müşterek bir menşeden geldiği hakkında hemen herkes ittifak etmişse de, iki kuvvetli faktör, insanlar arasındaki ayrılıkların bâriz bir şekle girmesine sebep olmuştur. Bunlar: Ölüm ve mesafe'dir.

Ölüm ve mesafe

İnsan sevk-i tabiî ile yakın akrabasına ve ecdadına bağlıdır. Fakat bununla beraber müşterek ceddin ölümü ile bağlayıcı âmil ortadan kalkar. Her gün sayıları çoğalmakta olan hayattakilerin arasında akrabalık mefhumu gitgide azalarak tesir ve ehemmiyetini zamanla kaybeder.

Mesafeye gelince, o bize yalnız akrabalık bağlarını unutturmakla kalmaz, araya aşılmaz engeller koyar. Aynı menfaatleri üstün tutmak ve aynı değerleri korumak için gerekli olan dil konuşulmaz olur.

Milâdın yedinci asrında İslâmiyet ortaya çıktığı zaman, ırk, dil ve memleket ayrılıklarının meydana getirdiği ayrılıklar ve haksızlıklar, bütün dünyaya yaygın birer kaide halinde idiler. İslâm bu hali, insanlığın kötü alışkanlıklarından biri sayarak, ona bir çare bulmak için teşebbüse geçti.

Milliyetçilik

Bencillik ve açgözlülük, herkesin birbiriyle mücadeleye girişmesine sebep olmuştu. Aile, akraba ve kabile bağları, insanların korunma ve emniyet ihtiyaçlarını temine kâfi gelmiyordu. Bazen cengâverlerin ve imparatorların zoru ile bir araya gelen kabilelerden kurulu topluluklar da her an dağılma tehlikesi altında bulunuyorlardı.

Bu gibi bağların bütün insanları ve devamlı olarak birleştirmeye yetmeyeceğini anlamak için insan cemiyetlerinin binlerce senelik tekâmülünü tetkik etmeye lüzum yoktur. Zamanımızdaki milliyetçilik fikri de aynı neticeyi vermektedir. Eğer milliyet, dil, ırk ve doğum yeri birliğine dayanırsa, söylemeye hacet yoktur ki, dışarıdan gelenler ve dışarıda kalanlar daima bir mesele teşkil edeceklerdir. Böyle bir milliyet ise tabiî olarak bütün dünya sâkinlerini kucaklamak için çok dar kalacaktır. Bu halde ise harp tehlikesi daima mevcuttur. Ayrıca gerçek hayatta da milliyet bağının fazla bir değeri yoktur. Zira iki kardeşin birbirine düşman olması mümkün olduğu gibi, aynı ideale sahip iki yabancının dost olması da her zaman görülmektedir.

Müşterek milliyet

Kur'ân, dile, cilt rengine veya tabiatın kaçınılmaz diğer özelliklerine dayanan bir üstünlüğü reddetmiştir. Ferdin üstünlüğünü dindarlık esasına göre ölçer. Müslümanlar arasındaki müşterek milliyetin temeli İslâm inancıdır.

İslâmiyet, dünyadan feragati, uzaklaşmayı emr etmez; ruh ve bedeni aynı zamanda işleyerek geliştirir ve ikisinin birden üzerinde durur. Tarih müslümanların ırk ve memleket üstü kardeşliği kurduklarını göstermiştir. Aynı duygu bugün de müslümanlar arasında yaşayan bir kuvvettir.[15]

İnsanların eşitliği ve muttakîlerin üstünlüğü

İslâmiyet'in tahakkuk ettirdiği ıslahatın en mühimlerinden biri insanlar arasındaki sonradan ortaya çıkmış bütün eşitsizlikleri kaldırmak olmuştur. Bu tez, tek bir üstün ırkın Allah tarafından seçilmiş olduğu fikriyle asla uyuşamaz. Kur'ân-ı Kerîm der ki:

"Ey insanlar, hakikat biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık. Sizi birbirinize tanışasınız diye kabilelere ve milletlere ayırdık. Şüphesiz

---

15 Aynı eser, s. 93-94.

ki sizin Allah nezdinde en şerefliniz, takvaca en ileri olanınızdır. Hakikat Allah her şeyi bilen, her şeyden haberdar olandır." *(Hucûrat: 13)*

Başka bir âyette de şöyle denir:

"*... Dilleriniz ve renklerinizin birbirine uymaması da O'nun âyetlerindendir. Hakikat bunlarda, bilenler için elbette ibretler vardır.*" *(Rum: 32)*

Hazret-i Muhammed sallâllâhu aleyhi ve sellem, hicretin 10. yılında Vedâ Hutbesi'nde şöyle söylemişti: "*Siz hepiniz Âdem'in neslindensiniz. Âdem de topraktan yaratıldı. Arabın, Arap olmayanlar üzerinde veya Arap olmayanın Arap karşısında üstünlüğü yoktur. Bu üstünlük ancak Allah'tan korkmakla (takva ile) olur.*"[16]

İnsanların eşitliği

Din konusunda Hz. Peygamber, sadece "tek bir evin kaybettiği kuzular"ı[*] düşünmüş değildi; baştan itibaren onun vazifesi ne bir ırk ve ne de bir bölge ayırımı yapmaksızın, bütün insanlığı hedef alıyordu. Onun bu vazifesinin ilk yıllarından itibaren muhtedîler arasında sadece Mekkelileri veya Arapları değil, Habeşlileri, Nubyalıları, İranlıları, Mısırlıları, Rumları (Bizanslıları) ve diğerlerini bulmakta ve bunları tam bir eşitlik içinde görmekteyiz. Onun kabul edip hoş gördüğü yegâne ayırım ferdî bir durum ve vasıfla ilgilidir. Onun kullandığı ıstılah ile bu, "takvâ" (insanın Allah'tan korkması ve çekinmesi neticesi, onun yoluna büsbütün sarılması) sıfatıdır.

O devirde, Araplar ve Yahudiler içinde sınıf farkları mevcut bulunuyordu. Bazı zümrelere mensup olanların kanı diğerlerinkinden daha değerli ve üstün sayılıyordu. Sadece müslüman olmak değil, fakat İslâm devletinin siyasî tâbiliğine girmek dahi bu eşitsizlikleri ortadan kaldırıyordu. Kur'ân asla "Arapların Allah'ı"ndan veya

---

16 *İslâm Peygamberi*, c. 2, s. 66, İstanbul 1969, Çev. Said Mutlu, Salih Tuğ.
(*) Hamidullah Bey burada elde mevcut İncil'in bir cümlesine işaret etmektedir.

"müslümanların Allah'ı"ndan bahsetmez. Onun bahsettiği "*bütün âlemlerin Allah'ı*" yani "*Rabbü'l-Âlemîn*" olan Allah'tır.

Mâlumdur ki insan zümreleri, hayatiyetlerini, bir müddetin geçmesi sonunda kaybederler. İslâm ise, müdâfî ve mübelliğlerinden, nesil be nesil faydalanmak ve bu ırkların her birinin sahip olduğu faziletlerden istifade etmek gayesiyle, bu ayrı insan ırk ve zümrelerini kendi içinde toplaması neticesi büyük faydalar elde edecektir. Felsefî olduğu kadar tasavvufî, ilmî, edebî ve diğer sahalarda İslâm düşüncesi, ancak asırlar boyunca muhtelif ülke ve kıtalardan muhtedîlerin İslâmlık sinesinde toplanması sûretiyle zenginleşip gelişebilecektir.[17]

– 12 –

İSLÂM'DA ATALARIN YERİ ve ATALARA UYMAK MESELESİ

Ömer Rıza Doğrul[18]

Âbâ kelimesi, Arapça "eb"in cem'idir. Mânâsı: Babalar, bir adamın neseb silsilesinde kendinden evvel gelen yakın atalarıdır. Bu mânâ genişleşir ve bir adamın kendinden evvel gelen en uzak atalarına âbâ denir. Temsil tarîkiyle, eslâf ve kudemaya, bir tarîkin ve-

17 Aynı eser, c. 2, s. 272.

18 Ömer Rıza Doğru (1893-1952). Fikir adamı, yazar, mütercim ve gazetecidir. Çeşitli gazetelere yazdı ve çeşitli tercümeler yaptı. Hind İslâm ulemâsının yazdığı "*Asr-ı Saadet*" adlı İslâm tarihini İngilizcesinden çevirdi. "*Hazret-i Ömer*" ve "*Kur'ân Nedir*" adlı eserleri ve hemen hepsi din ve maneviyatla ilgili elli kadar kitabı vardır. "*Tanrı Buyruğu*" adlı bir de Kur'ân meâli yazmış, 1947'den itibaren dînî bilgiler veren "*Selâmet*" mecmuasını çıkarmıştır. Buraya aldığımız yazısı, 1940 yılında Eşref Edip Bey ile birlikte çıkarmaya başladıkları "*İslâm - Türk Ansiklopedisi*"ne yazmış olduğu "*Âbâ*" maddesidir.
Bir Türk ailesinin çocuğu olarak Kahire'de doğmuş ve yazı hayatına orada başlamış olan Ö. Rıza Doğrul, çeşitli yazıları ve hâlen yayınlanıp okunmakta olan kitapları ile, 1925 sonrasında, resmen unutulmaya terk edilmiş olan İslâmiyet'in yeniden öğrenilmesine, 1940 sonrasında hizmet etmiştir. Ancak bâzı yazılarında ve "*Tanrı Buyruğu*" adlı meâlinde Ehl-i Sünnet inancına uygun düşmeyen yerler vardır. Bu meâlin 1980'de yapılmış olan yeni baskısında, bu gibi yerlerin düzeltilmiş olduğunu memnuniyetle öğrenmiş bulunuyoruz. Allah kusurlarımızı bağışlasın.

ya mesleğin pirlerine ve ulularına da, illetlere ve sebeplere de âbâ deniliyor.

Kur'ân: Âbâ ve ecdad bahsi Kur'ân-ı Kerîm'de mühim bir mevki işgal eder, bunların dinî, içtimâî, ahlâkî vaziyetleri tayin edilir. Bilhassa babaları, ataları hangi yolda takip etmek, onlardan hangi yollarda ayrılmak lâzım geldiği, en geniş vuzuh ile tesbit edilir ve bu suretle birçok hakikatler aydınlatılır.

İslâm dini, her şeyden önce, yeryüzünde bir inkılâp başarmak için gelmiş olan bir dindir.

Onun başarmak istediği inkılâp ile yeni bir hayat kurulacak ve bu hayat yeni bir hidâyetin ışıkları ile aydınlanacaktı. Yeni bir hayat kurmayı ve bu hayatı yeni temellere dayamayı istihdaf eden her büyük inkılâp, yığın yığın muhalefetlerle karşılaşır. Müslümanlık da bu muhalefetlerin her çeşidi ile karşılaşmıştı. Bu muhalefetlerden bir kısmının şiarı "Babalara ve atalara bağlılık"tı. Muhalefetin bu şekline güvenenler "*Biz atalarımızı hangi yol üzere bulduksa, o yoldan gideriz ve o yoldan ayrılmayız*" diyerek Müslümanlığın kurmak istediği hayata mukavemet ediyor ve yeni hayatı benimsemek istemiyorlardı.

Müslümanlık, esas itibarı ile, ana babaya ve atalara hürmet, muhabbet ve itaati tavsiye eder; babaların ve ataların haklarını ve velâyetlerini tayin ve tesbit eder. Fakat Müslümanlık, atalara tapmayı tavsiye etmez; yahut ataların âdet ve telâkkilerine saplanarak yalnız maziye bağlanmayı ve maziden intikal eden her şeyi körü körüne takdîs etmeyi, yahut maziye bağlanışı bir ibadet haline getirmeyi dürüst bir hareket saymaz; bilakis bu hareketi men eder.

Atalara bağlılığa, dinî ve taabbudî bir mâhiyet vermek, din tarihinin uzun uzadıya anlattığı bir mezheptir. Ve bugünün dahi medenî, iptidâî bir çok milletleri ve kavimleri arasında, atalara tapmak âdetinin cârî ve mer'î olduğu göze çarpar. Bu ifrâtın en mûtedil şekline bugün de Çin ve Japon milletlerinde tesadüf edilir. Müslüman-

lık ise atalara ibadeti şirkin bir nev'i sayar ve bunun insan ve insanlık bakımından bir dalâlet teşkil ettiğini, bu hareketin insanı yükselten değil, bilakis alçaltan bir hareket olduğunu anlatır. Çünkü bu atalar da bizden farksız insandılar. Onlara bu pâyeden daha üstün bir pâye vermek gerekmez. Onlara bu pâyeden daha üstün bir pâye vermek bu pâyeyi verenlerin kendilerini seleflerinden daha alçak görmeleri mânâsını tazammun eder. Halbuki böyle bir telâkkiyi muhik gösterecek hiçbir sebep yoktur.

Bu hakikati bütün parlaklığı ile tavzih etmek de Müslümanlığa nasip olan muvaffakiyetlerden biridir. Müslümanlık büyük bir inkılâbı başararak yeni bir hayat kurmak için ileri atıldığı zaman babalara ve atalara, babalardan ve atalardan kalma âdet ve telâkkilere bağlanan, bu bağlılığı ileri sürerek taraftar kazanmağa bakan kazanılan taraftarlarla inkılâp hareketine mukavemet eden muhaliflerle karşılaştı. Fakat muhalifleri bu bağlılığa dayanmağa teşvik eden âmil, yalnız babalara ve atalara karşı hissolunan müfrit hürmet ve muhabbet değildir. İçtimaî nizamın doğurduğu ve temelleştirdiği itiyatlar, bu içtimaî itiyatlara dayanan iktisadî menfaatler, inkılâp hamleleri karşısında, babalara ve atalara bağlılık şeklinde de tezahür ederek isyanlar uyandırıyordu. Bağlılık namına ileri sürülen bir hareket, insanların en tabiî hislerine hitap ederek bu hisleri coşturduğu için inkılâp hareketi de bu bağlılık namına ileri sürülen davadan en şiddetli mukavemet ve muhalefeti görüyordu. Bu mukavemet ve muhalefetin mümeyyiz vasfı, yalnız eskiyi muhafaza değildi; belki eskiyi muhafazaya dayanan iddialarla yeni hayatın temellerine taarruzdu. Bu yüzden bu çetin muhalefet İslâm inkılâbı ile sarih ve müspet mücadeleye girişiyor ve bu da eskilik ile yenilik arasındaki mücadeleye âzamî şiddeti veriyordu.

"Atalara bağlılık" şiarı etrafında toplanan muhalifler, Müslümanlığın en esaslı itikadlarına hücum etmişler; Allah'ın birliğine, Peygamber'in risâletine, Âhiretin hak olduğuna taarruz etmişler; ahlâkın temellerine, hakikî içtimaî nizamın esaslarına hücum etmiş-

ler; elhasıl atalardan kalma yol üzerinde yürümek, bu yolun tahakküm ve istismar üzerine kurduğu nizamı bozmamak ve temin ettiği menfaatleri altüst etmemek için İslâmiyet'e her cepheden tecavüze geçmişlerdi.

İslâmiyet bu hücumların hepsine karşı koymuş, hepsine karşı en kat'î delillerle hareket etmiş, bu yolda ileri sürülen bütün iddiaları çürütmüş ve bu yolda yalnız akıl ve mantığa, yalnız vicdana hitap etmekle kalmamış, bütün insanlık tarihini de işhad ederek, bu iddiaların çürüklüğünü meydana koymuştur.

Müslümanlık, bu bakımdan da bütün insanlığa rehber olacak en kuvvetli esasları, en dürüst telâkkileri ihtiva eder ve insanları sapıklıktan korumak için atalara, göreneklere, an'ane ve âdetlere bağlılığın bütün ifratlarını bertaraf etmek, bu ifratlar yüzünden yeniye ve ileriye düşman olmanın mânâsızlığını tebârüz ettirmek ister. Bu hakikatlerin anlaşılması için Kur'ân-ı Kerîm'in âyetlerini takip etmek kâfidir:

* 1 *

"Atalara bağlılık" şiârıyla hareket edenler, bu yolda körü körüne yürüyor, atalarının anlayışlı ve bilgili olup olmadıklarına, doğru yolda yürüyüp yürümediklerine ehemmiyet vermiyorlardı. Bu körü körüne gayret, bu hatt-ı hareketin yanlışlığını ve muhaliflerin sapıklığını gösteriyordu. Kur'ân-ı Kerîm bunların hâlini tasvir ederek der ki:

"*Onlara (müşriklere ve bütün muhaliflere), 'Allah'ın gönderdiğine uyun!' denildiği zaman, onlar - babaları bir şey anlamaz ve doğru yolda yürümez makûledenseler de- 'biz babalarımızı ne üzere bulduksa ona uyarız' derler.*" (Bakara, 2/170)

"*Onlara, 'Allah'ın gönderdiğine (Kur'ân'a), Peygamberin getirdiğine (Sünnet'e) gelin, uyun!' denildiği zaman, 'babalarımızı ne üzere bulduysak bize elverir' derler. Ya onların babaları bir şey bilmeyen ve (doğru) yolu bulmayan kimselerse?...*" (Mâide, 5/104)

"İbrahim, babasına ve kavmine: 'Şu başına toplanıp durduğunuz heykeller nedir?' dedi. 'Atalarımızı bunlara ibadet eder bulduk' dediler. 'Kasem olsun ki, siz de, atalarınız da apaçık sapıklık içindesiniz!' dedi. 'Ciddi mi söylüyorsun, yoksa şaka edenlerden misin?' dediler. 'Doğrusu dedi, Rabbiniz, o göklerin ve yerin Rabbidir ki onları yaratmıştır ve ben buna şehadet edenlerdenim' " (Enbiyâ, 21/52-56)

"İbrahim, babasına ve kavmine: 'Siz neye taparsınız?' dedi. 'Bir takım putlara taparız ve onların etrafında toplanır dururuz' dediler. İbrahim dedi: 'Onlar dua ettiğiniz vakit işitirler mi veya size bir menfaat verir, yahut bir zarar getirirler mi?' 'Hayır' dediler. 'Atalarımızı böyle yapar bulduk, biz de onların yaptığını yapıyoruz.' İbrahim de: 'O sizin ve eski atalarınızın taptıkları yok mu, onların hepsi de düşmanımdır; ancak O Rabbü'l-Âlemîn olan Allah benim yârimdir. O beni yarattı, sonra O beni hidayete eriştirdi.." (Şuarâ, 26/70-78)

"Onlara, 'Allah'ın indirdiğine tâbi olun!' denildiği vakit, 'hayır, biz atalarımızı ne yol üzere bulduksa onun ardınca gideriz' diyorlar. Ya şeytan onları kudurmuş ateş azâbına davet ediyorsa da mı (böyle derler)?.." (Lokman, 31/21)

* 2 *

Müslümanlık, insanları Allah'a inanmağa, Allah'tan gayrisine ibadet etmemeğe davet ediyordu. Müslümanlığa göre bu itikat, insanın fıtrî itikadıdır. Bu itikada karşı gelerek Allah'ı inkâr etmek ve küfre sapmak, ya vicdana karşı inat eseri yahut fıtrat tereddîsi neticesidir "Atalara bağlılık" şiârını ileri sürerek bu itikada karşı gelmek de tam mânâsı ile dalâlettir. *(7. Sûre: A'râf, âyet 172)* Fakat bu şiâra bağlananlar bu dalâlete sapıyorlardı. Kur'ân-ı Kerîm der ki:

"Müşrikler dediler ki: Allah dileseydi, ne biz, ne atalarımız ondan başka hiçbir şeye tapmazdık; O'nun emri olmadan bir şeyi de haram kılmazdık. Bunlardan evvelkiler de böyle yaptılar. Buna karşı Peygamberlere apaçık tebliğden başka bir vazife düşer mi?"(Nahl, 16/35)

"Âd kavmine de gönderilen Hûd Peygamberin kavmi dedi ki: 'Sen bize yalnız Allah'a tapalım, atalarımızın tapageldiklerini bırakalım diye mi geldin? Eğer sözü gerçek olanlardan isen, haydi bizi tehdit edip durduğun o azabı başımıza getir de görelim!' dediler." (Â'râf, 7/70)

"Semûd kavmine de kardeşleri Sâlih'i gönderdik. O da onlara dedi ki: 'Ey kavmim! Allah'a kulluk edin! Sizin O'ndan başka bir ilâhınız yoktur. Sizi arzdan neş'et ettiren de O, arzı mâmur etmeğe memur eden de O. O'ndan yarlığanmak dileyin. Sonra O'na dönün, O'na yalvarın. Çünkü Allah (kullarına) yakındır, dualarını kabul edicidir.' Onlar da: 'Ey Sâlih' dediler, 'bundan önce sen bizim içimizde, şahsı hakkında ümit beslenir bir adamdın. Şimdi bizi babalarımızın taptığına tapmaktan vazgeçirmek mi istiyorsun? Biz, herhalde senin bizi (kabule) davet ettiğin şeyden son derece kuşkulandırıcı bir şüphe içindeyiz!' Sâlih: 'Ey kavmim, dedi, ben Rabbimin (ihsan ettiği) bir beyyine üzerinde isem ve Rabbim bana bir rahmet bahşetmiş ise, O'na karşı geldiğim ve Allah'a isyan ettiğim takdirde kim beni O'ndan kurtarabilir? Demek ki siz beni ziyan üzre ziyana uğratmaktan başka bir şey yapmayacaksınız!" (Hûd, 11/61-63)

* 3 *

Atalara bağlılık şiârıyla hareket edenler, risâleti de baltalamağa özeniyor, bu yolda da mücadelelere girişiyor ve bu mücadelelerini apaçık bürhanlara, en kat'î beyyinelere karşı gelmeğe istinat ettiriyorlardı. Kur'ân-ı Kerîm bunların halini anlatarak der ki:

"Sizden önce gelenlerin haberleri size erişmedi mi? Nûh, Âd, Semûd kavimlerine ve onlardan sonra gelip sayıları yalnız Allah'a mâlum olan kavimlere Peygamberleri, beyyinelerle geldiler ve bunlar bütün kuvvetleri ile bu Peygamberleri susturmağa çalıştılar; 'Sizin risâletinizi, sizin getirdiğiniz beyyineyi tanımıyoruz. Biz sizin bizi kabule davet ettiğiniz şeyden kuşkulandırıcı bir şüphe içindeyiz'

dediler. Peygamberler dediler ki: 'Gökleri ve yeri yaratan Allah'tan hiç şüphe edilir mi? Allah sizi günahlarınızı bağışlamak ve sizi yarlığamak için davet ediyor ve muayyen bir vâdeye kadar sizi geciktiriyor.' Onlar da: 'Siz, dediler, bizim gibi beşersiniz. Bizi, babalarımızın taptıklarından çevirmek istiyorsunuz. O halde bize sultası apaçık bir bürhan getiriniz!' Peygamberler: 'Evet, dediler, biz sizin gibi bir beşerden başka bir şey değiliz. Lâkin Allah, kullarından dilediğine nimetini ihsan eder ve Allah'ın izni olmadıkça size bir sulta, bir bürhan getirmek bizim haddimiz değildir. Mü'minlere gereken Allah'a dayanmak ve O'na bağlanmaktır. Biz, ne diye Allah'a dayanmıyalım ki bizlere yollarımızı dosdoğru gösterdi. Sizin bize revâ gördüğünüz ezâlara karşı sabredeceğiz ve Allah'a dayananlar daima O'na dayanacaklardır.' Küfredenler de Peygamberlerine: 'Siz, ya bizim dinimize dönersiniz, yahut sizi mutlaka topraklarımızdan çıkarıp atarız' dediler. Allah da Peygamberlerine vahyetti: 'Muhakkak ki zâlimleri helâk edeceğiz!'" (İbrâhim,14/9 ve mâbâdi)

"Karşılarında açık beyyineler halinde âyetlerimiz okunduğu zaman, o zâlimler: 'Bu, sırf sizi atalarınızın taptıklarından çevirmek isteyen adamdır. Başka bir şey değil!' dediler. Ve: 'Hak (Kur'ân) sırf uydurulmuş bir iftiradır, başka bir şey değildir' dediler. Ve o küfredenler hak kendilerine geldiği zaman: 'Bu, apaçık bir sihirden başka bir şey değil!' dediler." (Sebe, 34/43)

* 4 *

Atalara bağlılık şiârı ile hareket edenlerin bir hedefi de âhireti inkâr ve ona karşı taarruzdu. Çünkü hiçbir mes'uliyet tanımayarak ve her suçu uluorta işleyerek yaşamak istiyorlardı. Bunlar "mücrim" kimselerdi ve "icram" yolundan ayrılmak için hesap ve mes'uliyeti inkâr etmek istiyorlardı. Kur'ân bunların halini tasvir ederek der ki:

"Öldüğümüz ve toprak olduğumuz, bir yığın kemik haline geldiğimiz vakit biz mi ba's olunacağız? Evvelki atalarımız da mı ba's

olunacak?' De ki: 'Evet! Hem, siz çok hor, çok hakir olarak (ba's olunacaksınız).' Bu iş zorlu bir kumandadan ibarettir. Ve o zaman gözleri açılıverir ve 'Bize ne yazık! İşte bu, o ceza günüdür' derler. Evet, işte bu, o sizin yalan sandığınız ayırt günüdür" (Saffât, 37/16-20)

"Kâfir olanlar şöyle dediler: 'Toprak olduktan sonra biz ve atalarımız mutlaka çıkarılacak mıyız? Yemin ederiz ki bu, bundan evvel bize de atalarımıza da söylendi, vâdolundu. Bu, eskilerin esatîrinden başka bir şey değil!' De ki: 'Hele arzda bir gezin ve bakın, mücrimlerin âkıbeti nasıl olmuş!" (Neml, 27/67-69)

"Onlar (müşrikler) evvelkilerin dedikleri gibi: 'Öldüğümüz, türab olduğumuz, bir yığın kemik haline geldiğimiz zaman mı muhakkak ba's olunacağız? Yemin ederiz ki atalarımıza bu, bundan evvel söylendi. Bu, eskilerin masallarından başka bir şey değil!' dediler. De ki: 'Bu arz ile onun üzerindeki kimseler, biliyorsanız söyleyin, kimindir?' 'Allah'ındır' diyecekler. De ki: 'O halde düşünmez misiniz?" (Mü'minun, 23/81-85)

* 5 *

Atalara bağlılık şiârı ile hareket edenler, bu şiârı bir takım ahlâksızlıklara ve hayâsızlıklara da âlet ediyorlardı. Ahlâksızlıklardan ve hayâsızlıklardan ayrılmamak için bunları atalara bağlılık namı altında müdafaa ediyorlardı. Kur'ân-ı Kerîm bu hali anlatarak diyor ki:

"Onlar bir hayâsızlık yaptıkları zaman da: 'Biz, babalarımızı (atalarımızı) bu yol üzere bulduk. Allah da bize böyle emretti', derler. (Ey peygamber) de ki: 'Hak Teâlâ hayâsızlığı aslâ emretmez. (Hayâsızlık, edepsizlik, kötülük, günah, eskiden kalma bir âdet olabilir. Şurası muhakkak ki Allah onu emretmez.) Siz (ey imansızlar) bilmediğiniz şeyi biliyormuş gibi davranarak Allah'a karşı iftiraya mı cür'et ediyorsunuz? (İnsanları edepsizliğe, terbiyesizliğe, hayâsızlığa, günaha dâvet eden âmil, nefsinin ilim ile, ilham ile vâhy-i ilâhî

ile bir alâkası olmayan telkinleridir). Bunlar ancak bir takım şeytânî vesveselerin mahsulüdür." (A'râf, 7/28)

* 6 *

Atalara bağlılık şiârıyla hareket edenlerin bir korkusu da ellerindeki saltanat ve hâkimiyetten mahrum olmaktı. Bunlar bu yüzden hidâyete karşı geliyor ve Müslümanlık'la mücadele ediyorlardı. Kur'ân-ı Kerîm, tarih ile istişhâd ederek, bunların halini de şöylece izah ediyor:

"Musa ile Hârun'u Firavun'a ve cemaatine âyetlerimizle gönderdik. Âyetlerimize imanı kibirlerine yediremediler. Onlar mücrim bir kavim idiler. Tarafımızdan kendilerine hak geldiği zaman: 'Herhalde bu, apaçık büyü!' dediler. Musa: 'Size hak gelince böyle mi söz söylüyorsunuz? Büyü mü bu? Halbuki büyücüler asla felâh bulmazlar' dedi. Onlar da: 'Sen, bizi atalarımızın yolundan çevirerek bu yurtta devlet ve hâkimiyet sizin ikinizin (Musa ile kardeşinin) olsun, diye mi geldin? Biz ikinize de inanmayız' dediler." (Yûnus, 10/75-78)

* 7 *

Atalara bağlılık şiârını istismar eden bir taife de zenginlerdi. Bunlar servetlerinin ellerinden kaybolmasından korkarak inkılâbın hidayetine karşı geliyorlardı. Kur'ân-ı Kerîm bunu izah ederek der ki:

"Onlar şöyle dediler: 'Atalarımızı bir yol üzere bulduk. Biz de onların izlerince giderek murada ereriz.' Yine böylece (ey Muhammed) senden evvel hangi memlekete bir nezir (eğri yolun encâmından korkutur bir peygamber) gönderdikse, o memleketin refahlı takımları (zenginleri): 'Bizler atalarımızı bir yol üzerinde bulduk. Biz onların izlerine uyarız' dediler. O da: 'Size atalarınızın üzerinde bulunduğundan daha doğrusunu getirdimse de mi böyle yaparsınız?' dedi. 'Evet, dediler, biz o sizin (bildirmek için) gönderildiğiniz şeylere inanmıyoruz.' Bunun üzerine biz de onlardan intikam aldık da

bak o (peygamberleri) yalan sayanların âkıbeti ne oldu!'" (Zuhruf, 43/22-25)

∗ 8 ∗

Gayr-i meşrû yollardan servet kazanmak ve ihtikâr yaparak âlemi dolandırmak isteyenler de atalara bağlılık şiârını istismara yelteniyor ve bu yolda münakaşalara girişiyorlardı. Kur'ân-ı Kerîm, tarih ile istişhâd ederek, bu hali şu şekilde anlatıyor:

"Medyen'e de kardeşleri Şuayb'i gönderdik. Onlara dedi ki: 'Ey kavmim! Allah'a kulluk edin. Sizin ondan başka bir ilâhınız yok. Ölçüyü, teraziyi eksik tutmayın... Kileyi, tartıyı dengi dengine tam tutun. İnsanların eşyasını değersiz görmeyin. Yeryüzünde müfsitlik ederek fenalık yapmayın. Mü'min iseniz, Allah'ın helâlinden bıraktığı kâr sizin için daha hayırlıdır. Mamafih ben sizin üzerinizde gözcü değilim.' Onlar da: 'Ey Şuayb! dediler, atalarımızın taptıklarını terketmemizi, mallarımız üzerinde dilediğimizi yapmaktan vazgeçmemizi sana emreden ne? O kıldığın namazlar mı? Halbuki sen uslu, akıllı bir adamsın' Şuayb: 'Ey kavmim, dedi, ben Rabbimin (ihsan ettiği) bir beyyine üzerinde bulunuyorsam ve Rabbim bana güzel bir rızık vermişse ne yapmalıyım? (Bana gerekleşen bu beyyineyi göstermek ve ona şükretmek değil mi?) Ben şunu bunu size terkettirerek, terkettirdiğim şeylere kendim dadanmak istemiyorum. Ben sade gücüm yettiği kadar ıslah istiyorum. Allah'ın yardımı sayesinde muvaffak olacağım. Ben yalnız O'na dayandım, yalnız O'na bağlandım.' " (Hûd, 11/84-88)

∗ 9 ∗

Atalara bağlılık hesabına ileri sürülen bütün bu iddialara mukabil Müslümanlığın tavsiye ettiği yol, ideal uğrunda, Allah yolunda, ana-baba da dahil olmak üzere her şeyi feda etmektir. Kur'ân-ı Kerîm bunu anlatarak der ki:

"Ey bütün iman edenler! Babalarınız, kardeşleriniz imana karşı küfrü seviyor (ve küfrü imana tercih ediyorlarsa) onları da veli tanı-

mayın. (Onların velâyetini reddedin. Karâbet hissine tâbi olarak küfre hizmet ve muâvenet etmeyin.) Sizden her kim bunları veli tanıyacak (onlarla ilişiğini kesmeyecek) olursa, işte bunlar nefislerine zulmedenlerdir. (Çünkü velâyeti ehil ve mevkiine koymamak haksızlığını irtikâp ederek zâlim olmuşlardır.) De ki: Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, kadınlarınız, hısımlarınız, elinize geçirdiğiniz mallar, kesada uğramasından korktuğunuz ticaretler, hoşunuza giden meskenler, size Allah'tan, Peygamber'den ve O'nun yolunda savaştan daha sevgili ise, artık Allah'ın emri gelinceye kadar (Allah cezanızı verinceye kadar) bekleyin. Çünkü, Allah, fâsıklar gürûhunu hidayete erdirmez." (Tevbe, 9/23 ve mâbâdi)

* 10 *

Kur'ân-ı Kerîm ana-babaya ve atalara hürmet, muhabbet ve itaati tavsiye eder. Onların haklarını tanımayı, onlara iyilik etmeyi ister. Kur'ân-ı Kerîm bu yolda der ki:

"*Rabbin şunları ferman buyurdu: Ondan başkasına ibadet etmeyin. Ana-babaya iyilik edin. Birine veya ikisine, senin yanında ihtiyarlık çökerse sakın onlara 'Öf!' deme, onları azarlama. Onlara en güzel sözü söyle! İkisine de merhamet yüzünden tevâzu kanatlarını yerlere kadar indir de 'Ya Rabbi' de, onlar beni küçüklüğümde terbiye ettikleri zaman nasıl bana merhamet gösterdilerse, Sen de onlara öylece merhamet buyur!*' " (İsrâ, 17/23-24)

"*Hani Lokman, oğluna nasihat vererek demişti ki: Oğulcağızım! Allah'a eş, ortak koşma! Çünkü, Allah'a eş, ortak katmak çok büyük bir zulümdür. (Allah'ın hakkını başkasına vermek, mâsivayı mâbud tanımaktır.) İnsana ebeveynini de tavsiye ettik. Anası onu (günden güne ağırlaşmak suretiyle) za'af üstüne za'af içinde taşıdı. Süt kesimi de iki yıl tutar. (İnsana tavsiye ettiğim şu:) Bana ve anababana şükret. (Haklarını gözeterek itaat ve iyilikte bulun.) Dönüş ise Bana'dır. (Şükredip etmediğinizi o zaman sorarım.) Sence hiçbir ilim olmayan (hiçbir ilimde yeri olmayıp muhal olan) şirki, Ba-*

na isnad için seni zorlarlar ve sıkıştırırlarsa onlara itaat etme! Ve onlara dünyada mâruf olan surette müsâhabet et (yani onlara dünya işlerinde elinden gelen iyiliği yap, fakat din işine gelince). Bana doğru yüz tutanların yolunu tut..." (Lokman, 31/13-15)

"*Ya Rab! Bana, babama, anama, mü'min olarak evime girene, bütün mü'minîn ve mü'minâta mağfiret buyur! (Âmin!)*" (Nûh, 71/28)

– 13 –
ÜMMET

Nizameddin N. Tepedelenlioğlu[19]

Drama'da "Nazifî" iptidaî mektebinde ilk tahsil şehâdet-nâmemi muallim-i evvel İbrahim Efendi merhumun elinden alıp, öperek başıma götürdüğüm günden bu yana hep duyarım:

"*Asır milliyet asrıdır, millet asrıdır...*" diye.

***

Hüseyin Câhid Yalçın'ın *Tanin*'de "*Millet-i Hâkime*" iddialarını ortaya attığı günlerde gazete okumazdım. Türk Ocağı'nın, iki boyasız tahta masa ve "Ârif'in Kıraathanesi" adlı kahveden ödünç alınmış sekiz iskemle ile kurulduğu günlerde ise bir Fransız kolejinde okuyordum..

Hüseyin Câhid'in hâkim millet olmak propagandası, memleketin iki harpte içerden dışarıdan vurula vurula paramparça olmasına sebep oldu. Hâkim millet oluyoruz derken, 1918 yılı Ekim ayının bir sabahında uyandığımız zaman bir de ne görelim? Dünyanın bütün milletleri emrinde bir mahkûm oluvermişiz.

***

19 Nizameddin Nazif Tepedelenlioğlu (1901-1970). Gazeteci, fıkra ve roman yazarı. Son yıllarda yazdığı makaleleri, "*Sultan İkinci Abdülhamid ve Osmanlı İmparatorluğunda Komitacılar*" ile "*Ordu ve Politika*" eserleri mühimdir. Buraya aldığımız yazısı, haftalık "*Yeni İstiklâl*" gazetesinin 8 Haziran 1966 tarihli 252. sayısında yayınlanmıştır.

1913'te kiralık küçük bir odada kurulan *Türk Ocağı*, çok geçmeden *İttihatçıların* yardımı ile gelişiverdi idi... Birinci Dünya Harbinin üçüncü yılında, şimdiki Gazeteciler Kulübü'nün bulunduğu yerdeki konakta çalıştığı günlerde ben de Ocağa girmiştim. Bu ocağın azâları İstiklâl Savaşı'nda çok hizmetler gördüler... Ve bizdeki millet ve milliyet anlayışı bu Ocağın aşısıdır. "*Dünya milliyet asrındadır*" deyip dururduk.

Şimdi Ocağa girişimden tam elli yıl sonra, dünyaya hayretle bakıyorum. Bu dünya hiç de milliyet asrında değildir.

Onsekizinci asrın sonlarında ve on dokuzuncu asırda, Osmanlı ve Avusturya imparatorluklarını parçalamak isteyenlerin propagandaları ile millet ve milliyet hummalarına tutulmuş olan dünya, düpedüz bir "*Ümmet asrı*" oluvermiştir. Çar Birinci Petro'nun Osmanlı ve Avusturya Slavlarını kendine bağlamak için, Üçüncü Napoleon'un İtalya'yı Habsburg kontrolünden çekip kendi emrine sokmak için kullandıkları milliyetçilik, parçalama hizmetlerini gördükten sonra, kurnaz politika kimyagerleri tarafından çeşitli ümmetçilik potalarında eritilmişlerdir. Ne olduysa "*Din ile millet birdir*" diyen, bizim *Mızraklı İlmihâl*'imize olmuştur.

Milliyetçilik asrını yaşıyoruz, diyenlere, bugünkü ümmetçilik listesini sunalım: İsa ümmeti, Musa ümmeti, İngilizce konuşanlar ümmeti, Mason ümmeti ve... mevcut olmasına rağmen bizde bahsi dahi men edilen *Ümmet-i Muhammed*...

***

Fener ve Roma kiliselerinin uzlaşma yoluna girmeleri ile Hıristiyanlıkta ümmetçilik son haddine ulaşıyor. Musa dini, bizim Mızraklı İlmihal'imizin nassını aynen tatbik etmektedir.

Yahudilikte "din ile millet birdir."

"Üç nokta birâder", dünyanın beş kıtasındaki her mahfilde kendi evinde, vatanında, milleti içinde sayılır. Komünist, Sosyalist, hatta sendikacı bile bir nevi ümmetçilik yolundadır.

Biz resmen Birleşmiş Milletler ümmetindeniz. Biz resmen "NATO" ümmetindeniz. Halkımızın bir kısmı İsa ve Musa ümmetinden olduklarını zerre kadar gizlememektedirler. Mason ümmetçiliği, sendika ümmetçiliği revaçtadır. Bütün ümmetçilikler ya vâcip ya mubah... *Yalnız İslâm ümmetçiliği* resmen haram!

Bu kadar yabancı ümmetçilik dalgası arasında milliyetçilik gemisinin yüzebildiği nasıl sanılabiliyor?

***

Kendimizi aldatmayalım... *Millî sayabileceğimiz bir ümmetçiliğe sahip olamazsak*, bu kadar çok yabancı ümmet cereyanları içinde, bir gün bu millet kaynayıverir...

– 14 –

İSLÂM VE ARAP MİLLİYETÇİLİĞİ

Meryem Cemile[20]

Samimi ve çok iyi müslümanlar, Arap millî hareketini desteklemekle bir bakıma İslâm dâvasını desteklediklerine inanırlar. Bu müslümanlar için Arap milliyetçiliği, Arapların yabancı hâkimiyetine karşı ayaklanmasını temsil eder. Onlar size derler ki, madem ki Arap dünyası İslâm toprağının kalbgâhıdır, Arap birliği için yapılan

20 Meryem Cemile Hanım 1934 yılında Amerika'da doğdu. New York'un bir banliyösünde büyüdü. Laik bir tahsil gördü. Adı o sırada Margeret Marcus idi. Liseden sonra New York Üniversitesinde Genel Serbest İlimler programını takip etti. Ailesinin mensup olduğu Musevî dînini ve diğer dinleri tetkik etti. 1959'dan sonra İslâmiyet'i müdafaa eden yazılar yazdı. 1961 senesinde Müslüman oldu. 1962'de, âlim Ebu'l-Alâ Mevdûdî'nin daveti üzerine Pakistan'a gitti. 1963'de, bu zatın arkadaşlarından birisiyle evlendi. İslâm'ı, İslâm'ın modern hayat karşısındaki durumunu, reformcu yeni müslümanların yanlışlarını ve Batı yaşayışındaki bozuklukları tetkik ve tenkit eden makaleler neşr etti. "*Garp Materyalizmi Karşısında İslâm*" adıyla, merhum Kemal Kuşçu Bey tarafından tercüme olunarak, üç cilt halinde yayınlanan makaleleri mühimdir. Tetkik ettiği şahıslar arasında - Ziya Gökalp ile Said Halim Paşa ve Bedîüzzaman merhum da bulunmaktadır. Eser 1976 başlarında üçüncü defa basılmıştır. "*İslâm ve Arap Milliyetçiliği*" adlı yazısı bu eserden alınmıştır; c. 2, s. 89-93, İstanbul 1965.

mücadele bütün müslümanların bir gün birleşmelerini temin edecek olan ilk adımdır.

Hüsnüniyet sahibi fakat işin aslından haberi olmayan çok sayıdaki bu mü'minlerin, hareketin hakikî menşeinden, modern Arap milliyetçiliğinin tarihinden ve ideolojisinden haberleri olsaydı, onu İslâmiyet ile asla birbirine karıştırmazlardı.

Arap milliyetçilerinin ilk önce, bir asırdan fazla bir zaman evvel *Lübnan'da Protestan misyonerlerinin doğrudan doğruya idaresi ve himayesi altında teşkilâtlandığını* öğrenmek bir çok kimseleri hayrete düşürecektir. Hareketin göze çarpan öncüleri, Nazif Yazıcı (1800 - 1871) ve Butrus Bostan (1819 - 1883) adında iki Arap ilim adamı idi ve parolaları: "*Vatanseverlik imandan gelir!*" idi. Arap tarihini Garb ilim zihniyetiyle okuduktan sonra Arap medeniyetinin İslâm'dan ayrı bir medeniyet olduğu neticesine vardılar. İbrahim Yazıcı babasının izinden yürüdü. Arap vatanperverliği için, *Arap ırkının mefâhirini öven ve onları Türk idaresine karşı isyana davet eden* uzun ve ateşli bir kaside yazdığı zaman şöhreti göklere çıktı.

Burada Türklerle Araplar arasındaki münasebetleri açıklamak için birkaç kelime ilâve etmek lâzım geliyor. Osmanlı İmparatorluğu kudret ve şevketinin en yüksek derecesinde iken Araplar Türklerle eşit muamele görürlerdi. Müslümanın müslümana karşı isyanı düşünülemezdi. "*Ümmet*" sistemi altında hristiyan azınlıklar dinî ve harsî muhtariyetten istifade ederlerdi. Osmanlı İmparatorluğu çökmeye başladığı zaman maalesef manzara en kötüye doğru değişti ve *Türk liderleri, İslâm itikadının yerine Garp tipi milliyetçiliğin en aşırı, en mutaassıp şeklini ikame* ettiler. Bu tarihten sonradır ki Türklerde Arap olan her şeye karşı kesif bir nefret yayıldığını görüyoruz.

Arap milliyetçilik hareketi en büyük hızını *Beyrut'taki Amerikan Üniversitesinden* aldı. 1866 senesinde misyonerler tarafından kuru-

lan ve ilk Suriye Protestan koleji olarak tanınan bu müessesenin tesiri bütün Ortadoğu'da çabucak hissedildi. *Beyrut Amerikan Üniversitesi dünyada küfrün en şöhretli ocaklarından biri olmakla iftihar etse yeridir*. Sınıfta olduğu gibi mektebin kilisesine mecburî gidişte, toplantılarda ve grup münakaşalarında, müslüman talebeler, en mâhir ve desiseli yollardan kendi dinlerine zıd doktrinlerle dolu devamlı telkinlere tâbi tutuldular. Bu propaganda zamanla o kadar tesirli oldu ki, talebeler son sınıflarda hemen hemen hepsi kendi dinlerine karşı ateşli bir münkir kesildiler. Hepsinden daha fenası *bu zehirlenmiş gençler, nesiller boyunca Arap dünyasının liderliğini yaptılar.*[21]

---

21 Beyrut Amerikan Üniversitesi'nin ne çeşit adam yetiştirdiğine dair, Lübnan'da -vazife yapmış bir Amerikalının aşağıya alacağımız açıklamaları, Meryem Cemile Hanım'ı yıllar sonra, tasdik etmektedir. Aşağıdaki satırlar, 29 Haziran 1995 tarihli Zaman Gazetesi'nde New York mahreçli olarak Fatih Sazak imzasıyla çıkan bir haber yazısından alınmıştır:
The New York Times gazetesinin 12 Nisan 1995 tarihli nüshasında 1980'li yıllarda Lübnan'da görevli olarak bulunan Thomas L. Freidman imzalı yazıda, Beyrut'ta bulunan Amerikan Üniversitesi'nin (American University of Beirut) BM'nin kuruluşuna ve Amerikan çıkarlarına nasıl hizmet ettiğini anlatıyor. Yazar, Beyrut Amerikan Üniversitesi (A.U.B.) den şimdiye kadar 34 binden fazla öğrencinin mezun olduğunu ve bunların Ortadoğu'da Amerikan çıkarlarının korunması ve geliştirilmesi için çalışmakta olduklarını belirtiyor. Yazar bu üniversitenin Ortadoğu'daki tek liberal sanat üniversitesi olduğunu iddia ederek yazısını şu şekilde sürdürüyor:
"Şu noktayı iyi düşünmek gerekir. Birleşmiş Milletler kurulduğu zaman kurucu üyelerinin 19 tanesi Beyrut'taki Amerikan Üniversitesi'nin mezunuydu. Beyrut Amerikan Üniversitesi ve ona benzer eğitim kurumları harfi harfine Amerikan yanlısı ve sempatizanı yetiştiren birer fabrikadır. Beyrut Amerikan Üniversitesi'nden bugüne kadar 34 bin kişi mezun olmuştur. Bu kişiler Amerikan sistemini, temel değerlerini ve standartlarını almış olarak tüm Ortadoğu'ya yayılmışlardır. Bugün bu okuldan mezun olan kişiler Ortadoğu'da bakan, büyük işadamı ve profesör olarak en önemli mevkileri işgal etmektedirler..."
Türkiye'de misyonerlerin faaliyetleri ve açtıkları okullar hakkında, değerli bir eserde etraflı malûmat bulunmaktadır. Merzifon Amerikan Kolejinde otuz yıl (1890-1921) çalışmış olan bir misyonerin hatıraları ve baş tarafa eserin mütercimi tarafından vukufla ilâve edilmiş 110 sayfalık bir araştırma ile kitap, bu sahada bir kaynaktır: George E. White, *Bir Amerikan Misyonerinin Merzifon Amerikan Koleji Hâtıraları*, Tercüme: Cem Târık Yüksel, Enderun Kitabevi, İstanbul 1995, 346 sayfa.

Bu zehirle zehirlenen civar memleketlerden ilki Lübnan'ın komşusu *Mısır* oldu. Beyrut Amerikan Üniversitesinden mezun -müslümanlığı veya hıristiyanlığı adlarında kalmış- bir çok gençler Türk istibdadından kurtulmak için Mısır'da sığınacak yer aradılar, orada Garplılaşmanın en hareketli tarafdarlarından biri, Mısır'ı "Avrupa'nın bir parçası" sayan Hidiv İsmail Paşa tarafından hararetle karşılandılar.

Mısır'da modern milliyetçiliğin ilk mücahidi, tilmizleri tarafından "neslin hocası" denilen Lütfi es-Seyyid'di. Bu zat vatandaşlarını Câhiliye devrine dönmeye ve ilhamlarını Firavunların devirlerinden almaya teşvik etti. "*Bizim İslâm İttihadına - Panislamizm- karşı hiçbir sempatimiz yoktur*" derdi, "*çünkü o kuvvetini dinden alır, halbuki biz milliyetçiliğin ve ona uygun tedbirlerin siyasî hareketlerimizde yegâne rehber olması lâzım geldiğine inanıyoruz.*" Lütfi es-Seyyid'in meşhur bir refiki Sa'd Zaglûl Paşa idi. Onun idaresi zamanında Mısır'ın siyasî hayatında din tesirlerinin son izleri de kayboldu. Onun parolası "din Allah için ve memleket, millet için" bugünkü Arap milliyetçilerinin âmentüsüdür.

Birleşik Arap Cumhuriyeti'nde (Mısır-Suriye Birliği) Cemal Abdünnasır'ın bunu nasıl takip ettiği pek parlak surette açıktır. Bu birleşmede İslâmî bir duygudan ziyade Baas Sosyalist Partisi'nin Hıristiyanlık tesiri vardı. Onların hoşuna gitmek için reis Abdünnasır, İslâm ile ilgili her şeyi yeni Anayasa'dan çıkardı.

Yabancı emperyalizmi ile savaşmak için müslümanların Arap milliyetçiliğini desteklemeleri hakkındaki mevcud iddia, mugalâtaların en büyüğüdür. Arap dünyasında son senelerde olup bitenlerin dikkatli bir incelemesi gösterir ki, *yabancı emperyalizmine mukavemet etmek şöyle dursun, milliyetçiler onu teşvik için her şeyi yapmışlardır.* Diğer örnekler arasında bir tanesi, Şerif Hüseyin ile Mc Mohan arasında 1915 senesinde geçen yazışmaların sonuçlarıdır. Bu yazışmada Mc Mohan, Şerif Hüseyin'e, Türklere karşı Araplar

İngilizlerle yan yana savaşdığı takdirde, Fırat'tan Nil'e kadar uzayan birleşik bir Arap devletinin hükümdarlığını vaad ediyordu.

Şerif Hüseyin budala bir adam değildi. İngiliz emperyalizminin daha evvelce nasıl davrandığını hatırlayarak bu vaadin tutulmayacağını bilemeyecek kadar şüphesiz safdil de değildi. İngilizler vakit kaybetmeden 1917'de Fransızlarla müzakereye giriştiler. Sykes-Picot Anlaşması'nı yaptılar, yağma edilen toprakları aralarında bölüştüler ve Şerif Hüseyin de buna şaşa kaldı. İngiliz emperyalizmine hizmet ettiği için Şerif Hüseyin ganice mükâfatlandırıldı. Bir oğlu Emir Faysal Irak tahtına, diğer oğlu Abdullah, Ürdün tahtına oturdu. Her ikisi de Büyük Britanya'nın âlicenabâne "himayesinden" faydalandılar. Onların parolası: "Araplar, Hz. Muhammed'den, Musa'dan evvel de Araptılar"idi.

Filistin faciası bütün İslâm dünyasının faciasıdır. Kendilerini, Filistin'deki Arap haklarının müdafii yerine koyan milliyetçiler, her sınıf ve çeşit müslümanlar arasında en geniş ve yaygın bir muhabbet topladılar. Bu mevzu üzerine - diğer konulardan ziyade- en kalın kitapları yazdılar ve en tafsilâtlı nutukları çektiler. Bütün bunlara rağmen bizim gördüğümüz nedir? Emir Abdullah, Chaim Weizman ile ve yüksek kademedeki Siyonistlerle dostâne müzakerelere girişiyor ve onlar Emir Abdullah'a maksadlarını açıkça söylüyorlar: "*İngiltere*'*nin İngiliz oluşu kadar Filistin*'*i de Yahudi yapmak.*"

Bunu takip eden on sene zarfında, Yahudilere topraklarını satan aynı çeşit Araplar sayesinde, Siyonistler gittikçe daha kuvvetli olarak büyüdüler. 1949 Ekim'inde Amerika Birleşik Devletleri'nde Suriye'nin sefiri ve üniversitesinin rektörü olan Dr. Zurayk "*Bozgunun Mânâsı*" başlığıyla bir kitap neşretti, şöyle yazıyor:

"İsrail Yahudileri şimdiki zamanın içinde yaşar ve geleceğe gözlerini dikerken, Araplar geçmişin içinde yaşıyorlar... Arap düşünüş ve davranışlarında hakikî bir inkılâp yapacak yeni bir cemiyet vü-

cuda getirmelidir. Bu cemiyet demokratik, birleşik ve her şeyin üstünde ileri düşünüşlü olmalıdır. Bu gayretlere varmak için aşağıdaki hususlar zarurîdir:

"1. Devlet idaresinde İslamî tesirlerin tamamıyle bertaraf edilmesi,

"2. Müsbet ve tecrübî ilimlere dayanan bir terbiye sistemi üzerinde ısrar,

"3. Garb medeniyetinin maddî vechelerine olduğu gibi, fikrî ve ruhanî vecheleri hakkında da açık fikirli olmak."

Yukarıda nakledilen ifadeler, milliyetçilerde hâkim olan görüşleri lâyıkıyle anlatıyor. Onlara göre, Siyonistlerle mücadele için, onlar gibi olmak zarurîdir.

Filistin'den hemen sonra Cezayir meselesi haklı olarak en büyük dikkati çekti. Cezayirlilerin istiklali, nerede olurlarsa olsunlar, bütün müslümanların onu desteklemesine lâyıktır. Fakat biz onların liderlerinden iyi olan bir şey bekleyemeyiz. Onların hepsi Fransız kültürünün büyük hayranlarıdırlar ve İslâm yaşayış tarzına, modası geçmiş eski geleneklerin devamından başka bir şey nazarıyla bakmazlar ve eğer Cezayir, modern ve ilerici olmak istiyorsa bir an evvel bunların bertaraf edilmesini arzu ederler. Cezayirli liderlerin en çok tanınmış olanı Ferhad Abbas o kadar Fransızlaşmıştır ki, onun Fransız zevcesi Arapçayı ondan daha iyi konuşur.

İslâmiyet ile modern Arap milliyetçiliği arasındaki hakikî münasebet bakımında kimsenin aklında karanlık bir nokta kalmaması için aşağıya iktibas edilen satırların bizzat kendilerini konuşturalım.

Mısır *Maarif Vekâleti Mecmuası*'nın 1947 mayıs sayısında, Ahmed Hakî isminde bir zatın "*Arapça Öğretimi*" başlıklı yazısı bütün milliyetçiler arasında müşterek olan bir görüşü ifade eder:

"Mısır'da konuşulan Arapça ile Kur'ân'ın klâsik dili arasındaki ayrılık o kadar büyüktür ki, bizim mektep çocuklarımızdan çoğu, bir

türlü düşünüyorlar ve konuşuyorlar, başka türlü yazıyorlar ve okuyorlar. Her ne kadar dilin bu iki çeşidinde - konuşulan dil ve yazılan klâsik dilde- birçok kelimeler müşterek olsalar da yazılan dile hâkim olan gramer kaideleri, o kadar çok imaleleri ve akisleri gerektiriyor ki, konuşma dili olarak kullanıldığı zaman on yaşındaki Mısırlı bir çocuk için anlaşılmaz hale geliyor. Konuşma dili evde konuşulan dil oldukça ve mekteplerde okutulan ve imtihanı verilen bir çok mevzuların dili oldukça, bu dil yaşayan dilin daima esası olacaktır. Kur'ân'ın klâsik Arapçası bu takdirde lüzumsuz bir lüks gibi kalıyor ve gençlerimiz böyle bir lükse zorlanmaya müsamaha göstermek istemiyorlar ve zorlanacak olsalar onu öğrenip öğrenmemek hususunda hiçbir ehemmiyet atfetmeyeceklerdir."

– 15 –
İSLÂMÎ MİLLİYETÇİLİK

Meryem Cemile[22]

Resûl-i Ekrem sallâllâhu aleyhi ve sellem efendimiz, kıyamet gününden evvel müslümanların Yahudileri ve hıristiyanları günlük hayatlarının her cephesinde taklit edeceklerini haber vermişti.

Bu haber bugün tamamiyle tahakkuk etmiştir. Müslümanların gayri müslimleri taklitlerinde en fazla dikkati çeken örneklerden biri, coğrafya, ırk ve dil engellerinin üstündeki cihanşümûl İslâm kardeşliği yerine, modern, ırka dayanan milliyetçilik fikrini kabule, şaşılacak derecede hazır oluşlarıdır.

Dünya çapında bir İslâm topluluğunun tesânüdü yerine, bölge milliyetçiliklerinin gelişmesi yıkıcı bir şeydir. Son senelerde *bizzat İslâm itikadını diğer bir nevi' milliyetçiliğe tahvil* hususunda daha tehlikeli bir temayül de gelişmektedir. Yeni moda İslâmî milliyetçilik, gayri müslimlerin kendilerine reva gördükleri kötü muamelelere

22 "*Garp Materyalizmi Karşısında İslâm*" c. 3, s. 195-196, İstanbul 1967.

karşı müslümanların ıstıraplarını dile getirerek, yabancı emperyalizmin fenalıkları üzerinde duruyor ve her şeyden evvel iktisadî gelişmenin zaruretine ve modern garp metodlarına göre sosyal ilerlemeye ehemmiyet veriyor.

Bu müslüman "*milliyetçiler*"in söylediklerini dinleyecek olursanız, zannedersiniz ki İslâm, müslümanların sadece maddî refahıyla yakından ilgilenen bir başka siyasî, içtimaî ve iktisadî sistemden başka bir şey değildir. Allah korkusunu hatırlatan, kıyamet gününde huzur-i İlâhîde günahlarımızın hesabını vereceğimizi hatırlatan bir kelime, onların ağzından aslâ çıkmıyor.[23]

Gayri müslim memleketlerdeki müslüman azınlıklarına yapılan zulümlerden şikâyet eder etmez, yahut Filistin veya Keşmir meselelerinde kendi kendilerine bağırıp çağırdıktan sonra, onların hemen sınaî istihsale (üretime) mâni oluyor diye Ramazan orucunu reddettiklerini, yahut modern hayatın acele ve telâşlı gidişi içinde beş vakit namazı, "*vakit kaybından başka bir şey değildir*" diye istihfaf ettiklerini, kurban bayramında hayvan kesilmesini iktisadî büyük bir kayıp diye mahkûm ettiklerini ve "*döviz kıtlığı*" gibi sudan bir bahane ile hacıların sayısını sıkı bir tahdit cihetine gittiklerini görürsünüz.

Ama onlar hâlâ yine damların tepesinde "*Biz müslümanız*" diye bağırmak küstahlığında bulunurlar. Müslüman nasyonalist (milliyetçi) için İslâm asla bir din değil, sadece siyasî bir slogandır.

---

23 Bu yazı ile, İslâmî olduğunu iddia etmesine rağmen, İslâmiyet'le alâkası olmayan, çok tehlikeli ve tamamen maddeci yeni bir "Milliyetçilik" hareketine karşı dikkatimiz çekilmektedir. Bu hareketin mensupları, bir din olarak İslâmiyet'i, farzları, haramları ve ibadetleri ile kabul etmemekte, bizzat yaşamamakta; fakat onu öteki düşman bloklar karşısında, yeni bir siyasî blok kurabilmek için âlet olarak kullanmak istemektedirler. Yazı, bu yeni "milliyetçi" tipini bize tanıtmaktadır ki, bugün müslüman ülkelerde ortaya çıkan liderlerin pek çoğu böyledir. Müslümanlar, mâzisinde ve bugün, şahsen İslâmiyet'i yaşamayan şahısları, lider tanımayarak, bu tehlikeden korunmalıdırlar.

– 16 –

İSLÂM'IN MİLLET GÖRÜŞÜ

Sezai Karakoç[24]

Dünya tarihinde ilk defa millet kavramı ve görüşünü getiren ve tam anlamıyla bir milletin doğuşunu sağlayan, Kur'ân ve İslâm olmuştur.

Eldeki İncillerde, Sen Paul'un arkadaşlarıyla tartışmasında geçen ve bugünkü Türkçe tercümelerinde "milletler" diye çevrilmiş bulunan kavram "millet" kavramıyla ilgisiz ve sırf İsrail ırkının dışındaki toplulukları anlatan bir kelimedir. Bu topluluklar da, İncil'de, dinin yayılmasına konu edilip edilmeme bakımından ele alınmışlardır, yoksa bir bütünlük göstermeleri bakımından değil. Nitekim, bütün bu topluluklar, kirli olarak kabul edilmiş ve kendilerine Hıristiyanlığın teklif edilmesi bile, Sen Paul'un gördüğü bir rüya ve arkadaşlarıyla yaptığı şiddetli çatışmalar sonunda yarı yarıya kabul edilmiştir.

Bugün bile, birçok millet ve milliyet görüşlerinin ve araştırmalarının büyük bir yer tuttuğu Batı literatüründe, millet kelimesi yerine kullanılan (*nation*) sözü, daha çok, kan, dil, coğrafya gerçeği gibi milletin maddî yapısını meydana getiren tabiî özelliklerinden birinin veya bir kaçının meydana getirdiği bir örgüyü temel alır.

---

24 Sezai Karakoç (doğumu 1933), şair ve mütefekkir: Siyasal Bilgiler Fakültesini bitirdi. Bir müddet Maliye Bakanlığı'nda çalıştıktan sonra memuriyetten ayrıldı. Kendini İslâm tefekkürüne ve yazı hayatına verdi. Gazetelerde fıkra muharrirliği yaptı. "Diriliş" adını taşıyan, kendine ait yayın organını çeşitli şekillerde, aylık, günlük ve haftalık olarak çıkardı. Bütün eserlerini "*Diriliş Yayınları*" adı altında kitap halinde neşr etmektedir:
Şiirler (8 cilt), Hikâyeler (2 cilt), Piyesler, Edebiyat Yazıları (2 cilt), İslâm'ın Şiir Anıtlarından, Ruhun Dirilişi, Kıyamet Aşısı, Çağ ve İlham (3 cilt), İslâm Toplumunun Ekonomik Strüktürü, İslâm'ın Dirilişi, Dirilişin Çevresinde, İslâm, Yunus Emre, Mehmed Âkif, Sütun (günlük yazılar, 2 cilt), Farklar, Sûr, Diriliş Neslinin Âmentüsü... Sezai Karakoç Bey'den alınan yazının kaynağı: Dirilişin Çevresinde, s. 100-107, İstanbul 1967.

Bu demektir ki, gerek teorik planda, gerek realitede, Batı Medeniyeti, *İslâm'ın getirdiği millet kavramını* ve gerçeğini henüz anlamış bile değildir. Batı'nın bugünkü millet anlayışı bile, İslâm'ın millet anlayışına göre, tam bir primitiflik içinde bocalamaktadır. Diyebiliriz ki, Avrupa'nın ve Batı Dünyasının bugün bir medeniyet buhranı geçirmesinin belki de asıl sebebi budur.

Bu anlayıştandır ki, Batı, bütün teknik üstünlüğüne rağmen, bir Asyalı veya bir Afrikalıyı içinde eritememekte, bu yoldaki bütün teşebbüsleri ve misyonerlik çalışmaları, bu toplulukların direnişleriyle karşılaşmaktadır. Hiç tereddüt etmeden söylenebilir ki, aynı kuvvet, İslâm şuurunu taşıyan bir topluluğun elinde olsaydı, bütün dünyanın müslüman yapılması pek güç olmazdı.

İslâm, insanları iç içe dairelerden ibaret görür. Birinci ve en büyük daire, *insanlık dairesidir*. İnsanlar, bir tek asıldan gelmişlerdir ve aralarındaki dil ve gelenek farkları, sırf, bir varlık çeşitliliğinden ileri gelmektedir. Renk, dil, vücut yapısı, erkeklik kadınlık hep birbirinden seçilebilmeleri, birbirlerine daha çok yardımcı ve yararlı olabilmeleri için kendilerine verilmiş özelliklerdir. Giyim ve hayat tarzı, zevk farkları da bundandır. Yoksa, aynı matbaada basılmış kâğıt paralar gibi birbirinin tıpkısı olmaları, aynı insanın milyarlarca sayıda bulunması demek olacaktı ki, bunu düşünmek bile insanı rahatsız edebilir.

İnsanların birbirlerine göre bu farklılıkta bulunmaları, insan olmaları bakımından eşit olmalarına engel değildir. Nitekim, İslâm teklifine muhatap olmak bakımından, hiçbir ırk, hiçbir renk, hiçbir insan öbüründen ayrı tutulmamıştır. Kur'ân: "*Ey insanlar!*" diyerek, gerçekleri bütün insanlığa tebliğ eder. Bugün eldeki İncil'den anladığımız gibi, dinin bütün insanlığa teklif edilmesinde, Hıristiyanlığın başta geçirdiği tereddüdü, İslâmlık bir an için bile geçirmemiştir. İnsanların, Hz. Âdem'in soyundan gelmelerinin Kur'ân'da anlatılması, sadece bir mit olsun diye değildir. Bütün insanların din karşısın-

da aynı sorumluluk ve aynı katılma ödevinde bulunmalarını pekiştirmek içindir.

İkinci daire *millet daireleridir* ki, bu da, İslâm milleti ve küfr milleti diye ikiye ayrılan iki milletten meydana gelir. Bu anlayış, kan, renk, dil ve gelenek farklılıklarını inkâr etmek demek değil, belki, milletin meydana gelişinde esas faktörün, inanma ve inanış, şuur, irade ve eşyaya işleme özelliklerini taşıma olduğunu belirtmektedir.

İslâm milleti, ilk insandan başlayarak, bugüne kadar, Allah'ın varlık ve birliğine inanan, Peygamberleri ve kutsal kitapları tanıyan, kendi dönemlerindeki peygamberlerin getirdikleri vahiy gerçeklerini benimseyerek onların istediği bir düzeni gerçekleştiren bütün insanların meydana getirdiği büyük inanmışlar topluluğudur.

Bu tanımdan da anlaşıldığı gibi, millet, İslâm topluluğunun objektif adıdır. Onu meydana getiren insanlara ve birim mü'mine bakılarak, bu mü'minlerdeki ortak muhtevadan ötürü, bir topluluk halinde görülmüşler ve bir bütün, bir birlik olarak düşünülmüşlerdir. Gerçekten, bu bütünlük, bu birlik, sadece farazî ve mevhum bir bütünlük ve birlik de değildir. Tarihe gerçek bir bakış, bütün peygamberlerin, aynı medeniyeti, gittikçe açılan ve gelişen aynı kültürü, aynı insan ve toplum gerçeğini getirdiklerini görecektir. "*İmran oğlu Musa ve Hârun benim kardeşimdir*." "*Meryem oğlu İsa benim kardeşimdir*" hadisleri de bu gerçeğin kutlu ifadeleri değil midir?

Millet, İslâm topluluğunun objektif adı olduğu halde, "ümmet" sübjektif adıdır. Yanlış anlaşılmamak için, buradaki sübjektif kelimesini gerçek ve terim anlamında kullandığımızı belirtelim, yoksa keyfî anlamına gelen sübjektiflik söz konusu değildi.

Millet, İslâm topluluğunu meydana getiren kişilerin genel özelliğinden hareket edilerek varılmış bir kavramdır. Ümmetse, bu büyük tarihî topluluğun, kronolojik bir sıra takip eden bölümlerine de denk düşen, topluluk başlarına, peygamberlere izafe edilmesinden

doğan bir kavramdır. Hz. Musa'nın Ümmeti, Hz. İsâ Ümmeti, Hz. Peygamber'in Ümmeti gibi.

Demek ki, *ümmet* ve *millet* kelimeleri, bazı düşünürlerin sandığı ve ısrar ettikleri gibi ayrı toplulukların adı değil, aynı topluluğun, İslâm topluluğunun, inanmışlar topluluğunun birbirinden ayrılmaz, biri öbürünü bütünleyen biri mü'min ve inanç, öbürü peygamber ve tarih açısından bakan iki adıdır.

Millet kelimesiyle yetinilmeyip buna ümmet kelimesinin de katılmasının sebebi, millet oluşumunda inancın tek başına yetmemesi, peygamberlerin örneklik etmelerinin de gerekmiş olmasıdır.

İlmihali daha yeni öğrenen bir müslüman çocuğunun ilk bileceği şeylerden biri de, soru meleklerine, öldükten sonra vereceği şu cevaplardır:

Soru: *Hangi millettensin?*

Cevap: *İslâm milletindenim.*

Soru: *Hangi ümmettensin?*

Cevap: *Hazret-i Muhammed'in ümmetindenim.*

Peygamberler, ilk örnekler olduğu için, sosyolojinin de tespit ettiği gibi, bir topluluk olayının meydana gelmesinde zihnî gerçeklerin yetmediği ve modeller de gerektiği düşünülürse, ümmet teriminin, millet teriminin niçin hemen yanında yer aldığı derhal anlaşılır. Millet kelimesi inanmışlar topluluğunu muhitten merkeze doğru, ümmet kelimesi ise, merkezden muhite doğru ifade eder.

Peygamberler, milletin ilk üyeleridir. Sonra kendisine inananların katılmasıyla, millet, bir kişide rüşeym halinde bir tohum olmaktan çıkar ve bir gerçek haline gelir. Gittikçe büyüyerek iklimleri, ırk ve kan, hatta renk sınırlarını aşan, evrensel bir güç ve gerçeklik kazanır. Milletin ilk hücresi olan peygamberin çevresinde, büyüye büyüye, arta arta insanlığın büyük bir bölümünü kendi yapısında eri-

ten millet realitesinin özünde, demek ki ayrıca ümmet dinamiği bulunmaktadır.

Bir insanı mü'min yaparak İslâm kütlesine katan çekici güç, yalnız millet toparlağının bütünündeki güç değil, bu toparlağın merkezinde duran ve vahyin ışıklarıyla insanın içindeki karanlığı eriten Peygamber Şahsiyeti'nin ümmetleştirme gücüdür de.

Millet ve ümmet kavramlarının bu yakınlık ve dayanışmalarını tespit ettikten sonra, *İslâm Milletinin* özelliklerini kavrayabiliriz. Bir insan, müslüman olunca, İslâmlığı bütünüyle benimserse, yani müslümanların inandıklarına inanıp, onların davranışını kazanırsa, İslâm milletinden olmuş olur. Müslüman olmasıyla bir milletin içine girmiş olduğu kabul edilir.

Allah inancını, vahyi, kitapları, peygamberleri, öteyi, Allah'ın kudret erleri olan melekleri kabul eden kişi, zihnini, ruhunu, inanç yapısını, hatta asgarî bir ölçüde muhayyile, zekâ ve hâfıza, idrâk gibi psikolojik varlığının kaynaklarını öbür müslümanlar ve millet bütününün ruhuyla temasa getirmiş, birleştirmiş ve kaynaştırmış olacaktır. Böylece bir kütleye katılmanın bir bölümü gerçekleşmiş olacaktır.

Sonra davranışlarıyla müslüman olunca, yani, namaz, oruç, zekât ve hac ödevlerini yerine getirince, milletle kaynaşmanın ve benzeşmenin ikinci bölümü tamamlanmış olacaktır. Böylece, ruh, davranışı ve zihin durumuyla İslâm'a tam dönüşmüş olacaktır.

Şimdi ortaya çıkan bu millet biriminin İslâm topluluğu dışındaki topluluğun hiçbir üyesine benzemediği, namaz kıla kıla içini temizleyen, oruç tuta tuta sabır ve irade gücünü tazeleyen, zekât vere vere, öbür mü'minleri kardeş bilme duygusunu keskinleştiren, Cuma ve Bayram namazlarında onlarla birlikte, dirsek dirseğe duran, Hac'da, dünyanın dört bucağından gelen müslümanlarla kaynaşan bir kişinin, bu millet dışındaki insanlardan kesin olarak farklı olduğu, kendi milletine ise tam bir şekilde kaynaşmış olduğu he-

men anlaşılır Kıble beraberliği, Kâbe'ye dönük olma, cihad şuuru, şehidlik ve gâziliğin yüce değeri, bu milletin üyelerini birbirine sıkı sıkıya kaynaştırır. Bir tek ruh haline getirir. Ve bu ruh, İslâm ruhu, en merhametli, en disiplinli, en çekici, en arıtıcı ve ayıklayıcı bir toplum ruhu olarak kişiyi harmânîsine sarar.

İslâm'ın sadece bir inanç sistemi olmayıp bir hukuk ve devlet düzeni de getirmiş olması İslâm topluluğunu tam bir millet haline getirmektedir.

Hıristiyanlık'ta devletle dinin ayrı oluşu bir hristiyan milletinin teşekkülüne engel olmuştur. Bir hıristiyanlık milletinden değil cemaatinden bahsedilebilir. Mezhepler o cemaati de parçalar. Halbuki İslâm'da devlet yapısı da dinle kaynaştığından, mezhep, toplumu parçalayacak bir bağımsızlık sebebi değil, sadece, ferdî pratik ölçüsüdür.

Alevîlik, din temeli olmaktan çok siyaset temelidir; din muhtevası, sırf bu siyasî temeli güçlendirmek için sonradan tarihî - sosyolojik bazı şartların bir araya gelmesiyle katılmıştır. Daha doğrusu, İslâm öncesi din kalıntılarının siyasî bir bölünmeden faydalanarak, başka adlar ve başka semboller altında hayatını sürdürmesinden başka bir şey değildir. Yoksa, İslâm'da mezhepler, gövdeyi ayakta tutan dal ve yapraklar ödevindedir.

İslâm'ın millet görüşü, açık millet görüşüdür. Yahudilikte olduğu gibi kapalı millet telâkkisi bu görüşle bağdaşmaz. Bu millete katılmak her insan için mümkündür; yeter ki, o milletin üyelerini öbür insanlardan ayıran karakteristiği taşıyacak bir ruh değişim ve oluşumuna uğrayarak gelsin.

Nasıl ki, İslâm'ın başlangıç yıllarında katılanlar, müslüman olmayan anne-baba, kardeşleriyle savaşmaktan çekinmemişlerdi. Çünkü; Onlar ayrı bir milletten oluyorlardı; kendileri ayrı bir milletten. İslâm, pozitif millet oluyordu, küfür negatif millet.

Böylece, aslında, İslâm, insanlığı bir tek millet yapmak istiyor ve milletlik vasfını kaybettirmeyecek bir ölçüde kapıyı açık tutuyor.

Kadın konusunda çok daha az kayıt tanıyor. Bu da, zaten, sosyolojik bir gerçektir ki, kadın, bir topluluğa bir kere katıldı mı, kısa zamanda adapte olur. Bir müslüman erkeğin, müslüman olmayan (puta tapıcı olmaması da şart koşulmuştur; puta tapıcılığın gölgesinin bile müslümanlara yaklaşmasına izin verilemez; puta tapıcılığın kökten reddi, bir din temeli olduğu gibi, İslâm milletini, içten çürütecek insana taparlıktan da uzakta tutmuş oluyor) bir kadınla evlenebilmesine imkân verilmesi, İslâm milletini zayıflatmadan büyüten bir yol olduğu halde, müslüman kadının müslüman olmayanlarla evlenmesine izin verilmemesi, yine bu milletin zayıflamaması için yerinde bir tedbirdir. Her unsurun şirazesinden çıktığı bugün bile, bazı ailelerin yabancılara kız verme zaaflarını bu şart önlemekte, bazı yabancı erkeklerin İslâmlaşmasına sebep olmaktadır.

Bütün bu karakteristiğiyle *İslâm Milleti* tarih içinde yerini almıştır. Birbirine bitişik coğrafya parçalarında oturduklarından bir yurt beraberliği vardır. Ülkü birliği ise bu milletin temel taşıdır.

Şarap ve öbür alkollü içkilerin içilmemesi, domuz etinin yenilmemesi gibi yasaklarla batı halklarının ruh ve fizik yapılarından, et yeme yasağının bulunmamasıyla da Hind vücut yapısından ayrılan bir müslüman halk birbirleriyle kaynaşmış, ırklar birbirine katışmış, dış çizgilerle de bir millet meydana gelmiştir. *Giyinme ve örtünme* ölçüleri de İslâm milletini öbür halklardan ayırmaktadır. Kurulan İslâm devletleri hep bu birliği hedef almış ve bir çoğu da ufak tefek istisnalarla bir devlet-bir millet olma hedefini gerçekleştirmişlerdir.

Asr-ı Saadet, Hulefâ-yı Râşidîn, Emevî, Abbasî, Büyük Selçuk ve Osmanlı Devletleri, İslâm Milletlerinin bir bütün halindeki devlet ifadeleri olmuştur. Devletler zayıfladığı veya parçalandığı zaman da Millet bütünlüğü bozulmamıştır.

Şu yirminci yüzyılda, bütün düşman propagandasına ve aydınların Avrupaî Marksist, batıcı veya ırkçı teorilerine kapılmalarına ve saplanmalarına rağmen, İslâm halkları birbirine düşman edilememiştir. Ve bir millet olma vasfı bozulmamıştır. Siyasî parçalanma yapmadır; geçicidir ve yabancı devletlerin empoze ettiği ve bütün güçleriyle yürütmeğe çalıştıkları bir zorlamadır.

Gerçek millet liderleri geldiği gün, artık her bakımdan birleşmeyi kimse önleyemez ve önleyemeyecektir. Bu Millet kutlu bir Millettir. Bu Milletin prensipler yasası *Kur'ân-ı Kerîm*'dir. Bu Milletin başı, ebediyete kadar, *Hz. Peygamber*'dir. Bu Milletin sembolü *Hilâldir*. Bu Millet, Arap, Türk, Kürt, zenci, Hindli diye ayrılmaksızın, Birinci Cihan Savaşı da dahil, İslâm'ı yıkmağa çalışanlara karşı, bütün savaşlarda, kardeşçe ve yan yana çarpışmışlardır. Birbirlerine karşı, birkaç istisna dışında savaş açmamışlardır.

Birinci Cihan Savaşında, İngiliz ve Fransızların aldatarak ve zorla getirdikleri müslümanlar, gerçeği öğrenir öğrenmez ve ilk fırsatta İslâm saflarına katılmışlardır.

Hindistan'da daha bağımsızlığa bile kavuşmamış bulunan müslümanların, İstiklâl Savaşı'nda, Türkiye'nin durumuyla nasıl yakından ve candan ilgilendikleri, İngilizleri nasıl sıkıştırdıkları ve bize nice yardımlarda bulundukları unutulmayacak bir destan değerini taşır.

Ama bu Millet, alçak gönüllü ve gururdan uzak olduğu için bu gerçeği hep haykırıp yaygara koparmaz. Bir gün bunun görülmesini ve anlaşılmasını bekler. Bu özelliğinden faydalanan düşmansa, onu hep bölünmüş, parçalanmış bir durumda göstermeğe çalışır. Oysa, şu anda ve gerçekte, İslâm Milleti bir realitedir. Aralarına zorla ve dış baskıyla sunî sınırlar çekilmiş bir bütündür.[25]

---

25 Dirilişin Çevresinde, s.100-107, İstanbul 1967.

– 17 –

KİMLİK ve KİŞİLİK

Ahmed Selim[26]

Kimlik ve kişilik meselelerini basit misallerle anlatmaya çalışacağım. Çok yazılıp çiziliyor ama, saptırıcı moda tesirleri yüzünden pek bir işe yaramıyor. Bir de böylesini deneyelim.

Üst kimlik, mânevî kimlik...

Müslümanım; mânevî (üst) kimliğim bu.

Bu kimliğim, kişiliğimi ve diğer kimlik faktörlerini etkileyen en geniş en önemli gerçektir. Diğerleri hep buna bağlıdır, bunun süzgecinden geçmek durumundadır.

Herkesin şahsiyeti (kişiliği) bu kimlikle aynı biçimde mi belirlenir? Hayır, farklılıklar olur. *Akıl* derecesine göre olur, *bilgi* derecesine göre olur, *fıtrat* özelliklerine göre olur... Ama her durumda, ortak noktalar daima vardır.

Tarihî - millî kimlik...

Türk'üm, Türkçe konuşuyorum, kendimi *Yavuz*'ların *Kanunî*'lerin torunları gibi hissediyorum. Irkî esası, etnik kökeni, bir değer unsuru gibi görmüyorum. Türklüğü, bir tarih ve coğrafya harmanının oluşturduğu içtimaî bir realite olarak anlıyorum. *Malazgirt* öncesini, önemli bulmuyorum; o devirlerin sadece objektif tarih mukayesele-

---

26 Ahmed Selim (doğumu 1944) fikir adamı ve yazar: Asıl adı Zeki Önal'dır. Yazılarında kullandığı müstear Ahmed Selim adı ile tanınmıştır. İstanbul İktisad Fakültesini bitirdi. Gençlik yıllarında Yeni İstanbul, Son Havadis, Haber, Bizim Anadolu ve Hakikat gazetelerinde yazıları çıktı. 1971-83 yıllarında Sabah gazetesinde günlük yazılarına başladı. 1988'den bu yana Zaman gazetesinde köşe yazarlığına devam ediyor. Yayınlanmış eserleri: Din Dil Tarih Şuuru, Dünya İslâm'a Muhtaç (2 cilt), Din Medeniyet ve Laiklik, Uyanış Zamanı, Millî Manevî Bütünlüğümüz, Medeniyet Krizi, Sevgiyle Yaşamak, Nâzım Dosyası, Hüzün Yağmuru (roman), Serbest Vuruş (Futbolun felsefesi).

ri için mânâ ifade edebileceği kanaatindeyim. *Mânevî kimlik çerçevem* de bunu gerektirir. İlmî yaklaşım icapları da. Bu da yetmez. Türklüğümü, tamamen İslâmî değer ölçülerine göre değerlendiriyorum. O'nu, İslâm'a hizmet ettiği için, İslâmî değer ölçülerine uygun medeniyet özellikleri oluşturduğu için seviyorum. Tenkid ediyorsam da aynı sebeple tenkid ediyorum. Çünkü İslâm'a aykırı olan, akla da, ilme de, insanlığa da aykırıdır. "Müslüman olmayan Türk" var ise, ki tarihte yok gibidir, kendimi onunla bir kimlik münasebeti içinde görmüyorum. Tarihin derinlerindeki aykırılıklar, yabancılıklar, (Şamanizm gibi), beni kimlik açısından hiç ilgilendirmiyor. Yok sayıyorum onları.

Kimlik meselesinin bu millî yönüne, bu millîlik telâkkisine, İslâm adına karşı çıkmanın bizatihî İslâm'a aykırılık teşkil ettiği görüşündeyim. Böyle bir karşı çıkış, manevî adına "madde"yi ve "maddî"yi (bütün içtimaî ve dünyevî tezahürleriyle) inkâr etmeye benzer. İslâm, hayatın bütününü kuşatır. Hikmet ve fıtrat kökünde, maddî ilimler de İslâmî'dir. Madde olmazsa, maddî tezahürler ve münasebetler olmazsa bu hayat da olmaz.

Medenîleşme, bu ayrılmazlığı iyi kavrayan bir şuurla, maddî münasebetlerin de bir açıdan manevîleştirilmesi yolunda tekâmül etmek demektir. Esasen, ruhî-manevî yönü kalmayan her maddî ilgi, hayvancadır. Ruhî-manevî-fikrî yönü kurutursanız, ortada biyolojik bir realiteden başka bir şey kalmaz. Hayat da, medeniyet de bir terkiptir. Bu terkibin merkezinde *manevî şuur* var ise, daire üzerindeki her maddî nokta ışıldamaya başlar. *Manevî şuur* merkezini yok saymak ne kadar yanlışsa, o merkezi bir mücerret nokta haline getirmek isteyen ve daire üzerindeki noktaları yok sayan ifratçılık da o kadar yanlıştır. Bütün sapmalar, bu bütünlüğü kavrayamamaktan doğar.

Kimlik bahsini bu merhaleye göre tamamlayalım; *Müslüman*'ım, *Türk*'üm.

Ailevî kimlik...

Hepimizin bir ailesi var. Aile hakkında da İslâm'ın değer hükümleri var. İnsan, ailesini sever, korur; aile fertlerine yardımcı olur. Akrabasına sülâsesine de aynı gözle bakar... Ama İslâmî şuur sahibi olan insan, aile bağlılığını nefsâniyete dönüştürmez. Dönüştürürse, *aile taassubu* doğar. Aile taassubu oluşmuşsa, bundan cemiyet zarar görür, millet zarar görür, manevî yapı zarar görür.

Ferdî kimlik...

Herkesin fıtrî kabiliyetleri ve özellikleri, mânen de maddeten de farklıdır. Kimi daha zekidir, kimi daha güçlü, kimi daha sıhhatli; kimi belli işlere daha yatkındır; kimi daha cesaretlidir... İnsana nefsi de bir emanettir; onu öncelikle koruyacaktır, onu koruyamazsa, onu iyi değerlendiremezse hiçbir bağlılığına ve mensubiyetine faydası olmaz, hiçbir görevini yerine getiremez. Bütün mesele, nefs'i koruma işinin bir nefsaniyet taassubuna dönüşmemesidir. "Ben güçlüyüm, ben bilirim, ben üstünüm, ben, ben, ben!" demeye başladın mı, nefsaniyet taassubunun ta ortasına düşmüşsün demektir. Senden, kendin ve ailen de dahil kimseye hayır gelmez.

***

... Her *izm*, bir taassuba bir başka taassupla karşılık vermenin ifadesidir. *Sosyalizm* ferdi inkâr eder, cemiyeti över. *Liberalizm*, cemiyeti inkâr eder, ferdi över. *Komünizm*, aileyi de milleti de inkâr eder... İnkâr taassupları çatışır, bir yerde bir netice oluşur; *pragmatistler, modacılar, eyyamcılar* cenahı da o neticeyi savunur. Düşünce ve medeniyet tarihi (Batı'da) bundan ibarettir.

Hayatın bütünlüğünü sadece İslâm'ın bütünlüğü karşılar. Bu dünyadaki en büyük *fikrî hakikat* budur. Neden böyledir? Çünkü İslâm fıtrat dinidir, itidal dinidir, hayatı bütünüyle ihata etme noktasında mükemmelleşen son dindir.

İnsancıklar, izah edemediğini inkâr ediyor; tepki aracı olarak kullandıklarını da putlaştırıyor, sonra da "özgürlük" adına "seçenek" icbarı lütfediyorlar: "Hangi taassubu istersin?" "Hiçbirini istemem."

Kimliğimizi, genellikle iradî seçimimizin dışında, hazır buluruz. Ama anlamak, yorumlamak ve gerekli kişilik (şahsiyet) muhtevasıyla doldurup geliştirmek, iradî şuurla ilgili küllî bir tefekkür ve eğitim olgusudur.

Müslüman olanın, kimlik belirleme problemi olmaz. Nerede yaşıyorsa yaşasın, olmaz. Problem, kimliğin muhtevasını teşkil eden şahsiyet yapısıyla ilgilidir.

***

Bir daha tekrarlayalım: *Hayatın bütünlüğünü sadece İslâm'ın bütünlüğü karşılar*. Başka bir manevî kaynağa bağlanmışsan, yahut boşluktaysan, işte o zaman kimlik problemi ortaya çıkar. Çünkü hayatı kuşatmayan bir çerçevede, bütün melekelerini en iyi biçimde kullansan bile, şahsiyet zaaflarından ve yetersizliklerinden kurtulamazsın, tezatlardan kurtulamazsın. Tefekkür gücünle meseleleri temelden halledemezsin. *Kimlik problemi Batı'nın problemidir*. Elindeki malzemeyi en iyi biçimde kullanmıştır, düşünce gücünü seferber etmiştir; ama dayandığı temel, inşa ettiği medeniyeti taşıyamamış, dik ve sıhhatli tutamamıştır. Bir başka ifadeyle; Batı'nın ana problemi, düşünce faaliyetinden bir noktanın ötesinde netice alamamaya başlamasıdır; bizim ana problemimiz, düşünce faaliyetinin durmasıdır, (bugün) olmayışıdır.

Batı o kimlikle bu kadar olur; biz ise, kimliğimizin adamı değiliz. Üst kimlik, bir manevî merkeze bağlı olarak hayatın bütünlüğünü geniş bir daire halinde kuşatmıyorsa; "Ferdî kimlik, sosyal kimlik, millî kimlik, insanî kimlik.." gibi alt kimlik özellikleri aynı merkezden muhtevalaşan bir âhenge kavuşamaz. Üst kimlikteki zaaf alt kimliklere yansır. Batı üst kimliğinin bütün imkânlarını, teslisi tevhide doğru tashihe çalışan gayretler de göstererek kullandı.

Ama biz üst kimliğimizi bütünlüğü içinde kavrayamadık, mükemmeliyetini bir anlama dezavantajına dönüştürdük; şimdi de alt kimlikleri depreştirerek (Batı'yı) takliden yeni arayışlara tevessül ediyoruz. İnsanlık böyle bir tezat trajedisini yaşamadı.[27] [(*)]

---

27 *Zaman gazetesi*, 19 Kasım 1994.

(*) Araştırmamız 1976 yılında yapılmış ve ilk defa yayınlanmıştı. Otuz yıl içinde, bir kısmını, yeni baskılar yapıldıkça zikrettiğimiz dikkate değer çalışmalar yayınlandı.

Bunlardan: İsmail Kara'nın hazırlayıp 1986'dan itibaren neşrettiği üç ciltlik "*Türkiye'de İslâmcılık Düşüncesi*" ile "*İslâmcıların Siyasi Görüşleri*" (1994), Sadık Albayrak'ın "*Siyasî Boyutlarıyla Türkiye'de İslâmcılığın Doğuşu*" (1989), Mümtaz'er Türköne'nin "*Siyasî İdeoloji Olarak İslâmcılığın Doğuşu*" (1991), Cezmi Eraslan'ın "*II. Abdülhamid ve İslâm Birliği*" (1992), Hüseyin Çelik'in "*Ali Suavî ve Dönemi*" (1994) ve Masami Arai'nin "*Jön Türk Dönemi Türk Milliyetçiliği*" (1994) araştırmaları ile yerli ve yabancı araştırmacılar tarafından yazılmış bir takım diğer eserleri, yüksek lisans ve doktora tezlerini sayabiliriz.

Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi'nin bahsimize dair maddeleri ve bilhassa "Irkçılık" (c. 19, 1999) ve "İslâmcılık" (c. 23, 2001) ile bunlarda zikredilen kaynaklar da konuyu derinlemesine araştıracak olan okuyucularımıza, yeterli bilgileri sağlayacak ciddî çalışmalardır.

İNDEKS

— B —

— C/Ç —

— D —

— H —

— I/İ —

— T —

— Z —